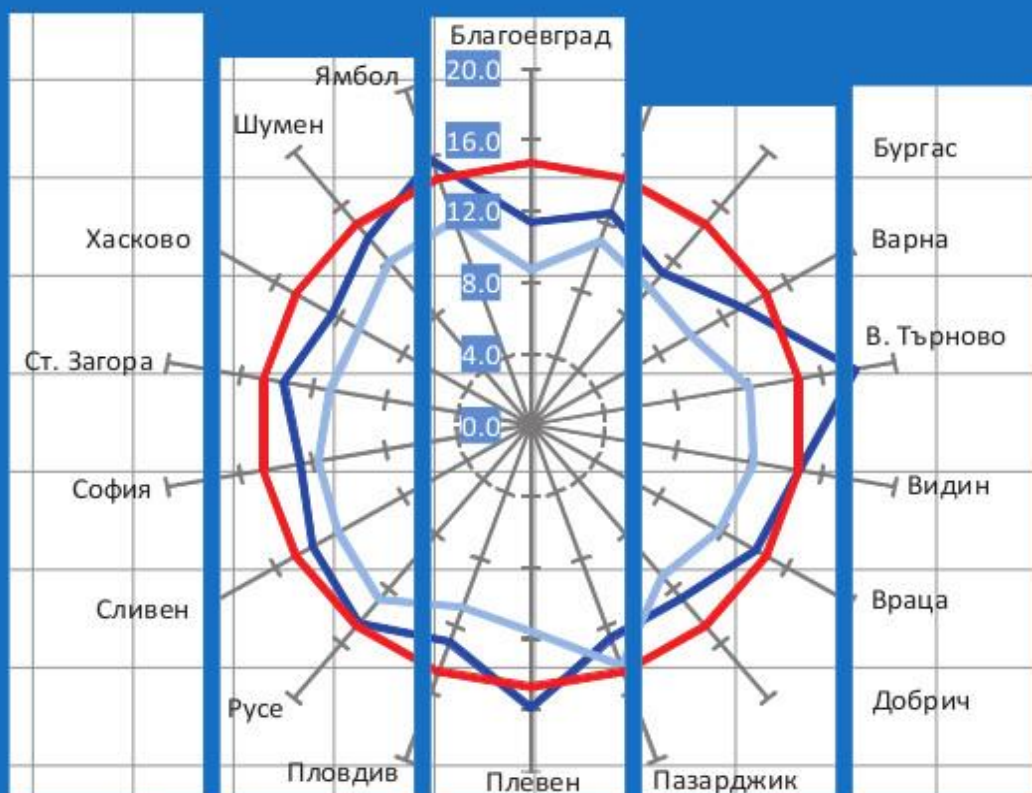

ГРАДОВЕ И ТЕХНИТЕ ФУНКЦИОНАЛНИ ГРАДСКИ РАЙОНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 2010 - 2020

**ГРАДОВЕ И ТЕХНИТЕ ФУНКЦИОНАЛНИ
ГРАДСКИ РАЙОНИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
2010 – 2020**

*Проект на Европейската комисия със
съфинансиране на държавите участници*

СОФИЯ, 2022

Публикацията е осъществена с финансовата подкрепа на
Европейската комисия/Евростат,
получена от НСИ съгласно споразумение за субсидия
№ 882012-2019-BG-BG-Subnational

НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ

ГРАДОВЕ И ТЕХНИТЕ
ФУНКЦИОНАЛНИ ГРАДСКИ РАЙОНИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
2010 – 2020

Автор: доц. д-р Йордан Калчев

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
I. НАСЕЛЕНИЕ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО	7
Брой на населението.....	7
Естествено движение на населението	9
Миграционни процеси	13
Възrastова структура	14
Образователна структура.....	17
Лоша демографска перспектива.....	17
Икономическа активност на населението и работна сила	18
II. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВЪВ ФУНКЦИОНАЛНИТЕ ГРАДСКИ РАЙОНИ (ФГР)	22
Брой на населението.....	22
Естествено движение на населението	24
Миграционни процеси	25
Възrastова структура на населението.....	26
Образователна структура на населението	29
Икономическа активност на населението и заетост на работната сила.....	30
<i>Брой и икономическа активност на населението</i>	30
<i>Работна сила - заетост и безработица</i>	32
III. ФУНКЦИОНАЛНИ ГРАДСКИ РАЙОНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 34	
Функционален градски район с център гр. Благоевград	34
Функционален градски район с център гр. Бургас.....	41
Функционален градски район с център гр. Варна	49
Функционален градски район с център гр. Велико Търново	56
Функционален градски район с център гр. Видин.....	63
Функционален градски район с център гр. Враца	71
Функционален градски район с център гр. Добрич.....	78
Функционален градски район с център гр. Пазарджик.....	85

Функционален градски район с център гр. Плевен.....	92
Функционален градски район с център гр. Пловдив.....	101
Функционален градски район с център гр. Русе.....	109
Функционален градски район с център гр. Сливен.....	117
Функционален градски район с център гр. София.....	124
Функционален градски район с център гр. Стара Загора.....	133
Функционален градски район с център гр. Хасково.....	142
Функционален градски район с център гр. Шумен.....	149
Функционален градски район с център гр. Ямбол.....	156
IV. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ФУНКЦИОНАЛНИТЕ РАЙОНИ И ТЕХНИТЕ ЦЕНТРОВЕ (ГРАДОВЕ).....	164
Динамика на населението и демографските процеси.....	164
<i>Брой на населението.....</i>	<i>164</i>
<i>Естествено движение на населението.....</i>	<i>168</i>
<i>Възрастова структура на населението.....</i>	<i>172</i>
<i>Възrastови зависимости сред населението.....</i>	<i>175</i>
<i>Демографско заместване на трудоспособното население.....</i>	<i>178</i>
Миграционни процеси във функционалните райони.....	180

ВЪВЕДЕНИЕ

Историята на проекта „Събиране на данни за градовете и статистика на под-национално ниво“ (Urban Audit) на Европейската комисия започва с провеждане на „пилотно изследване“ през 1999 година. По-късно през 2003 г. се включват петнадесетте държави - членки на Европейския съюз. От 2004 г. към проекта се присъединяват още България, Румъния и Турция.

Основната цел на проекта е да произвежда и разпространява сравнима информация за включените в него градове и свързаните към тях функционални територии по основни показатели за демографското и социално-икономическото им състояние и развитие.

При участието си в проекта Националният статистически институт на Република България осигури информация за 18 града и 17 териториални образувания, съставени от 58 общини, формиращи техния хинтерланд. Това са градовете София, Пловдив, Варна, Бургас, Плевен, Русе, Видин, Стара Загора, Сливен, Добрич, Шумен, Перник, Ямбол, Хасково, Пазарджик, Благоевград, Велико Търново и Враца с техните функционални зони.

Определянето на обхвата на посочените „функционални градски райони“¹ е извършено съгласно Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета, който цели осигуряването на еднакви условия за хармонизирано прилагане на териториалните типологии (Teraset) в страните, в частност на тези за градските и селските типологии. Регламентът е потвърден за изпълнение с Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/1130 на Комисията през 2019 година. Съгласно тези законодателни актове във „функционалните градски райони“ се включват „градове“, като за тях се прилагат условията за териториални единици „Градове“ на ниво LAU, или „Гъсто население райони“ и „Зони за регулярно пътуване до работното място“, които са „Териториални единици на ниво LAU, откъдето поне 15% от заетото население пътува до града, като анклавите са включени, а

¹ В предишни публикации в рамките на проекта Urban Audit е използван терминът „функционални урбанистични ареали (ФУА)“. Това терминологично различие не означава съществуването на различия в обхвата на посочените териториални образувания за целите на проекта.

ексклавите са изключени“. Оттук следва, че „функционален градски район“ (ФГР) е съвкупността от града и неговата зона на регулярно пътуване за определена минимална част (>15%) от работната сила до мястото на работа.

За периода 2010 - 2012 г. Националният статистически институт осигурява и събира данни по утвърдената от Евростат номенклатура от демографски и социални индикатори. Въз основа на събраните данни е извършен подробен статистически анализ на демографското и социално-икономическото развитие на районите и техните центрове. Издадена е и е разпространена специална публикация, съдържаща голям брой таблични, графични и картографски представяния на събраната статистическа информация за страната, формираните райони и техните урбанизирани центрове. Публикацията е издадена на български и английски език.

През следващата фаза от проекта за периода 2015 - 2016 г. част от събраната статистическа информация общо за страната и отделните райони също е анализирана и графично представена на български и английски език в специална електронна публикация. Направени са аналитични сравнения на данните с тези от периода 2010 - 2012 година. И през следващия референтен период 2017 - 2018 г. на проекта въз основа на събраните статистически данни и направените графични и картографски изображения в електронна публикация на български и английски език са показани настъпилите промени в демографското и социалното развитие на функционалните зони и техните градски центрове през периода от 2010 до 2018 година.

Целта на настоящата публикация е аналитично да представи актуална статистическа информация за демографското състояние на определените в страната функционални градски райони и техните центрове и икономическата активност на населението в тях. Измененията в тяхното развитие ще бъдат проследени чрез съпоставянето с данните от предходните етапи от изпълнението на проекта Urban Audit.

I. НАСЕЛЕНИЕ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Населението е най-голямото богатство на всяка страна и най-важният ресурс за нейното развитие. Затова е важно постоянно да се изследват неговите основни характеристики: брой, възрастова и образователна структура, брой и професионален състав на икономически активната му част, равнището и тенденциите в развитието на демографските процеси. През последните тридесет години установените негативни тенденции в демографското развитие на България през отделни периоди са оценявани по различен начин - от кризисни, с очакване за тяхното подобрене, до силно критични и застрашаващи съществуването на българската нация и държавност. Подобни проблеми съществуват и в други европейски държави, но у нас те са с много по-голяма острота, дълбочина и значими отрицателни темпове на демографски изменения.

Проведени са различни изследвания, с които се правят опити да се дадат отговори за причините, довели до кризисната демографска ситуация в страната. В теоретично обяснителен план негативните демографски тенденции в страната се свързват с настъпилите втори демографски преход в развитието на европейската популация, характеризиращ се с намаляване на раждаемостта и на смъртността², стареене на населението, увеличаване на средната възраст за раждане на дете, увеличаване на свободните съжителства, промени в ценностите по отношение на децата и семейството, разпадане на семейни и родови традиции и т.н. У нас върху тези процеси отрицателно въздействие оказаха настъпилите в края на миналия век политически и стопански промени в страната - разпад и преразпределение на собствеността, настъпилата криза в икономиката и функционирането на пазара на труда, обществената и духовната депресия, в които изпадна населението и т.н. Всички тези обстоятелства породиха голяма вълна от външномиграционни процеси, които се отразиха силно негативно върху демографското развитие на страната.

Промените в демографското поведение на населението оказват въздействие върху функционирането на всички икономически, социални и духовни структури и особено при тяхната териториална организация. От своя страна, възникналите „функционални географски единици“ променят демографските и икономическите структури на населението в техните центрове и прилежащите към тях територии. Тези взаимодействия са предмет на настоящия анализ.³

Брой на населението. Формираните негативни тенденции в демографските процеси най-общо се проявяват в намаляване на броя на населението в страната. За последните две десетилетия в резултат на естествения и механичния прираст (външна миграция) населението на България е намаляло с близо 975 хил. души,

² През 2020 и 2021 г. има значително нарастване на смъртността в резултат на пандемията COVID-19.

³ В анализа на статистическите данни се правят изводи и оценки, които са привилегия на автора и по никакъв начин не трябва да се възприемат като позиция на Националния статистически институт.

като 60% от този общ отрицателен прираст е настъпил през периода след 2010 година. В края на 2020 г. населението на страната е близо 6 917 хиляди.

1. Население към 31.12. по години и пол - брой

Години	Общо	Мъже	Жени	Броят на жените в общото население на страната е по-голям. В края на 2020 г. техният брой е 3 566.8 хиляди. Спрямо 2010 г. те са намалели с 308 хиляди. Намалението на броя на мъжете през десетгодишния период е по-малко - 280 хиляди. Независимо от разликите в посочените стойности жените продължават да са с по-голям брой и относителен дял (51.6%) в общото население на страната. Делът на мъжете е съответно 48.4%. Слабо понижение се установява в равнището на половата структура, измерено чрез съотношението: жени/мъже. През 2010 г. на 1 000 мъже съответстват 1 068 жени, а през 2020 г. те са 1 065.
2001	7891095	3841163	4049932	
2010	7504868	3629809	3875059	
2011	7327224	3566767	3760457	
2012	7284552	3545073	3739479	
2013	7245677	3524945	3720732	
2014	7202198	3502015	3700183	
2015	7153784	3477177	3676607	
2016	7101859	3449978	3651881	
2017	7050034	3422409	3627625	
2018	7000039	3395701	3604338	
2019	6951482	3369646	3581836	
2020	6916548	3349715	3566833	

Продължава да нараства урбанизацията и концентрацията на населението в страната в определени населени места. Броят на градовете е 257, като шест от тях са с население над 100 хил. души. В тях живее 34% от населението, а останалата част от него се разпределя в други 5 000 населени места.⁴

В края на 2020 г. населението в градовете е 5 043 хил. души, а в селата - 1 873 хиляди. През 2010 г. разпределението на населението в страната по местоживееене е било съответно 5 375 хил. в градовете и 2 130 хил. в селата. Респективно на това разпределение един от показателите за урбанизираност, относителният дял на населението в градовете от общото население, през 2001 г. е бил 69.4 % и нараства до 72.9% в края на 2020 година.

През последните десет години (спрямо 2010 г.) населението в градовете е намаляло с близо 332 хил. души, или с 6%, а в селата - с 256 хил. и съответно с 12%. В края на 2010 г. населението в седемнадесетте града, които са центрове на функционални градски райони, е било 3 188 хил., които са съставлявали 42% от общото население на страната. През следващите десет години, независимо че населението в тези градове намалява до 3 109 хил. души, техният относителен дял се увеличава и достига до 45% от населението на страната.

Намалението на населението в страната намалява плътността на нейната населеност. Гъстотата на населението през 2010 г. е близо 67 души на 1 кв. километър. В края на 2020 г. този показател е под 63 души. Това съотношение

⁴ В 164 населени места няма население, а в 1 156 населението е под 50 души.

показва, че България в сравнение с европейските страни е рядко населена. Средната гъстота на населението в ЕС през 2019 г. е 109 души на 1 кв. километър.

Естествено движение на населението. Демографските процеси в България от края на миналия век досега следват тенденции, които се характеризират с ниска раждаемост, високо равнище на смъртност, влошаване на възрастовата структура и остаряване на населението. Изключение е нарастването на очакваната средна продължителност на живота, дължаща се отчасти на намаляващата детска смъртност. Увеличаването на продължителността на живота обаче е с по-нисък темп в сравнение с останалите европейски държави, а детската смъртност в същия сравнителен план остава все още висока.

Регресивна раждаемост. Понижаването на равнището на раждаемостта в страната започва още през 70-те години на миналия век. Тази тенденция се стабилизира на особено ниски нива през следващите три десетилетия с изключение на незначителното повишаване на ражданията през 2009 г., когато коефициентът на раждаемост⁵ достига 10.7‰. От 2010 г. раждаемостта систематично намалява и достига най-ниското си равнище в демографското развитие на страната. Коефициентът на раждаемост през 2020 г. е 8.5‰, а броят на живородените е 59 хиляди.

През същата година равнището на раждаемостта, измерена с този показател, общо за ЕС е 9.1‰. С относително по-висока раждаемост в ЕС са Ирландия, Кипър, Франция и Швеция - с коефициент около 11‰. По-малка е стойността на този показател, дори и от тази в България, в Италия, Испания, Гърция - от 6.8 до 7.9‰.⁶

Регресивността в динамиката на раждаемостта се проявява и при проследяване на стойностите на специфичния коефициент на раждаемост⁷ (плодовитост). След 2010 г. той непрекъснато намалява - от 42.6 до 40.5 деца през 2020 година. Анализирани за десетгодишния период по отделни възрастови групи, коефициентът на плодовитост показва, че намалява ранната раждаемост (под 19 години) - от 41.3 до 37.8 деца, а се увеличава раждаемостта във възрастовите групи над 30 години. Средният брой деца, родени от жени на възраст 30 - 34 години, нараства от 65.1 до 71.2 деца. За следващата възрастова група жени (35 - 39 години) също се отчита нарастване от 26.1 до 34.0 деца. Увеличава се раждаемостта и сред жените над 40-годишна възраст. Промяната в структурата на повъзрастовата раждаемост води до повишаване на средната възраст на жените при раждане на първо дете - от 26.2 на 27.5 години през 2020 година. Като се отчете тенденцията на непрекъснато намаляване на броя на жените във фертилна възраст (през последното десетилетие те са намалели с повече от 200 хил. спрямо 2010 г. и през 2020 г. техният брой е 1 452 хил.), може да се допусне, че отлаганията на ражданията също допринасят за понижаване на равнището на раждаемостта, а с това и естественото възпроизводство на населението. Оттук може да се търси връзката с неизменността през разглеждания период на стойностите на тоталния

⁵ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

⁶ Източник: Евростат, <http://ec.europa.eu/eurostat>.

⁷ Брой живородени деца на 1 000 жени от средногодишния брой на жените във фертилна възраст през годината (15 - 49 години). Към броя на децата се включват и тези от майки извън посочените възрастови граници.

коэффициент на плодовитост.⁸ От 2010 г. той незначително се променя и достига до 1.58 деца през 2019 година. През следващата година (2020 г.) неговата стойност е по-ниска - 1.56 деца. Общо за държавите в ЕС този показател има стойност 1.53.

Раждаемостта е по-висока в урбанизираните селищни образувания, или в градовете на страната, тъй като в тях живее по-младо население. Близко 77% от жените във фертилна възраст живеят в градовете и съответно 72 - 74% от живородените деца. Коэффициентът на раждаемост на населението в градовете следва тенденция на намаление, но е систематично по-висок от този за населението в селата. През 2010 г. неговата стойност в градовете е 10.6, а в селата - 8.6‰. През следващите години тези стойности намаляват с тенденция на сближаване и достигат през 2020 г. съответно до 8.6 и 8.2‰. Това сближаване се дължи на по-голямото увеличение на плодовитостта на жените в селата. През 2010 г. тоталният коефициент на плодовитост е бил 1.43 за жените в градовете и 1.64 деца за жените в селата. В края на десетгодишния период коефициентът на плодовитост е съответно 1.46 и 1.83 деца.

Разгледаните измерители на равнището и динамиката на раждаемостта в страната показват, че раждаемостта като основна съставляваща компонента в естественото движение на населението дълго ще ограничава режима на неговото възпроизводство в границите на отрицателен прираст.

Висока и нарастваща смъртност. Смъртността е основният регулатор на естествения прираст на населението. Високите равнища на смъртност трудно могат да бъдат компенсирани от раждаемостта на населението. Сред държавите от ЕС, а и не само спрямо тях, България е с най-висока смъртност. За последното десетилетие (до 2019 г. включително) равнището на смъртността, измерено чрез brutния коефициент на смъртност⁹, е около 15‰. През този период стойността на този показател общо за ЕС е под 10.5‰.

Настъпилата през 2020 г. пандемия от COVID-19 силно повиши равнището на смъртността във всички страни от Европа и света. Само за държавите от ЕС броят на смъртните случаи нараства от 4.7 на 5.2 милиона, или с повече от 530 хил. души. Най-голямо относително увеличаване на смъртните случаи е регистрирано в Италия и Испания - по 18%, и Полша - 17%. В България относителното увеличение на смъртните случаи е с 15.4%¹⁰.

През 2020 г. най-висока обща смъртност в държавите - членки на ЕС, се наблюдава в България (18.0‰), Литва (15.6‰), Румъния (15.4‰) и Латвия (15.2‰). Най-ниска смъртност през тази година е регистрирана в Ирландия (6.4‰), Кипър (7.2‰) и Люксембург (7.3‰)¹¹.

Средногодишно броят на умрелите лица през периода от 2010 до 2019 г. се колебае около 108 - 109 хиляди. През 2020 г. в условията на пандемията техният брой значително се увеличава и достига близо 125 хил. души, или спрямо 2019 г. смъртните случаи са с 16 652 повече. От всички починали лица близо 53% са мъже. Коэффициентът на смъртност сред мъжете през целия период е по-висок от този за

⁸ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година.

⁹ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

¹⁰ Източник: Евростат, <http://ec.europa.eu/eurostat>.

¹¹ Източник: Евростат (Population & Demography-Overview).

жените. През 2010 г. неговите стойности за мъжете са били 15.8‰, а за жените - 13.5‰. Увеличаването на смъртността, включително и от пандемичната обстановка, води до нарастване на коефициента на смъртност и той достига до 19.6‰ за мъжете и 16.4‰ за жените. По-високата смъртност сред мъжете се отчита и при показателя за преждевременната смъртност.¹² През 2020 г. дялът на умрелите мъже на възраст до 65 години е 26.6%, а за жените този дял е близо два пъти по-малък - 13.7%, като общо за населението същият показател е 20.5%.

2. Естествено движение на населението - брой

Години	Живородени	Умрели	Умрели деца на възраст до 1 г.	Естествен прираст	През последните две десетилетия се установява тенденция на намаляване на детската смъртност. Броят на починалите деца на възраст до 1 година през 2001 г. е 982. Този брой до 2020 г. намалява три пъти и достига 301 деца. Съответстващ е трендът и в стойностите на коефициента на детска смъртност ¹³ - от 14.4‰ през 2001 г. той намалява до 5.1‰ през 2020 година. Смъртността сред момчетата е по-висока от тази при момичетата - 5.3‰ срещу 4.9‰ през 2020 година.
2010	75513	110165	708	-34652	
2011	70846	108258	601	-37412	
2012	69121	109281	536	-40160	
2013	66578	104345	489	-37767	
2014	67585	108952	517	-41367	
2015	65950	110117	434	-44167	
2016	64984	107580	423	-42596	
2017	63955	109791	408	-45836	
2018	62197	108526	358	-46329	
2019	61538	108083	342	-46545	
2020	59086	124735	301	-65649	

В съответствие с разпределението на населението по местоживеене дялът на починалите лица в градовете е по-голям. През 2010 г. той е близо 60% и нараства до 64% през 2020 година. Коефициентът на обща смъртност в градовете обаче е по-нисък от този в селата. През 2010 г. равнището на смъртността в градовете е 12.2‰, а в селата - 20.7‰. Това съотношение, но на по-високи равнища, се запазва до 2020 г., когато коефициентът на смъртност в градовете е 15.7, а в селата - 24.2‰.

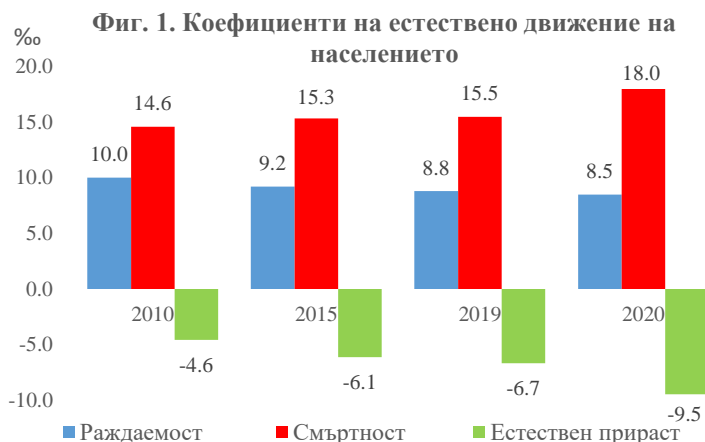
Теоретично и в емпиричните анализи като основна причина за нарастването на общата смъртност сред населението се посочва процесът на демографско остаряване. По същество, накратко казано, това означава намаляване на относителните дялове на младите контингенти в населението и увеличаване на дяловете на по-старите. Този процес е характерен за България, но високата смъртност на населението, като се изключи допълнителната смъртност от пандемията, се дължи и на други социални и здравно-медицински фактори. Това се доказва при разглеждането на стандартизираните коефициенти за смъртност.¹⁴

¹² Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

¹³ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

¹⁴ Методите за стандартизация са способи за получаване на коефициенти при елиминирания влияние на различната структура (полова, възрастова и др.) на съвкупностите, за които се изчисляват. При изчисляване на коефициента за страната е използвано Европейско стандартно население, ревизирано от Евростат от 2013 г., а за градовете и селата - населението на страната за съответните години.

Безспорно възрастовата структура на населението в градовете е сравнително „по-млада“ от тази в селата, но не само тя довежда до повишаване на разликата в смъртността на населението по местоживеене. През периода 2010 - 2012 г. стандартизираният коефициент на смъртност на населението в градовете е 14.0‰, а в селата - 15.8‰, или в селата смъртността е по-висока с 1.8‰. През следващите години тази разлика нараства и през 2018 г. стойностите на коефициента са съответно 14.5 и 17.6‰, или разликата нараства с повече от 3‰. Стандартизираният коефициент на смъртност за страната през същата година е над 16‰.

Очакваната средна продължителност на живота е един от основните показатели в таблиците за смъртност, който отразява комплексното действие на факторите, определящи равнището на смъртността на населението.¹⁵ България е страна с най-ниска очаквана продължителност на живота при раждане сред държавите - членки на ЕС, независимо че през последните две десетилетия тя непрекъснато се повишава. В годината преди пандемията (2019 г.) средната продължителност на живота е оценена на 75.1 години. Този показател общо за ЕС през 2019 г. е 81.3 години. Продължителността на живота на мъжете (71.6 години) в България е със 7.2 години по-малка от тази на жените - 78.8 години. Тази разлика общо за ЕС е 5.5 години.

За да отчете влиянието на допълнителната смъртност от пандемията върху показателя за очакваната средна продължителност на живота, Евростат публикува прогнозни оценки за този показател през 2020 година. Данните показват, че в повечето държави е имало намаляване на продължителността на живота спрямо предходната година, като най-голямо е в Испания (-1.6 години), България (-1.5 години) и по -1.4 години в Литва, Полша и Румъния.¹⁶

Нарастващ отрицателен естествен прираст. През последното десетилетие в демографското развитие на България се установи трайна тенденция на нарастване на абсолютния и относителния размер на отрицателния естествен прираст на

¹⁵ Средната продължителност на живота изразява броя на вероятните години, които предстои средно да преживее едно лице при хипотеза за неизменност в интензивността на наблюдаваната през дадена година повъзrastова смъртност.

¹⁶ Източник: Евростат (Population & Demography-Overview).

населението. През 2010 г. в страната броят на живородените деца е бил 75 513 и намалява до близо 62 хил. през 2019 година. Намаленият брой на родените деца води до увеличаване на размера на отрицателния естествен прираст, независимо че през следващите десет години (до 2019 г.) в броя на смъртните случаи не се наблюдава тенденция на нарастване. В резултат на посочените тенденции населението на страната през 2010 г. е намаляло с близо 35 хил. души, а през 2019 г. - с повече от 46 хил. души. През 2020 г. отрицателният прираст на населението е още по-голям по размер (минус 66 хил. души) поради значителния брой на починалите лица, заболели от COVID-19. С такава тенденция се променят и стойностите на относителния естествен прираст¹⁷ - от -4.6‰ през 2010 г. до -9.5‰ през 2020 година. Специално за нашата страна стойностите на коефициента на естествения прираст са повлияни и от общото намаление на населението в резултат на външната миграция, салдото от която до 2019 г. е също отрицателно.

Абсолютното и относителното намаляване на населението в селата в резултат на естественото движение на населението е със значително по-големи темпове в сравнение с това в градовете. Коефициентът на естествен прираст на населението в градовете е -7.1‰, а в селата е -16.0‰. Спрямо предходната година нарастването е с около 3%.

Отрицателният естествен прираст на населението от 2012 г. е характерен за по-голямата част от държавите - членки на ЕС, но в нашата страна той е най-силно проявен.

Миграционни процеси. Миграционните процеси пряко и косвено променят броя и структурите на населението. В продължение на три десетилетия (от 1989 г.) външната миграция намаляваше населението на страната. Общо за целия период до 2019 г. отрицателната нетна миграция за страната надхвърля 850 хил. души. Емиграцията на младото население от страната ускори процеса на остаряване на населението и влоши неговата полово-възрастова структура. През периода 2011 - 2019 г. от емигриралите от страната 15% са млади хора на възраст 25 - 29 години. Близки по стойност, но по-ниски, са дяловете за възрастовите групи 20 - 25 и 30 - 34 години. Компенсаторният поток (имиграцията), който се състои от български граждани (46%), граждани на други страни (47%) и граждани на ЕС (7%), има по-стара възрастова структура - само 9% са на възраст 20 - 30 години. Относителните дялове за възрастовите групи над 44 години при имигрантите са систематично по-високи от тези сред емигрантите. В резултат на това положителен миграционен прираст има предимно във високите възрасти. Схващането, че чрез имиграция към страната ще се подобри възрастовата структура на населението не се оправдават напълно до този момент. Независимо че имигрантите имат „по-млада структура“ в сравнение с тази на населението на страната, външната миграция досега в определена степен продължава да влошава възрастовата структура на населението в посока на неговото застаряване.

Рискова за страната от миграцията е загубата на фертилно население. От всички емигрирали жени (115 хил.) през периода 2011 - 2019 г. близо 84 хил., или 73% са във фертилна възраст. Броят на жените имигранти е 97 хил., но сред тях

¹⁷ Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

52% (50 хил.) са във фертилна възраст. Загубите на фертилно население най-силно са изразени във възрастовите групи от 20 до 34 години - например от родените в чужбина български деца 75% са от майки на тази възраст.

Това, от своя страна, се отразява негативно върху възпроизводството на населението (емиграция на фертилни контингенти), ограничаване на трудовия потенциал на страната (работната сила). Променят се в определена степен етнокултурните слоеве сред населението.¹⁸

Трябва да се отчете, че през последните десет години външната миграция намали своето влияние върху броя на населението. През 2019 г. механичният прираст на населението е около минус 2 хил. души. Настъпилата пандемична, икономическа и политическа криза в страната и в света рязко промениха миграционното поведение на населението. През 2020 г. външната нетна миграция е положителна и възлиза на близо 31 хил. души. С положителното си салдо (нетна миграция) външната миграция в много голяма степен компенсира отрицателния естествен прираст на населението, който (както беше посочено) е минус 66 хил. през същата година. В резултат на това общият прираст на населението намалява своята абсолютна стойност и за последната година е минус 35 хил. души.

Две трети от миграционния прираст през тази година се формира от български граждани.

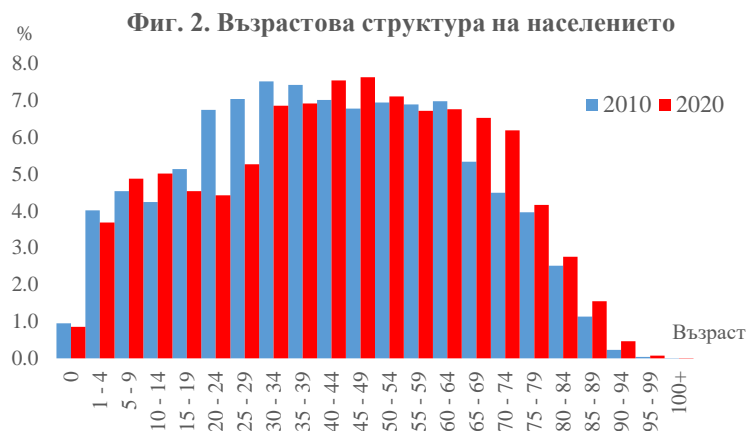
Вътрешната миграция има силно влияние за териториалното разпределение на населението в страната и променя неговите демографски и пространствени структури. През 2020 г. нейният размер се увеличава значително спрямо 2019 г. - от 128 на 197 хиляди. Друга съществена промяна е увеличаването на дела на мигриралите лица по направлението „град - град“ - от 38% през 2019 г. на 48% през 2020 година. Увеличението на миграцията по това направление е съпроводено с намаляване предимно на потока мигранти от селата към градовете и в малка степен между селата. Общо от миграционните процеси (заселвания и изселвания) градовете са намалили своето население с 46 хил. души, а селата са увеличили своето население с близо 77 хиляди. Този положителен миграционен прираст в селата компенсира отрицателния им естествен прираст (30 хил. души), с което населението в селата се увеличава с 47 хил. души през 2020 г. спрямо 2019 година.

Може да се предположи, че настъпилите промени в структурата на миграционните потоци по местоживеене през последните две години ще окажат влияние върху демографското развитие на формираните в страната функционални градски райони, тъй като техните периферии са сред привлекателните места за мигриращото население.

Възрастова структура. Процесът на остаряване на населението в България следва тенденциите, характерни и за други държави от ЕС. Делът на най-младото население в края на 2019 г. общо за ЕС е 15.1%, а в България - 14.4%. Този относителен дял се запазва и през следващата година. Най-възрастното население през 2020 г. съставлява 21.8%. Тази стойност общо за ЕС в края на 2019 г. е 20.6%.

¹⁸ По-подробна информация може да се намери в „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“, т. III. Миграции и национална идентичност, изд. „Проф. Марин Дринов“, С., 2019.

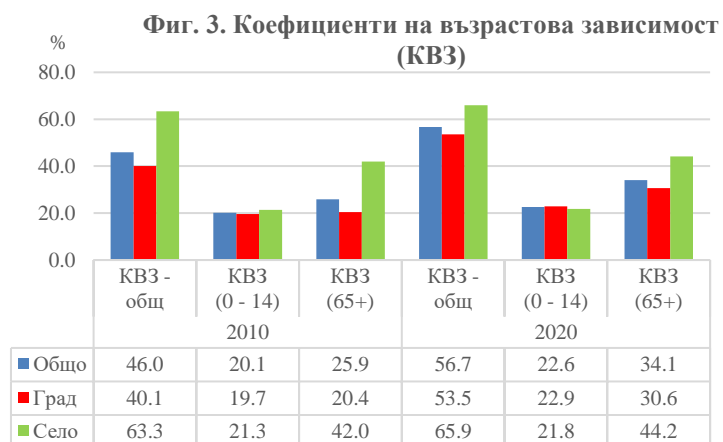
В резултат на тези структурни промени средната възраст на населението се увеличава от 42 години през 2010 г. на 44 години през 2020 година.

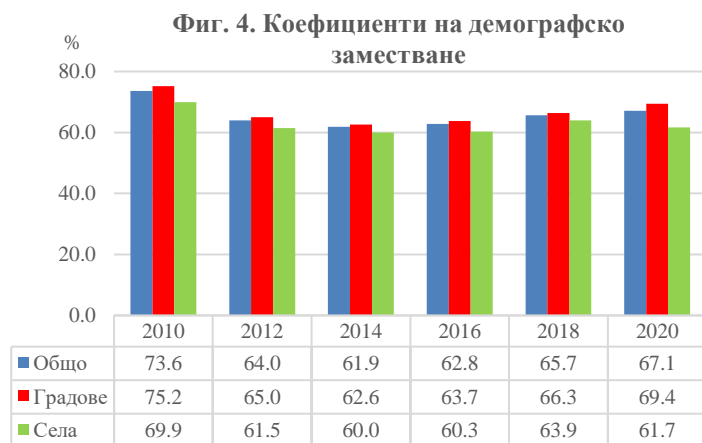
Негативните последици от застаряващата възрастова структура на населението се установяват и при анализиране на възрастовите зависимости. Общият коефициент на възрастова зависимост¹⁹ през 2010 г. е 46% и нараства до 56.8% през 2020 г., т.е. налице е повишаване на демографската натовареност на населението в активните възрасти, или се увеличава броят на лицата, които са на издръжка от населението в икономически активна възраст. Нарастването на показателя за натовареността на населението в активните възрасти се дължи преобладаващо на увеличаване на дела на населението на възраст 65 и повече години. Натовареността на населението в независимите възрасти (15 - 65 години) с младо население през 2020 г. е 22.6%, а със старо население (на 65+ години) - 34.1%. Посочените стойности на показателите за демографската зависимост са резултат от незначителните промени в абсолютния и относителния дял на най-младото население, увеличаване на броя и дела на старото население и значителното намаляване на броя и относителния дял на населението в активните възрасти.

За десетгодишния период общият коефициент на демографска зависимост динамично нараства в градовете - от 40% през 2010 г. на близо 54% през 2020 година. В селата коефициентът е значително по-голям, но неговото изменение за същия период е от 63 на 66%.

¹⁹ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

От възрастовата структура на населението зависи възпроизводството на работната сила в страната. Определено може да се каже, че режимът на този процес е силно ограничен и много под равнището на простото възпроизводство на трудовите ресурси. Назад във времето, през 2001 г., коефициентът на демографско заместване²⁰ показва, че 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 лица на възраст 15 - 19 години. През следващите години коефициентът на заместване намалява и е най-нисък през периода 2013 - 2014 г. - около 62%.

От 2019 г. стойността на коефициента на заместване повишава своята стойност до 67%, но трябва да се отбележи, че това се дължи повече на намаляването на населението във възрастовата група 60 - 64 години, излизащо от трудоспособна възраст, отколкото на увеличаването на броя на населението, което го замества.

²⁰ Коефициентът на демографско заместване е съотношение между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Изчислява се в проценти и характеризира възпроизводството на трудоспособното население.

Посочените данни показват, че съществува тежък демографски проблем, свързан с възпроизводството на работната сила. Намалването на нейния размер вече създава проблеми във функционирането на пазара на труда и може да се очаква в бъдеще те да се задълбочават с оглед очакваното икономическо съживяване след преодоляване на последствията от пандемията COVID-19.

Образователна структура. През десетгодишния период настъпват положителни промени в образователната структура на населението на възраст 15 и повече години. Направените годишни оценки за образователната структура²¹ на населението показват, че се повишава относителният дял на населението с висше образование. През 2010 г. лицата с висше образование са били 1 185 хил. и се увеличават до 1 403 хил. през 2020 г. при условия на намаляващ брой на населението на тази възраст. Естествено техният относителен дял се увеличава от 19% през 2010 г. на 24% през 2020 година. За същия период намалява броят на хората със средно образование - от 3 178 хил. на 3 033 хиляди. Техният относителен дял в образователната структура на населението също се увеличава от 49 на 51%. Подобряването на образователното равнище на населението на възраст 15 и повече години може да се разглежда и в аспект на намаляване на тази част от него, която има по-ниски степени на образование. Броят на хората с основно образование през 2010 г. е бил 1 642 хил., намалява с повече от 400 хил. и през 2020 г. вече е 1 227 хиляди. С 5% намалява относителният дял на лицата с тази степен на образование - от 25.6 на 20.7% през 2020 година. Намаляват броят (от 414 на 260 хиляди) и относителният дял (от 6.4 на 4.4%) на лицата, които имат начално и по-ниско образование.

Лоша демографска перспектива. Анализиранияте накратко основни показатели за развитието на населението очертават лоша демографска перспектива в страната. Естественият възпроизводителен процес ще стагнира на неблагоприятни отрицателни нива и населението ще продължи да намалява. Дори оптимистичните прогнози²² показват, че се очаква през следващите десет години населението на страната да намалее с повече от 300 хил. души. Тази негативна тенденция ще се

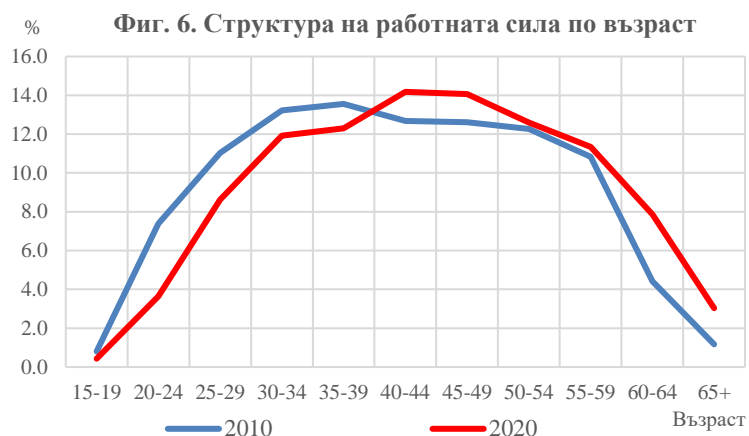
²¹ По оценки от изследването „Наблюдение на работната сила“, провеждано от Националния статистически институт.

²² Прогноза на Националния статистически институт.

подсилва още повече и от сполетялата страната и света пандемия от COVID-19. Много са изследванията и разработените досега мерки за преодоляване на тежката демографска криза в страната, но сегашната политическа и икономическа обстановка изискват тяхното целево преосмисляне, насочване и ефективни действия.

Икономическа активност на населението и работна сила. Икономическата активност на населението и по-конкретно формирането на работната сила, се определят от размерите и режима на демографското възпроизводство на населението, социално-икономическите и от други културни, психологически и т.н. фактори. Демографските фактори обаче са тези, които определят броят и възрастово-половата структура на работната сила. Съществено е влиянието на тези фактори и при нейното териториално разпределение.

Брой и основни структури на работната сила. Като следва тенденцията на намаляване на населението на възраст 15 и повече години, работната сила също намалява своя размер.²³ За десетгодишния период от 2010 г. досега населението, от което се рекрутира работната сила, намалява с близо 500 хил., а работната сила - със 137 хиляди. Сега размерът на работната сила възлиза на 3 290 хил.²⁴, като от тях 54% са мъже и 46% са жени. В градовете живеят 78% от работната сила, а останалите 22% - в селата.

Естествено, възрастовата структура на работната сила се променя в съответствие с тенденциите на остаряване на населението на страната. В състава на работната сила през изследвания период непрекъснато намалява относителният дял на лицата на възраст до 29 години. През 2020 г. делът на тази възрастова група в работната сила е под 13%, а през 2010 г. той е бил значително по-голям - 19%. От представеното графично разпределение на лицата в работната сила по възраст се вижда, че кривата на разпределението през 2020 г. е изтеглена по-надясно и достига

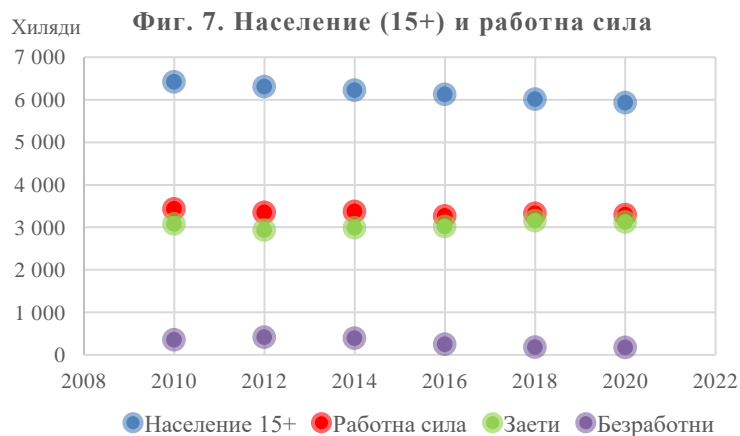
²³ При анализа на икономическата активност и заетостта на населението са използвани данни от провежданото от НСИ изследване „Наблюдение на работната сила“.

²⁴ Работна сила (текущо икономически активно население) - лицата, които са заети или безработни през наблюдавания период, т.е. лицата, които влагат или предлагат своя труд за производство на стоки и услуги.

своя максимум във възрастовата група 40 - 44 години. При сравняването с кривата за 2010 г. се установява, че максимумът на разпределението е по-наляво и е позициониран във възрастовия интервал 35 - 39 години. Тези възрастови промени се проявяват и при сравняване на изчислената средна възраст на работната сила. През 2010 г. тази възрастова характеристика е 41.8 години, а през 2020 г. - 44.6 години. Намаляването на размера на работната сила и влошаването на възрастовите структури на населението ще поставят още по-остри проблеми в бъдещото функциониране на пазара на труда.

Положителна тенденция е подобряването на образователната структура на работната сила. За десетгодишния период дялът на лицата с висше образование в състава на работната сила се повишава от 25.7 на близо 32%. Намалява дялът на лицата със средно образование - от 60 на 56%. Дялът на лицата с по-ниска образователна степен се запазва на едно и също равнище. Сред заетите лица през 2020 г. относителният дял на тези с висше образование е близо 33%, а сред безработните - близо 15.5%. От заетите 11% са с образование по-ниско от средното, сред безработните този дял е над 33%.

Икономическа активност и заетост на работната сила. Демографските структури и социално-икономическите условия в страната са основните фактори, които определят и регулират заетостта на работната сила. Към тях задължително трябва да се включват и такива фактори като: равнище на образование, професионална квалификация, мобилност, урбанизираност на условията на живот, мобилност и интензивност на миграционните потоци и други.

При проследяване на тенденциите се установява, че намаляването на размера на работната сила е съпроводено с нарастване на заетостта и намаляване на броя на безработните лица. От горната графика се вижда, че през последните години има припокриване на точковите маркери (отметки) за лицата в състава на работната сила и броя на заетите лица. По-точна представа за функционирането на пазара на труда относно заетостта дават относителните показатели за икономическата активност, заетостта и безработицата.

Населението на възраст 15 и повече години през 2010 г. е било 6 420 хил. души. Коефициентът на икономическа активност²⁵ е 53.4%. През следващите десет години броят на тази категория население намалява до 5 923 хил., а икономическата активност се увеличава с 2%. Активността на населението в градовете е по-висока и през целия период тя е около 58%, докато в селата тя нараства от 42 на 47% през 2020 година.

Независимо че икономическата активност сред населението се увеличава, общото намаление на населението води до намаляване на размера на работната сила (заети и безработни) - от 3 428 хил. през 2010 г. на 3 290 хил. през 2020 година. Около 22% от работната сила през периода живее в селата.

Увеличава се заетостта сред населението на възраст 15 и повече навършени години. Неговият брой през 2020 г. е 3 122 хил. души, а коефициентът на заетост²⁶ е близо 53%, или с 5% повече от този през 2010 година. По-високо е нарастването на заетостта в селата - от 35.6 на 43.0%. В градовете заетостта е по-голяма и тя се променя от 52.8 на 56.3%.

Заетостта на населението във възрастовата група 15 - 64 години е значително по-висока. За нея коефициентът на заетост е 68.5%.

През десетгодишния период обхватът и коефициентът на безработицата в страната намаляват. От 352 хил. през 2010 г. броят на безработните намалява и през 2020 г. те са 169 хиляди. Равнището на безработицата, измерено чрез коефициента на безработица²⁷, е 10.3% през 2010 г. и 5.1% през 2020 година. В градовете безработицата намалява от 9 на 4%, а в селата - от 14.8 на 8.7%.

Благоприятните тенденции при нарастване на заетостта и респективно намаляване на безработицата в селата в голяма степен може да се отдаде на повишаване на мобилността на населението и особено във формиращите се „функционални градски райони“. Със своите по-развити центрове те осигуряват заетостта на населението от близки населени места, които се установяват вече като зони за регулярно пътуване до работното място. Всекидневната трудова миграция до работните места в центровете предоставя възможност за осигуряване на трудовата заетост на населението, съчетано с по-добри природни условия за живот.

По данни от проведеното преброяване на населението през 2011 г. общо в страната над 400 хил. икономически активни лица всеки ден пътуват, в зависимост от режима на трудовата им дейност, от мястото на своето обичайно местоживеене до населеното място, в което работят. Основният поток от тези всекидневни пътувания е насочен от селата към градовете - 172 хиляди, или 43.0% от всички трудови мигранти. Следва направлението от градовете към градовете - 34.0%, от градовете към селата - 14.4%, и от селата към селата - 8.6%.

²⁵ Коефициент на икономическа активност - относителният дял (в %) на икономически активните лица от населението в същата възрастова група.

²⁶ Коефициент на заетост - относителният дял на заетите лица от населението в същата възрастова група.

²⁷ Коефициент на безработица - относителен дял на безработните лица от икономически активното население (работната сила).

Интензитетът на трудовите пътувания е по-висок в селата (392.2‰)²⁸ отколкото в градовете (84.0‰). Следователно всекидневните пътувания с цел работа са характерни предимно и по-често се реализират от живеещите в селата.

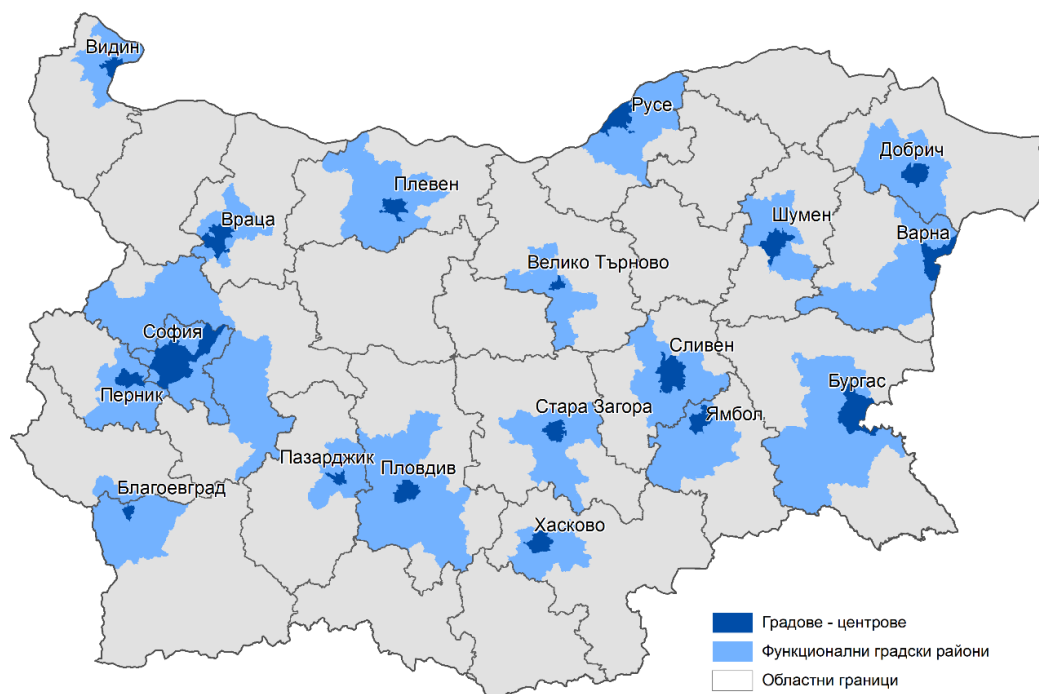
Демографският фактор у нас все повече се очертава като значим проблем за бъдещото социално и икономическо развитие на страната. Нарушено е и негативно се задълбочава взаимодействието между двете основни системи на обществото - демографската и икономическата. Най-общо представено, демографската система не партнира в достатъчна степен за функционирането на пазара на труда (осигуряване на трудовия ресурс) и на пазара на потреблението (намаляване на вътрешното потребление).

²⁸ Брой трудови мигранти на 1 000 заети от съответното население.

II. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВЪВ ФУНКЦИОНАЛНИТЕ ГРАДСКИ РАЙОНИ (ФГР)

Брой на населението. Съгласно приложените критерии на проекта Urban Audit 2012 в Република България са определени 17 функционални градски района, в центровете на които всекидневно пристигат да работят най-малко 15% от заетите лица в зоната на тяхното функционално влияние²⁹.

Фиг. 1. Географско разположение на функционалните градски райони и техните центрове

В близо десетгодишно аналитично представяне на определените функционални райони въз основа на наличните статистически данни се установява, че те демографски и социално се развиват в различна степен и съответно на това имат различен принос в регионалното и общото развитие на страната. В съответствие с негативните демографски тенденции в страната през последните десет години само два функционални района са увеличили своето население. Това са районите на градовете София и Варна. Останалите са с отрицателен общ прираст на населението. През 2010 г. населението на функционалните райони е било 4 271 хил. души, а в края на 2020 г. то възлиза на 4 123 хил., или за периода това намаление е -3.5%. Независимо, че населението в тези райони намалява неговият относителен дял спрямо населението на страната се увеличава от 56.9 през 2010 г.

²⁹ Функционалните райони са определени въз основа на данните за всекидневната трудова миграция от Преброяване 2011.

на 59.6% в края на 2020 година. Следователно функционалните райони и в режим на отрицателен естествен прираст продължават да концентрират население предимно чрез своите градски центрове. По-подробно направленията и динамиката на демографските процеси в районите ще бъдат анализирани по-нататък.

1. Население към 31.12. във ФГР по пол и местоживеене

Години	(Брой)		
	2010	2015	2020
България	7504868	7153784	6916548
Функционални градски райони	4271404	4207356	4122634
Мъже	2052949	2029696	1983121
Жени	2218455	2177660	2139513
В центрoвете на ФГР*	3187493	3192804	3108708
В зоните за пътуване	1083911	1014552	1013926

*Без населението на гр. Перник. То е включено в зоните за пътуване.

В центрoвете (градовете, вкл. и гр. Перник³⁰) на функционалните райони живеят 3 180 хил. души. Сега те съставляват 77.1% от населението на районите. Малко по-нисък е бил този дял през 2010 г. - 76.4%. Показателят за урбанизираност на населението общо в страната през 2020 г. е 72.9%.

От общото население на всички градове в страната, което в края на 2020 г. е 5 043 хил., 63% от него живее в центрoвете на обособените градски райони.

Функционалните градски райони обхващат 27 914 кв. км площ, която съставлява 25% от територията на страната. Между районите има големи различия по отношение на техните териториални размери. Териториалният им обхват в голяма степен зависи и се формира от големината и социално-икономическото развитие на центъра, около който се формира функционалният район. По-развитите в това отношение центрове имат по-големи „гравитационни сили“ и привличат от по-големи разстояния работна сила, т.е. те имат по-разширени зони на регулярно пътуване до работното място.

По размерите на своята територия функционалните райони условно могат да се представят в четири групи. Със сравнително по-малки територии са 6 района с територия от 662 кв. км за функционалния район на гр. Видин до 942 кв. км за района на гр. Шумен. В следващата група попадат 7 района, а нейните граници започват с площта на района на гр. Ямбол (1 309 кв. км) и достигат до площта на района на гр. Плевен, която е 1 792 кв. километра. Значително по-големи са териториите на три от най-големите и икономически развити градове в страната след столицата гр. София. Това са районите на градовете: Варна (2 038 кв. км), Пловдив (2 785 кв. км) и Бургас (2 947 кв. км). Най-големият административен,

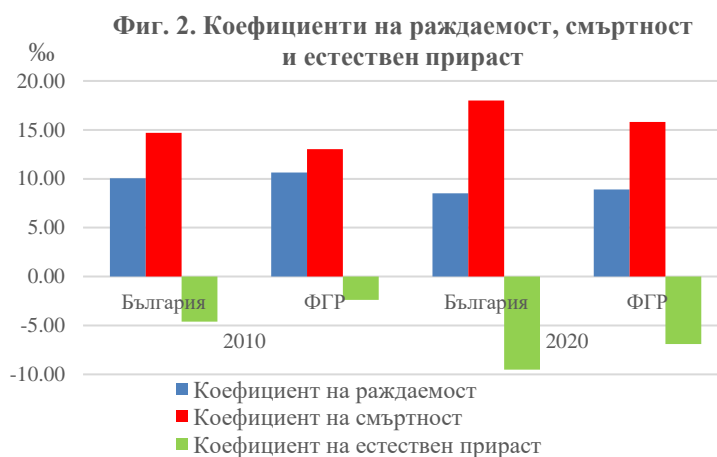
³⁰ Гр. Перник съгласно приетите критерии не формира собствен функционален район и е част от района с център гр. София.

културен и икономически център на страната - столицата гр. София, има най-голяма зона на влияние и привличане на работна сила. Тя формира район с територия 5 723 кв. километра.

При съпоставянето на броя на населението с територията на районите се установява, че гъстотата на населението в тях е значително по-голяма от тази за страната, но и тя следва тенденция на намаляване. През периода 2010 - 2012 г. гъстотата на населението във функционалните райони е 152.7 души на кв. километра. В края на разглеждания период (2019 - 2020 г.) този показател е със стойност 148.2 души на 1 кв. километър. За страната гъстотата на населението е близо 66 души на 1 кв. км през първия период и 63 души на 1 кв. км за 2019 - 2020 година.

Естествено движение на населението. Динамиката на демографските процеси сред населението във функционалните райони следват общите тенденции, характерни за демографската ситуация в страната. Във всички райони естественият прираст на населението е отрицателен в резултат от ниската раждаемост и поддържаното високо равнище на смъртността. Различията, които се установяват в демографията на разглежданите райони, са проява на различията в степента и интензивността на протичащите в тях демографски процеси и последващите промени в структурите на населението.

Тенденцията на намаляването на раждаемостта в страната е характерна и за населението, живеещо в обособените функционални райони. През 2010 г. в тях са родени повече от 45 хил. деца, които съставляват 60.2% от всички живородени деца в страната. Относителният принос на населението от районите в общата раждаемост слабо се покачва и през следващите години достига 62.5%, но със значително по-малък брой живородени деца. През 2020 г. във функционалните райони са се родили близо 37 хил. деца, или с 8 хил. по-малко. Посочените данни следва да се възприемат в контекста на това, че в тях живее близо 60% от населението на страната.

Коефициентът на раждаемост на населението в разглежданите райони през 2020 г. е малко по-висок (8.9%) от този за страната (8.5%), но е значимо по-нисък от равнището през 2010 г., когато стойността на коефициента е била 10.6%.

Общо за всички райони равнището на смъртността сред населението е по-ниско от това за страната. Общият коефициент на смъртност през 2010 г. в тях е бил 13.0‰, а за страната - 15.8‰. През 2020 г. в резултат на пандемията от COVID-19 смъртността на населението в страната достигна до 18.0‰. В районите този показател е по-малък по стойност - 15.8‰. Като допълнение към посочените данни за смъртността следва да се добави, че от всички (125 хил.) починали лица през 2020 г. в страната 52.6% са живели във функционалните градски райони, в които живее близо 60% от населението на страната.

Без подробен анализ това различие в равнището на смъртността може да се разглежда в хипотезата за влиянието на по-младата структура на населението в районите и по-добре разгърнатата система на здравеопазване в техните районни центрове.

Малко по-високата раждаемост и по-ниската смъртност подобряват показателите за естествения прираст на населението, но по отношение на неговите абсолютни стойности той остава отрицателен и за функционалните райони. През 2010 г. относителният естествен прираст на населението в районите е бил минус 2.4‰. Сега неговата стойност е минус 6.9‰. За страната тези стойности са съответно минус 4.6 и минус 9.5‰.

Миграционни процеси. Миграционните движения са силно въздействащ демографски фактор върху динамиката на населението и демографските процеси в изследваните райони и техните градски центрове. Имат се предвид обхватът и направлението на миграционните потоци от външната миграция, вътрешната миграция между функционалните райони и преселванията между градските центрове и зоните на тяхното влияние. Последните ще бъдат разгледани в следващите параграфи.

При анализа на данните за миграционните процеси през 2020 г. следва да се има предвид, че обхваналата света пандемия COVID-19 и възникналите с това икономически проблеми в световната икономика внесоха съществени промени в направлението на външномиграционните потоци. За първи път за страната беше отчетена положителна външна нетна миграция - повече от 30 хил. души. Основно положителното миграционно салдо е формирано от български граждани, които се завърнаха в страната.

От всички актове на заселвания (външна и вътрешна миграция) в страната близо 60% от тях (140 хил.) са осъществени в населени места от функционалните райони и 68% от изселванията (139 хил.) са осъществени от населението в тези райони, включително и в границите на районите. Необходимо е уточнението, че над 65 хил. от заселванията (46.6%) в районите са насочени към техните центрове, а повече от 116 хил. от изселванията (84%) са осъществени от населението на градските центрове. В резултат на тези направления и обхват на миграционните потоци населението общо за функционалните райони се е увеличило с 1 500 души, докато населението в техните центрове е намаляло с повече от 51 хил. души. Близо 89% от това намаление се дължи на изселванията от центъра на региона към неговата периферия (зона на влияние) и 11% от миграция към населени места извън границите на района.

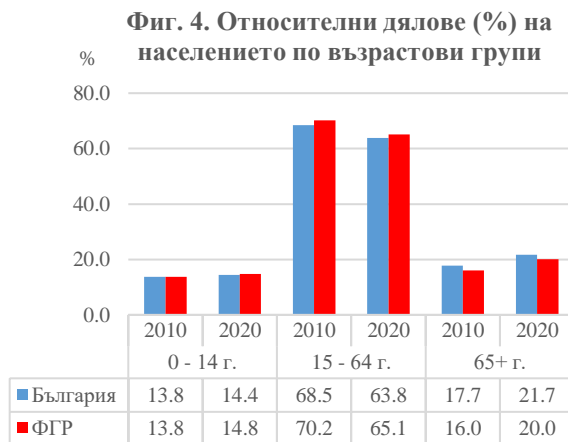
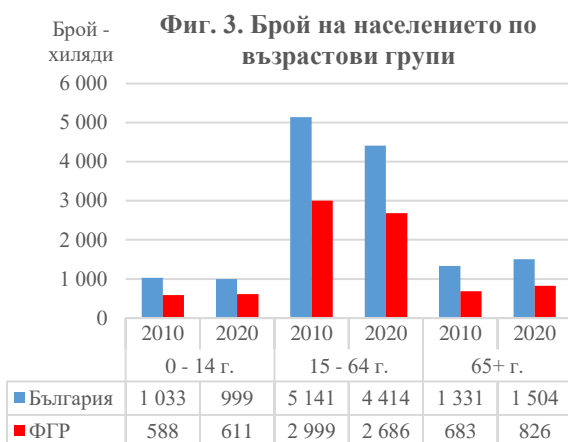
Интензитетът³¹ на миграционните процеси (заселвания, респ. изселвания) сред населението в страната и сред населението на функционалните градски райони е приблизително равен - около 34%. През 2010 г. този показател е бил 19%.

Възрастова структура на населението. Разпределението на населението в районите по пол следва общата демографска тенденция, в която жените са повече по брой и относителен дял от мъжете. През 2020 г. техният брой е 2 140 хил., или 51.9% от живеещите на територията на районите, а мъжете са 1 983 хил., респ. 48.1%. В страната относителният дял на жените е 51.6%. Това съотношение се изразява и чрез равнището на половата структура³². На 1 000 мъже от живеещите в районите съответстват 1 078 жени. За страната това съотношение е 1 000:1 065 в полза на жените.

През 2010 г. от всички жени в страната 57.2% живеят на територията на посочените функционални градски райони. Техният дял през 2020 г. достига 60.0%. За мъжете тези относителни дялове са по-малки - съответно 56.6 и 59.2%.

Процесът на застаряване, макар и с по-ниски темпове, се наблюдава и сред населението на функционалните райони. В края на 2020 г. лицата на възраст 65 и повече навършени години са 826 хил., или 20.0%. За страната този показател е по-висок - 21.7%. През 2010 г. относителните дялове на населението в тази възрастова група са били с 4% по-ниски - 16% в районите и 20% в страната.

За десетгодишния период най-младото население на страната намалява с повече от 33 хил. души, докато в районите то се увеличава с 22 хиляди. През 2010 г. относителният дял на тази възрастова група население в страната и във функционалните райони е еднакъв - 13.8%. В края на 2020 г. тези дялове са съответно 14.4 и 14.8%.

Различните посоки в измененията на абсолютните и относителните измерители за населението от възрастовата група 0 - 14 години се дължи на намаляването на населението в трудоспособните възрасти (15 - 64 години) и съответно на неговия относителен дял. Това се отнася както за населението на

³¹ Брой заселвания/изселвания на 1 000 души от съответното население.

³² Измерва се чрез съотношението на броя на жените, респ. на мъжете, на 1 000 лица от мъжете, респ. от жените.

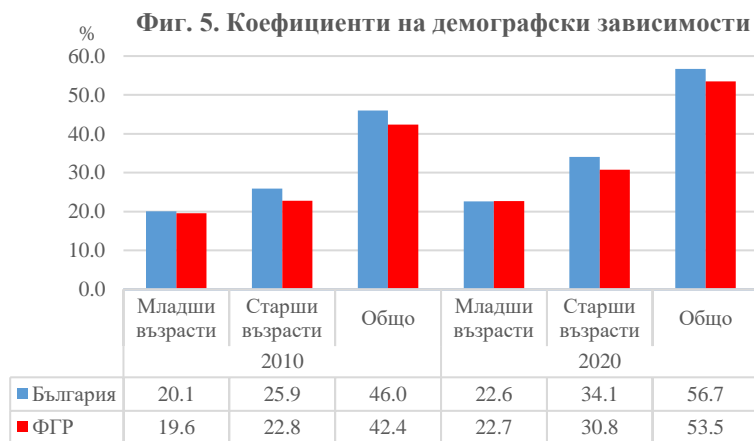
страната, така и във функционалните райони. През 2010 г. населението в трудоспособните възрасти във функционалните райони е било близо 3 млн. души. Впоследствие то намалява с 313 хил. и през 2020 г. е 2 686 хил. души. Съответно на настъпилото абсолютно намаление на населението в тази възрастова група се променя и неговият относителен дял в общата възрастова структура на населението в районите - от 70.2% през 2010 г. на 65.1% през 2020 година. Тези относителни дялове са малко по-високи от тези за страната - 68.5 и 63.8%.

Застаряването на населението води до повишаване на стойностите на показателя за средната възраст. Средната възраст на населението в страната нараства от 40.4 години през 2001 г. на 44.0 години в края на 2020 година. По-голямата продължителност на живота сред жените и по-голямата преждевременна смъртност при мъжете влияят върху показателя за тяхната средна възраст. През 2020 г. средната възраст на жените в страната е 45.8, а на мъжете - 42.2 години.

Средната възраст на населението във функционалните райони е по-ниска. Общо за населението в районите тя е 42.4 години. И тук този показател за жените е по-висок - 44.3 години, а за мъжете - 40.7 години.

Влиянието на негативните промени във възрастовата структура на населението и проблемите, които възникват по отношение на възпроизводството на трудовия потенциал се разкриват и при анализирането на показателите за демографските зависимости.

Показателите за демографските зависимости (демографско натоварване на населението в активните възрасти) в страната не са добри, а и тенденциите са влошаващи. Малко по-добрата възрастова структура на населението във функционалните градски райони способства за относително по-добри стойности на тези показатели в тях, но и тук демографските проблеми съществуват.

Коефициентът на общото демографско натоварване (зависимост)³³ на населението в независимите (икономически активните) възрасти за страната нараства от 46 на близо 57%. Това означава, че ако през 2010 г. в страната 100 лица

³³ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

от активните възрасти е трябвало освен себе си да издържат още 46 лица, то през 2020 г. лицата на издръжка от зависимите възрасти се увеличават на близо 57 души. Аналогична е промяната в стойността на показателя за населението във функционалните градски райони - от 42.4 на 53.5%.

Отношението между населението от старшите възрасти (над 64 години) и населението на възраст 15 - 64 години, което се интерпретира и като показател за стареене на населението, през 2010 г. в страната е било близо 26% и достига 34% през 2020 година. Във функционалните райони равнището на този показател е по-ниско, но също бележи тенденция на нарастване - от 23 на 31%. За същия период демографското натоварване с най-младото население незначително се увеличава и е с равни нива за страната и районите - в границите 22 - 23%.

Очертаните тенденции в стойностите на показателите за демографските зависимости през десетгодишния период са неблагоприятни, тъй като нарастването на техните стойности се дължи предимно на увеличаване на демографското натоварване със старо население. Над 56% от общото демографско натоварване на активното население през 2010 г. в страната се дължи на населението на възраст 65+ години. Този дял се увеличава до 60% през 2020 година. Влиянието на демографската зависимост от старото население е подобно като тенденция и близко по стойност и във функционалните райони. Относително намалява натовареността с младо население от 46 на 43%, а се увеличава дялът на натовареността, породена от нарастването на старото население. През 2010 г. този дял е бил 54%, а сега е 57%.

Друго важно следствие от влошените параметри на възрастовата структура на населението е възпроизводството на неговата трудоспособна част. Независимо, че стойността на коефициента на демографско заместване³⁴ силно се влияе и определя от естественото и механичното движение на населението в два различни и отдалечени демографски периода, той е добра илюстрация на проблемите относно възпроизводството на трудовия ресурс на страната. В началото на века (2001 г.) коефициентът показва, че 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст в страната, са били замествани от 124 млади хора, или коефициентът на заместване е 124%. През следващите години той намалява, като най-ниски стойности има през 2013 - 2014 г. - 62%. Следва малко нарастване и през 2020 г. коефициентът общо за страната е 67%.

Подобна е и тенденцията в процеса на възпроизводството на трудовия ресурс и във формираните функционални райони. Коефициентът на заместване през 2010 г. е 69.5%. Поради промените във възрастовата структура на населението, които вече бяха разгледани, този показател малко се увеличава и през 2020 г. неговата стойност е близо 71%, или 100 лица от трудоспособната възраст се заместват от 71 лица на възраст 15 - 19 години. Тази промяна не може да се приеме като оптимистична. Тя е резултат от навлизането на все по-малки кохорти от население във възрастовата група 60 - 64 години. Интерпретацията може да продължи и с това, че проблем е не заместването (възпроизводството), а общото свиване (намаляване) на трудовия ресурс на страната и в обособените функционални градски райони. От

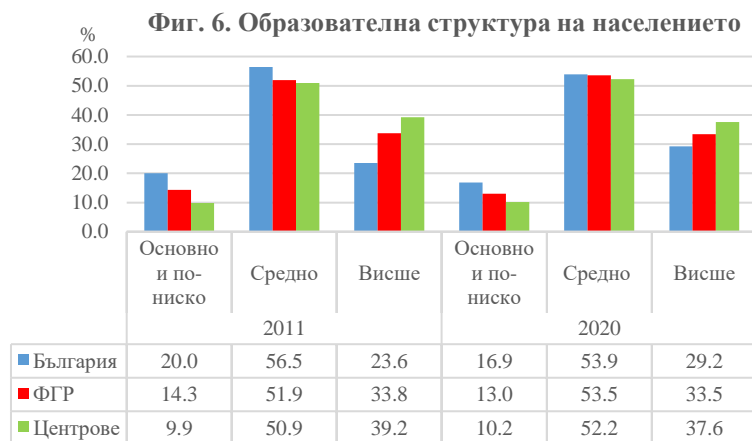
³⁴ Коефициентът на заместване е съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Изчислява се в проценти.

показаните данни следва, че съществува много голям недостиг на младо население, което да осигурява дори просто възпроизводство на трудовите ресурси. Ако тази тенденция продължи, все повече ще се задълбочават проблемите в демографското развитие и функционирането на трудовия пазар както в национален, така и в регионален план, а това, от своя страна, все повече ще увеличава натиска върху различните социални фондове на страната.

Образователна структура на населението.³⁵ Образователната структура на населението (25 - 64 години), живеещо във функционалните градски райони е по-добра в сравнение с тази за същото население в страната. Основно различие се проявява в по-големия относителен дял на населението с висше образование. През десетгодишния период той се задържа на постоянно равнище - над 33%. За страната делът на хората с висше образование е по-нисък, но се увеличава от 24 на 29% през 2020 година.

Сега във функционалните райони живеят повече от 820 хил. души с висше образование и те съставляват над 74% от населението с тази образователна степен в страната. Големият брой и относителен дял на хората с висше образование във функционалните райони се дължи предимно на техните центрове, които са и най-големите градове в страната. Със своя социален и икономически потенциал те са силни притегателни центрове на високообразованата работна сила. Освен това в тях се намират почти всички висши училища, в които е съсредоточена преобладаващата част от научния потенциал на страната.

От всички хора с висше образование във функционалните райони близо 88% живеят в техните центрове. Относителният дял на хората с висше образование на възраст 25 - 64 години, живеещи в централните (градовете) на районите, е по-висок. През 2011 г. той е бил 39% и почти толкова през 2020 г. - близо 38%.

В страната и функционалните райони 53% от населението през 2020 г. е било със средно образование. Със средно образование през 2020 г. е 53% от населението в страната и във функционалните райони. През 2011 г. този относителен дял е бил

³⁵ При анализа показателите за образователната структура, икономическата активност и заетостта на населението във ФГР са изчислени по данни от изследване „Наблюдение на работната сила“, провеждано от НСИ. При сравненията са използвани данни за 2011 г. тъй като оттогава са налични за ФГР.

малко по-висок - над 56%, а за населението на районите - 52%. Сега във функционалните райони живеят 1 071 хил. души със средно образование. В градовете дялът на населението със средно образование през 2020 г. е 52% - с 1% повече от 2011 година.

През последните десет години намаляват броят и относителният дял на населението с основно и по-ниско образование. Общо за страната дялът на населението с такава степен на образование през 2020 г. е 17%, а в районите - 13%. В центровете на районите този относителен дял е под 10%.

Икономическа активност на населението и заетост на работната сила.

Брой и икономическа активност на населението. Намаляването на броя на населението и настъпилите промени в демографските структури на населението в страната през десетгодишния период създадоха неблагоприятни условия за възпроизводството на трудовия ресурс на страната и неговата икономическа активност. Възникналите демографски проблеми в голяма степен обхванаха и формираните функционални райони, като се има предвид, че 60% от населението на страната живее в тях.

От 2011 г. населението на 15 и повече години, което се разглежда като трудов потенциал, живеещо във функционалните градски райони, намалява със 175 хил., или с 4.7% - от 3 687 хил. души на 3 512 хил. през 2020 година. Икономическите условия и структурните промени във възрастта на населението доведоха до понижаване на равнището на неговата икономическа активност. През 2011 г. икономически активната част от населението е била 2 069 хил., а през 2020 г. - 1 782 хил. души. Относително намалението е с 14%. Естествено намалява и коефициентът на икономическа активност, който през 2011 г. е бил 56%, а през 2020 г. е по-нисък - 51%.

2. Население, икономическа активност и заетост на населението по възрастови групи във функционалните райони

Възрастови групи на населението	2011			2020		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Брой по години и пол - хиляди						
Население на 15+ години	3687.9	1763.2	1923.7	3512.1	1669.3	1842.8
Икономически активно население на 15+ години	2069.3	1074.2	995.1	1782.4	954.2	828.3
Население на 20 - 64 години	2755.0	1366.8	1388.2	2502.1	1249.8	1252.3
Икономически активно население на 20 - 64 години	2013.9	1040.3	973.5	1689.0	899.9	789.1
Заети лица на възраст 20 - 64 години	1770.9	904.1	866.8	1624.1	863.3	760.8
Безработни лица на възраст 15 - 74 години	255.9	143.8	112.1	68.0	38.4	29.6
Структура по години и пол - %						
Население на 15+ години	100.0	47.8	52.2	100.0	47.5	52.5
Икономически активно население на 15+ години	100.0	51.9	48.1	100.0	53.5	46.5
Население на 20 - 64 години	100.0	49.6	50.4	100.0	49.9	50.1
Икономически активно население на 20 - 64 години	100.0	51.7	48.3	100.0	53.3	46.7
Заети лица на възраст 20 - 64 години	100.0	51.1	48.9	100.0	53.2	46.8
Безработни лица на възраст 15 - 74 години	100.0	56.2	43.8	100.0	56.5	43.5

Понижаването на коефициента на икономическа активност, дължащо се на демографския фактор, е резултат от по-голямото абсолютно и относително намаление на населението в трудоспособните възрасти и относителното увеличаване на населението от т.нар. зависими възрасти. Пример за това е голямото намаление на населението във възрастовия интервал 20 - 64 години в сравнение с останалите възрасти. От 2011 г. досега населението от тази възрастова група намалява с 253 хил. - от 2 755 хил. на 2 502 хил. души през 2020 г., или с 9.2%. Още по-голямо през периода е намалението на икономически активното население на тази възраст. През 2011 г. то е било 2 014 хил. и намалява до 1 689 хил. през 2020 г., т.е. намалението е с 325 хил., или с 16%.

От икономически активното население на възраст 20 - 64 години мъжете през 2011 г. са били 1 040 хил., или 51.7%, а жените - 974 хил. и съответно 48.3%. През следващите години жените намаляват повече от мъжете - със 184 хил., или с 19%, а мъжете - със 140 хил., или с 14%. В резултат на това се променят и техните относителни дялове в икономически активното население. Относителният дял на мъжете се увеличава и през 2020 г. той е 53.3%, а на жените намалява до 46.7%. По-голям относителен дял на мъжете сред икономически активното население се установява във всички функционални райони. Най-ниската му стойност през 2020

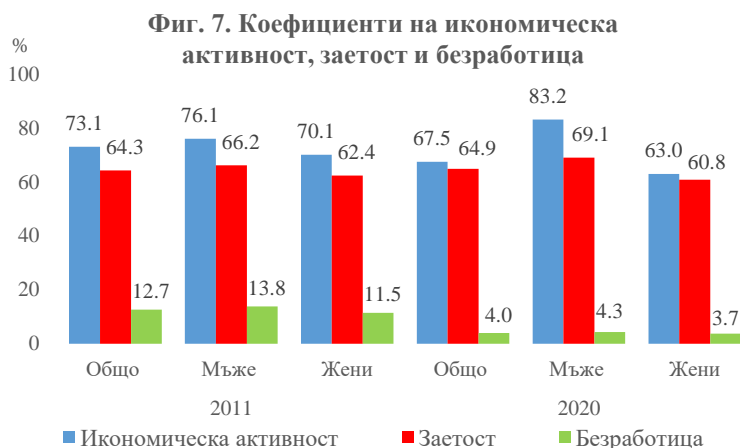
г. е в района с център гр. Бургас, а най-висока стойност (55.2%) е регистрирана в района на гр. Видин.

Коефициентът на икономическата активност на населението във функционалните райони също намалява - от 73% през 2011 г. до 68% през 2020 година. За страната обаче този коефициент се увеличава от 71 на 77% през 2020 година. Намалението на икономическата активност на населението в районите се дължи предимно на намаляването на активността сред жените - от 70 на 63%, докато сред мъжете тя се увеличава от 76 на 83%. Различията в икономическата активност на мъжете и жените може да се обясни с по-големия брой на жените, които попадат в категорията на „лица извън работната сила“. През 2020 г. броят на жените в тази категория общо в страната е 562 хил., а на мъжете - 367 хиляди. Само по лични или семейни причини 225 хил. жени не желаят да работят, докато броят на мъжете по същите причини е значително по-малък - 56 хиляди. Тук може да се добавят още 96 хил. жени, които прекратяват своята икономическа активност поради пенсиониране. При мъжете този брой е по-малък - 57 хиляди.

Работна сила - заетост и безработица. Общото намаление на икономически активното население (работната сила) във функционалните райони от 2011 г. досега естествено води и до намаляване на броя на заетите лица. Техният брой през същата година е 1 771 хиляди. За периода до 2020 г. заетите лица намаляват със 145 хил., или с 8.3% и сега са 1 624 хиляди.

От всички заети лица на възраст 20 - 64 години през 2011 г. 904 хил. са мъже, или 51.1%. Броят на жените е по-малък (667 хил.) и съответно техният относителен дял е 48.9%. До 2020 г. броят на мъжете намалява с 41 хил. (с 4.5%) и техният брой спада на 863 хиляди. Много по-голямо е намалението на заетите жени от активното население от това на мъжете. Те намаляват с 99 хил., респ. с 11.4%. Различното намаляване на броя на заетите мъже и жени променя и техните относителни дялове в половата структура на заетостта. През 2020 г. относителният дял на мъжете е 53.2%, а на жените - 46.8%.

Във функционалните райони не се установяват големи различия в равнището на заетостта. И за двете сравнявани години за същата възрастова група население коефициентът на заетост е 64 - 65%. Той се повишава сред мъжете от 66 на 69%, докато сред жените коефициентът на заетост почти не се променя и през 2020 г. той е 61%.

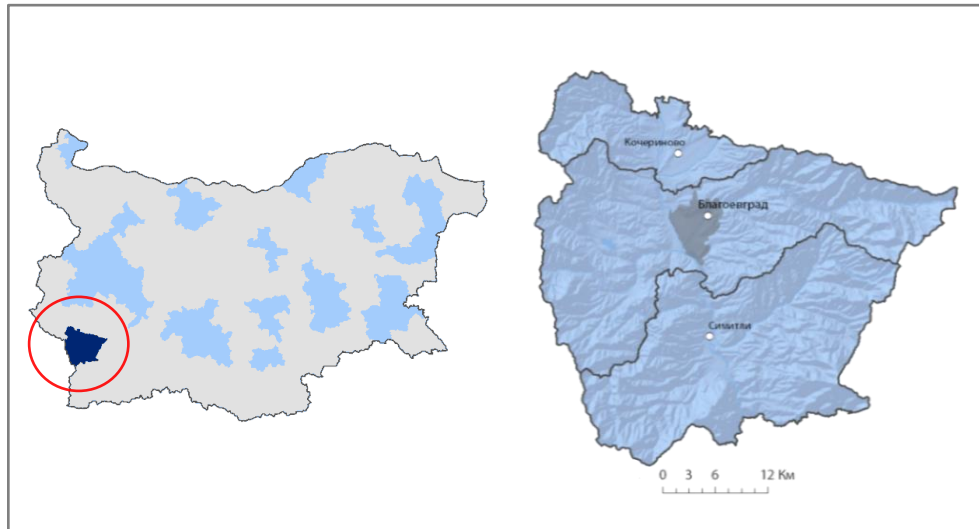

Икономическото развитие на страната и съответно на пазара на труда определят размерите на другата част от състава на работната сила - незаетите или безработните лица. През 2011 г. броят на безработните във функционалните райони е бил 256 хил., а през 2020 г. техният брой намалява до 68 хиляди. И през двете години относителните дялове на мъжете и жените сред безработните се запазва - 56% за мъжете и 44% за жените.

През 2011 г. коефициентите на безработица общо за активното население в страната и във функционалните райони са близки по своята стойност. През 2020 г. в страната и в районите безработицата значително намалява, а стойностите на коефициентите на безработица в районите са по-ниски от показателите за страната. През същата година коефициентът на безработица в страната е 5.1%, а в районите - 4%. Безработицата сред мъжете е 4.3%, а при жените - 3.7%. Общо за страната тези стойности са с 1% по-високи. Регистрираното равнище на безработица в страната и функционалните райони е най-ниско по стойност, откато функционира свободният пазар на труда у нас.

III. ФУНКЦИОНАЛНИ ГРАДСКИ РАЙОНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Функционален градски район с център гр. Благоевград

Общини, включени във функционалния район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
BLG03	Благоевград	620.1	76812	124	74452	120
BLG44	Симитли	553.0	14712	27	12999	24
KNL27	Кочериново	182.3	5811	32	4300	24
BG016L1	ФГР	1355.4	97335	72	91751	68

Функционалният градски район с център гр. Благоевград се разпростира на площ от 1 355.4 кв. км и съставлява 1.23% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. възлиза на близо 92 хил. души, или 1.33% от населението на страната. От 2010 до 2020 г. населението на района намалява с повече от 5 хил. души, или с 5.7%.

Мъжете в района през 2020 г. са 44.2 хил., а жените - 47.5 хиляди. Техните относителни дялове са съответно 48.1 и 51.9%. В района на 1 000 мъже се съотнасят 1 078 жени.

През 2020 г. 74.3% от населението на района живее в гр. Благоевград. Неговото население е малко над 68 хил., но то е намаляло с 2 хил. души (с 3%) спрямо 2010 година.

Равнището на половата структура показва, че в града на 1 000 мъже се падат 1 108 жени и съответно техният дял в населението на града е по-голям -52.6%, а на мъжете е 47.4%.

Показателите за половата структура на населението, които имат по-високи стойности в полза на жените, в известна степен са повлияни от наличието на три

висши училища в града, в които се обучават над 9 хил. студенти, в които преобладават жените. През 2010/2011 учебна година броят на студентите е бил над 13 хиляди.

Общото население и територията на въздействие на функционалния район включва населението и площта на три общини, като една от тях (Кочериново) се намира в друга област с административен център гр. Кюстендил.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	97335	91751
○ Мъже	46937	44162
○ Жени	50398	47589
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.3	1.3
Средногодишен брой на населението	95888	91899
Брой живородени деца	1009	804
Брой починали лица	1086	1527
Естествен прираст на населението - бр.	-77	-723
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.5	8.7
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.3	16.6
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-0.8	-7.9
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	70259	68179
○ Мъже	33554	32350
○ Жени	36705	35829
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	72.2	74.3
Средногодишен брой на населението	70332	68429
Брой живородени деца	787	622
Брой починали лица	599	912
Естествен прираст на населението - бр.	188	-290
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.2	9.1
Коефициент на обща смъртност - ‰	8.5	13.3
Относителен естествен прираст на населението - ‰	2.7	-4.2

Равнището на раждаемостта в района е малко по-високо от това в страната, но също намалява и през 2020 г. е 8.7‰. Пандемията от COVID-19 през 2020 г. доведе до значимо покачване на равнището на смъртността. Коефициентът на смъртност (16.6‰) е по-нисък от този за страната, но е много по-висок по стойност спрямо 2010 година. В резултат на тези промени в естественото движение на населението неговият прираст през 2020 г. е отрицателен и достига -7.9‰.

Демографската ситуация в центъра на района (гр. Благоевград) е сравнително по-добра. Раждаемостта е по-висока от тази в страната, но тенденцията е към намаляване и сега е 9.1‰. Равнището на смъртността също се

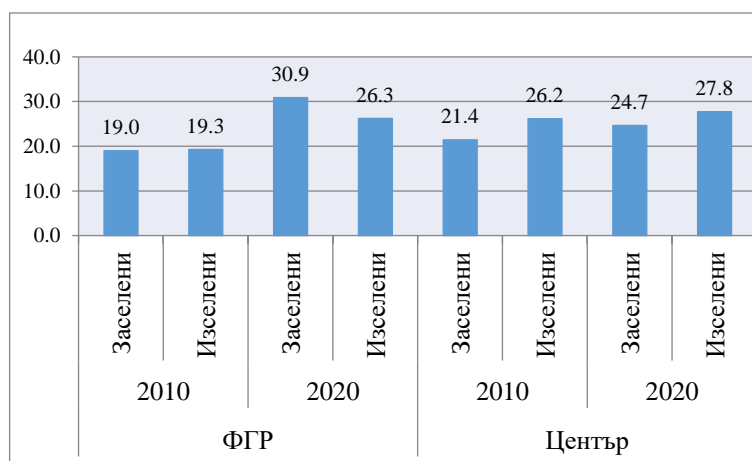
покачва от 8.5 до 13.3‰ и естественият прираст на населението в града вече е отрицателен (-4.2‰), или населението е намаляло през 2020 г. с 290 души.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	1848	2841
Брой изселени лица от района	1877	2414
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-29	427
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-0.3	4.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1508	1689
Брой изселени лица от центъра	1841	1899
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-333	-210
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-4,7	-3.1

Показателите за интензивността на заселванията и изселванията през 2010 г. в района са приблизително равни и миграционният прираст е близък до нулата - минус 0.3‰. През 2020 г. в резултат на миграцията населението в района се е увеличило с 430 души, или с 4.7‰. В сравнение с положителното влияние на миграцията върху броя на населението в района в неговия център през 2020 г. е регистриран отрицателен миграционен прираст. От града през същата година са се изселили 1 900 души. Броят на заселените е 1 689, в резултат на което населението е намаляло с 210 души, или с минус 3.1‰. През 2010 г. относителният механичен прираст на града е бил -4.8‰ и тогава населението е намаляло с около 330 души.

Фиг. 1. Интензитет (в ‰) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

При съпоставката на миграционните потоци от града и неговата зона за въздействие се установява, че в резултат на тази вътрешна за района миграция населението в града намалява с 400 души и с толкова се увеличава населението в неговата зона на въздействие.

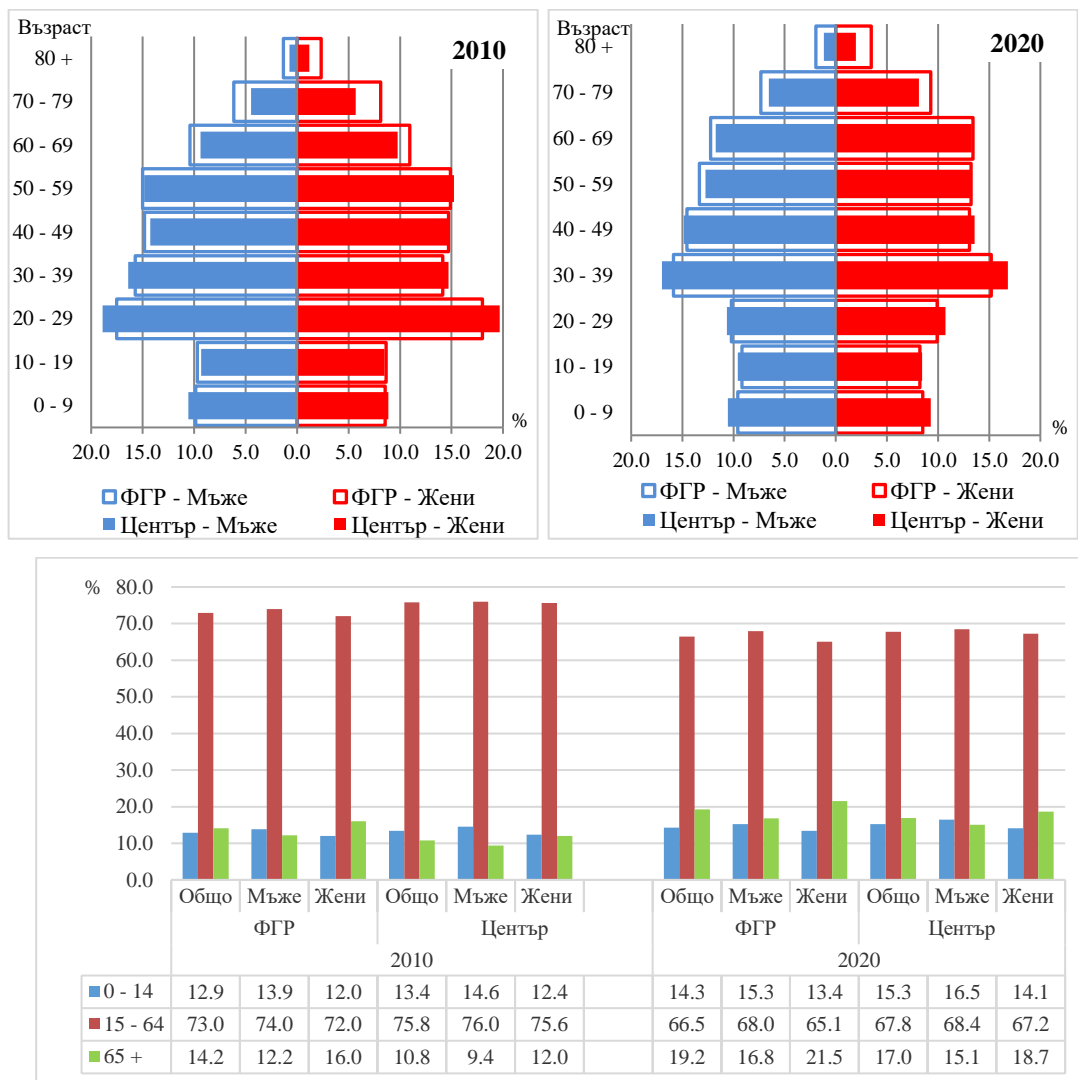
Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години - бр.	12544	13113
Население на възраст 15 - 64 години - бр.	71013	60980
Население на възраст 65 и повече години - бр.	13778	17658
Население на възраст 15 - 19 години - бр.	5059	3884
Население на възраст 60 - 64 години - бр.	5981	6531
Средна възраст на населението - години	39.9	42.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години - бр.	9438	10400
Население на възраст 15 - 64 години - бр.	53258	46222
Население на възраст 65 и повече години - бр.	7563	11557
Население на възраст 15 - 19 години - бр.	3652	2915
Население на възраст 60 - 64 години - бр.	4156	4701
Средна възраст на населението - години	38.2	41.0

Тенденцията на намаляване на населението през целия период след 2010 г. е съпроводена с промени във възрастовата структура на населението. Общо за района с 1% се увеличава относителният дял на населението на възраст до 14 години. Намалява дялът на населението в трудоспособните възрасти (15 - 64 години) - от 73.0 на 66.5%. Увеличава се с 4% населението на 65 и повече години. Подобна е тенденцията в динамиката на населението в центъра на района - гр. Благоевград. Най-младото население се увеличава с 1.4% и сега съставлява 15.3% от населението в града. Тук също намалява дялът на населението на възраст 15 - 64 години. През 2020 г. тази категория население е 67.8%, докато през 2010 г. този относителен дял е бил с 8% по-голям. Значимо е нарастването на населението във възрастите над 64 години. Относителният дял на най-възрастното население в града се увеличава от 10.8 на 17.0%, но този дял е с близо 2% по-малък от показателя общо за района.

Средната възраст на населението в района през периода 2010 - 2020 г. се увеличава от 39.9 на 42.6 години, а в центъра - от 38.2 на 41 години. Промените във възрастовите структури на населението в района и неговия център показват, че и в този район, в който са регистрирани относително „по-добри“ демографски показатели в сравнение с тези за страната, се задълбочава тенденцията на намаляване и застаряване на населението и особено на това в трудоспособните възрасти.

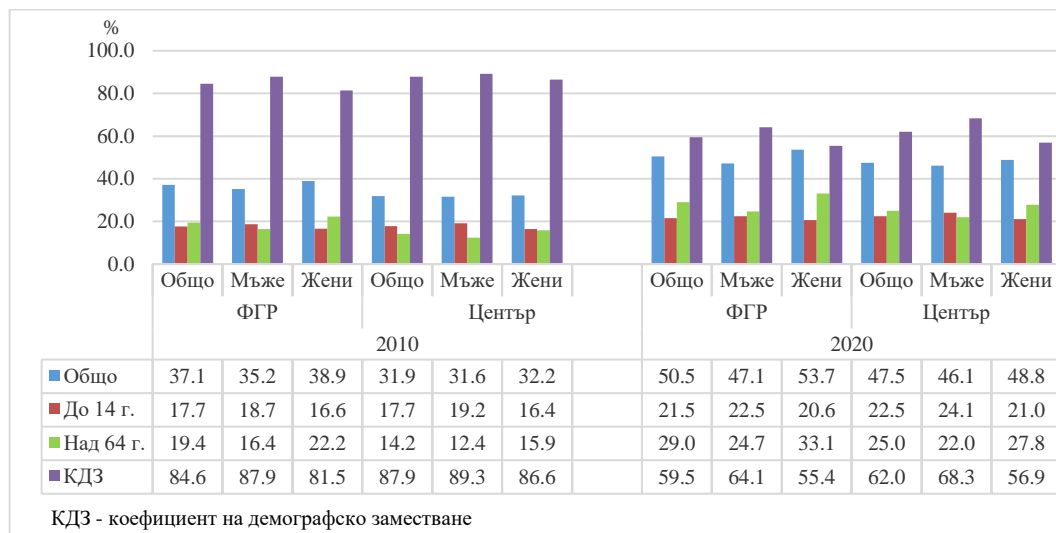
Фиг. 2. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Направените констатации от промените във възрастната структура на населението се потвърждават и от показателите за възрастовите зависимости. Влоша ват се показателите за демографското натоварване на населението от икономически активните възрасти. Общият коефициент на възрастова зависимост показва, че през 2010 г. на 100 лица в независимите възрасти съответстват 37 лица от зависимите възрасти. През десетгодишния период техният брой се увеличава до 50 през 2020 година. Това съотношение в града се влошава още повече, като нараства от 32 на близо 48 души, но остава малко под равнището на показателя общо за района. Преобладаващото демографско натоварване на населението в активните възрасти се дължи предимно на увеличаването на населението на възраст над 64 години. Коефициентът на зависимост между населението в активните възрасти и населението над 64 години в района се увеличава от 19 на 29%, а в града - от 14 на 25%. В общото демографско натоварване през 2010 г. близо 48% от него

се дължи на зависимостта, изчислена с младото население. Този относителен дял намалява и през 2020 г. с 43%, т.е. увеличава се натовареността със старо население. Тази промяна е по-голяма по отношение на показателя за демографската натовареност за населението в центъра на района. През 2010 г. над 55% от стойността на показателя се дължи на зависимостта, изчислена по отношение на младото население, а сега (2020 г.) този дял е 47%.

Фиг. 3. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Тенденциите в промените на възрастовата структура на населението поставят проблеми във възпроизводството на трудовите ресурси в региона. Намалява броят и остава нисък дялът на младото население на възраст 15 - 19 години, което замества излизащите от трудоспособна възраст хора на възраст 60 - 64 години.

Коефициентът на демографско заместване също показва тази неблагоприятна демографска тенденция. През 2010 г. 100 излизащи от трудоспособните възрасти (60 - 64 години) в района са били замествани от 85 души на 15 - 19 години, а сега - от 60 души на възраст 15 - 19 години. Заменяемостта в центъра на района, изразена в проценти през 2010 г., е 88%, но през следващите години намалява и достига 62% през 2020 година. Тези стойности на показателя са по-ниски от заменяемостта на активното население общо за страната - 67%.

Икономическа активност на населението³⁶

Икономически активното население на района през 2011 г. е близо 46 хил., но през следващите години намалява с близо 10 хил., или с 22%. Това намаление се дължи предимно на намаляване на активното население в центъра на района - от 36 хил. на 28 хил. през 2020 г., но относителният дял също е 22%.

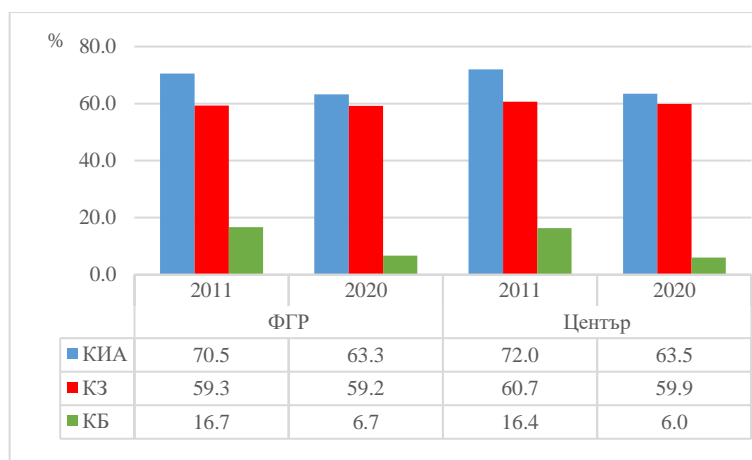
Броят на заетите в района намалява с 4 700 души и през 2020 г. те са 36 хиляди. От тях близо 54% са мъже и 47% - жени. В града заетите лица намаляват с малко

³⁶ При изчисляване на показателите за образователната структура и икономическата активност на населението са използвани данни и оценки за възрастовата група 20 - 64 години от изследването „Наблюдение на работната сила“, провеждано от НСИ.

над 4 хил. - от 30 на 26 хиляди. Относителният дял на мъжете сред заетите лица в района е 54%, респ. на жените - 46%. Тези дялове за заетите в града са 52% за мъжете и 48% за жените.

С 5 200 души са по-малко безработните лица в района през 2020 г. в сравнение с броя им през 2011 година. Относително това ново намаление е 68%. Безработните лица през 2020 г. са малко над 2 400 души, като 59% са мъже и 41% - жени. В града броят на безработните е по-малък. Той намалява от 5 900 на близо 1 650 души през 2020 година. Делът на мъжете сред безработните лица е 58%, а на жените - 42%.

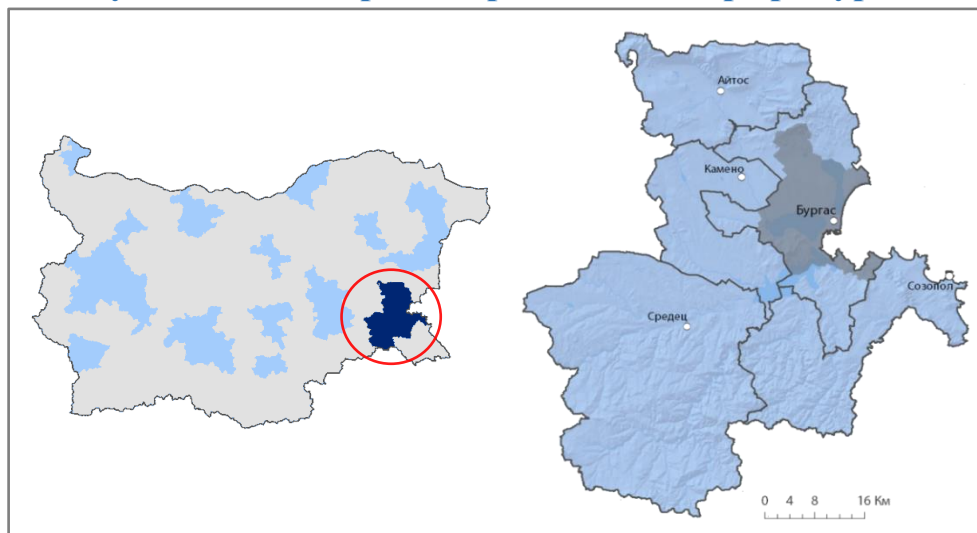
Фиг. 4. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и центъра³⁷

Икономическата активност на населението в района и в неговия център намалява. През 2020 г. коефициентът на икономическа активност в района и неговия център е 63%. Коефициентът на заетост обаче през двете сравнявани години в района и в града не се променя и е около 60%, стойности, които са по-ниски от показателя общо за районите - 66%. Съществени са промените в равнището на безработица. Безработицата намалява и през 2020 г. коефициентът на безработица в района е 6.7%, а в града неговата стойност е 6.0%. Все пак тези стойности са по-високи от показателите за безработица в страната (5.1%) и 4.0% общо за функционалните райони.

³⁷ В тази част на анализа за всички ФГР в графиките ще бъдат използвани следните съкращения: КИА - коефициент на икономическа активност; КЗ - коефициент на заетост; КБ - коефициент на безработица.

Функционален градски район с център гр. Бургас

Общини, включени във функционалния район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
BGS01	Айтос	402.9	30339	75	27610	69
BGS04	Бургас	559.2	206700	370	205329	367
BGS08	Камено	354.9	12120	34	10970	31
BGS21	Созопол	480.1	15311	32	13859	29
BGS06	Средец	1149.9	15975	14	14287	12
BG004L2	ФГР	2947.0	280445	95	272055	92

Площта на функционалния градски район с център гр. Бургас е 2 947.0 кв. км, която съставлява 2.7% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. възлиза на близо 272 хил. души, или 3.9% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 8 хил. души, или с 2.9%.

За десетгодишния период в резултат на естественото и механичното движение намалението на мъжете е по-голямо (с 5 хил.) от това на жените (с 3 хил.). Мъжете в района през 2020 г. са 130.1 хил., или 47.8% от населението в района. Жените са повече - близо 142 хил., и съответно с по-голям относителен дял - 52.3%. Показателят за равнището на половата структура на населението показва, че на 1 000 мъже в района се падат 1 092 жени.

От общото население на функционалния район близо 73% от него живее в гр. Бургас. За десетте години на разглеждания период населението на града нараства с 5 хил. души, или относителното увеличение е 2.6%. В края на 2020 г. то наброява близо 199 хил. души.

Броят на мъжете в града спрямо 2010 г. се е увеличил с над 1 000 души и сега техният брой е близо 94 хил., или 47.2% от населението на града. За десетте години броят на жените нараства от 101 на 105 хил., или се увеличава с близо 1%, като

техният относителен дял е 52.8%. Равнището на половата структура показва, че в града на 1 000 мъже се падат 1 117 жени. Това съотношение през 2010 г. е било 1 000 мъже на 1 090 жени.

В града функционират две висши училища и един филиал на висше училище, в които се обучават малко над 6 хил. студенти. През учебната 2010/2011 година техният брой е бил над 12 хиляди.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на пет общини.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	280445	272055
○ Мъже	135339	130108
○ Жени	145106	141947
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	3.7	3.9
Средногодишен брой на населението	280736	272457
Брой живородени деца	3080	2295
Брой починали лица	3577	4042
Естествен прираст на населението - бр.	-497	-1747
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.0	8.4
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.7	14.8
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-1.8	-6.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	193564	198593
○ Мъже	92598	93792
○ Жени	100966	104801
Относителен дял на населението в центъра от общото за района - %	69.0	73.0
Средногодишен брой на населението	193665	200186
Брой живородени деца	2097	1660
Брой починали лица	2010	2619
Естествен прираст на населението - бр.	87	-959
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.8	8.3
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.3	13.1
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-0.5	-4.8

Показателите за раждаемост и смъртност на населението през 2010 г. във функционалния район са сравнително по-благоприятни спрямо тези за страната, но през следващите години показателите за естественото движение се влошават значително. Коефициентът на раждаемост от 11.0‰ през 2010 г. намалява до 8.4‰ през 2020 г. и това се дължи на значителното намаление на раждаемостта в центъра на района. Това равнище на раждаемостта е по-ниско от общото за страната, където коефициентът на раждаемост е 8.5‰. Увеличава се смъртността от 12.7 на 14.8‰,

в резултат на което естественият прираст увеличава своята отрицателна стойност от -1.8 на -6.4‰.

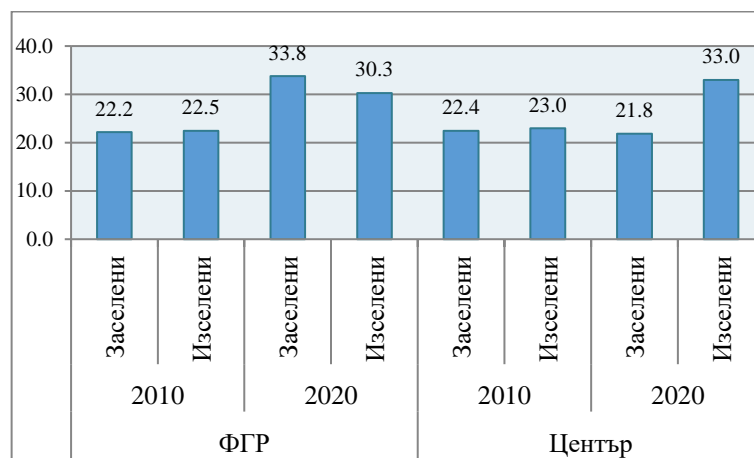
Раждаемостта в центъра на района е ниска и достига 8.3‰, стойност, която е под равнището на раждаемостта в района и страната. Смъртността в града се увеличава с 2‰ и през последната година е 13.1‰. В резултат на раждаемостта и смъртността населението в града през 2020 г. намалява с повече от 900 души, или относителният прираст на населението увеличава своята отрицателна стойност от -0.5 на -4.8‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	6220	9196
Брой изселени лица от района	6305	8253
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-85	943
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-0.3	3.5
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	4343	4373
Брой изселени лица от центъра	4452	6600
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-109	-227
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-0.6	-11.1

През 2010 г. миграционните процеси не оказват съществено влияние върху броя на населението във функционалния район. Интензитетът на преселванията и изселванията от района са малко над 22‰, в резултат на което механичният прираст е -0.3‰. През 2020 г. миграционните процеси са значително по-интензивни и нетната миграция за района е положителна. Населението се е увеличило в резултат на миграцията с 943 души, или с 3.5‰.

Фиг. 5. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

От всички заселвания и изселвания през 2010 г. около 70% са насочени към и от града, т.е. формира се нулев миграционен баланс. През 2020 г. обаче от всички заселвания в района 48% са насочени към града, докато от изселванията 80% са осъществени от населението, живеещо в него. Тази структурна промяна е свързана с по-големия брой (6 600 души) и интензитет (33%) на изселванията от центъра на района, отколкото на заселванията в него - съответно 4 373 души и 22%. В резултат на тази структура на миграционните потоци се формира отрицателен миграционен прираст за населението в града в размер на повече от 2 200 души, или относителен прираст от -11.1%. Като се има предвид, че общо районът има положителен миграционен прираст, то следва, че емигриралото от града население се е преместило да живее в периферията на района (зоната на неговото въздействие), или тя е увеличила своето население с 2 356 души в резултат на вътрешнорайонната миграция.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

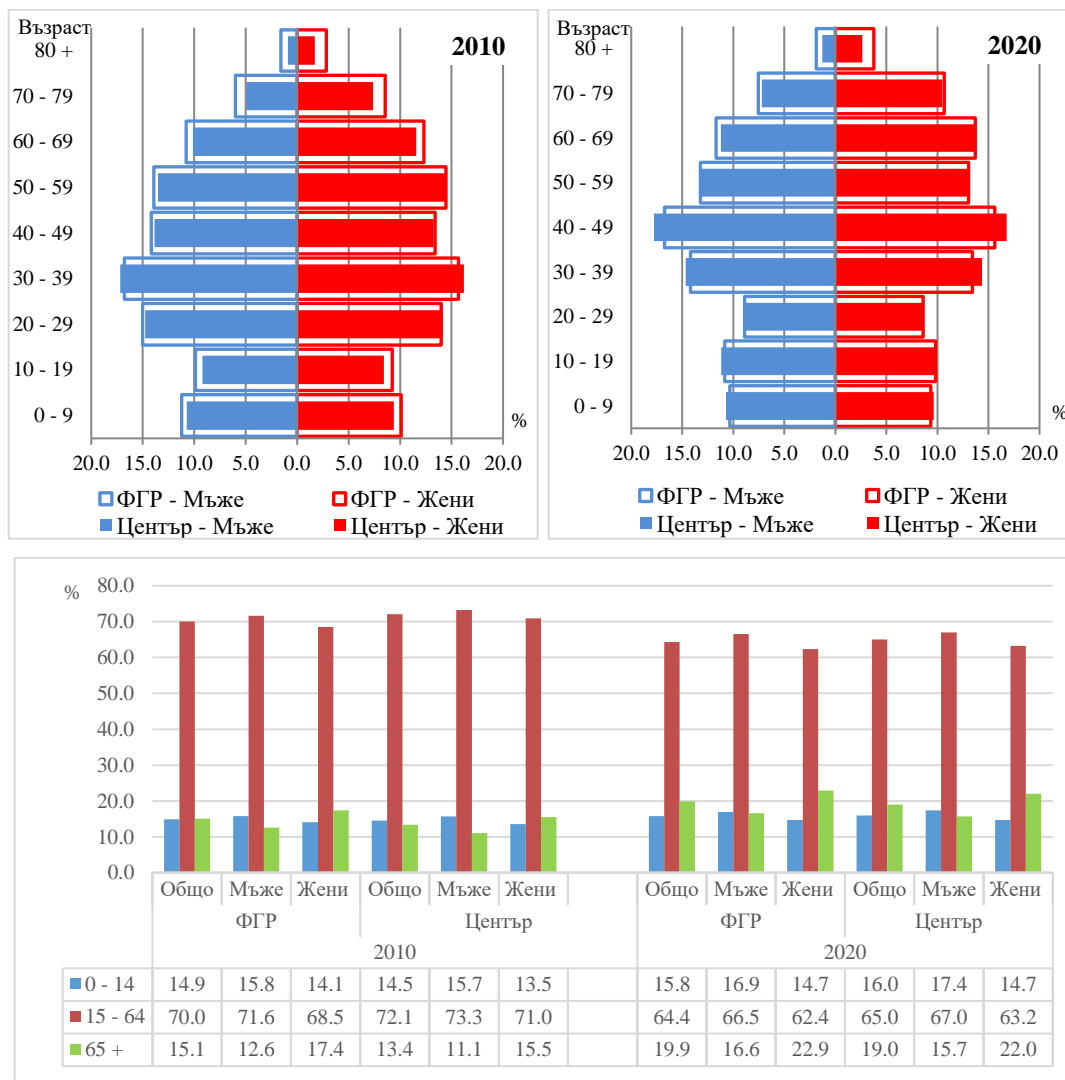
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	41829	42944
Население на възраст 15 - 64 години	196379	175071
Население на възраст 65 и повече години	42237	54040
Население на възраст 15 - 19 години	14285	9329
Население на възраст 60 - 64 години	19019	13276
Средна възраст на населението - години	40.0	42.5
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	28160	31754
Население на възраст 15 - 64 години	139489	129059
Население на възраст 65 и повече години	25915	37780
Население на възраст 15 - 19 години	9329	9470
Население на възраст 60 - 64 години	13276	12275
Средна възраст на населението - години	39.6	42.0

Промените във възрастовата структура на населението се изразяват в незначително нарастване на относителния дял на населението до 14-годишна възраст, намаляване на населението в активната възраст и нарастване на населението на възраст на 65 и повече години. Сега най-младото население е 15.8%. Намалява населението на възраст 15 - 64 години - от 70% през 2010 г. на 64% през последната година. Най-възрастното население се увеличава с близо 5% и сега то е близо 20%.

Същите тенденции в изменението на възрастовата структура на населението се установяват и в центъра на функционалния район гр. Бургас. Независимо че броят на най-младите (0 - 14 години) се увеличава, техният относителен дял намалява. Намаляват също броят и делът на населението от трудоспособните възрасти - от 72 на 65%. Намаляването на относителните дялове на двете групи население води до нарастване на дела на най-възрастните - населението на 65 и повече години, но това се дължи и на увеличения им брой - от 26 хил. на близо 38 хил. души през 2020 година.

Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 40 години, а през 2020 г. - 42.5 години. В града средната възраст през 2010 г. е по-ниска - 39.6 години, но и тук тя се покачва и достига 42 години през 2020 година.

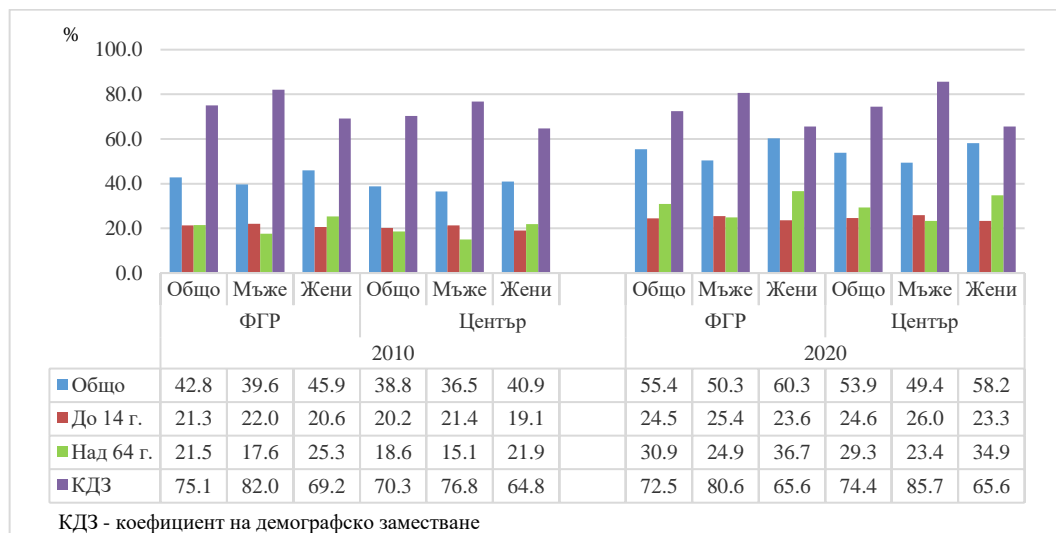
Фиг. 6. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Увеличава се броят на лицата от зависимите възрасти спрямо броя на лицата от икономически активните възрасти. През 2010 г. коефициентът на възрастна зависимост общо за района е бил 43%, а през 2020 г. е повече от 55%. Това се дължи както на незначителното увеличаване на младото население, но предимно от нарастване на броя на най-възрастното население. Коефициентът на демографска зависимост със старо население се увеличава от 22 на 32%, или 55% от демографската натовареност на населението в икономически активните възрасти се дължи на нарасналия брой на населението на възраст над 64 години.

В центъра на района показателят за демографска зависимост с младо население се увеличава с 2%, докато със старо население - с повече от 10%. Сега в града на 100 лица от независимите възрасти се падат близо 54 лица от зависимите възрасти.

Фиг. 7. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Промените в броя на населението в разглежданите възрастови групи водят до изменения в стойностите на показателите за възпроизводството на трудовите ресурси. Общо за района коефициентът на демографско заместване намалява от 75 на 72%. Незначителното увеличаване на броя на младото население (15 - 19 години) в града и предимно намаляването на населението на възраст 60 - 64 години повишават коефициента на демографско заместване от 70 на 74% през 2020 година.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района намалява с повече от 22 хил. души и през 2020 г. е близо 132 хиляди. Относително това намаление е над 16%. Преобладаващо (84%) това се дължи на намалението (с 18.5 хил.) на активното население, живеещо в центъра на района на гр. Бургас. През 2020 г. то наброява близо 83 хил. души, а неговото относително намаление е с 18%.

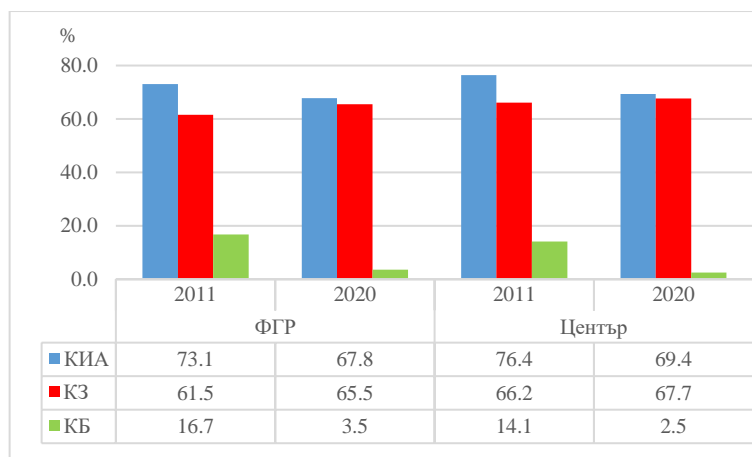
Намаляването на активното население води до намаляване и на броя на заетите лица - от близо 111 хил. през 2011 г. те намаляват с 4 700 души и през 2020 г. заетите лица са 106 хиляди. Относително намалението е 4.7%. По-големи са размерите на абсолютното и относителното намаление на заетите лица в града. В него през 2011 г. заетите лица са били близо 88 хил. и намаляват до 81 хил. през 2020 година. Абсолютното намаляване на заетите е 6 890 души, а относителното - 7.8%. Разликата при съпоставянето на тези данни за заетите лица в района и центъра в голяма степен може да се обясни с миграцията на повече от 2 хил. души от центъра на района към неговата периферия.

Относителният дял на мъжете сред икономически активното население и заетите лица в района е 53%, респ. на жените - 47%. Тези дялове за заетите в града са 52% за мъжете и 48% за жените.

С повече от 12 хил. души са по-малко безработните лица в района през 2020 г. в сравнение с броя им през 2011 година. Относително това ново намаление е над 80%. Безработните лица през 2020 г. в района са близо 3 870 лица, от които 56% са

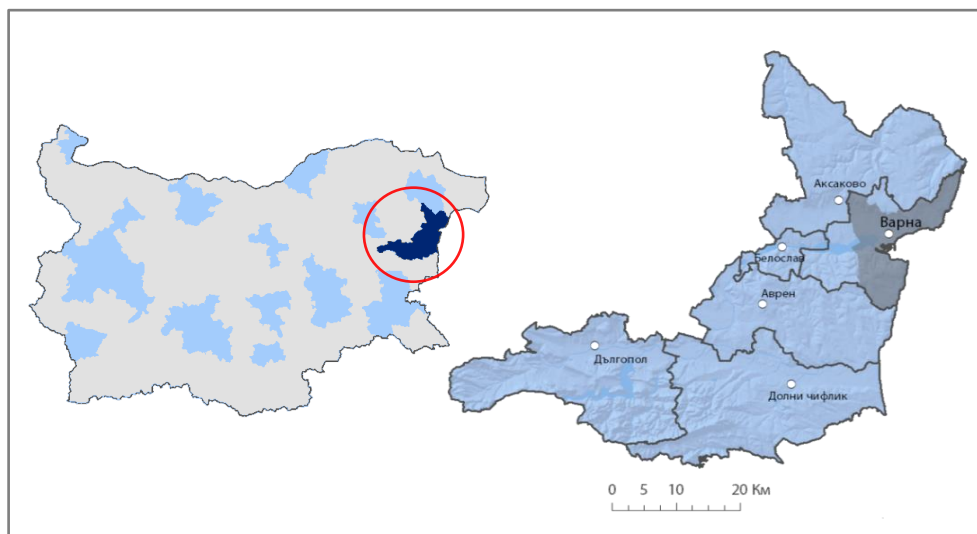
мъже и 44% - жени. В града броят на безработните е по-малък. През 2020 г. те са 1 130 души - с 12 хил. по-малко от 2011 година. От всички безработни лица в града 54% са мъже, а делът на жените е 46%.

Фиг. 8. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Икономическата активност на населението в района и в неговия център намалява, но в града тя остава по-висока. През 2020 г. коефициентът на икономическа активност в района е 68%, а в града - с 1% по-висока. Коефициентът на заетост обаче в района се увеличава от 61.5 на 66.2% през 2020 година. В града равнището на заетостта също се повишава - с 1.5%, и тя е по-висока от тази в района - близо 68%. За сравнение, коефициентът на заетост средно за всички райони е 66%. През 2020 г. безработицата силно намалява в района (3.5%) и в неговия център (2.5%). Това са най-ниските стойности на коефициентите на безработица (заедно с още няколко района), които са регистрирани в страната през 2020 година. През същата година равнището на безработица в страната е 5.1%, а общо за функционалните райони - 4%.

Функционален градски район с център гр. Варна

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
VAR01	Аврен	353.8	9039	26	9819	28
VAR02	Аксаково	460.5	21972	48	22319	48
VAR04	Белослав	60.1	11259	187	10287	171
VAR06	Варна	237.5	330001	1389	341516	1438
VAR13	Долни чифлик	485.1	19141	39	18433	38
VAR16	Дългопол	440.9	14204	32	13102	30
BG003L2	ФГР	2037.9	405616	199	415476	204

Функционалният градски район с център гр. Варна обхваща територия от 2 038 кв. км, която съставлява 1.9% от територията на страната. След 2010 г. населението на района се увеличава от 406 на 415 хил. души в края на 2020 г., или нарастването е с 2.4%, като съставлява 5.4% от населението на страната.

За десетгодишния период мъжете в района се увеличават с близо 4 200 души, а жените - с 5 700, но относителните им дялове не се променят съществено. В края на 2010 г. мъжете са 48.6%, а през 2020 г. - 48.5%. Относителните дялове на жените са съответно 51.2 и 51.5%. Показателят за равнището на половата структура на населението не отбелязва големи промени, но все пак нараства съотношението в полза на жените. През 2010 г. на 1 000 мъже се съотнасят 1 056 жени, а през 2020 г. броят на жените е 1 063.

От общото население на функционалния район през 2020 г. близо 80% от него живее в центъра на района - гр. Варна. В предходните години този дял е бил с 1%

по-малко. За десетте години населението на града нараства с 10 700 души, или относителното увеличение е 3.3%. В края на 2020 г. то наброява 199 332 хил. души.

Броят на мъжете в града през 2010 г. е близо 156 хил. и се увеличава с 4 200 души до 2020 година. За същия период броят на жените нараства с 6 500. Посочените различия в измененията на броя на мъжете и жените водят до малки промени в техните относителни дялове - от 48.4 на 48.1% за мъжете и съответно - 51.6 и 51.9% за жените. Равнището на половата структура показва, че в града съотношенията между мъжете и жените са малко по-високи в полза на жените. През 2010 г. на 1 000 мъже се падат 1 064 жени, а през 2020 г. това съотношение е 1 000 мъже на 1 077 жени.

В шестте висши училища, които функционират в града, през последната 2020/2021 учебна година се обучават 24.3 хил. студенти. Десет години преди това броят на студентите е надвишавал 36 хиляди.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на шест общини.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - брой	405616	415476
○ Мъже	197193	201369
○ Жени	208423	214107
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	5.4	6.0
Средногодишен брой на населението	405367	415976
Брой живородени деца	4794	3734
Брой починали лица	4644	5744
Естествен прираст на населението - бр.	150	-2010
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.8	9.0
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.4	13.8
Относителен естествен прираст на населението - ‰	0.4	-4.8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	321692	332394
○ Мъже	155824	160041
○ Жени	165868	172353
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	79.3	80.0
Средногодишен брой на населението	321265	334
Брой живородени деца	3876	2978
Брой починали лица	3286	4259
Естествен прираст на населението - бр.	590	-1281
Коефициент на обща раждаемост - ‰	12.1	8.9
Коефициент на обща смъртност - ‰	10.2	12.7
Относителен естествен прираст на населението - ‰	1.9	-3.8

Показателите за естественото движение на населението относително са по-добри в сравнение с тези за страната, но през последните години се наблюдава намаляване на раждаемостта и повишаване на равнището на смъртността. Намалява броят на живородените деца, а се увеличава броят на умрелите. Коефициентът на раждаемост намалява с близо 3‰ и през 2020 г. е 9.0‰. Смъртността се покачва (следва да се има предвид COVID-19) с 2‰ - от 11.4 на 13.8‰. Тези две противоположни тенденции в равнищата на раждаемостта и смъртността формират отрицателен естествен прираст на населението през 2020 г. в размер на -4.8‰. Трябва да се отбележи, че през 2010 г. населението в района е имало 0.4‰ положителен естествен прираст. Следователно увеличаването на броя на населението в района през последната година се дължи на миграцията на населението към района.

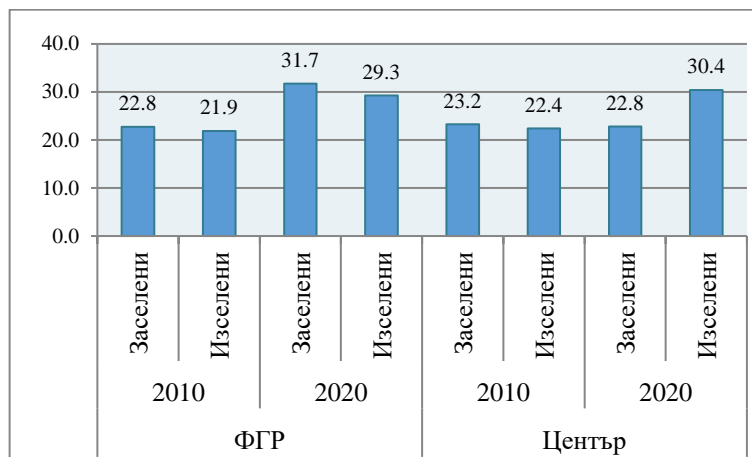
Раждаемостта в центъра на функционалния район има по-ниско равнище и през двете наблюдавани години. Значително е намалял коефициентът на раждаемост от 12.1 на 8.9‰ през 2020 година. Смъртността тук също се покачва и относителният естествен прираст за 2020 г. има отрицателна стойност - минус 3.8‰. През 2010 г. коефициентът на естествения прираст в града е имал положителна стойност - 1.9‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	9227	13185
Брой изселени лица от района	8879	12175
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	348	1010
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	0.9	2.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	7465	7621
Брой изселени лица от центъра	7200	10162
Абсолютен механичен прираст на населението - бр.	265	-2541
Относителен механичен прираст на населението - ‰	0.8	-7.6

Увеличаването на броя на населението във функционалния район на гр. Варна се дължи на положителния миграционен прираст, който през 2020 г. е 2.4‰. През 2010 г. миграционният прираст също е положителен за района и за неговия център, но с по-ниска стойност - около 0.9‰. При тези положителни резултати от миграцията на населението в района трябва да се отбележи, че населението в града през 2020 г. има отрицателен механичен прираст и то значителен - минус 7.6‰.

Фиг. 9. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Следователно вътре в границите на района протичат интензивни миграционни процеси между центъра на района и неговата зона на въздействие. Тъй като 80% от населението в района живее в неговия център естествено е преобладаващата част от преселванията да се осъществяват от неговото население. През 2020 г. делът на заселванията в града са 57% от всички заселвания в района, докато 83% от изселванията са осъществени от населението на гр. Варна.

В резултат на вътрешнорайонната миграция населението на гр. Варна е намаляло с повече от 3 хил. души и съответно с толкова се е повишило населението в населените места, които са в границите на функционалния район.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

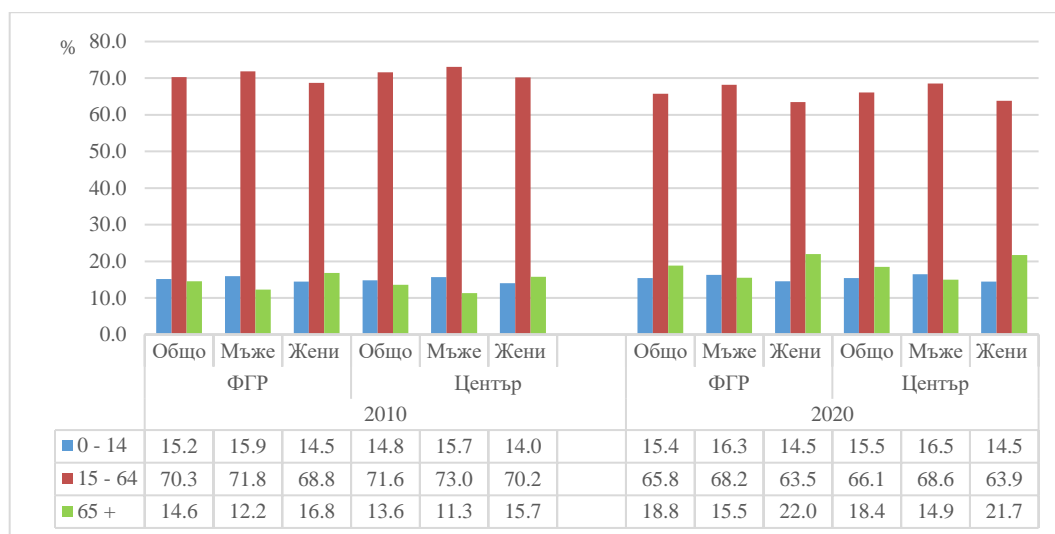
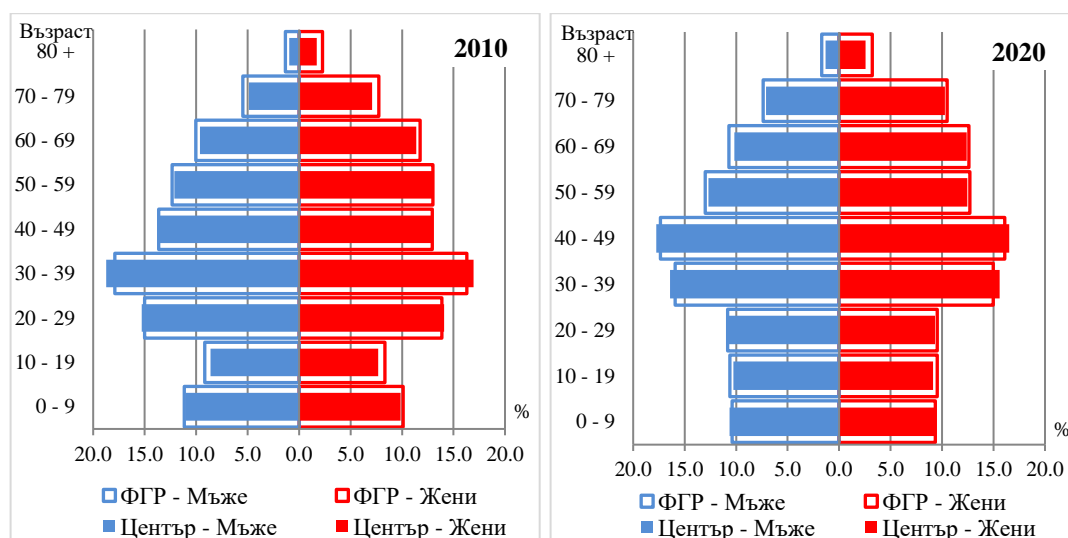
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	61519	63937
Население на възраст 15 - 64 години	284947	273326
Население на възраст 65 и повече години	59150	78213
Население на възраст 15 - 19 години	19264	19057
Население на възраст 60 - 64 години	26141	24291
Средна възраст на населението - години	39.4	41.8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	47693	51360
Население на възраст 15 - 64 години	230293	219767
Население на възраст 65 и повече години	43706	61267
Население на възраст 15 - 19 години	14376	14531
Население на възраст 60 - 64 години	20668	18862
Средна възраст на населението - години	39.1	41.5

Населението в района на възраст до 14 години се е увеличило с близо 2 500 души през 2020 спрямо 2010 г., или с 3.9%. Намалява населението в трудоспособните възрасти с повече от 11 600 души и сега то съставлява близо 66% от населението на района. През 2010 г. неговият относителен дял е бил 70%.

Увеличават се броят и относителният дял на населението на 65 и повече години. От 2010 г. досега то се е увеличило с повече от 19 хил. души, или от 15 на 19%. Посочените промени във възрастовата структура на населението се дължат основно на развитието на населението в града. През периода между двете сравнявани години населението на възраст 15 - 64 години е намаляло с 4%, а с 5% се е увеличил относителният дял на най-възрастното население - от 16.8 на 18.4%. Особено голяма е тази промяна в дела на жените на възраст над 64 години. През 2020 г. близо 22% от всички жени в града са в този възрастов интервал. През 2010 г. този показател е бил 15.7%.

Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 39.4 години и достига 41.8 през 2020 година. Стойностите на показателите за средната възраст в града са малко по-ниски - съответно 39.1 и 41.5 години.

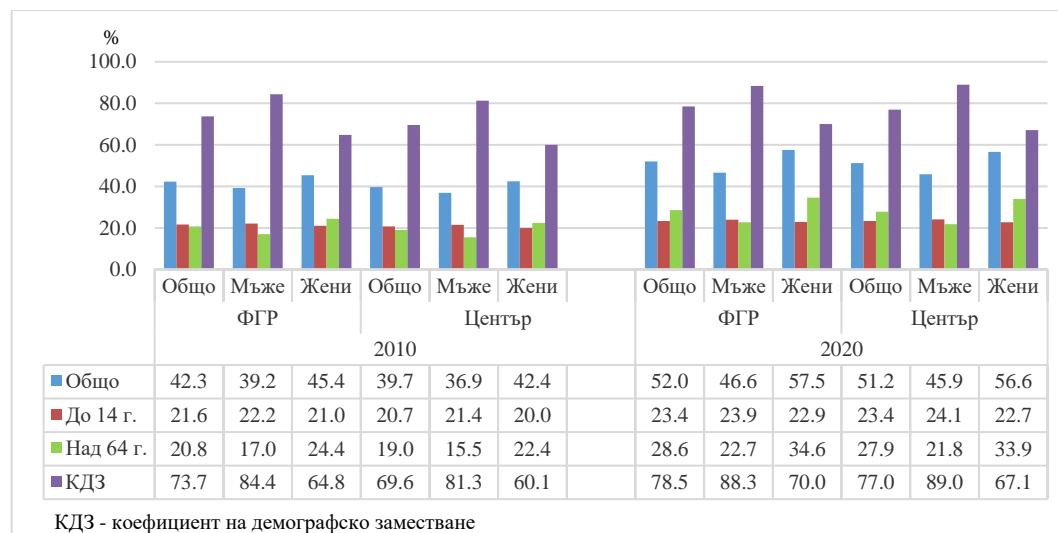
Фиг. 10. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

При тези структурни промени във възрастта на населението очаквано се увеличават показателите за демографското натоварване на населението. През 2010 г. общо за района на 100 лица на възраст 15 - 64 години се падат 42 лица (42%) от зависимите възрасти. През следващите десет години това съотношение нараства и през 2020 г. коефициентът на демографска зависимост е 52%. Демографската зависимост с младо население се е увеличила с близо 2%, а със старо (65 и повече години) - с 8%. Във връзка с това може да се добави, че 55% от демографската натовареност на населението в активните (независими) възрасти се дължи на увеличаването на броя и дела на населението на възраст 65 и повече години. Този относителен дял през 2010 г. е бил 49%.

Още по-голямо е нарастването на коефициента на демографска зависимост в центъра на района - гр. Варна. През 2010 г. той е бил близо 40% (на 100 души от независимите възрасти се падат 40 души от зависимите възрасти) и се увеличава с 11%, за да достигне 51% през 2020 година. Демографското натоварване на трудоспособното население основно се дължи на увеличени брой на старото население в града. Коефициентът на демографска зависимост със старо население (65 и повече години) се е увеличил от 19 на близо 28%, или повече от 54% от общата демографска натовареност се дължи на застаряване на населението в града.

Фиг. 11. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

И при двете сравнявани години не са настъпили значими промени (намаление с около 200 души) в броя на населението на възраст 15 - 19 години както в района, така и в неговия център. По-големи са промените в броя на населението във възрастовата група 60 - 64 години - то намалява с 1 850 души. Поради това коефициентът на демографско заместване общо за района се покачва - от 73.7 на 78.5% в края на 2020 година. По-голямо е изменението на коефициента в града - с повече от 7%, но неговите стойности и през двете сравнявани години са малко по-ниски от тези общо за района, което показва, че в зоната на влияние около центъра гр. Варна тези показатели имат по-добри стойности.

Икономическа активност на населението

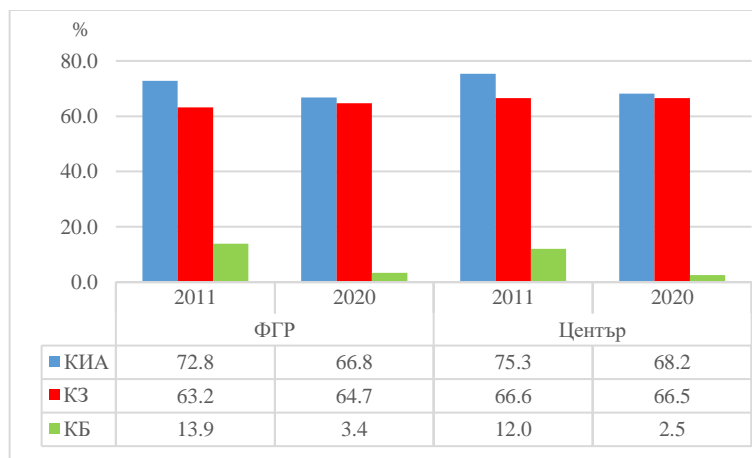
След 2011 г. икономически активното население в района намалява с 29 хил. души, или с 15%. През 2020 г. то е 105 хиляди. Изцяло това намаление се дължи на намаляване на активното население в града - от 169 хил. през 2011 г. на 140 хил. души през 2020 година. Относителният размер на намаляването на населението в града е 17%.

По-голямо е абсолютното и относителното намаляване на броя на заетите в града, отколкото общо за целия район. Заетите в района намаляват с 8 хил. (4.8%), а в неговия център гр. Варна - с близо 13 хил. души, или с 9%, като в него през 2011 г. заетите лица са били 149 хил. и в резултат на намаляването сега са над 136 хиляди. По-големият брой на намаляване на заетите лица в града може да се отнася и на нетната миграция на населението между града и неговата зона на въздействие, която е отрицателна за града - минус 3 хил. души.

Относителният дял на мъжете сред икономически активното население в района и в неговия център е 53.7% и съответно на жените - 42.4%. Същите са тези относителни показатели и за заетите лица в района и града.

През 2011 г. броят на безработните в района е бил близо 28 хил. души. За последната година техният брой е значително по-малък - около 6 хил., или с близо 80% броят на безработните лица е по-малък през 2020 година. По-голямо е относителното намаление (83%) на безработните в града. Сега те са около 3 500 души и със 17 хил. по-малко, отколкото през 2011 година. В района и в неговия център съотношението на мъжете и жените е почти еднакво. Относителният дял на мъжете сред безработните е 56%, а на жените - 44%.

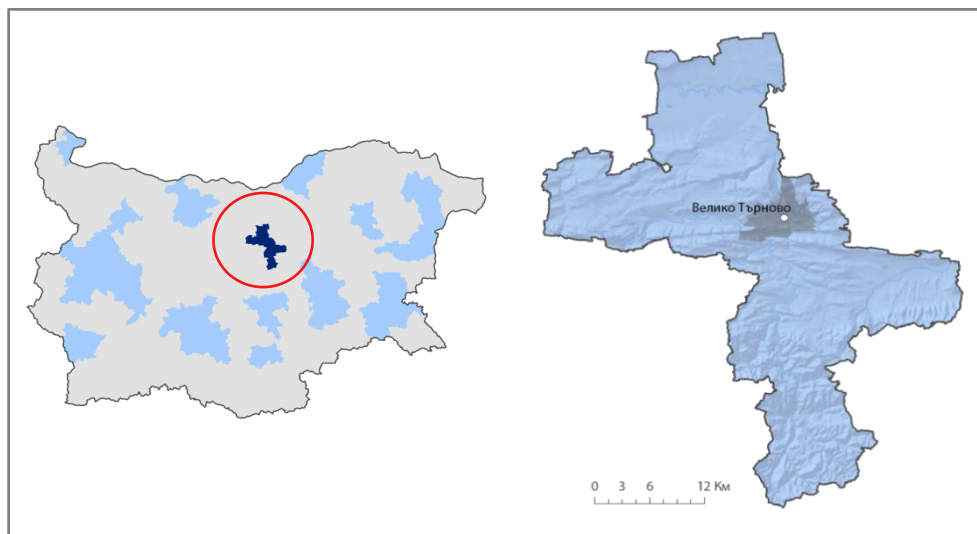
Фиг. 12. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Икономическата активност на населението в района и в неговия център намалява, но в града тя е с 2% по-висока. През 2020 г. коефициентът на икономическа активност в района е близо 67%, а в града е с над 1% по-висока. Коефициентът на заетост в района малко се увеличава - от 63.2 на 64.7% през 2020 година. В града равнището на заетостта и през двете сравнявани години се запазва същото - 66.5%, стойност, която е близка до средната за районите, но по-ниска от равнището на заетост в страната - 73%. Безработицата силно намалява и в района

(3.4%), и в неговия център (2.5%). В този район и в неговия център коефициентите на безработица са сред най-ниските по своята стойност спрямо същите за страната (5.1%) и за районите (4.0%) през 2020 година.

Функционален градски район с център гр. Велико Търново

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Община	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
VTR04	Велико Търново	885.3	88442	100	85484	97
BG017L1	ФГР	885.3	88455	100	87220	97

Функционалният градски район с център гр. Велико Търново е малък по площ и население, тъй като обхваща само населените места на община Велико Търново. Неговата площ е 885.3 кв. км и тя съставлява 0.8% от територията на страната. Броят на населението в района към края на 2020 г. възлиза на близо 85.5 хил. души, или 1.2% от населението на страната. От 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 3 хил. души, или с 3.4%.

Мъжете в района през 2010 г. са близо 42 хил., а на жените - 47 хиляди. За десетгодишния период мъжете намаляват с 1 200, а жените - с близо 1 800. Тези промени в броя на мъжете и жените внасят минимални изменения в тяхното съотношение. Относителните дялове на мъжете и жените се запазват в стойностите около 47% за мъжете и съответно 53% за жените. Относителният дял на жените в района е по-висок от този за населението в страната (48.4%). Това проличава и в равнището на половата структура на населението. В района на 1 000 мъже се съотнасят 1 114 жени през 2010 г. с последващо намаление до 1 103 жени през 2020 година.

От населението на района 76% през 2010 г. и с 1% повече през 2020 г. живее в центъра на района гр. Велико Търново. Неговото население е малко над 67 хил. през 2010 г. и намалява с 1 111 души до 2020 г., или с 1.6%. Половата структура на населението в града не се различава от посочените относителни дялове общо за района - 47 и 53% съответно за мъжете и жените. Равнището на половата структура показва, че в града на 1 000 мъже се падат 1 139 жени, като броят на жените в показателя през следващите години се редуцира до 1 127 жени.

Показателите за равнището на половата структура, които имат по-високи стойности в полза на жените, в известна степен са повлияни от наличието на две висши училища и два филиала на висши училища в града, в които се обучават сега повече от 12 хил. студенти. През учебната 2010/2011 година техният брой е бил над 14 хиляди.

Общото население и територията на въздействие на функционалния район включва населението и площта само на община Велико Търново, в състава на която влизат освен гр. Велико Търново още 88 населени места. Зоната на влияние на този център се ограничава от спецификата на селищната мрежа в този район на страната, а също и от разположените в близост до града сравнително добре развити градски населени места (гр. Горна Оряховица, гр. Лясковец), които в голяма степен осигуряват трудовата заетост на своето население и също привличат работна сила.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - брой	88442	85484
○ Мъже	41830	40639
○ Жени	46612	44845
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.2	1.2
Средногодишен брой на населението	88583	86000
Брой живородени деца	811	661
Брой починали лица	1192	1259
Естествен прираст на населението - бр.	-639	-598
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.2	7.7
Коефициент на обща смъртност - ‰	13.5	14.6
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-4.3	-7.0
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	67214	66103
○ Мъже	31426	31078
○ Жени	35788	35025
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	76.0	77.3
Средногодишен брой на населението	67157	67466
Брой живородени деца	669	541
Брой починали лица	691	799
Естествен прираст на населението - бр.	-22	-258

Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.0	8.0
Коефициент на обща смъртност - ‰	10.3	11.8
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-0.3	-3.8

Показателите за естественото движение на населението във функционалния район описват по-лоша демографска ситуация в сравнение с показателите за страната. Коефициентът на раждаемост през 2010 г. е 9.2‰ и значително намалява през 2020 г., когато равнището на раждаемостта е 7.7‰ и е по-ниско от това за страната - 8.5‰. Коефициентът на обща смъртност се увеличава от 13.5 на 14.6%, но е по-нисък от този за страната. Намалената раждаемост и увеличената смъртност на населението увеличават отрицателната стойност на естествения прираст от -4.3‰ през 2010 г. до -7.0‰ през 2020 година. В абсолютно изражение намалението на населението през тези години е около 600 души.

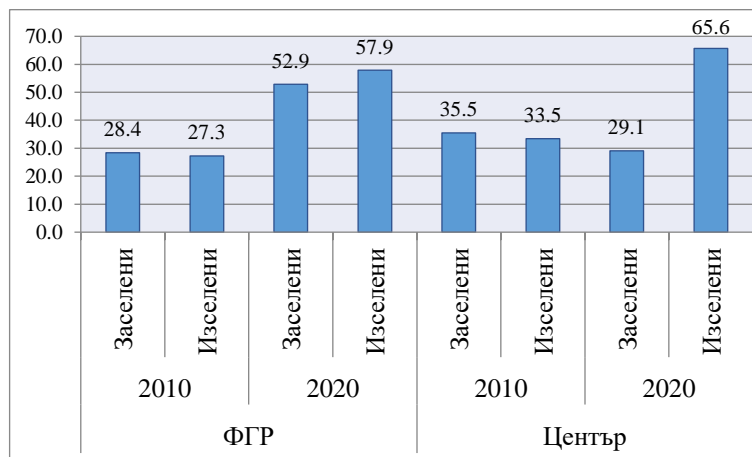
Същите тенденции са характерни и за демографските процеси в центъра на функционалния район, но в него раждаемостта е малко по-висока, а смъртността - по-ниска в сравнение с показателите за района. Раждаемостта обаче и тук е по-ниска от общата за страната. Естественият прираст, който през 2010 г. има сравнително малка отрицателна стойност (-0.3‰), през 2020 г. достига -3.8‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	2517	4545
Брой изселени лица от района	2418	4979
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	99	-434
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	1.1	-5.1
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	2384	1960
Брой изселени лица от центъра	2247	4427
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	137	-2467
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	2.0	-36.6

През 2010 г. районът и неговият център гр. Велико Търново имат, макар и малък, положителен миграционен прираст. Интензивността на миграционните процеси са на нива около 27 - 28%. През 2020 г. интензитетът на заселванията и изселванията общо за района се повишава близо два пъти. На същото ниво остават и заселванията в неговия център, броят и интензитетът на изселванията от него се повишават значително - близо 66%.

Фиг. 13. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

В резултат на тези промени в интензивността на миграцията населението в района намалява с минус 5.1‰ (-434 души), докато населението в града намалява с близо 2 500 души, или с минус 36.6‰. От всички регистрирани изселвания от района близо 90% са осъществени от населението, живеещо в града. И тъй като населението на района намалява само с 434 души, следва, че основната част от миграционния поток е насочен от града към населените места вътре във функционалния район. Размерът на миграционното салдо между центъра (града) и неговата зона на въздействие е 1 672 души.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

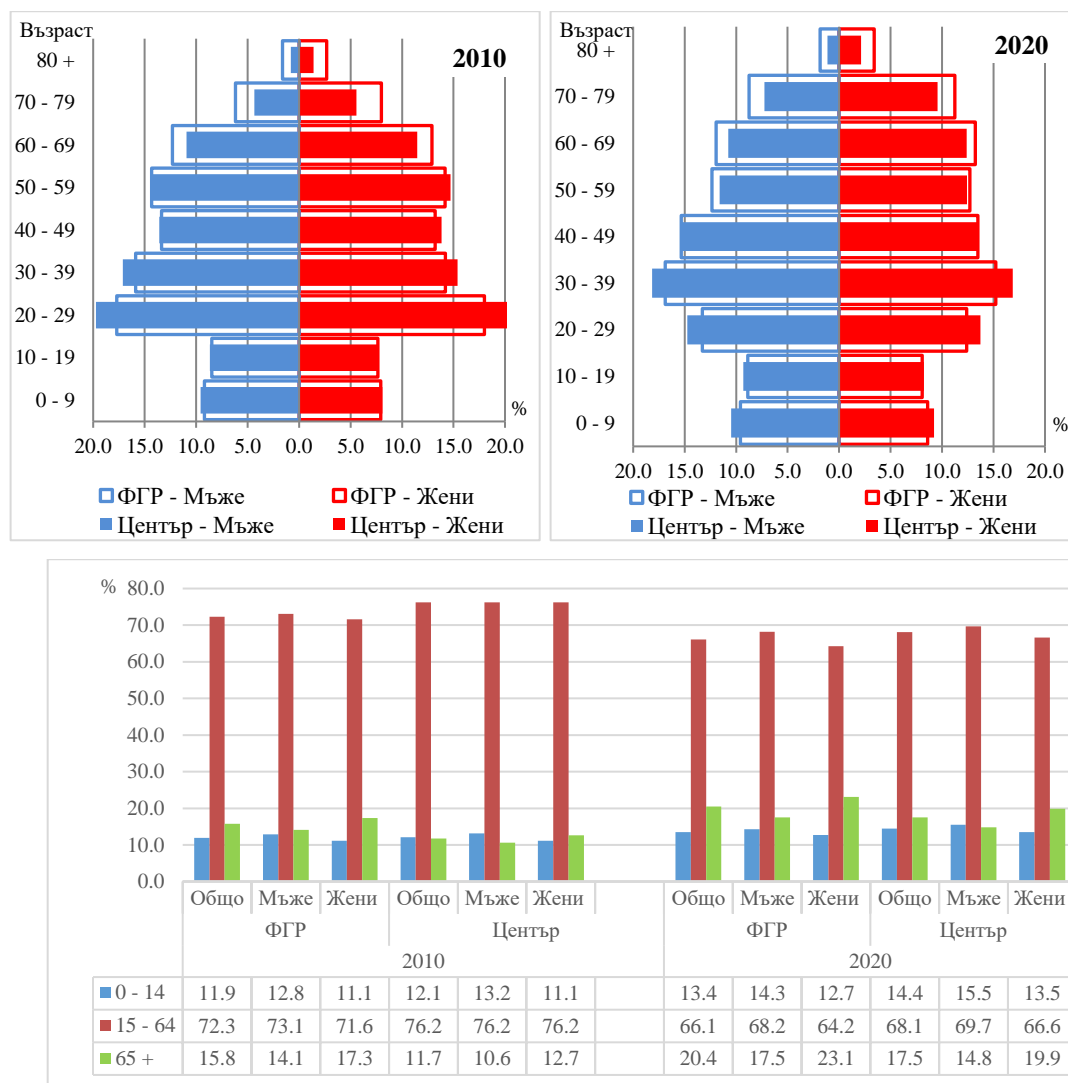
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	10555	11497
Население на възраст 15 - 64 години	63919	56511
Население на възраст 65 и повече години	13968	17476
Население на възраст 15 - 19 години	4110	3484
Население на възраст 60 - 64 години	6383	5384
Средна възраст на населението - години	40.9	41.1
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	8107	9527
Население на възраст 15 - 64 години	51236	44998
Население на възраст 65 и повече години	7871	11578
Население на възраст 15 - 19 години	3236	2728
Население на възраст 60 - 64 години	4520	3876
Средна възраст на населението - години	38.7	40.5

В сравнение с 2010 г. населението в района през 2020 г. на възраст 0 - 14 години се е увеличило с близо 1 000 души, а така също се е увеличил и неговият относителен дял - от 11.9 на 13.4%. Увеличава се и населението на възраст 65 и повече години - с 3 500 души, и през 2020 г. то е 20% от населението на района. С близо 6% е намалял относителният дял на населението в активните възрасти - от 72

на 66%, или в сравнителен аспект между двете години абсолютното намаление е 3 900 души. През 2020 г. се установява по-голям относителен дял (14.4%) на населението във възрастовия интервал 0 - 14 години от този през 2010 г. и това е в резултат от увеличаването на броя на най-младите хора с 1 400 души. Увеличението на хората на възраст 65 и повече години в града е с 3 700 и през 2020 г. те са 17.5% от населението. Голямо е намалението на населението в трудоспособна възраст. Разликата между двете сравнявани години е повече от 6 300 души и тя може да се обясни с нарасналата емиграция на населението от града през 2020 година.

Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 40.9 години и нараства до 42.5 години през 2020 година. С близо 2 години е по-ниска средната възраст на населението в града. През 2010 г. средната възраст в града е 38.7 години, а през 2020 г. - 40.5 години.

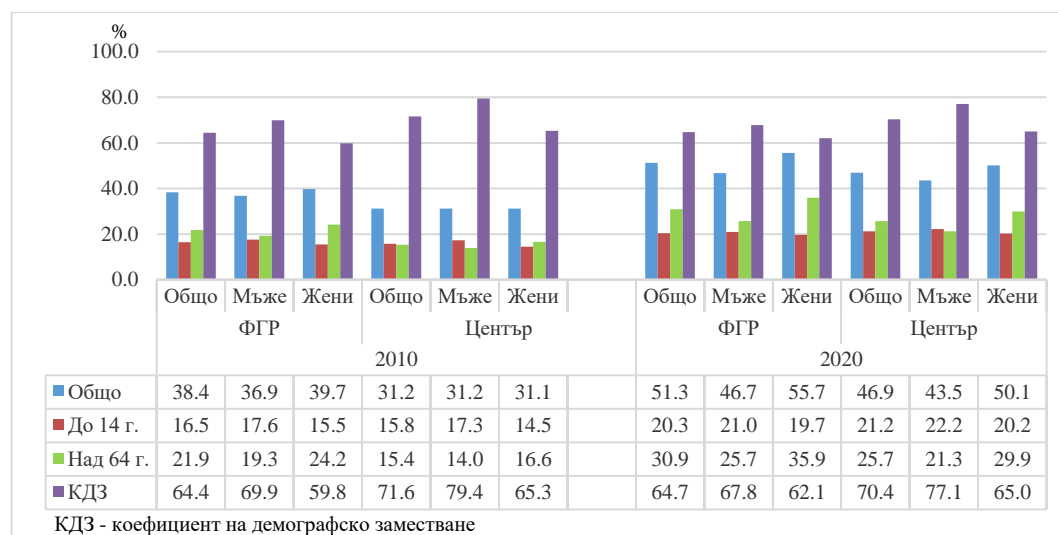
Фиг. 14. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Тези промени във възрастовата структура на населението водят до значими промени в показателите за демографското натоварване на населението в активните възрасти. Общата демографската натовареност на трудоспособното население в района се увеличава от 38% през 2010 г. на 51% през 2020 година. На 100 лица на възраст 15 - 64 години това съотношение е нараснало с 4 души от населението до 14-годишна възраст и с повече от 9 души от населението на възраст 65 и повече години. През 2020 г. повече от 60% от натовареността се дължи на населението на възраст 65 и повече години, а 40% - на младото население.

Още по-голямо е нарастването на коефициента на общата демографска зависимост в града - от 31 на 47%, или с 16 души повече от зависимите възрасти на 100 души от независимите възрасти, но тук натоварването на активното население се дължи повече на младото население (45%), докато общо за района този дял е 40%.

Фиг. 15. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Увеличаването на населението на възраст 0 - 14 години в района и града следва да се приеме като добра положителна тенденция, но в по-далечна перспектива. Възпроизводството на трудовите ресурси през следващите няколко години обаче стои като проблем. В сравнение с 2010 г. намалява броят на населението на възраст 15 - 19 години и това е характерно за района и за неговия център. Коефициентът на демографско заместване в тях се запазва на същите равнища през десетгодишния период - около 64 - 65% за района и слабо намаление от 72 на 70% в града. Запазването на тези нива на демографското заместване се дължи и на намалението на населението на възраст 60 - 64 години. В този смисъл интерпретацията може да продължи с това, че проблем е не заместването (възпроизводството), а общото свиване (намаляване) на трудовия ресурс на района и неговия център.

Икономическа активност на населението

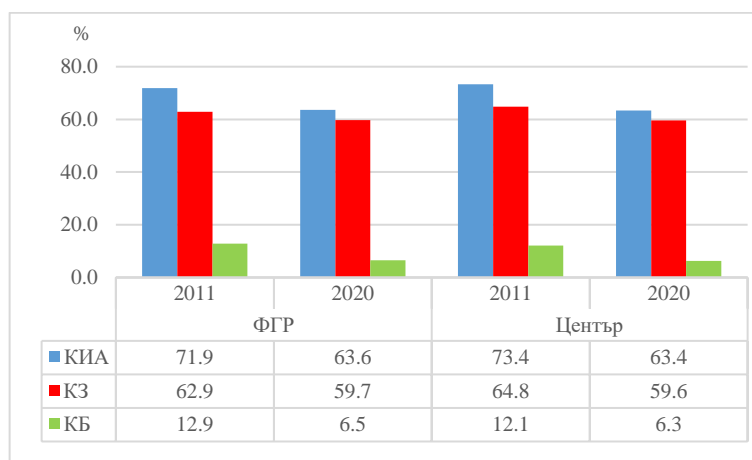
Икономически активното население в района намалява с 9 хил. души и през 2020 г. е 33.7 хиляди. Относително това намаление е 21%. Основно това намаление (97%) се дължи на голямото намаляване на активното население в града - с 8 870 души, или с близо 25%. През 2020 г. активното население в района е 33 730 души, а в града то наброява близо 27 хил. души.

С намаляването на активното население се намалява и броят на заетите лица. От 37 хил. заети в района през 2011 г. те намаляват с повече от 5 700 души и през 2020 г. техният брой е малко под 32 хиляди. Относителното намаление на заетите в района е 15.7%. По-големи са размерите на абсолютното и относителното намаление на заетите лица в града. В него през 2011 г. заетите лица са били 31 хил. и намаляват до 25 хил. през 2020 година. Абсолютното намаляване на заетите е 6 220 души, а относителното - близо 20%.

Относителният дял на мъжете сред икономически активното население и заетите лица в района е близо 54%, респ. на жените - 46%. Тези дялове за същите групи население в града са незначително по-ниски за мъжете - 53%, и малко по-високи за жените - 47%.

С повече от 3 хил. души са по-малко безработните лица в района през 2020 г. в сравнение с броя им през 2011 г., когато той е бил над 5 500 души. Относително това ново намаление е 60%. Безработните лица през 2020 г. в района са близо 3 хил., от които 56% са мъже и 44% - жени. В града броят на безработните е по-малък. През 2011 г. те са били 4 300 души, а през 2020 г. - 1 700, или с 2 600 души по-малко. Относителният дял на намаляване на безработните лица тук също е 60%. От всички безработни лица в града 55% са мъже, а делът на жените е 45%.

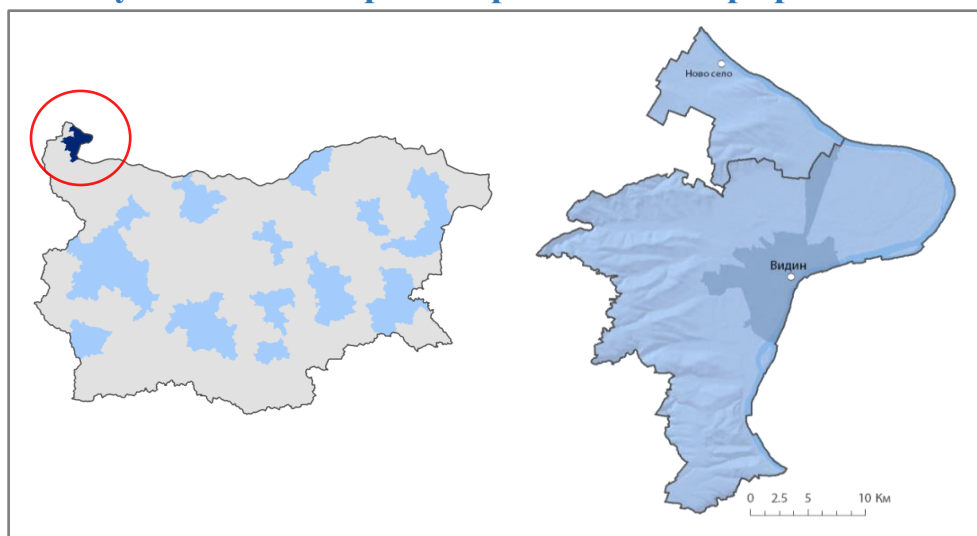
Фиг. 16. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Равнището на икономическата активност на населението в района и неговия център се понижава от 72 - 73% през 2011 г. и достига 63% през 2020 година. Коефициентът на заетост също намалява. Неговата стойност през 2011 г. общо за района е била 63%, а в града малко по-висока - 65%. Сега коефициентът на заетост в района и неговия център е малко под 60%. Тази стойност на коефициента на заетост е много по-ниска от стойността на показателя общо за районите в страната

- 66%. Безработицата също намалява в района и в неговия център. От 12% през 2011 г. коефициентите на безработица в тях намаляват до 6.5% общо за района и 6.3% за града през 2020 година. Тези стойности са по-високи от коефициента на безработица (5.1%) в страната през същата година и общо за районите - 4%.

Функционален градски район с център гр. Видин

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
VID09	Видин	512.9	68989	134	51600	101
VID30	Ново село	109.5	3332	30	2418	22
BG007L2	ФГР	622.4	68321	110	54018	87

Функционалният градски район с център гр. Видин е малък по своята площ и население. Той е един от слабо развитите райони в страната и с изключително тежки демографски проблеми. Териториално той обхваща 622.4 кв. км площ, която съставлява 0.6% от територията на страната. Броят на населението в района към края на 2020 г. е 51.6 хил. души, или 0.9% от населението на страната. От 2010 г., когато населението е било малко повече от 68 хил. души, то непрекъснато намалява и през 2020 г. е 54 хиляди. За този период относителното намаление на населението възлиза на 21%.

Мъжете в района през 2010 г. са близо 33 хил., а жените - 35 хиляди. Намаляването на броя на мъжете и жените е съответно - мъже - 6 871, и жени - 7 432. Независимо от различния брой на намаляване на мъжете и жените половата структура на населението в района се запазва и тя е 48% мъже и 52% жени. Равнището на половата структура на населението също не се променя и през 2020 г. на 1 000 мъже в района се съотнасят 1 080 жени. През 2010 г. жените в показателя са били с две по-малко.

От населението на района 71.5% през 2010 г. и 73.2% през 2020 г. живее в центъра на района гр. Видин. Неговото население е близо 49 хил. през 2010 г. и намалява с 9 300 души до 2020 г., или с 19%. Видин е един от градовете в България, който демографски най-бързо се стопява.

Половата структура на населението в града не се различава от посочените относителни дялове общо за района - мъжете са 48% от населението, а жените - 52%, но равнището на половата структура силно се променя. През 2010 г. в града на 1 000 мъже се падат 1 080 жени, а в 2020 г. това съотношение значително е променено - на 1 000 мъже броят на жените е 1 242. Общото обяснение на тази промяна следва да се търси в по-високата смъртност на мъжете (в община Видин - 22‰ на мъжете и 18‰ на жените) и по-големите обхват и интензитет на миграционните процеси сред мъжете - 60% от отрицателния миграционен прираст през 2020 г. на гр. Видин се дължи на емиграцията на мъжете.

В обхвата на функционалния район с център гр. Видин влизат общините с центрове гр. Видин и с. Ново село.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	68321	54018
○ Мъже	32885	26014
○ Жени	35436	28004
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	0.9	0.8
Средногодишен брой на населението	68914	54498
Брой живородени деца	522	297
Брой починали лица	1179	1288
Естествен прираст на населението - бр.	-657	-991
Коефициент на обща раждаемост - ‰	7.6	5.4
Коефициент на обща смъртност - ‰	17.1	23.6
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-9.5	-18.2
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	48859	39568
○ Мъже	23485	18986
○ Жени	25374	23582
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	71.5	73.2
Средногодишен брой на населението	49165	40094
Брой живородени деца	425	230
Брой починали лица	548	709
Естествен прираст на населението - бр.	-123	-479
Коефициент на обща раждаемост - ‰	8.6	5.7
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.1	17.7
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.5	-11.9

Обезлюдяването и застаряването на населението и миграционните процеси продължават да влошават неговите основни показатели за естественото му развитие. Коефициентът на раждаемост през 2010 г. (7.6‰) и 2020 г. (5.7‰) е значително по-нисък от този за страната, който през 2020 г. достига най-ниската си стойност в историята на страната - 8.5‰. Поради застаряване на населението смъртността е много висока - около 17‰ през 2010 г., и изключително високата стойност на показателя през епидемичната 2020 г. - 23.6‰. Това е най-високата смъртност на населението сред всичките 17 функционални района. В резултат на тези равнища на раждаемостта и смъртността коефициентът на естествен прираст има много високи отрицателни стойности - минус 9.5‰ през 2010 г. и минус 18.2‰ през 2020 г., стойност, която е два пъти по-голяма от тази на естествения прираст общо за страната.

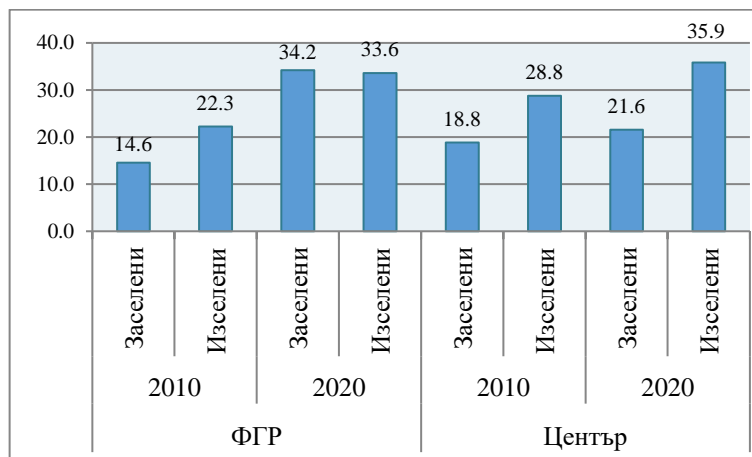
Негативни са демографските процеси и в центъра на района - гр. Видин. Коефициентът на раждаемост също има ниски стойности - 8.6‰ през 2010 г. и 5.7‰ през 2020 година. Тези стойности на раждаемостта не могат да компенсират равнищата на смъртност, което е 11‰ през 2010 г. и близо 18‰ през 2020 година. При тези обстоятелства естественият прираст на населението в града е отрицателен и нараства от -2.5 на -11.9‰ през 2020 година. Установените трайни негативни тенденции в развитието на населението в района и неговия център ги поставят в изключително тежка демографска криза и непредвидима демографска перспектива.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	1004	1863
Брой изселени лица от района	1533	1831
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-529	32
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-7.7	0.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	926	865
Брой изселени лица от центъра	1415	1438
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-489	-573
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-9.9	-14.3

Миграционното поведение на населението също оказва влияние върху неговото демографско развитие. През 2010 г. нетната миграция за района е отрицателна. Интензитетът на изселванията от района (22‰) превишават този на заселванията (15‰) и прирастът е минус 7.7‰. През 2020 г. интензитетът на преселванията и изселванията е приблизително равен (около 34‰) и районът има минимален положителен прираст от 0.6‰.

Фиг. 17. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

В центъра на района гр. Видин миграционните процеси протичат на по-интензивни нива. Заселванията са на нива 19 и 22%, а изселванията - 29 и 36% за съответните години. Оттук се установява, че градът през 2010 г. е намалил своето население с 10% в резултат на миграцията, а през 2020 г. - с 14%.

При съпоставката на данните за интензивността на направленията на преселванията може да се направи констатацията, че между центъра на района и неговата зона на влияние протичат миграционни процеси, които са в полза на извънградската част на района. Миграционните процеси вътре в границите на функционалния район формират положително миграционно салдо от 418 души в полза на населените места от периферията на района.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	8661	6419
Население на възраст 15 - 64 години	46596	32559
Население на възраст 65 и повече години	13064	15040
Население на възраст 15 - 19 години	3627	2496
Население на възраст 60 - 64 години	5997	3773
Средна възраст на населението - години	43.3	47.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	7118	5328
Население на възраст 15 - 64 години	36153	25549
Население на възраст 65 и повече години	5588	8691
Население на възраст 15 - 19 години	2925	1996
Население на възраст 60 - 64 години	3877	2798
Средна възраст на населението - години	39.5	44.6

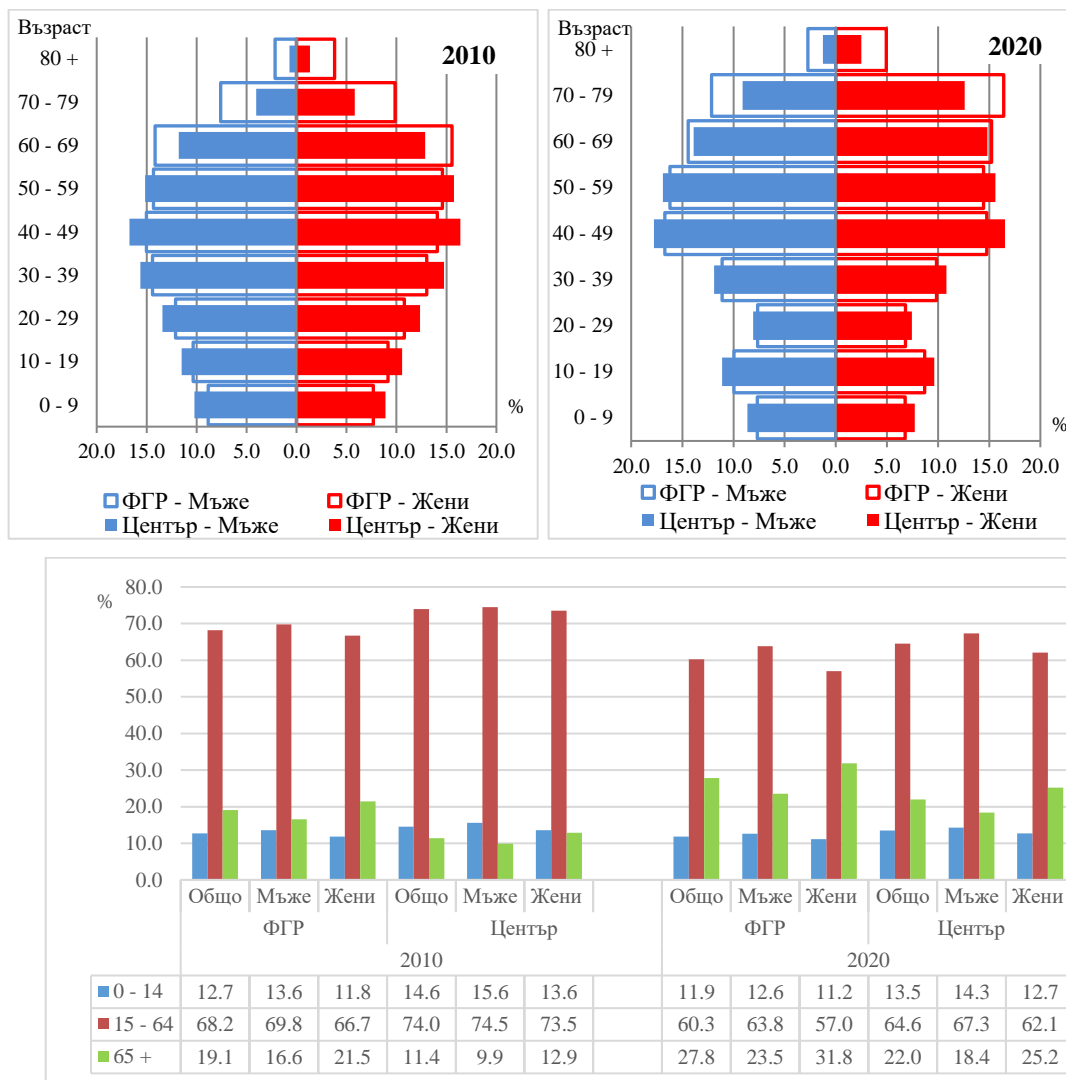
Негативните тенденции в естественото движение на населението в района водят до неговото застаряване. С повече от 2 хил. души намалява населението на възраст до 14 години. Това се отразява и на относителния му дял в общата

възrastова структура на населението. През 2010 г. неговият дял е бил 12.7%, а през 2020 г. е 11.9%. С приблизително толкова се е увеличило населението на възраст 65 и повече години. Неговият относителен дял се повишава от 19% на близо 28% през 2020 година. Намалява населението във възрастния интервал 15 - 64 години - с 14 хил., или от 68 на 60%.

Посочените тенденции в промяната на възрастната структура са присъщи и за населението в града. Населението на възраст до 14 години намалява по брой (с близо 1 800 души) и относителен дял - от 14.6 на 13.5%. Близо два пъти нараства относителният дял на най-възрастното население от 11.4 на 22%, или с 2 хил. души. Много голямо е намалението на трудоспособното население. За десетте години то е намаляло с 14 хил. и сега съставлява 65% от населението на града.

Средната възраст на населението също показва процеса на стареене. През 2010 г. средната възраст на населението в района е била 43.3 години - най-високата стойност между всички райони тогава, и нараства до 47.4 години през 2020 година. Това също е най-високата средна възраст спрямо останалите функционални райони. Стойностите на средната възраст на населението в града също са най-високи в сравнение с този показател за останалите центрове на райони. Средната възраст през 2010 г. на населението в града е била 39.5 години, а през 2020 г. - 44.6 години.

Фиг. 18. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

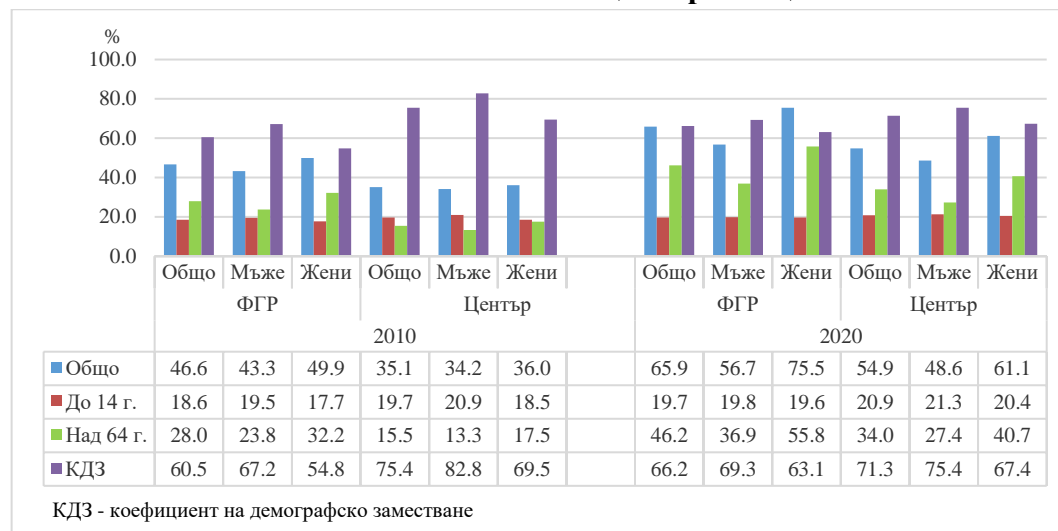

Коефициентите на демографска зависимост са едни от най-високите в сравнение с останалите функционални райони. От 47% през 2010 г. той нараства до 66% през 2020 година. Това е най-голямото регистрирано увеличение на този показател между всички функционални райони. При това увеличението се дължи преобладаващо на нарастването на дела на най-възрастното население. През целия период демографската натовареност, изчислена спрямо младото население, е около 19%, а спрямо най-възрастното население коефициентът на зависимост се изменя от 60 на 66%. Сега 30% от общата демографска натовареност на активното население се дължи на населението под 14 години и 70% от населението на възраст 65 и повече години.

В центъра на района показателите за демографска зависимост също се увеличават. Общият показател нараства от 35% през 2010 г. на 55% през последната година. Нарастването на зависимостта спрямо младото население е незначително -

с 1%, а спрямо старото население изменението е от 16 на 34%, или в общото демографско натоварване 62% се дължат на тази категория население.

Фиг. 19. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Възпроизводството на трудоспособното население в района е в тежък, неблагоприятен режим, независимо че има слабо повишение на коефициента на заместване - от 60% през 2010 г. на близо 66% през 2020 година. Това се дължи на по-големия темп (37%) на намаляване на населението във възрастовия интервал 60 - 64 години, отколкото на темпа (31%) на намаляване на населението на възраст 15 - 19 години.

Относно коефициента на заместване за центъра на района гр. Видин се установява обратна тенденция в посока на неговото намаляване. В сравнение с предходната сравнявана година коефициентът на заместване намалява от 75% на 71% през 2020 година. Намаляването се дължи на по-големия темп (32%) на намаляване на населението на възраст 15 - 19 години, отколкото на темпа на намаляване (28%) на населението на възраст 60 - 64 години.

Икономическа активност на населението

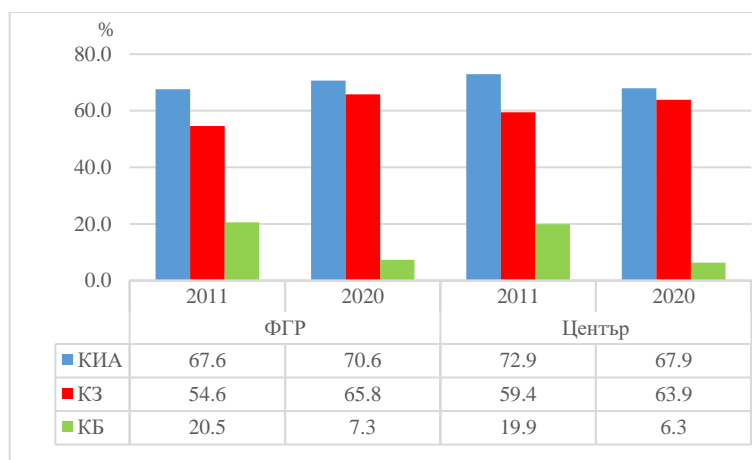
Негативните тенденции в демографското развитие на населението в северозападната част на страната, в която се намира функционалният район с център гр. Видин, в голяма степен предопределят режима на функциониране на пазара на труда и икономическата активност на населението в трудоспособните възрасти. След 2011 г. икономически активното население в района намалява с 5 500 души, или с близо 21% и през 2020 г. то е 21 хиляди. Близо 83% от това намаление се дължи на намаляването на активното население в града - от 22.6 хил. души на 16 хил. през 2020 година. Относителният размер на намаляването на активното население в града е над 29%.

Заетите в района намаляват с малко над 1 800 души (8.5%), а в неговия център гр. Видин - с 3 400 души, или с 18%. В него през 2011 г. заетите лица са били 18 400, а сега в резултат на намаляването са 15 хиляди.

Сред икономически активното население относителният дял на мъжете се увеличава от 53 на 55% и съответно намалява относителният дял на жените - от 47 на 45%. За града това изменение е от 52 на 54%. Същите изменения настъпват в относителните дялове на мъжете и жените сред заетите лица както общо в района, така и в града.

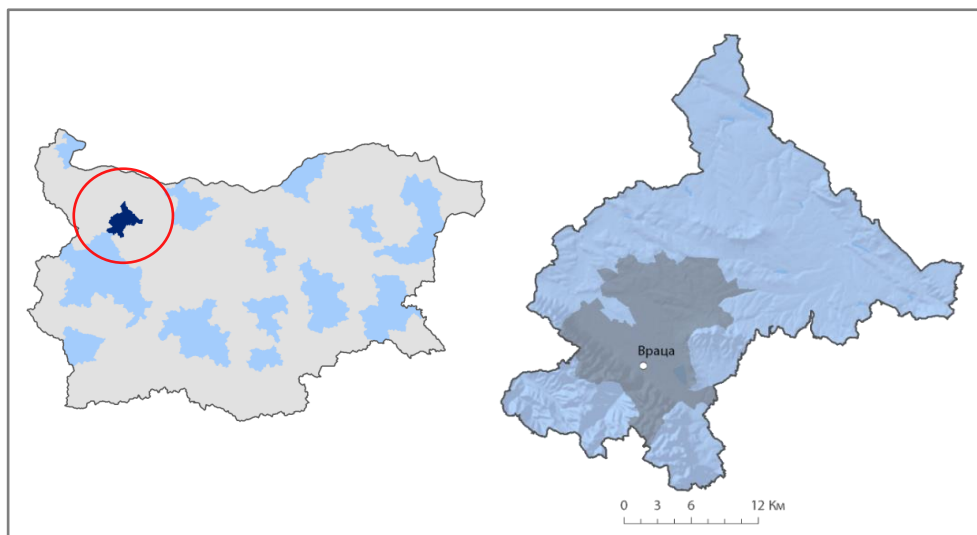
През 2011 г. броят на безработните в района е бил близо 5 хил. души. През 2020 г. техният брой е значително по-малък - 1 550, или с близо 72% броят на безработните лица е по-малък. По-голямо е относителното намаление (78%) на безработните в града. През 2020 г. те са около 1 000 души и с близо 3 500 души по-малко, отколкото през 2011 година. В района делът на мъжете сред безработните се увеличава от 55 на 57% през 2020 г. и съответно намалява делът на жените сред безработните лица - от 45 на 43%. В града промените в дяловете имат същите съотношения.

Фиг. 20. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Икономическата активност на населението в района и в неговия център се изменят в различни посоки. Коефициентът на икономическа активност в района се повишава от 67% през 2011 г. на близо 71% през 2020 година. В града се установява намаляване на този показател - от 73 на 68%. Положителен факт е нарастването на равнището на заетостта в района и в неговия център. Общо за района коефициентът на заетост се увеличава от 54.6 на 65.8% през 2020 година. В града равнището на заетостта също се увеличава през периода, но остава на по-ниско ниво - от 59 на 64%. В сравнение с показателя общо за районите (66%) тук заетостта е на по-ниско ниво. Повишената заетост на икономически активното население понижава равнището на безработицата в района и в неговия център гр. Видин, която през 2011 г. е твърде висока - около 20%. За последната година коефициентът на безработица е 7.3% за района и 6.3% за града, стойности, които са много по-високи от тези за останалите райони (средно 4% за ФГР) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Враца

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Община	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
VRC10	Враца	706.2	74648	106	63033	84
BG018L1	ФГР	706.2	74648	106	63033	84

Площта на функционалния градски район с център гр. Враца е 706.2 кв. км, която съставлява 0.6% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. възлиза на 63 хил. души, или 1% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 11.6 хил. души, или с 15.6%. В общото намаление на населението броят на жените е по-голям - намалели са с 6 хил., а мъжете - с 5.5 хил. души. Сега броят на жените е 32 619, или 51.7% от населението в района, а на мъжете - 30 414, или 48.3%. Това съотношение между относителните дялове на мъжете и жените е същото и през 2010 година.

Показателят за равнището на половата структура на населението не претърпява съществени изменения през годините и показва, че на 1 000 мъже в района се падат 1 072 жени през 2020 г. и 1 074 жени през 2010 година.

От общото население на функционалния район 80% от него живее в гр. Враца. За десетте години на разглеждания период населението на града намалява с 8 850 души, или относителното намаление е 14.8%. При съпоставката на общото намаление на населението в района с това на града се установява, че в него протичат по-интензивни процеси на намаляване на населението, отколкото в неговата периферия. В края на 2020 г. броят на населението на гр. Враца е 51 хиляди.

Броят на мъжете в града спрямо 2010 г. е намалял с повече от 4 хил. души и сега техният брой е малко над 24 хил., или 47.9% от населението на града. Броят

на жените също намалява - от 28 на 24 хил. и техният относителен дял сега е 52.1%. Съотношението между мъжете и жените през годините слабо се променя. През 2010 г. на 1 000 мъже са съответствали 1 089 жени, а сега техният брой е 1 093.

В границите на функционалния район се включва територията само на общината с административен център гр. Враца, в състава на която влизат още 22 села.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	74648	63033
○ Мъже	35976	30414
○ Жени	38672	32619
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.0	0.9
Средногодишен брой на населението	75245	63253
Брой живородени деца	581	525
Брой починали лица	1083	1153
Естествен прираст на населението - бр.	502	-628
Коефициент на обща раждаемост - ‰	7.7	8.3
Коефициент на обща смъртност - ‰	14.4	18.2
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-6.7	-9.9
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	59870	51020
○ Мъже	28653	24381
○ Жени	31217	26639
Относителен дял на населението в центъра от общото за района - %	80.2	80.9
Средногодишен брой на населението	60441	51347
Брой живородени деца	464	414
Брой починали лица	720	815
Естествен прираст на населението - бр.	-256	-401
Коефициент на обща раждаемост - ‰	7.7	8.1
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.9	15.9
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-4.2	-7.8

Във функционалния район с център гр. Враца продължават негативните тенденции в демографското развитие. Показателите за естественото движение на населението са под средните за страната. Равнището на раждаемостта в района и неговия център през 2020 г. е по-високо в сравнение с 2010 година. Коефициентът на раждаемост сега в района е 8.3‰, а в града - 8.1‰, но стойностите са по-ниски от тези за страната. През 2010 г. тези показатели са били 7.7‰ за града и района.

Равнището на смъртност се покачва от 14.4 на 18.2‰ в района и от 11.9 на 15.9‰ в града. Независимо от слабото увеличение на раждаемостта естественият

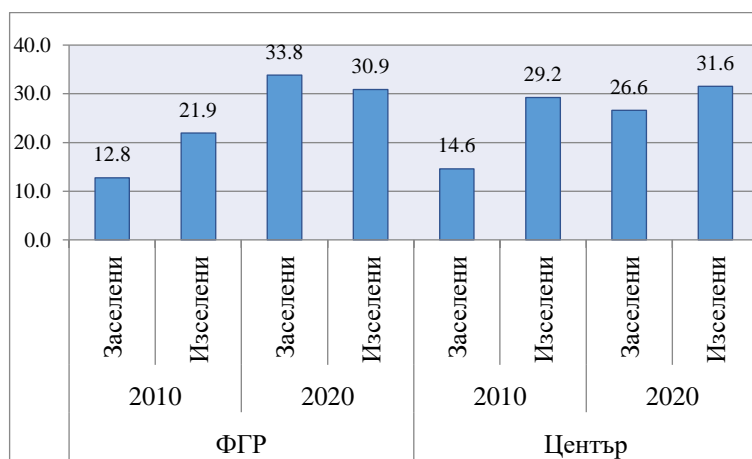
прираст в района и неговия център е отрицателен. Общо за района неговата стойност нараства от -6.7 на -9.9‰, а в града - от минус 4.2 на минус 7.8‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	959	2140
Брой изселени лица от района	1651	1952
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-692	188
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-9.2	3.0
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	881	1367
Брой изселени лица от центъра	1766	1620
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-885	-253
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-14.6	-4.9

През 2010 г. интензитетът на изселванията (12.7‰) от района е близо два пъти по-голям от този на заселванията (22‰) и миграционният прираст е -9.2‰. През 2020 г. в сравнение с предходните години броят на заселилите се лица в района е по-голям от тези, които го напускат. Интензитетът на изселванията е 31‰, а този на заселванията - 34‰. В резултат на това механичният прираст на района през 2020 г. е положителен - близо 3‰.

Фиг. 21. Интензитет (в ‰) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Миграционният прираст на населението в центъра на района продължава да бъде отрицателен. През 2020 г. интензитетът на изселванията от града слабо се повишава (от 29 на 32‰) и въпреки значителното повишаване на интензитета на заселванията в него (от 15 на 27‰), миграционният прираст на населението е минус 5‰, или в резултат на миграцията през същата година населението на града е намалело с 250 души. При съпоставката на размерите на миграционните потоци между центъра и неговата периферия се установява, че последната има положително миграционно салдо от 300 души.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

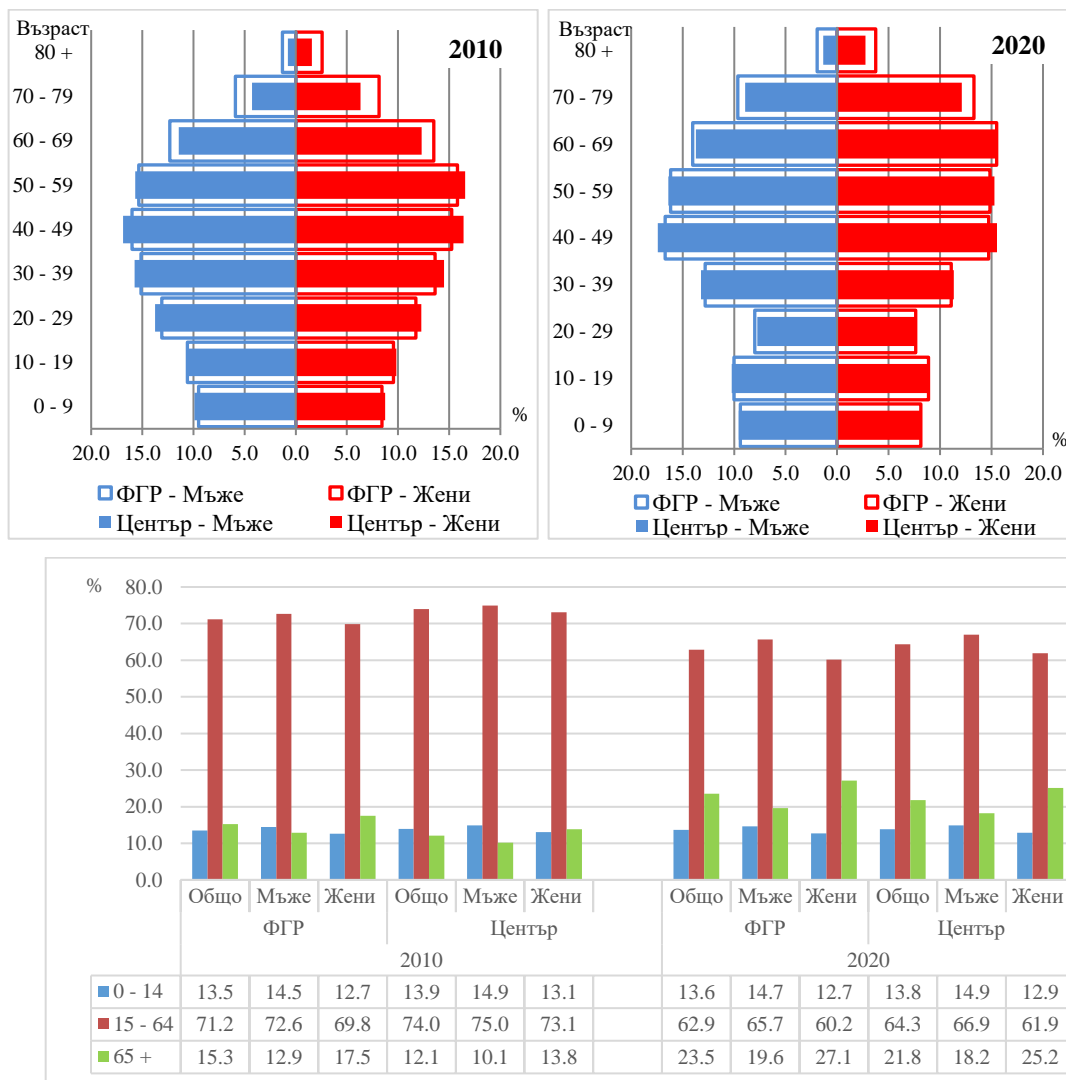
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	10109	8594
Население на възраст 15 - 64 години	53127	39617
Население на възраст 65 и повече години	11412	14822
Население на възраст 15 - 19 години	4063	2857
Население на възраст 60 - 64 години	5821	4680
Средна възраст на населението - години	41.4	45.2
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	8346	7062
Население на възраст 15 - 64 години	44298	32821
Население на възраст 65 и повече години	7226	11137
Население на възраст 15 - 19 години	3358	2348
Население на възраст 60 - 64 години	4504	3847
Средна възраст на населението - години	41.4	44.5

С 13 500 души е намаляло населението в района на възраст 15 - 64 години. Основно това се дължи на намалението на тази група в населението на гр. Враца - с близо 11 500 души. Съответно неговият относителен дял намалява от 71 на 63%. Общо за района, независимо че броят на най-младото население намалява (с 1 515 души), неговият относителен дял остава без изменение. В сравнение с 2010 г. с 3 500 души се увеличава населението на възраст 65 и повече години и сега то е близо 24% от населението в района. Това показва, че процесът на застаряване на населението в района се ускорява и задълбочава.

В града делът (13.5%) на населението до 14 години не се променя, въпреки че това население намалява от 8.3 хил. на 7 хиляди. Голямо е намалението на населението в трудоспособните възрасти - от 44 на 33 хил. души през 2020 година. Това променя стойността на неговия относителен дял във възрастовата структура на населението от 74 на 64% през 2020 година. С повече от 3 900 души се увеличава населението на възраст 65 и повече години и съответно неговият относителен дял нараства от 12 на 22%.

Ускоряването на процеса на стареене на населението в района се потвърждава от настъпилите промени в показателя за средната възраст на населението. През 2010 г. средната възраст е 41.6 години. С близо 4 години тя се повишава до 2020 г. и възлиза на 45.3 години. За десетгодишния период също с 4 години се увеличава средната възраст на населението в града - от 40.1 на 44.5 години.

Фиг. 22. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Застаряването на населението в района и града се установява и чрез показателите за демографските зависимости. Общото демографско натоварване на населението от независимите възрасти нараства от 40% през 2010 г. на 59% през 2020 година. То нараства повече поради увеличаване на старото население. За него този показател се изменя от 21.5 на 37.4% през 2020 година. През 2010 г. 53% от демографското натоварване на населението от активните възрасти се дължи на старото население. През 2020 г. тази зависимост е още по-голяма - на 100 лица от трудоспособното население се падат 63 лица от населението на възраст 65 и повече години, натовареността е 63%.

В центъра на района демографската натовареност между зависимите и независимите възрасти също много нараства - от 35 на 55%. И основно това се дължи на увеличаването на натовареността със старо население. Коефициентът на зависимост с тази група население се покачва от 16 на 34%, а за населението на

възраст до 14 години - от 19 на 22%. През 2010 г. 53% от общата натовареност на активното население се дължи на най-младото население. През следващите години този дял намалява и през 2020 г. натовареността, дължаща се на младото население, намалява до 39%, а се увеличава за старото население - от 47 на 61%.

Фиг. 23. Коэффициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Възпроизводството на населението в активните възрасти, измерено чрез показателите за демографско заместване, също бележи негативна тенденция в своето развитие. С близо 9% в района и с 14% в града намалява съотношението за демографското заместване. През 2010 г. общо в района 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 70 лица на възраст 15 - 19 години, а сега техният брой е 61 лица.

Икономическа активност на населението

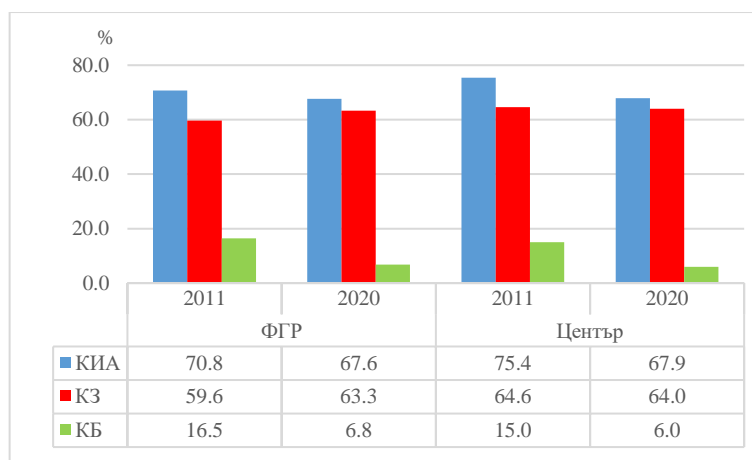
Икономически активното население в района намалява с повече от 8 хил. души - от 33 хил. през 2011 г. на близо 25 хиляди. Относително това намаление е 25%. По-голямо е абсолютното (над 9 хил. души) и относителното намаление (с 31%) на активното население в центъра на района гр. Враца. През 2011 г. то е било 30 хил., а сега е 20.7 хил. души.

Намаляването на активното население води до намаляване и на броя на заетите лица. В района те намаляват от 28 хил. на 23 хил., или със 17%. Сред заетите в града се установява по-голямо намаляване. В него през 2011 г. заетите лица са били близо 25.7 хил. и през годините намаляват с повече от 6 хил. души, или с 24%. През 2020 г. техният брой е малко над 19 500 души.

Незначително се променя половата структура на икономически активните лица в района и града. Делът на мъжете и за двете сравнявани години се колебае около 53%, а на жените - около 47%. По-големи са промените в относителните дялове на мъжете сред заетите лица. Той нараства от 50% през 2011 г. на 53% през 2020 година. Делът на жените в тази категория население съответно намалява от 50 на 47%.

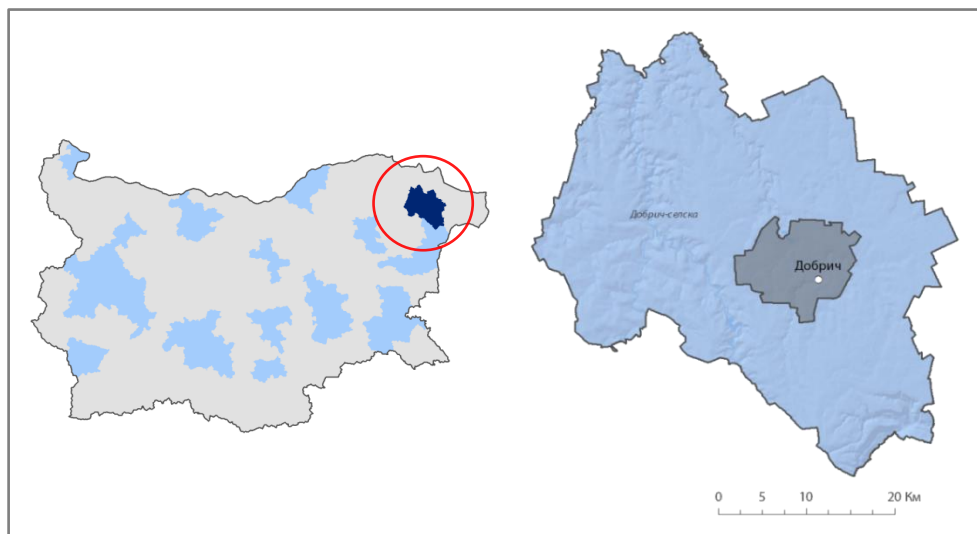
През 2020 г. броят на безработните е с 3 780 души по-малък от този през 2011 г., или с близо 70%. През 2020 г. безработните в района са 1 684 души, от които 58% са мъже и 42% - жени. През 2011 г. делът на мъжете е бил по-голям - 60%, а на жените съответно по-малък - 40%. В града броят на безработните е по-малък - през 2020 г. те са 1 240 души - с 3 260 по-малко от 2011 година. Относителното намаление тук е 72%. Относителният дял на мъжете сред безработните лица в града намалява от 59 на 57.9%. Съответната промяна за жените, които са безработни в града, е от 41 на 42.1%.

Фиг. 24. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Различното намаление на икономически активното население в района и града променят и показателите за равнището на неговата активност. Коефициентът на икономическа активност в района намалява от 70.8 на 67.6% през 2020 година. По-голямо е намалението на този показател в града - от 75.4% на близо 68%. Коефициентът на заетост в района се увеличава (от 59.6%) и през 2020 г. е 63%. В града неговата стойност остава същата и през двете години - около 64%. Тези равнища на заетост са по-ниски от равнището на заетостта на активното население общо във функционалните райони (66%). Коефициентът на безработица в района и града, който през 2011 г. е около 16%, намалява и достига 6.8% в района и 6.0% в града през 2020 година. Независимо от това равнището на безработица в този функционален район и неговия център остава много по-високо от показателите за безработица общо за всички райони (4.0%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Добрич

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
DOB15	Добрич	1296.2	23864	18	20600	16
DOB28	Добрич-град	109.0	92031	844	80936	742
BG010L1	ФГР	1405.2	115895	82	101536	72

Функционалният градски район с център гр. Добрич обхваща територия от 1 405.2 кв. км, която съставлява 1.3% от територията на страната. След 2010 г. населението на района намалява с повече от 14 хил. души, или с 12%. През 2020 г. населението на района е 101.5 хил. и съставлява 1.5% от населението на страната.

За десетгодишния период мъжете и жените, живеещи в района, намаляват с приблизително равен брой - малко над 7 хиляди. Все пак при мъжете намалението е малко по-голямо и това слабо се отразява върху половата структура. Относителният дял на мъжете намалява от 48.2 на 47.9% през 2020 година. Делът на жените съответно се увеличава от 51.8 на 52.1%. Тези промени се проявяват и в показателя за равнището на половата структура. През 2010 г. на 1 000 мъже се падат 1 075 жени, а през 2020 г. броят на жените е 1 088.

От общото население на функционалния район през целия период близо 80% от него живее в центъра на района - гр. Добрич. След 2010 г. населението на града намалява от 92 на 81 хил. души, или с 12%.

Броят на мъжете в града през 2010 г. е 44 хил. и през 2020 г. е с 5 656 мъже по-малко. За същия период намалението на броя на жените е приблизително близко по брой - 5 439 жени. Посочените изменения на броя на мъжете и жените водят до несъществени промени в техните относителни дялове - от 48.7 на 47.4% за мъжете, и съответно 51.6 и 51.9 за жените. Равнището на половата структура показва, че в

града съотношенията между мъжете и жените през годините са се увеличили в полза на жените. През 2010 г. на 1 000 мъже се падат 1 092 жени, а през 2020 г. това съотношение е променено и на 1 000 мъже се съотнасят 1 112 жени.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на община Добрич.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	115895	101536
○ Мъже	55848	48621
○ Жени	60047	52915
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.5	1.5
Средногодишен брой на населението	116430	102093
Брой живородени деца	1058	737
Брой починали лица	1607	1872
Естествен прираст на населението - бр.	-549	-1135
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.1	7.2
Коефициент на обща смъртност - ‰	13.8	18.3
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-4.7	-11.1
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	92031	80936
○ Мъже	43984	38328
○ Жени	48047	42608
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	79.4	79.7
Средногодишен брой на населението	92352	81588
Брой живородени деца	845	559
Брой починали лица	1057	1373
Естествен прираст на населението - бр.	-212	-814
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.1	6.9
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.4	16.8
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.3	-10.0

Демографските процеси в района, респ. техните характеристики, основно се определят от демографското поведение на населението в неговия център - гр. Добрич. Близо 79% от намалението на населението в района се дължи на неговото намаление в града. Равнището на раждаемостта през 2010 г. е 9.1‰, което е под коефициента на раждаемост в страната. През 2020 г. раждаемостта също е по-ниска (7.2‰) от общата за страната (8.5‰). Коефициентът на смъртност през 2010 г. е бил по-нисък от този за страната (13.8‰), но през следващите години той се увеличава и през 2020 г. е със стойност (18.3‰) малко по-висока от общия коефициент на смъртност в страната. Тези изменения в двата основни компонента

на естественото движение на населението увеличават отрицателната стойност на неговия абсолютен и относителен прираст - от минус 4.7 на минус 11.1%.

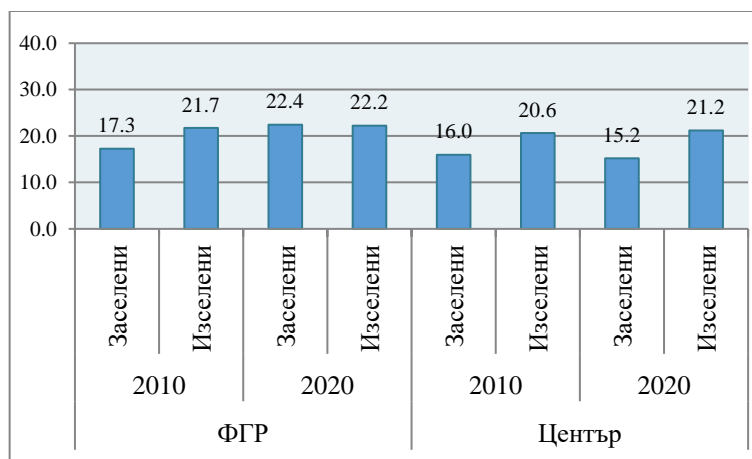
Равнището на раждаемостта в града е еднакво с това за населението в района, но коефициентът на раждаемост в центъра през следващите години намалява още повече и през 2020 г. достига 6.9%. Коефициентът на смъртност също се увеличава - от 11.4 на 16.8%. Сега естественият прираст на населението в града е -10.0%.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	2009	2289
Брой изселени лица от района	2529	2267
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-520	22
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-4.5	0.2
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1477	1242
Брой изселени лица от центъра	1906	1732
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-429	-490
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-4.6	-6.0

През 2010 г. интензивността на изселванията е превишавала тази на заселванията и тогава районът е имал отрицателно миграционно салдо (-520 души). Интензитетът на заселванията и изселванията през 2020 г. е приблизително равен и е на ниво около 22‰. В резултат на това и в този функционален район е регистрирана, макар и незначителна, положителна нетна миграция (0.22‰).

Фиг. 25. Интензитет (в ‰) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

В града обаче населението продължава да намалява в резултат на миграцията. Интензивността на миграционните процеси и техните направления са идентични през двете сравнявани години - около 15‰ за заселванията и 21‰ на изселванията. Отрицателният механичен прираст на населението в града за 2020 г. е минус 6‰.

Миграцията от града към периферията продължава да е по-голяма и да формира отрицателно салдо в размер на 317 души.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

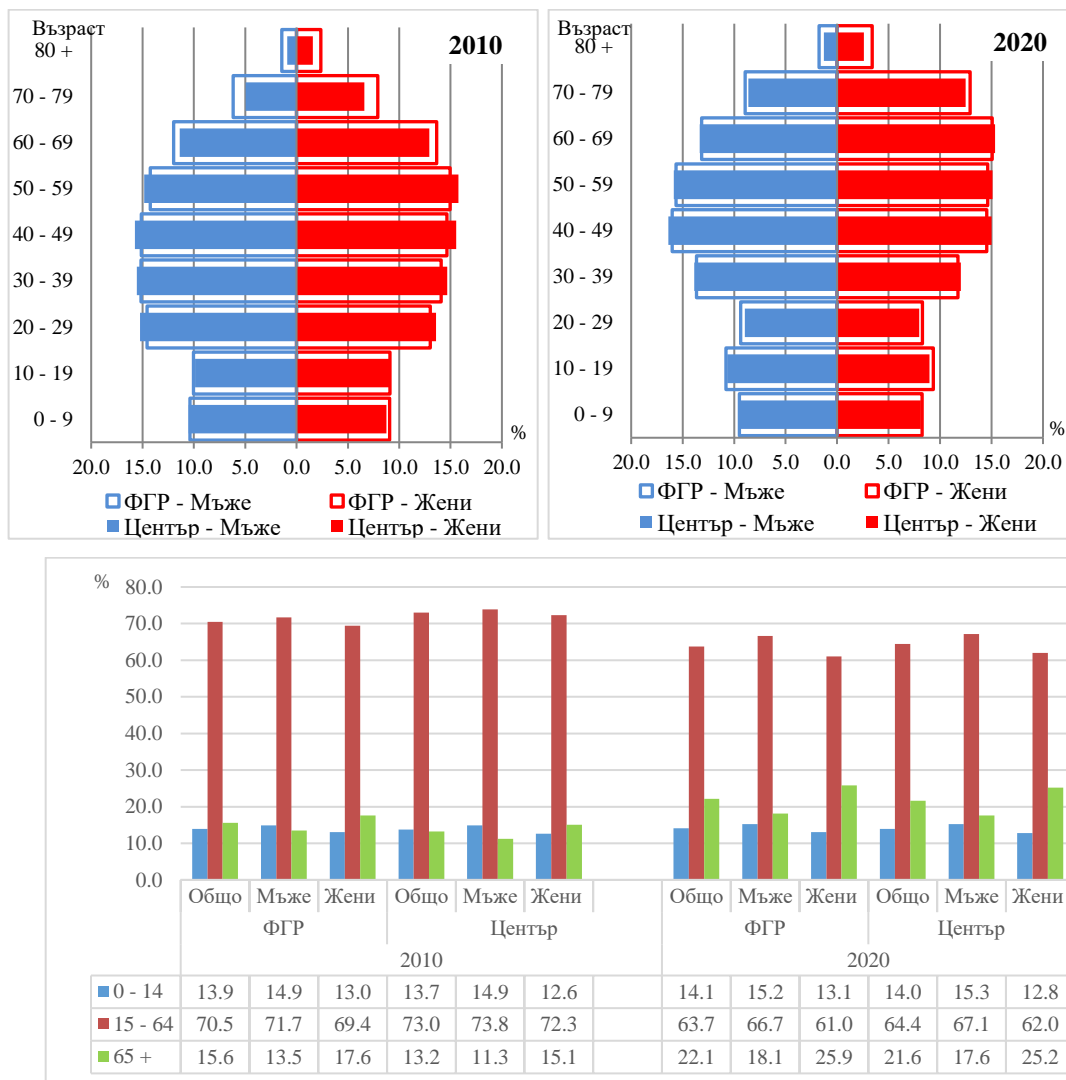
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	16121	14335
Население на възраст 15 - 64 години	81701	64714
Население на възраст 65 и повече години	18073	22487
Население на възраст 15 - 19 години	6187	4848
Население на възраст 60 - 64 години	8488	7261
Средна възраст на населението - години	40.9	44.2
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	12629	11310
Население на възраст 15 - 64 години	67215	52135
Население на възраст 65 и повече години	12187	17491
Население на възраст 15 - 19 години	4901	3738
Население на възраст 60 - 64 години	6680	5936
Средна възраст на населението - години	40.1	44.1

С близо 17 хил. е намаляло населението на възраст 15 - 64 години, или с 21%. Съответно намалява и неговият относителен дял в структурата на населението. През 2010 г. този дял е бил 70.5%, а през 2020 г. - 63.7% от общото население. Тези промени се дължат изцяло на промените в населението, живеещо в центъра на района - 89% от намаляването на тази група население. Най-младото население също намалява по брой - с близо 1 800 общо в района и с 1 300 души в града. Относителният му дял обаче незначително се увеличава поради голямото намаляване на населението в трудоспособните възрасти. Увеличава се относителният дял на най-възрастното население - от 15.6 на 22.1%. Това относително увеличение съответства на 4 400 повече стари хора на възраст 65 и повече години.

В града населението на възраст 15 - 64 години намалява с повече от 14 хил. души и неговият относителен дял се променя от 73 на 64%. Относителният дял на населението до 14 години не се променя, но се увеличават броят (с 5 300 души) и относителният дял на старото население - от 13 на близо 22% през 2020 година.

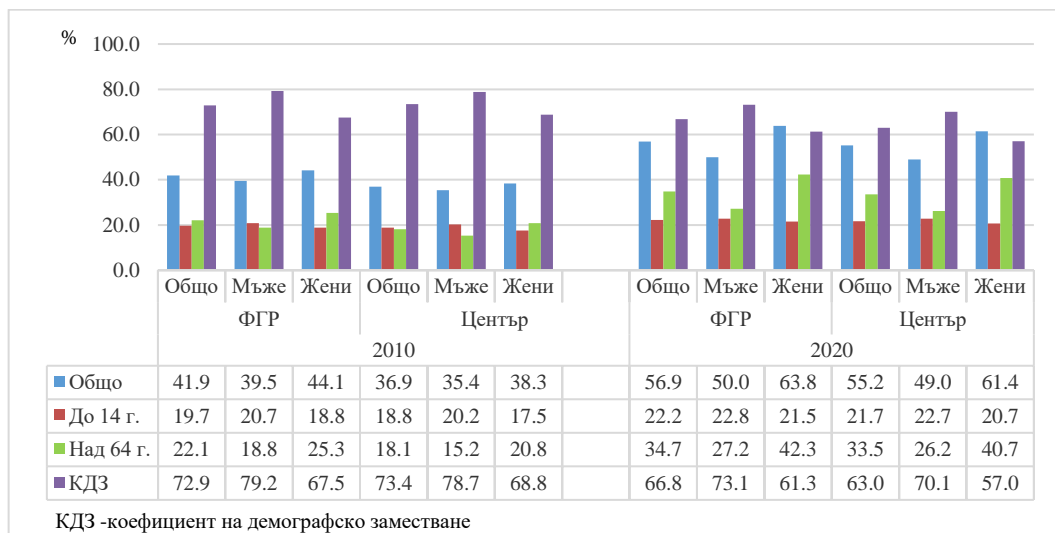
Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 40.9 години. В резултат на стареенето на населението тя достига 44.2 години през 2020 година. Подобна е тенденцията на увеличаване на средната възраст на населението и в града - от 40.1 години тя нараства до 44.1 години през 2020 година.

Фиг. 26. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Възrastовата структура на населението влошава показателите за възрастните зависимости. Общата в района демографска натовареност на населението в активните възрасти се увеличава от 42 на 57%. Демографската зависимост, изчислена относно младото население, слабо се повишава, а спрямо старото (65 и повече години) население нарастването е значимо - от 22 на 35%. През 2020 г. общо в района и в града 61% от демографската натовареност на населението във възрастната група 15 - 64 години се дължи от натовареността със старо население.

Фиг. 27. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

При тези възрастови съотношения се влошават показателите, характеризиращи възпроизводството на трудовите ресурси. Показателят за демографско заместване в района намалява от 73 на 67%. Още по-малки са контингентите от населението на възраст 15 - 19 години в града, които се очаква да заместят излизащите от активна възраст хора на 60 - 64 години. Коефициентът на заместване намалява от 73 на 63%. Това са нива много по-ниски от тези (от 100%), които могат да осигурят дори само просто възпроизводство на трудовия ресурс в района и неговия център.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района намалява с повече от 10 хил. души, или с 20%. През 2020 г. то е 40 470 души. Намалението на активното население изцяло се дължи на намаляването на тази категория население в града. По абсолютен брой намалението на активното население е още по-голямо - над 10 600 души. Относителният размер на намаляването на активното население в града е 24%. Съпоставката на данните е основание да се посочи, че в зоната на въздействие икономически активното население минимално се повишава.

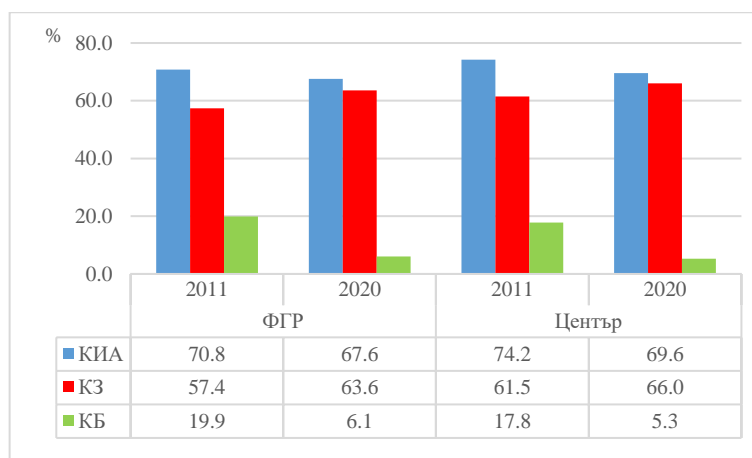
Половата структура на икономически активното население и през двете години е една и съща - 53.6% са мъже и близо 47% са жени. В града това съотношение също не се променя и е приблизително със същите стойности, но с 1% по-ниски.

Заетите в района намаляват с малко над 3 хил. души (7.5%), а в неговия център гр. Добрич - с 4 770 души, или с 13%. Сега заетите лица в района са 38 хил., а в града - 32 хил. души.

Около 53% са мъжете, респ. 47% - жените, сред заетите лица в района и през двете сравнявани години. В града сред заетите лица с 4 процентни пункта е по-нисък делът на жените и съответно по-висок делът на мъжете - мъжете и жените са 52 и 48%.

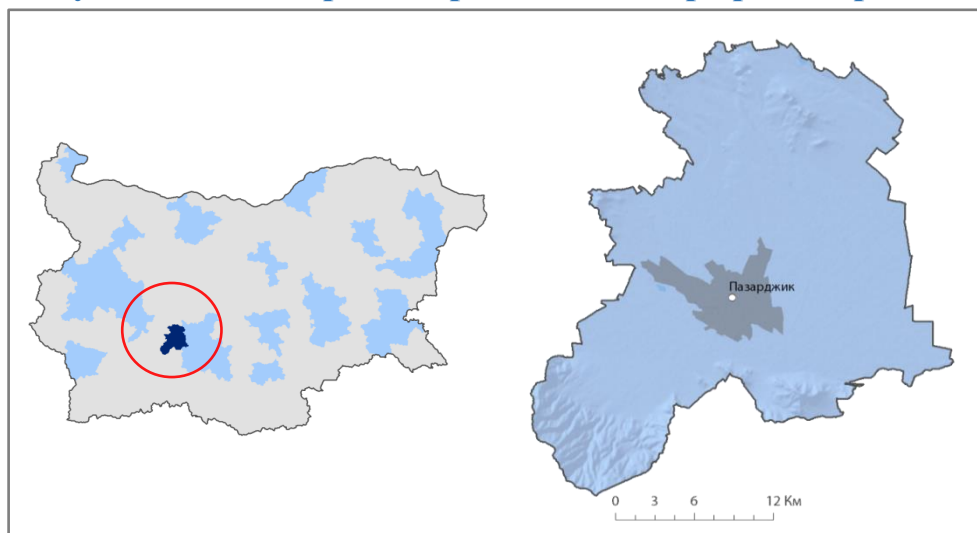
През 2011 г. броят на безработните в района е бил над 10 хиляди. Сега техният брой е значително по-малък - около 2 500 души, или с близо 76% броят на безработните лица е по-малък през 2020 година. По-голямо е относителното намаление (78%) на безработните в града. През 2020 г. те са близо 1 800 души и с повече от 6 хил. по-малко, отколкото са били (7 910 души) през 2011 година. В района дялът на мъжете сред безработните остава около 57%, а в града - 56%. Относителните дялове на жените сред безработните лица са съответно 43 и 44%.

Фиг. 28. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и центъра

Коефициентите на икономическа активност намаляват от 71% на 67.6% в района и от 74 на 70% в града. Тенденцията в промяната на равнището на заетостта е обратна. Общо за района коефициентът на заетост се увеличава от 57.4 на 63.6% през 2020 година. В града равнището на заетостта също се увеличава през периода - от 61.5 на 66%. Равнището на заетостта в района е равно на общото за функционалните райони. Повишената заетост на икономически активното население е съпроводено с понижаване на равнището на безработицата. В района през 2011 г. тя е била 20%, а в неговия център - 18%. През 2020 г. коефициентът на безработица в района е 6.1%, а в града - 5.3% - стойности, които са по-високи от тези общо за функционалните райони (4%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Пазарджик

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Община	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
PAZ19	Пазарджик	636.7	120422	189	105161	165
BG015L1	ФГР	636.7	120422	189	105161	165

Площта на функционалния градски район с център гр. Пазарджик е 636.7 кв. км, или това е 0.6% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. възлиза на 120 хил. души, или 1.6% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 15.3 хил. души, или с 12.7%. В общото намаление на населението броят на жените е по-голям - намалели са със 7 800, а мъжете - със 7 500 души. През 2020 г. броят на жените е близо 54 хил. и съответно те съставляват 51.3% от населението в района. Броят на мъжете е 51 хил., или 48.3%. Това съотношение между относителните дялове на мъжете и жените е приблизително същото и през 2010 година.

През годините в съотношението между броя на мъжете и броя на жените не са настъпили съществени изменения. И през двете сравнявани години се установява, че на 1 000 мъже в района се падат 1 051 жени.

От общото население на функционалния район 63% от него живее в гр. Пазарджик. За десетте години на разглеждания период населението на града намалява с повече от 8 хил. души, или относителното намаление е 11%. В края на 2020 г. броят на населението на гр. Пазарджик е 66.7 хиляди.

Незначително по-голямо е намалението на жените в града от това на мъжете - около 4 хиляди. Броят на мъжете в града през 2020 г. е 32 хил., или 48%. Броят на жените към края на същата година е близо 35 хил. и респ. 52% от населението в града. Не настъпват големи промени в съотношението между мъжете и жените. През 2010 г. на 1 000 мъже са съответствали 1 080 жени, а сега техният брой е 1 087.

В границите на функционалния район се включва територията само на общината с административен център гр. Пазарджик, в състава на която влизат още 31 села.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	120442	105161
○ Мъже	58720	51228
○ Жени	61722	53933
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.6	1.5
Средногодишен брой на населението	120894	105844
Брой живородени деца	1237	775
Брой починали лица	1474	1952
Естествен прираст на населението - бр.	-237	-1177
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.2	7.3
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.2	18.4
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.0	-11.1
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	74850	66690
○ Мъже	35984	31949
○ Жени	38866	34741
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	62.1	63.4
Средногодишен брой на населението	75098	67170
Брой живородени деца	775	466
Брой починали лица	978	1153
Естествен прираст на населението - бр.	-23	-687
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.3	6.9
Коефициент на обща смъртност - ‰	10.6	17.2
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-0.3	-10.2

Показателите за естественото движение на населението в района и неговия център през 2010 г. са били с малко по-добри нива от тези общо за страната. През 2020 г. коефициентът на раждаемост в района (7.3‰) е много по-нисък от общия коефициент за страната. От друга страна, коефициентът на смъртност се увеличава и достига 18.4‰. Естественият прираст е отрицателен и се увеличава от -2.0 през 2010 г. до -11.1‰ през 2020 година.

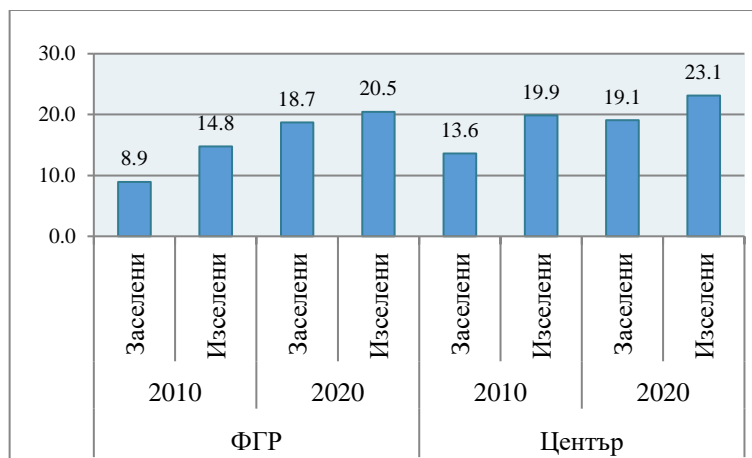
Много намалява равнището на раждаемостта в центъра на района. През 2010 г. коефициентът на раждаемост (10.3‰) е бил над общия коефициент за страната, а сега е много по-нисък - 6.9‰. Смъртността е висока и се формира отрицателен естествен прираст в размер на близо 700 души, или относителното намаление на града е -10.2‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	1081	1979
Брой изселени лица от района	1788	2167
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-707	-188
Относителен миграционен прираст на населението - %	-5.8	-1.8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1021	1281
Брой изселени лица от центъра	1494	1554
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-473	-273
Относителен миграционен прираст на населението - %	-6.3	-4.1

Миграционните процеси в района и града не протичат с голяма интензивност, но и за двете години миграционното салдо е отрицателно. През 2010 г. в резултат на по-големия брой изселвания (9%) от този на заселванията (15%) населението на района е намаляло със 700 души, или с минус 6%. През 2020 г. миграцията е с по-голям обхват, но интензитетите на заселванията и изселванията от района са по-близки по стойност и прирастът е минус 1.8%.

Фиг. 29. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Населението в града също намалява в резултат на миграцията. Близко 67% от намалението на населението в района се дължи на отрицателния миграционен прираст на населението в града. Миграцията е намалила населението на града през 2010 г. с -6%, а през 2020 г. - с -4%. Териториалното преместване на населението вътре в границите на функционалния район е в малки размери и в резултат от него населението на града намалява с 56 души, респ. с толкова се увеличава населението в останалите населени места.

Възrastова структура на населението и възрастoви зависимости

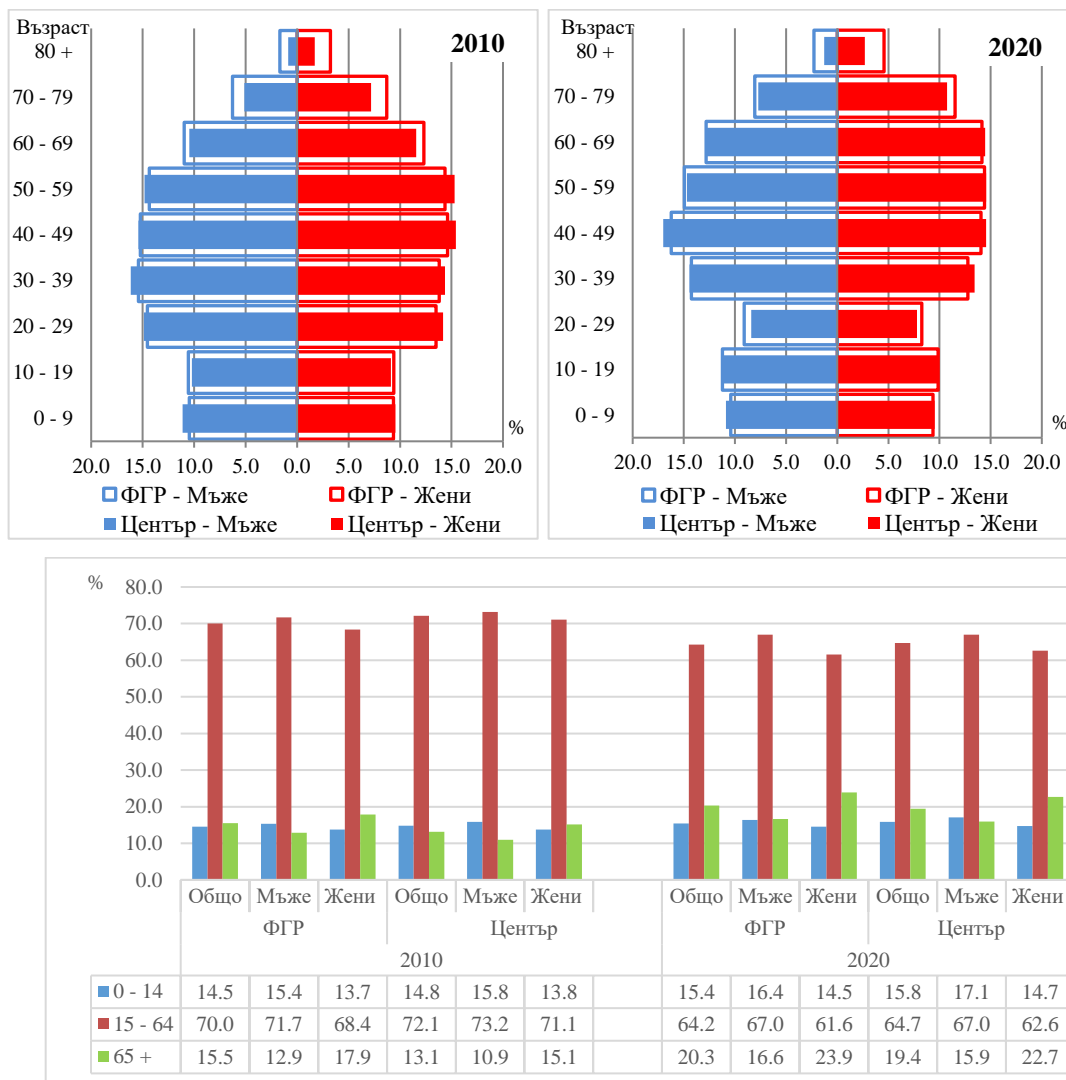
Разпределение на населението по възрастoви групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	17497	16220
Население на възраст 15 - 64 години	84294	67548
Население на възраст 65 и повече години	18631	21393
Население на възраст 15 - 19 години	6422	5221
Население на възраст 60 - 64 години	8157	7710
Средна възраст на населението - години	40.4	43.1
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	11063	10552
Население на възраст 15 - 64 години	53963	43168
Население на възраст 65 и повече години	9824	12970
Население на възраст 15 - 19 години	3876	3247
Население на възраст 60 - 64 години	5010	4993
Средна възраст на населението - години	39.6	42.7

С близо 17 хил. е намаляло трудоспособното население в района, или с 20%. Намалява и неговият относителен дял от 70% през 2010 г. на 64% през 2020 година. Намалява и населението до 14-годишна възраст - с 1 300 души, а неговият относителен дял се покачва с 1% и достига 15.4%. Увеличават се с 2 800 лицата на възраст над 64 години и техният дял нараства до 20% през 2020 година.

В центъра на района трудоспособното население също намалява със значителен брой - близо 11 хил. души, или с 20%. Относителният му дял през 2020 г. е 65%, а през 2010 г. - 72%. Увеличава се относителният дял на младото население, но по брой то също намалява. С повече от 3 хил. души нараства броят на най-възрастните хора и съответно техният относителен дял - от 13 на 19%.

През десетгодишния период с около 3 години нараства средната възраст на населението в района и в града. В района нарастването е от 40.4 на 43.1 години, а в града - от 39.6 на 42.7 години.

Фиг. 30. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

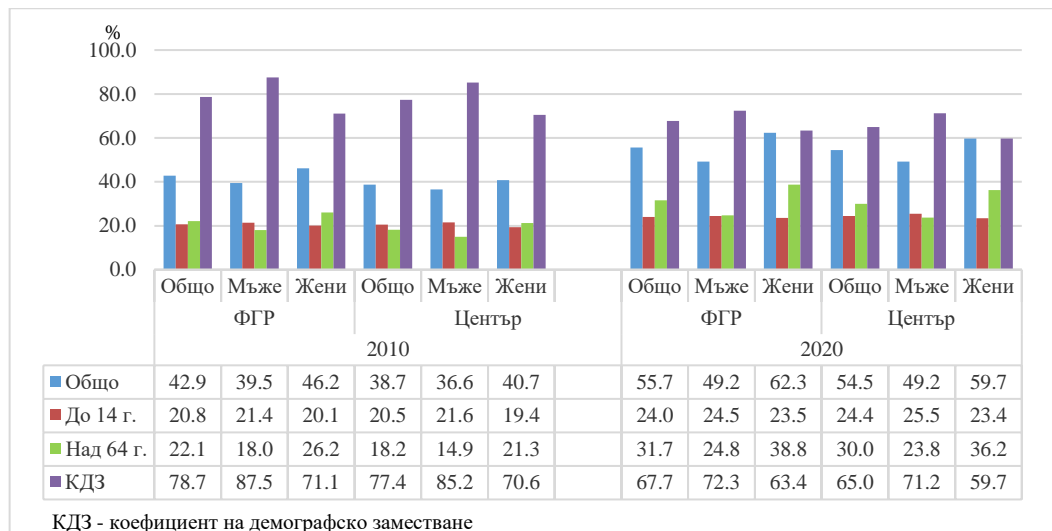

Намаляването на населението в трудоспособните възрасти и увеличаването на населението на възраст 65 и повече години променя показателите, показващи демографската зависимост между зависимите и независимите възрасти. Коефициентът на обща демографска зависимост в района се увеличава от 43 на 56% през 2020 година. В общото демографско натоварване 57% се дължат на увеличаване на старото население и респ. на намаляване на населението в независимите възрасти. Коефициентът на зависимост, изчислен със старото население, се покачва от 22% през 2010 г. на близо 32% през 2020 година. Натовареността с младо население сега е 24.5%.

Същите тенденции се наблюдават и в измененията на коефициентите на зависимост сред населението в града. Този показател за общата натовареност се променя от 38.7 на 54.5% през 2020 година. По отношение на старото население

натовареността се увеличава от 18 на 30%. През 2020 г. 55% от демографската натовареност се дължи на старото население.

Фиг. 31. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

По-голямото намаление на населението във възрастовия интервал 15 - 19 години от това на населението на 60 - 64 години влошава показателя за демографско заместване. През 2010 г. 100, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 79 души, влизащи в тази категория население, а през 2020 г. те са замествани от 68 души. В центъра на района гр. Пазарджик се установява също намаляване на показателя на демографско заместване - от 77 на 65% през 2020 година.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района през периода след 2011 г. намалява с 6 800 души, или с 14%. Неговият брой през последната година е малко над 42 хиляди. В града намалението на активното население е близо 6 600 души. Относителният му размер е близо 20%. През 2020 г. в града броят на икономически активното население е 26 760 души.

Половата структура на икономически активното население и през двете години е една и съща - 53.7% са мъже и близо 46.2% са жени. В града това съотношение също не се променя, а относителните дялове са малко над 52% на мъжете и около 48% на жените.

Абсолютното и относителното намаление на заетите лица в границите на функционалния район е малко по размер. Заетите в района намаляват със 700 души, или с 1.7%. Значително по-голямо е намалението на заетите лица в центъра на района гр. Пазарджик. От 28 хил. през 2011 г. те намаляват с близо 2 700 души и през 2020 г. са над 25 хиляди. Относителното намаление е 9.6%.

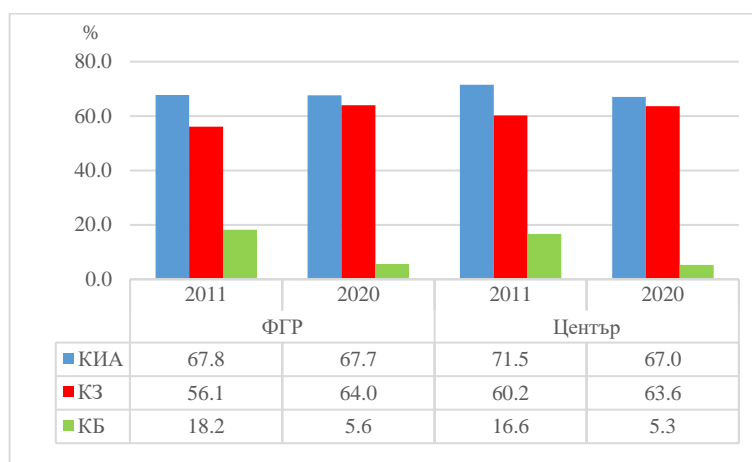
Около 53% от заетите лица в района са мъже, а жените са съответно около 47%. Тези относителни дялове се отнасят и за двете сравнявани години. Сред

заетите лица в града това съотношение се запазва, но с 1% е по-нисък дялът на мъжете и съответно - по-висок дялът на жените.

През 2020 г. броят на безработните в района е 2 380 души. Десет години преди това те са били близо 9 хиляди. Намалението е с 6 540 души, или със 73%. По-голямо е относителното намаление (75%) на безработните в града. През 2020 г. те са 1 410 души, или с над 4 хил. по-малко, отколкото през 2011 година.

В района дялът на мъжете сред безработните остава малко над 57%, а на жените - 42%. В града също няма съществени промени в половата структура на заетите лица. Относителният дял на мъжете е в границите 55 - 56% и съответно на жените - между 45 и 44%.

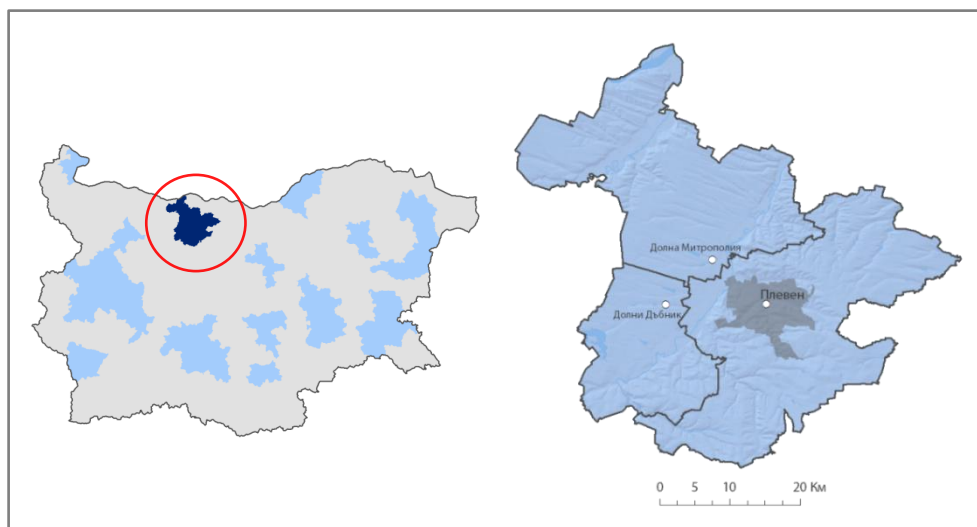
Фиг. 32. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Коефициентите на икономическа активност на населението в границите на района не се променят. В града през 2011 г. равнището на икономическата активност е над 71% и намалява до 67%.

Тенденцията в промяната на равнището на заетостта е обратна. Коефициентът на заетост общо за района нараства от 56 на 64% през 2020 година. В града равнището на заетостта също се увеличава през периода - от 60 на 63.6%. Равнището на заетостта в района и в града е близко по значение с общия показател за функционалните райони. За изследвания период намалява равнището на безработицата. В района през 2011 г. тя е била 18%, а в неговия център - близо 17%. През 2020 г. коефициентът на безработица в района е 5.6%, а в града - 5.3%. Тези стойности са по-високи от общия за функционалните райони показател (4%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Плевен

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
PVN10	Долна Митрополия	674.9	20904	31	17578	26
PVN11	Долни Дъбник	307.6	14230	46	10628	35
PVN24	Плевен	809.7	136949	169	115355	142
BG005L1	ФГР	1792.2	172083	96	143561	80

Функционалният градски район с център гр. Плевен обхваща територия от 1 792.2 кв. км, която съставлява 1.6% от общата територия на страната. Броят на населението в района към края на 2020 г. е 143.5 хил. души, или в границите на функционалния район живее 2.3% от населението на страната. От 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 28.5 хил. души, или с 16.6%. Само през 2020 г. в резултат на естественото движение и миграцията населението на района е намаляло с 2 306 души. Добра индикация в това отношение е голямото намаление на показателя за гъстотата на населението. Гъстотата намалява от 96 на 80 души на 1 кв. километър. Независимо че този функционален район се намира в централната част на страната, това е район, в който заедно с тези, намиращи се в северозападната част на страната, най-бързо и с най-големи размери се намалява населението.

Мъжете в района през 2010 г. са 83 хил., а жените - 89 хиляди. За десетгодишния период мъжете и жените намаляват еднакво - по 14 хиляди. Поради това не настъпват съществени изменения в структурата на населението по пол. Относителните дялове на мъжете и жените се запазват в стойностите около 48% за

мъжете и съответно 52% за жените. В района на 1 000 мъже се съотнасят 1 072 жени през 2010 г. с последващо увеличение до 1 088 жени през 2020 година.

От населението на района 64% живее в центъра на района гр. Плевен. Неговото население е над 110 хил. души през 2010 г. и намалява с 19 400 души до 2020 г., или със 17.6%. В общото намаление на населението във функционалния район 69% се дължи на намаляване на населението в неговия център.

В структурата на населението по пол относителният дял на мъжете е намалял с 1% и през 2020 г. те съставляват 47%. Делът на жените в града сега е 53%. Равнището на половата структура показва, че през 2010 г. в града на 1 000 мъже се падат 1 084 жени и техният брой се увеличава до 1 123 жени през 2020 година.

Във висшите училища на територията на функционалния район, през учебната 2020/2021 година, са се обучавали над 3 700 студенти.

Общото население и територията на въздействие на функционалния район включва населението и площта на три общини.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината – бр	172083	143561
○ Мъже	83036	68754
○ Жени	89047	74816
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	2.3	2.1
Средногодишен брой на населението	172960	144714
Брой живородени деца	1581	1218
Брой починали лица	2666	2738
Естествен прираст на населението - бр.	-1085	-1520
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.1	8.4
Коефициент на обща смъртност - ‰	15.4	18.9
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-6.3	-10.5
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	110520	91119
○ Мъже	53036	42914
○ Жени	57484	48205
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	64.2	63.5
Средногодишен брой на населението	110973	93103
Брой живородени деца	987	665
Брой починали лица	1224	1485
Естествен прираст на населението - бр.	-237	-820
Коефициент на обща раждаемост - ‰	8.9	7.1
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.0	16.0
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.1	-8.8

Равнището на показателите за естественото движение на населението в района и неговия център (гр. Плевен) през двете наблюдавани години показват негативни тенденции в неговото развитие. Коефициентът на раждаемост намалява и през 2020 г. е 8.4‰, стойност, близка до общия коефициент в страната. Смъртността е висока и нараства от 15.4 до 18.9‰ през 2020 г., стойност, която е по-висока от равнището на общата смъртност на населението. Естественият прираст е с висока отрицателна стойност и бележи тенденция на нарастване. През 2010 г. населението в резултат на естественото движение е намаляло с 6.3‰, а през 2020 г. стойността на относителния прираст е -10.5‰. Още шест функционални района имат приблизително такъв по размер отрицателен естествен прираст.

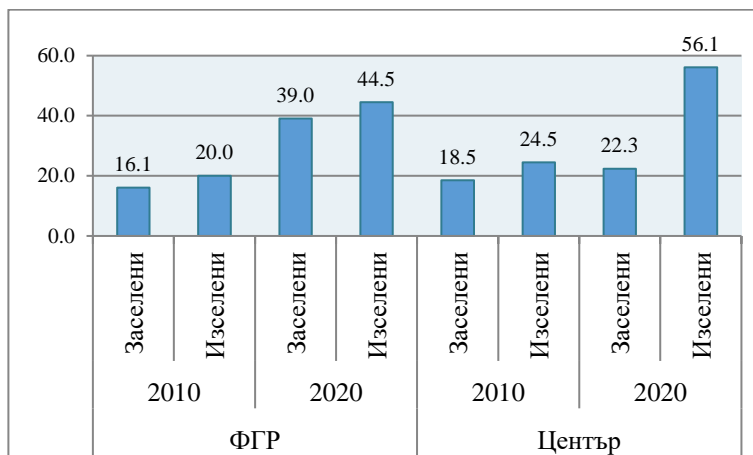
В града също раждаемостта на населението е ниска и продължава да намалява. През 2010 г. коефициентът на раждаемост (8.9‰) е по-нисък от този за страната и през 2020 г. е 7.1‰. Смъртността също се покачва и нейното равнище, измерено с коефициента на смъртност, достига нива до 16‰. Естественият прираст през 2020 г. е близо -9‰, стойност, висока спрямо останалите центрове на райони. Само 4 функционални центъра имат по-висок отрицателен естествен прираст на населението.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	2790	5650
Брой изселени лица от района	3459	6436
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-669	-786
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-3.9	-5.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	2053	2080
Брой изселени лица от центъра	2722	5227
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-669	-3147
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-6.0	-33.8

За намаляване на населението в района и града влияние оказват и миграционните процеси. В резултат на по-големия брой на изселванията (16‰) от тези на заселванията (20.0‰) през 2010 г. населението на района е намаляло с 670 души, или с минус 3.9‰. През 2020 г. миграцията е с два пъти по-голям обхват и интензивност - само през тази година населението на района е намаляло със 790 души, или миграционният прираст е минус 5.4‰.

Фиг. 33. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Това е функционален район, за който през 2020 г. е регистриран най-големият отрицателен миграционен прираст при миграционна обстановка, в която страната има положително миграционно салдо от външната миграция.

През 2010 г. в резултат на миграционните процеси населението в града е намаляло с 670 души, или миграционният прираст е -6.0%. След десет години заселванията в града по обхват остават приблизително равни (съответно 2 053 и 2 080 заселвания в града) и интензитет - 19 и 22% за съответната година. Съществени промени настъпват в обхвата и интензитета на изселванията. Броят на изселилите се от града е над 5 200 души, или 56%. Разликата от двата срещуположни потока формират отрицателно миграционно салдо в размер на 3 150 души и съответно относителен прираст от минус 33.8%. Голяма част от изселванията на населението от града са насочени към населени места в границите на функционалния район, в резултат на което те увеличават с 2 070 души своето население за сметка на града.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

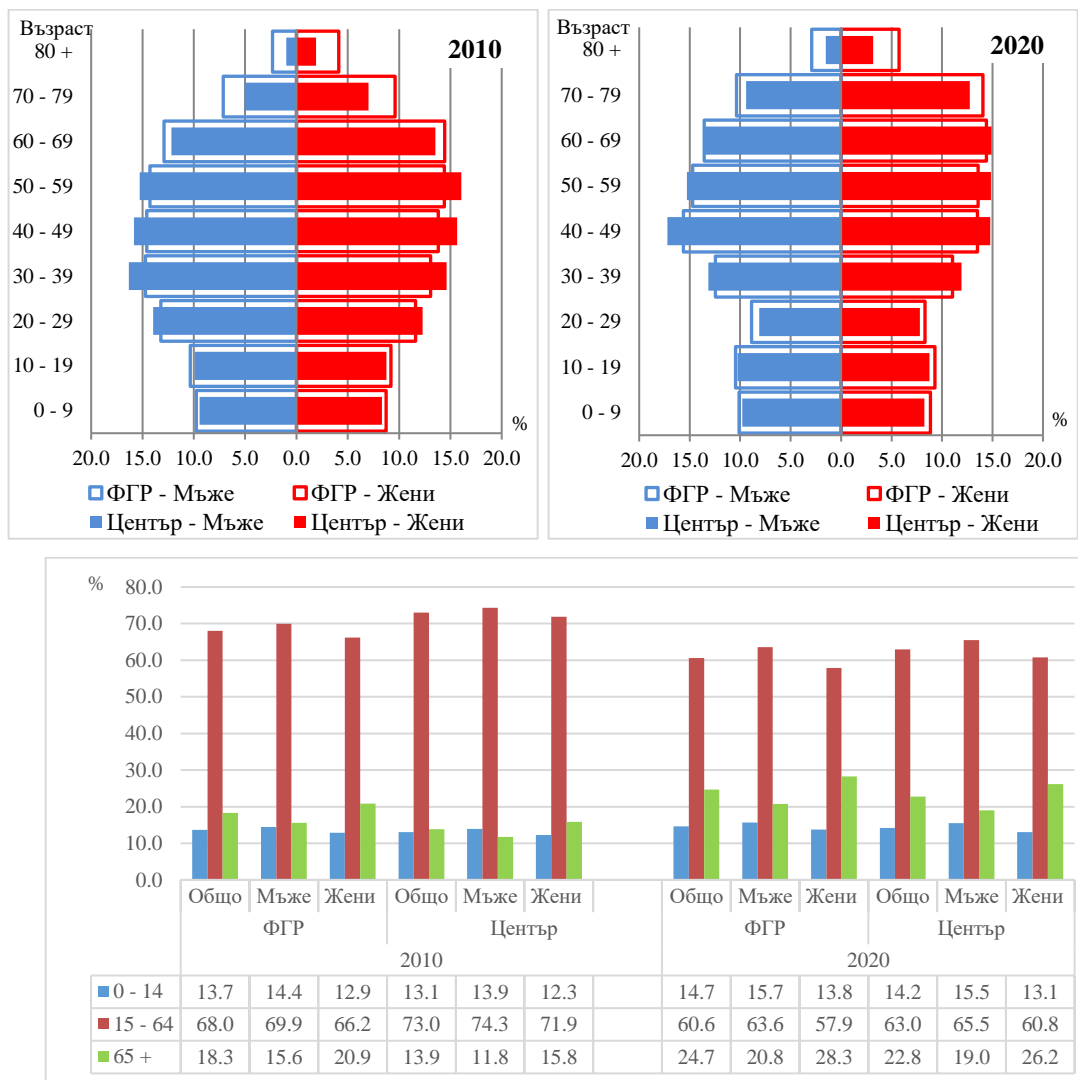
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	23500	21062
Население на възраст 15 - 64 години	117032	87050
Население на възраст 65 и повече години	31551	35449
Население на възраст 15 - 19 години	9179	6643
Население на възраст 60 - 64 години	13632	10154
Средна възраст на населението - години	42.3	44.9
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	14460	12947
Население на възраст 15 - 64 години	80711	57399
Население на възраст 65 и повече години	15349	20773
Население на възраст 15 - 19 години	5638	3866
Население на възраст 60 - 64 години	8803	6696
Средна възраст на населението - години	41.1	44.7

От 2010 г. досега с 30 хил. души е намаляло населението в трудоспособна възраст, или с повече от 25%. Неговият дял сега е 61%, който е един от най-ниските в страната. Относителният дял на младото население се увеличава с 1%, но неговият брой намалява с 2 400 души. Увеличават се броят (с близо 3 900 души) и относителният дял на населението на възраст над 64 години и сега то е 25% от населението в района.

Демографските промени в района основно се определят от демографската ситуация в неговия център. Влошава се възрастовата структура на населението в него. Населението на възраст до 14 години повишава своя относителен дял - от 13 на 14%, но намалява своя брой с 1 500 и през 2020 г. то е близо 13 хил. души. За изследвания период населението на възраст 15 - 64 години е намаляло с повече от 23 хиляди. Намалява съответно и неговият относителен дял - от 73% през 2010 г. на 63% през 2020 година. Населението на възраст над 64 години се е увеличило с 5 400 души, а в относителен размер то се увеличава от 14 на близо 23% през 2020 година.

През 2010 г. населението в района е имало една от най-високата средна възраст (42.3 години) в сравнение с останалите райони. Това сравнение е валидно и през 2020 г., когато средната възраст на населението е 44.9 години. От всички центрове на функционални райони гр. Плевен е с най-старо население през целия период - 41.1 години през 2010 г. и 44.7 години през 2020 година.

Фиг. 34. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

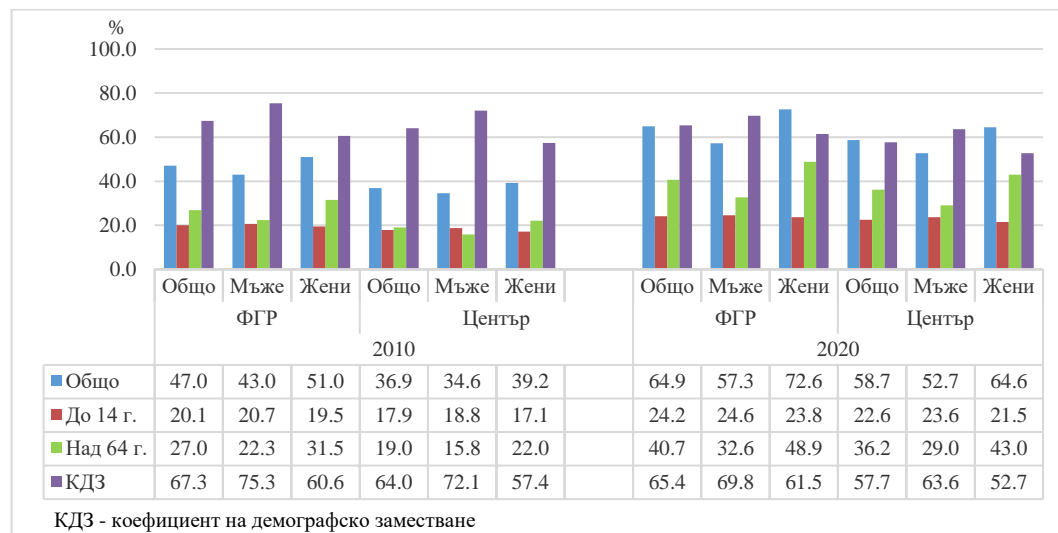

При тези големи и неблагоприятни промени във възрастната структура на населението в района и града значително се влошават показателите за възрастовите зависимости. Коефициентът на възрастова зависимост в района се увеличава от 47 на 65%. Такъв размер на нарастване и достигнато равнище на демографско натоварване през 2020 г. има само във функционалния район с център гр. Видин. Демографското натоварване на населението в активните възрасти с младо население се увеличава от 20 на 24%, докато с населението на възраст 65 и повече години е от 27 на 41%. През 2020 г. 37% от демографското натоварване се дължи на младото население и на 63% от старото население. През 2010 г. тези стойности са били съответно 43 и 57%.

Още по-остри са констатираните проблеми в центъра на района. Коефициентът на общата демографска зависимост се увеличава с 22% и през 2020 г. към 100 лица от независимите възрасти се съотнасят 59 лица от независимите

възрасти, или 59%. Тази стойност на коефициента е една от трите най-високи стойности от центрoвете на всички райони. Демографската натовареност с младо население се увеличава от 18 на близо 23%, а с най-възрастното население - от 19 на 36%. Съпоставката на тези съотношения показва, че през 2010 г. 48% от демографското натоварване се дължи на младото население и 52% - на старото население. През 2020 г. тези относителни дялове са съответно 38 и 62%.

Фиг. 35. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Съотношението между влизащите в трудоспособна възраст и излизащите от нея лица също намалява. Общо за района коефициентът на демографско заместване от 67% през 2010 г. намалява на 65% през 2020 г., но запазването на това равнище се дължи на по-голямото намаление на населението във възрастовата група 60 - 64 години (с 3 500 души), отколкото това на възраст 15 - 19 години (над 2 500 души). Много по-голямо е намалението на показателя за демографско заместване в града - от 64 на 58%. Тук намалението на младото население (15 - 19 години) е по-голямо от това на населението на възраст 60 - 64 години. Посочените стойности на показателите за демографските зависимости и демографското заместване характеризират една кризисна тенденция в демографското развитие на този голям град в страната, който до 2015 г. е бил с население над 100 хил. души, а през последните години все повече изпада в тежка демографска депресия.

Икономическа активност на населението

Негативните тенденции в демографското развитие на населението в района и неговия център гр. Плевен силно стесняват възпроизводството на трудовия потенциал. За периода от 2011 до 2020 г. икономически активното население в района намалява от 71 на 58 хил., или с близо 13 хил. души. Относителното намаление на активното население в района е 18%.

Още по-голямо е абсолютното и относителното намаляване на активното население в града. От 55.2 хил. през 2011 г. то намалява с повече от 16 хил. и през

2020 г. активното население в града е 38 800 души. Относителният размер на това намаление е близо 30%, стойност, която е най-висока спрямо останалите градове.

Увеличава се относителният дял на мъжете сред активното население в района - от 51.8 на 53.2% и съответно има намаляване на този дял за жените - от 48.9 на 46.8%. В града относителният дял на мъжете също се увеличава - от 50.5% на 52% през 2020 година.

С големи размери и висок относителен темп намалява броят на заетите лица в района и особено в неговия център. През 2011 г. заетите лица в района са били 61.6 хил. и през следващите години намаляват до 54.8 хил. души. Абсолютното намаление е над 6 700 души, или в относителен размер то е 11%.

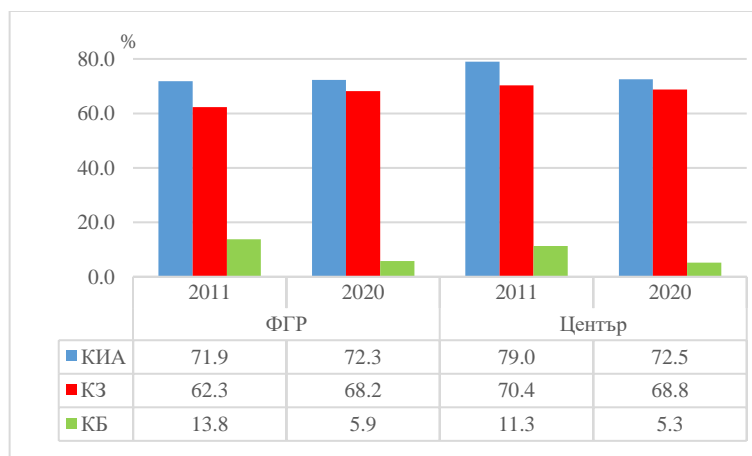
Още по-силно е изразено намаляването на заетостта в центъра на района. Броят на заетите в града намалява с повече от 12 хил. души - от 49 хил. през 2011 г. на 36 800 души през 2020 г., или с 25%. Тази стойност на относително намаляване на заетите лица е най-високата в сравнение с всички останали центрове на функционални райони.

В половата структура на заетите лица настъпва промяна. Повишава се делът на мъжете - от 50.6 на 53% в района, респ. 49.4 и 47% на жените. В града настъпилите промени са по-малки. От 49.4% за мъжете и 50.6% за жените това съотношение се обръща в увеличаване на дела на мъжете до близо 52% и намаляване на жените до 48%.

През 2011 г. броят на безработните в района е бил над 9 800 души, намалява с повече от 6.4 хиляди. През 2020 г. безработните лица в района са 3 400 души. Относителното намаление е 65%. В града безработните сега са малко над 2 хил., а през 2011 г. те са били повече от 6 хил. души. Относителното намаление е 67%.

В района делът на мъжете сред безработните намалява от 60 на 57% през 2020 г. и съответно се увеличава делът на жените сред безработните лица - от 40 на 43%. В града също намалява делът на мъжете сред безработните лица - през 2011 г. този дял е бил 59.2%, а през 2020 г. - 55.6%.

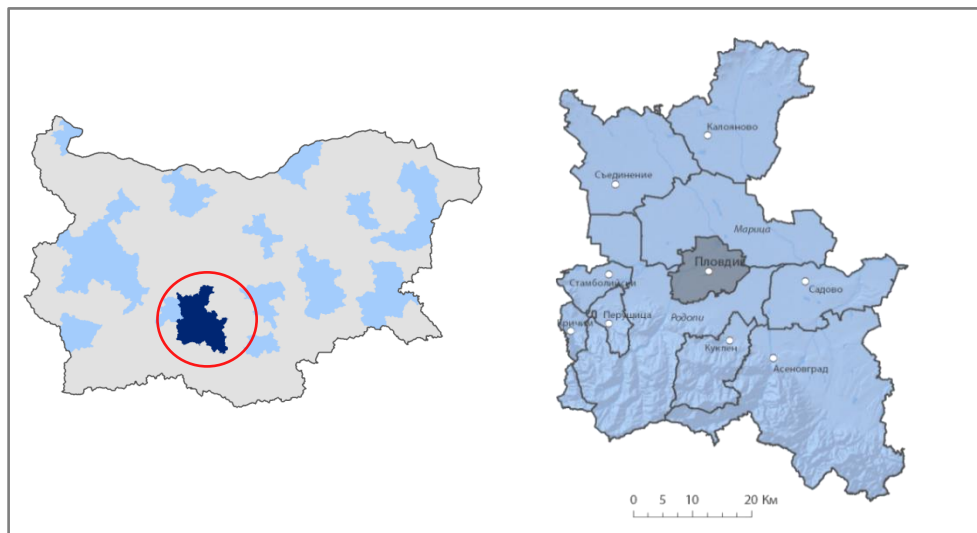
Фиг. 36. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Коефициентът на икономическа активност на населението в района и през двете разглеждани години е на нива около 72%, които са равни на показателя общо

за страната. В града икономическата активност на населението през 2011 г. е била 79%, но намалява до 72% през 2020 година. Тези нива са най-високи в сравнение с останалите функционални райони, което означава активно включване в пазара на труда на населението в трудоспособните възрасти през последната година. В подкрепа на това е увеличаването на коефициента на заетост на населението в района през 2020 г. (68.2%) спрямо 2011 г., когато е бил 62%. Този показател е по-висок с 2% от общото равнище на заетостта във функционалните райони. В града коефициентът на заетост е по-висок и през 2020 г. той е близо 69%, но с 1.6% по-малък в сравнение с 2011 година. Равнището на безработица през 2011 г. е било на нива 14% за района и 11% за неговия център. През последната година то е близо два пъти по-ниско. В района коефициентът на безработица през 2020 г. е 5.9%, а в града - 5.3%. Това са стойности, които са по-големи от стойностите на показателите за страната (5.1%) и общо за функционалните райони (4.0%).

Функционален градски район с център гр. Пловдив

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
PDV01	Асеновград	665.4	64647	97	60491	91
PDV12	Калояново	347.5	12270	35	11057	32
PDV17	Марица	342.7	31451	60	32371	62
PDV22	Пловдив	102.0	347611	1166	342048	1148
PDV26	Родопи	523.7	31778	579	32481	592
PDV28	Садово	192.9	15522	319	14841	305
PDV33	Съединение	298.0	10939	74	9723	66
PDV39	Кричим	54.9	8463	25	7752	23
PDV40	Перушица	48.7	5149	27	4785	25
PDV41	Стамболийски	61.3	20643	337	19785	323
PDV42	Куклен	148.4	6472	63	6869	67
BG002L2	ФГР	2785.3	554945	199	542203	195

Функционалният градски район е втори по брой на населението след функционалния район на гр. София и трети по територия след районите на гр. София и гр. Бургас. Той обхваща площ от 2 785.3 кв. км, която е 2.5% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. е 542 хил. души, или 7.8% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 13 хил. души, или с 2.3%.

За десетгодишния период намалението на мъжете е малко по-голямо (6 800) от това на жените (5 950), но съотношението между техните относителни дялове се запазва - 48% са мъжете, 52% - жените. Мъжете в района през 2020 г. са близо 260 хил., а жените - 282 хил., или с 22 хил. повече от мъжете. Показателят за равнището

на половата структура на населението показва, че на 1 000 мъже в района през 2010 г. са съответствали 1 081 жени, а през 2020 г. броят на жените е 1 087.

От общото население на функционалния район близо 63% от него живее в гр. Пловдив. За десетте години на разглеждания период населението на града е намаляло с 5 600 души, или относителното намаление е 1.6%. В края на 2020 г. населението на града е 342 хил. души.

Броят на мъжете в града спрямо 2010 г. е намалял с повече от 3 500 души и сега техният брой е 162 хил., или 47.3% от населението на града. За десетте години броят на жените също намалява, но с 2 хил. и техният дял е 52.7%. Равнището на половата структура показва, че в града на 1 000 мъже се падат 1 112 жени. Това съотношение през 2010 г. е било 1 000 мъже на 1 101 жени.

В осемте висши училища и един филиал на висше училище, които функционират в града, се обучават близо 36 хил. студенти. През учебната 2010/2011 година техният брой е бил почти 44 хиляди.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на 11 общини.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	554945	542203
○ Мъже	266646	259850
○ Жени	288299	282353
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	7.4	7.8
Средногодишен брой на населението	556439	542305
Брой живородени деца	5859	5012
Брой починали лица	7173	8903
Естествен прираст на населението - бр.	-1314	-3891
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.5	9.2
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.9	16.4
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.4	-7.2
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	347611	342048
○ Мъже	165477	161934
○ Жени	182134	180114
Относителен дял на населението в центъра от общото за района - %	62.6	63.1
Средногодишен брой на населението	348038	344950
Брой живородени деца	4002	3205
Брой починали лица	3778	4931
Естествен прираст на населението - бр.	224	-1726
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.5	9.3
Коефициент на обща смъртност - ‰	10.9	14.3
Относителен естествен прираст на населението - ‰	0.6	-5.0

Функционалният градски район с център гр. Пловдив е един от най-развитите в икономически план и с добра социална и пътно-комуникационна инфраструктура. Тези обстоятелства способстват в района и града да се концентрира голяма част от населението на страната. Въпреки това населението в тях намалява в резултат на неговото естествено движение. Равнищата на раждаемостта и на смъртността в сравнителен аспект са по-благоприятни за развитие на населението от тези за страната, но и през двете изследвани години в района се формира отрицателен прираст на населението. През 2010 г. естественият прираст на населението е -1 300 души, или -2.4%. През следващите години коефициентът на раждаемост намалява до 9.3‰ (по-висок от този за страната - 8.5‰). През 2020 г. в условията на настъпилата пандемия и тук смъртността (16.4‰ - по-ниска от тази за страната) се увеличава, в резултат на което относителният естествен прираст достига до -7.2‰. Абсолютният размер на прираста е близо 3 900 души.

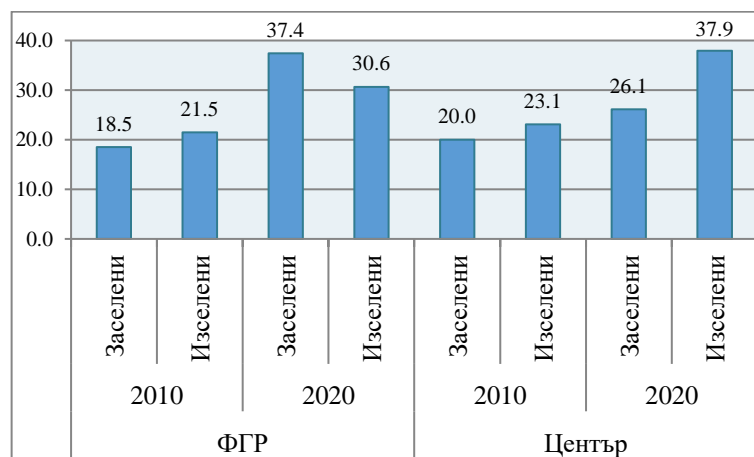
Населението на гр. Пловдив за периода също намалява, но тук по-силно влияние оказват миграционните процеси. Относително високата раждаемост и ниската смъртност през 2010 г. формират положителен естествен прираст (0.6‰) на населението в града. Впоследствие раждаемостта намалява до 9.3‰, а смъртността се увеличава до 14.3‰ (за страната 18.0‰) и прирастът на населението е вече отрицателен. Населението намалява с повече от 1 700 души, или с 5.0‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	10288	20305
Брой изселени лица от района	11958	16618
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-1670	3687
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-3.0	6,8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	6972	9002
Брой изселени лица от центъра	8050	13079
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-1078	-4077
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-3.1	-11.8

През 2010 г. интензитетът на изселванията (21.5‰) на населението от района е по-голям от този на заселванията (18.5‰) и това води до намаляването му с 1 670 души (-3.0‰). През 2020 г. миграционните процеси протичат с по-голям обхват и по-висока интензивност. Интензитетът (37.4‰) на заселванията вече е по-голям от този на изселванията (30.6‰) и районът увеличава населението си с близо 3 700 души, или с 6.8‰.

Фиг. 37. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

През 2010 г. миграционните процеси в града протичат с превес на изселванията от него. Населението намалява с близо 1 100 души, а относителният миграционен прираст е -3.0%.

През 2020 г. настъпва коренна промяна в направлението на миграционните потоци, техният обхват и интензивност. Броят на изселванията от града (13 хил.) е по-голям от броя на заселванията (9 хил.) в него. Интензивните характеристики на двата миграционни потока са съответно 26 и 38%. Градът намалява своето население с повече от 4 хил. души.

Съпоставката на данните за миграционните процеси и резултатите от тях за района и града показват, че миграцията, която довежда до намаляване на населението в града е насочена към населените места, които попадат в зоната на неговото влияние. Нетната миграция между града и неговата зона е 6 208 души в полза на другите населени места.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

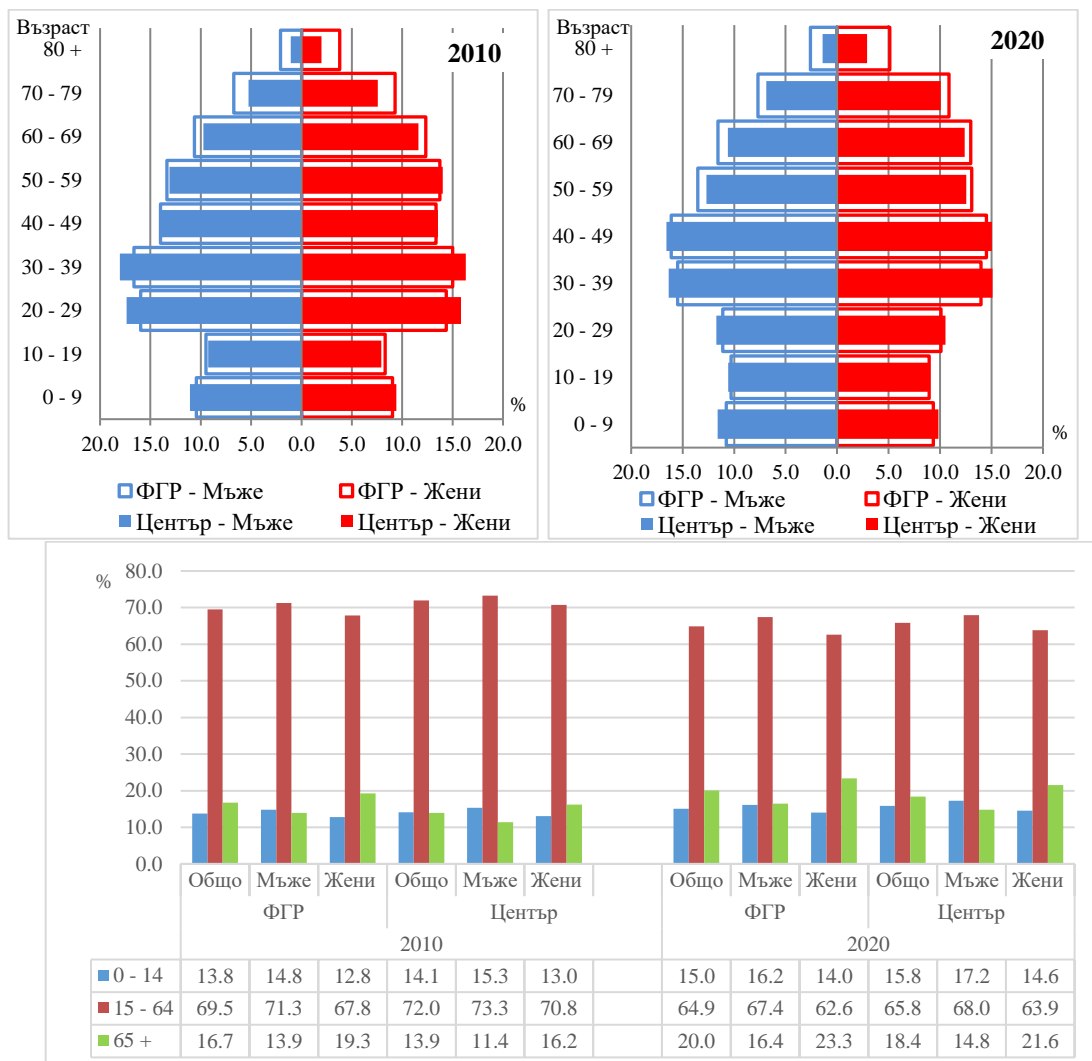
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	76438	81568
Население на възраст 15 - 64 години	385686	352013
Население на възраст 65 и повече години	92821	108622
Население на възраст 15 - 19 години	26720	24802
Население на възраст 60 - 64 години	36350	35253
Средна възраст на населението - години	40.8	42.5
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	49117	54127
Население на възраст 15 - 64 години	250118	225091
Население на възраст 65 и повече години	48376	62830
Население на възраст 15 - 19 години	16132	15642
Население на възраст 60 - 64 години	22017	20791
Средна възраст на населението - години	39.4	41.2

Увеличава се броят (с 5 130 души) и дялът на най-младото население в границите на функционалния район. Неговият относителен дял през 2020 г. е 15% от цялото население. Увеличава също и населението на 65 и повече години - с 15 800 души. Сега то е близо 20% от общото население. Изменения настъпват и по отношение на населението в трудоспособните възрасти, но неговият брой намалява с 33 670, или с 8.7%. През 2020 г. неговият относителен дял е 65%.

Възрастовата структура на населението в центъра на района съществено не се различава. Увеличението на най-младите хора е с 5 хиляди, а на най-възрастните е 14 500 души. Сега техните относителни дялове са съответно 16 и 18%. Населението във възрастовата група 15 - 64 години намалява с 25 хил. души и съответно неговия относителен дял от 72 на 66%. Сега населението в икономически активните възрасти на града е 225 хил., или 58% населението на района в тази възрастова група.

Застаряването на населението в този район настъпва със сравнително по-малки темпове. С 2 години нараства средната възраст на населението в района и неговия център. Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 40.8 години, а през 2020 г. - 42.5 години. В града населението е по-младо и неговата средна възраст е 39.4 години през 2010 г. и 41.2 години през 2020 година.

Фиг. 38. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

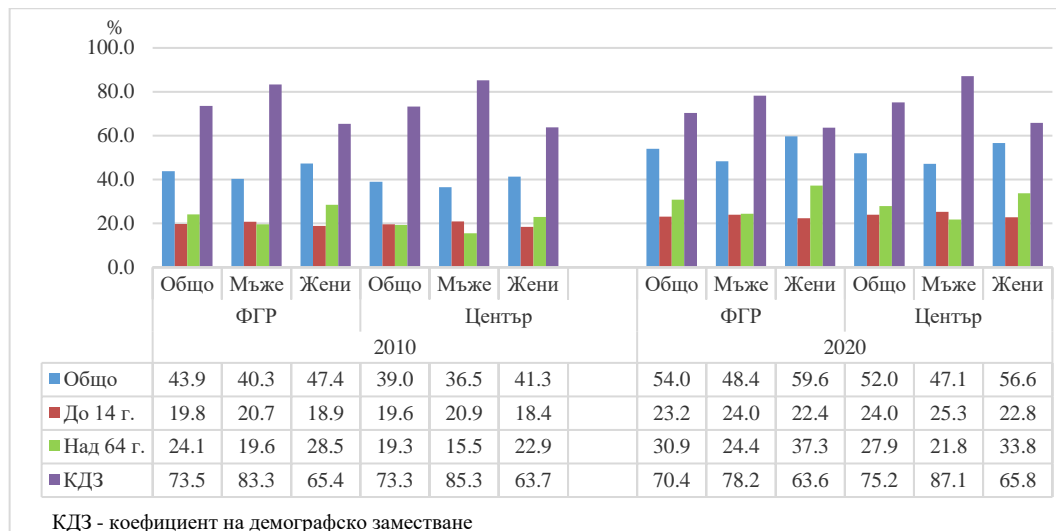

Общо в района се увеличава демографската зависимост от 44% през 2010 г. на 54% през 2020 година. Това повишение се дължи както на увеличаване на зависимостта (от 19.8% на 23.2%) поради нарастването на броя на младото население, така и от увеличаване брой на най-старото население. По отношение на него коефициентът нараства от 24 на 31%. В структурно отношение не се установяват значими разлики в тежестта на двете групи в стойността на коефициента на обща зависимост. През последната година 43% от неговата стойност се дължи на натовареността с младо население и 57% със старо население. През 2010 г. това съотношение е било 45 към 55%.

В града коефициентът на демографско натоварване се увеличава още повече - с 13%, или с 13 души. Сега неговата стойност е 52%. Натовареността на населението в активните възрасти с младо население се повишава от 19.6 на 24.0%, а със старо население - от 19 на 28%. През 2010 г. в общия коефициент на демографско натоварване тежестта на двете групи население от зависимите

възрасти е еднаква (50%). Това равновесие през 2020 г. се нарушава и делът на младото население в общата натовареност намалява до 46%.

Фиг. 39. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

По-голямото намаление в района на населението на възраст 15 - 19 години от това на 60 - 64 години води до намаляването на коефициента на демографско заместване, но то не е много голямо. През 2010 г. 100, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 74 души от младите възрасти, или стойността на коефициента е 74%. Сега техният брой е 70 души, или коефициентът е 70%.

Съотношението в града между двете разглеждани възрастови групи се променя поради по-голямото намаление на населението на възраст 60 - 64 години. Поради това коефициентът на заместване се увеличава от 73.3% през 2010 г. на 75.2% през 2020 година.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района намалява от 260 хил. души през 2011 г. на 220 хил., или с близо 26 хил. през 2020 година. Относително това намаление е 10%. Основно това намаление (80%) се дължи на голямото намаляване на активното население в града. Намалението на активното население в него е 20.5 хил., или 12.5%. През 2011 г. то е било над 164 хил., а през последната година е близо 144 хил. души.

През изследвания период относителният дял на мъжете в икономически активното население се повишава с 1% в района - от 52 на 53%, и в града - от 51 на 52%. Съответно с толкова намалява относителният дял на жените и през 2020 г. техният дял е 47 в района и 48% в града.

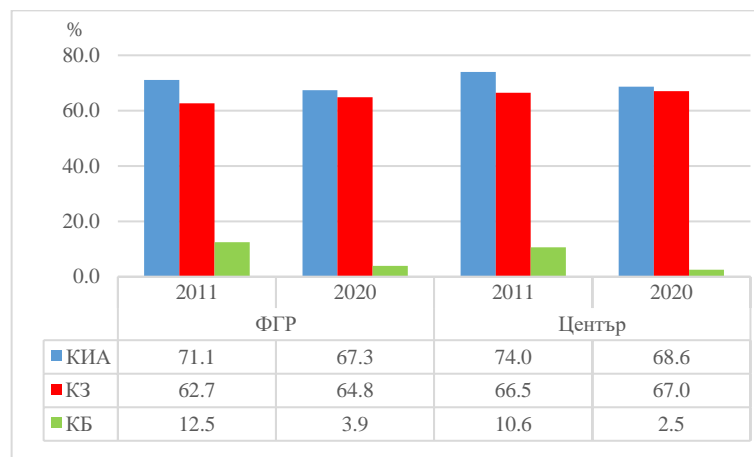
Функционалният градски район с център гр. Пловдив е един от най-развитите в икономическо, образователно и инфраструктурно отношение в страната. Стопанският и демографският потенциал на града създават условия за развитие на трудовия пазар и осигуряване на заетост на голям брой активно население и формиране на голяма зона на въздействие. Поради това заетостта на икономически

активното население се поддържа на постоянно равнище и доколкото има промени те се дължат на демографските тенденции в развитието на населението. От 217 хил. през 2011 г. броят на заетите намалява с 4 770 души и през 2020 г. са 212 хиляди. Относително това намаление на заетите за мащабите на района е твърде малко - около 2%. По-големи са размерите на абсолютното и относителното намаление на заетите лица в града. В него през 2011 г. заетите лица са били над 147 хил. и намаляват до 140 хил. през 2020 година. Абсолютното намаление на заетите е над 7 300 души, а относителното е 5%. По-голямото намаление на заетите в града от общото за района се дължи и на преселванията на населението от града към периферията на района. През 2020 г. гр. Пловдив в резултат на тази миграция намалява населението си с повече от 6 хил. души.

В структурата на заетите лица по пол делът на мъжете в района се увеличава от 51 на 53%, респ. на жените се променя от 49 и 47%. В града делът на мъжете през 2011 г. е бил 50.4%, а сега е 52%. Делът на жените сред заетите лица в града през последната година е 48%.

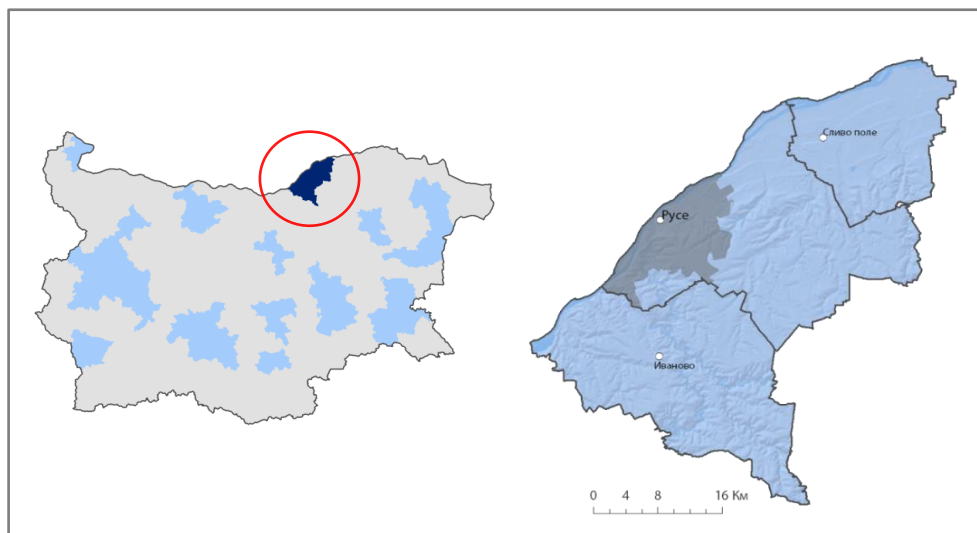
Броят на безработните лица в района намалява с 22 хил. и сега те са 8 650 души. По-голямата част от тях са мъже - около 57%, а жените са 43%. Това съотношение е валидно и за двете сравнявани години. В града броят на безработните е много по-малък. През 2011 г. те са били над 17 хил., а сега са 3 600 души. Относителният дял на намаляване на безработните лица тук е близо 80%. От всички безработни лица в града 55% са мъже, а делът на жените е 45%.

Фиг. 40. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Икономическата активност на населението в района и града намалява. Коефициентът на икономическа активност в района намалява от 71 на 67%, а в града от 74 на близо 69%. Равнището на заетостта се повишава. За района през 2020 г. тя е близо 65%, а в града - 67%. Това са нива около общата заетост на активното население във всички функционални райони. Коефициентите на безработица за района (3.9%) и в града (2.5%) през 2020 г. са по-ниски от показателите за безработицата в страната (5.1%) и в сравнение с равнището на безработица общо за функционалните райони (4%).

Функционален градски район с център гр. Русе

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
RSE13	Иваново	490.7	10001	20	8633	18
RSE27	Русе	570.6	174378	306	153833	270
	Сливо поле					
RSE33	поле	276.8	11471	41	10017	36
BG006L2	ФГР	1338.2	195850	146	172483	129

Функционалният градски район с център гр. Русе обхваща площ от 1 338.2 кв. км, която съставлява 1.2% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. е 172.5 хил. души, или 2.5% от населението на страната. През периода от 2010 г. до 2020 г. населението на района намалява с повече от 23 хил. души, или с 12%.

За десетгодишния период в района с малко по-голям обхват (с 12.3 хил. жени), респ. с по-голям темп (12.2%), намаляват жените и през 2020 г. те са 88 840. През 2020 г. техният относителен дял е 51.5%. Мъжете намаляват с 11 хил. души, или с 11.7% и през 2020 г. техният брой е 83 643 души. Относителният им дял през последната година е 48.5%, а през 2010 г. - 48.3%. Различният обхват в намаляването на мъжете и жените променя показателя за равнището на половата структура в посока на намаляване на съответстващия брой на жените. През 2010 г. на 1 000 мъже в района са се падали 1 068 жени, а през 2020 г. броят на жените е 1 062.

От общото население на функционалния район около 79% от него живее в гр. Русе. За десетте години на разглеждания период населението на града е намаляло с повече от 20 хил. души, или относителното намаление е 13%. В края на 2020 г. населението на града е 135 440 души.

Мъжете в града намаляват с 9 835 души в сравнение с 2010 г. и сега техният брой е малко над 65 хил. души. Относителният им дял през 2020 г. е 48.2%. Този дял е имал същата стойност и през 2010 година. С около 10 500 са намалели жените в града и в края на 2020 г. те са малко над 70 хил., или 51.8% от населението. През десетгодишния период не са настъпили промени в показателя за равнището на половата структура. В града преди и сега на 1 000 мъже се падат 1 075 жени.

В града функционира едно висше училище и един филиал на висше училище, в които през учебната 2020/2021 година се обучават 6 хил. студенти. През учебната 2010/2011 година техният брой е бил 9 хиляди.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на 3 общини.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	195850	172483
○ Мъже	94683	83643
○ Жени	101167	88840
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	2.6	2.5
Средногодишен брой на населението	196517	173745
Брой живородени деца	1765	1224
Брой починали лица	2782	3334
Естествен прираст на населението - бр.	-1017	-2110
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.0	7.0
Коефициент на обща смъртност - ‰	14.2	19.2
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-5.2	-12.1
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	155818	135440
○ Мъже	75104	65269
○ Жени	80714	70171
Относителен дял на населението в центъра от общото за района - %	79.6	78.5
Средногодишен брой на населението	156164	138336
Брой живородени деца	1463	995
Брой починали лица	1932	2407
Естествен прираст на населението - бр.	-469	-1412
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.4	7.2
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.4	17.4
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-3.0	-10.2

Негативни са тенденциите в демографското развитие на района с център гр. Русе. Равнището на раждаемост е по-ниско от това в страната и продължава да намалява. През 2020 г. коефициентът на раждаемост е 7.0‰, а през 2010 г. е бил 9.0‰. В пандемичната обстановка нараства значително смъртността и през 2020 г.

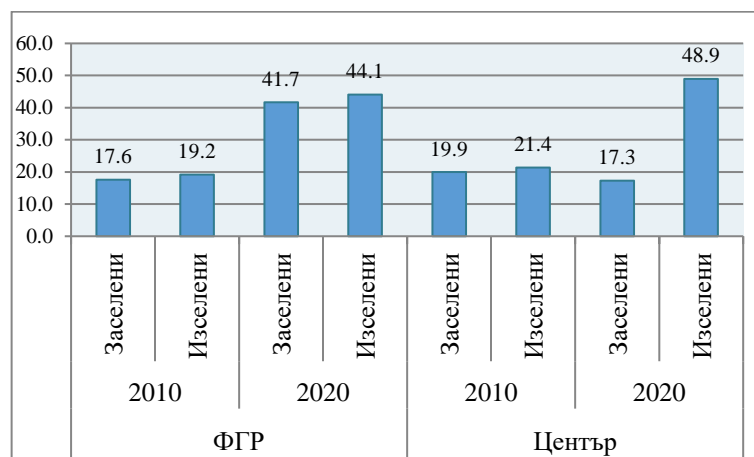
коэффициентът на смъртност (19.2‰) е по-висок от общия за страната - 18‰. Това е третият по стойност коэффициент на смъртност на населението сред изследваните функционални райони. Отрицателният естествен прираст се увеличава от -5.2‰ до -12.1‰, който е вторият по стойност сред районите. В резултат разнопосочните промени в раждаемостта и смъртността на населението на района само през 2020 г. е намаляло с 2 110 души, като 67% от него (1 412 души) се дължат на намаляване на населението в града. Раждаемостта също е ниска (9.4‰ през 2010 г. и 7.2‰ през 2020 г.), а смъртността е висока - от 12.4 тя достига до 17.4‰. Отрицателният естествен прираст на населението в града през целия период се увеличава и достига -10.2‰ през 2020 година. През 2010 г. отрицателният прираст (470 души) е бил - 3.0‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	3455	7249
Брой изселени лица от района	3772	7663
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-317	-414
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-1.6	-2.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	3114	2387
Брой изселени лица от центъра	336	6766
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-222	-4379
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-1.4	-31.6

Миграционните процеси не оказват съществено влияние върху броя на населението. Интензитетът на заселванията и изселванията през 2010 г. в района са около 18 - 19‰, а механичният прираст е отрицателен, но с ниска стойност - минус 1.6‰. През 2020 г. интензивността на миграционните процеси се повишава над два пъти, но тя е приблизително равна (42 - 44‰) по отношение на заселванията и изселванията от района. Поради това през 2020 г. миграционният прираст слабо се покачва и достига -2.4‰.

Фиг. 41. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

В териториалното движение на населението в града през 2020 г. има съществени промени. И докато през 2010 г. интензивността на заселванията и изселванията е на ниво 20 - 21%, а нетната миграция е -1.4%, то през 2020 г. има голяма разлика в обхвата на миграционните потоци. В града са се заселили около 2 400 души (17%), а са се изселили близо 6 800 души, или интензитетът на изселванията е 49%. Относителният миграционен прираст е -32%, или населението на града в резултат на миграцията е намаляло с 4 400 души. При съпоставянето на миграционните показатели за населението на града с тези за района се установява, че значителна част от миграцията на населението от центъра на района е насочена към неговата периферия и миграционното салдо за града е минус 3 600 души.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	23849	22301
Население на възраст 15 - 64 години	137555	110619
Население на възраст 65 и повече години	34446	39563
Население на възраст 15 - 19 години	9793	7294
Население на възраст 60 - 64 години	14427	11685
Средна възраст на населението - години	41.9	44.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	19394	18487
Население на възраст 15 - 64 години	112759	88144
Население на възраст 65 и повече години	23665	28809
Население на възраст 15 - 19 години	8027	5828
Население на възраст 60 - 64 години	11011	8749
Средна възраст на населението - години	40.7	43.4

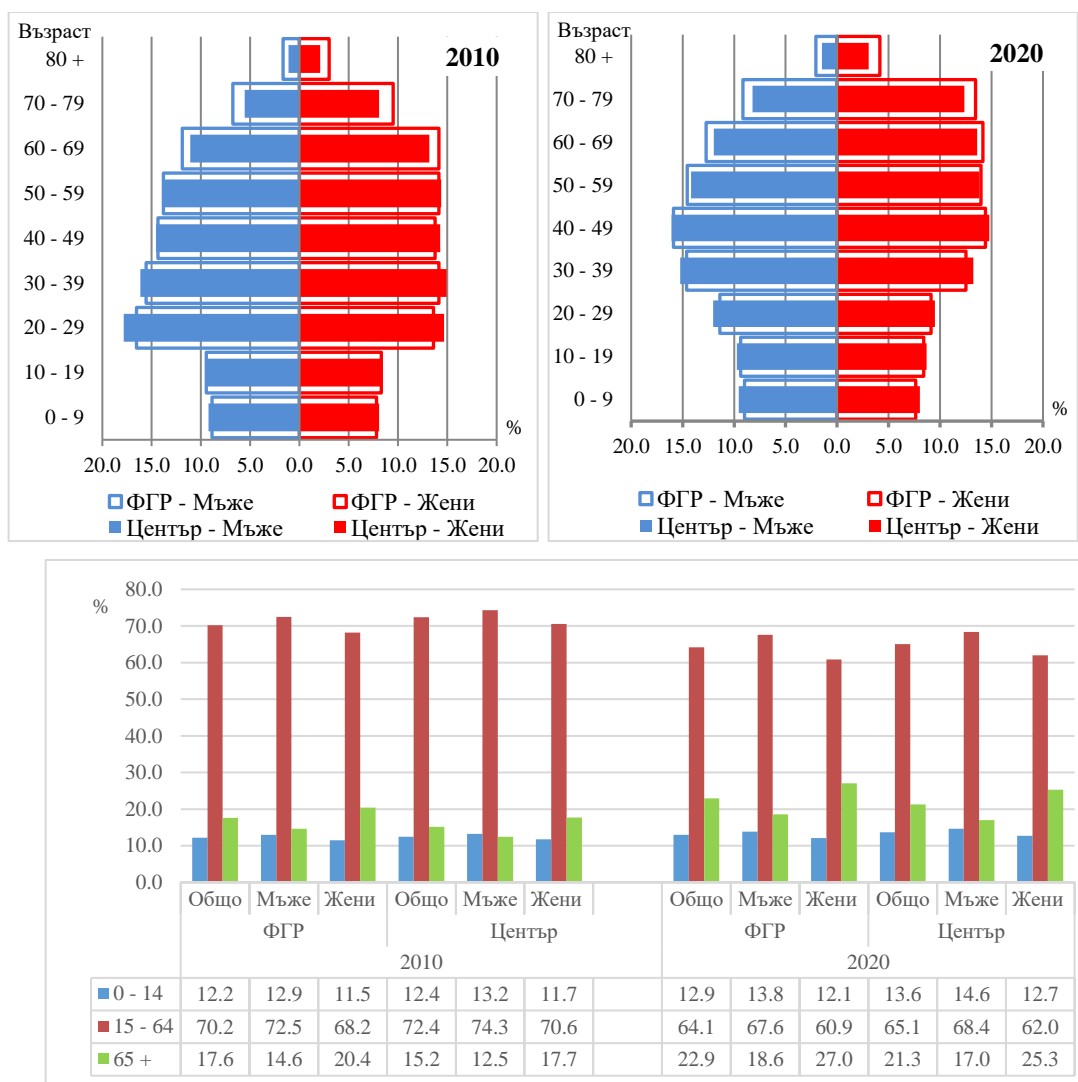
През десетгодишния период относителният дял на най-младите хора остава почти непроменен и е под 13%. В резултат на стареенето на населението се увеличава дялът на най-възрастното население. В района то се увеличава от 17.6%

на близо 23%, или с повече от 5 хил. души. С повече от 27 хил. души е намаляло населението на възраст 15 - 64 години, или близо 20%, като 91% от него се дължи на намаляването на тази група население в града.

Броят и относителният дял на населението на възраст до 14 години в града не са претърпели големи изменения - от 12.4 на 13.6% през 2020 година. С повече от 5 хил. души се увеличава населението на 65 и повече години и през 2020 г. съставлява повече от 21%. Населението на възраст 15 - 64 години значително намалява своя брой след 2010 г. - с 24 615 души. Относителният му дял в населението на града намалява от 72 на 65%.

Средната възраст на населението, която е една от най-високите в сравнение с останалите райони, през 2010 г. е 41.9 години. През следващите десет години тя се увеличава и достига до 44.6 години през 2020 година. Нарастването на средната възраст на населението в града е от 40.7 на 43.4 години през 2020 година.

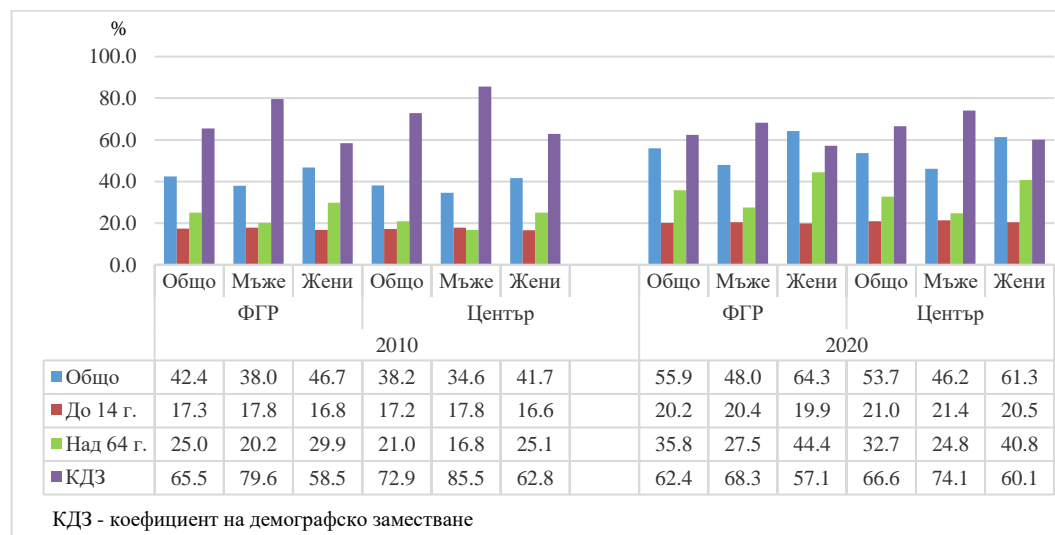
Фиг. 42. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Намалването на населението в независимите възрасти (15 - 64 години) и увеличаването на най-старото население водят до повишаване на коефициентите на демографска зависимост. През 2020 г. в района общата демографска натовареност се увеличава от 42 на 56%, или на 100 лица от населението на възраст 15 - 64 години се падат 56 души от неактивните възрасти, или с 14 повече отколкото през 2010 година. Коефициентът на демографска зависимост (демографска натовареност) спрямо младите възрасти (до 14 години) се увеличава от 17 на 20%. Много по-голямо е това нарастване по отношение на старото население - от 25 на близо 36%. През последната година 64% от демографската натовареност на населението в активните възрасти се дължи на старото население, респ. 36% на населението до 14-годишна възраст. През 2010 г. тези относителни дялове са били съответно 60 и 40%.

Тенденцията на влошаване на показателите за демографска зависимост по-силно се проявява в града. Общият коефициент за натовареността се увеличава от 38 на 54%, или с 16 души повече от населението от зависимите възрасти спрямо 100 души от независимите възрасти. Увеличението на този показател за младите възрасти е с 4%, а по отношение на старото население - с 12%. В структурно отношение демографската натовареност на населението в активните възрасти през 2010 г. се определя 45% от младото население, респ. 55% от старото население. През 2020 г. това съотношение се променя съответно на 39 и 61%.

Фиг. 43. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Коефициентът на демографско заместване в района намалява от 65.5% през 2010 г. на 62.4% през 2020 година. Намалението само с 3% се дължи на малкото различие в намалението на населението във възрастовата група 60 - 64 години (близо 2 750 души) и това на населението на възраст 15 -19 години, което до 2020 г. намалява с 2 500 души. В града коефициентът на заместване и през двете години има по-високи стойности от тези за района, но намалението като тенденция тук е много по-голямо. През 2010 г. коефициентът на заместване е 73%, а през 2020 г. - 66.6%.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района през периода след 2011 г. намалява с близо 12.7 хил. души, или с 15%. Неговият брой през последната година е 73.7 хиляди. Намалението на икономически активното население изцяло се дължи на неговото намаляване в града, което е около 13 хиляди. Относителният му размер е близо 18%. През 2020 г. в града броят на икономически активното население е малко над 60 хил. души.

Половата структура на икономически активното население незначително се променя. Повишава се дялът на мъжете от 52 на 54% и съответно се намалява дялът на жените - от 48 на 46%. В града това съотношение не се променя съществено и през 2020 г. дялът на мъжете е 53% и близо 47% - на жените.

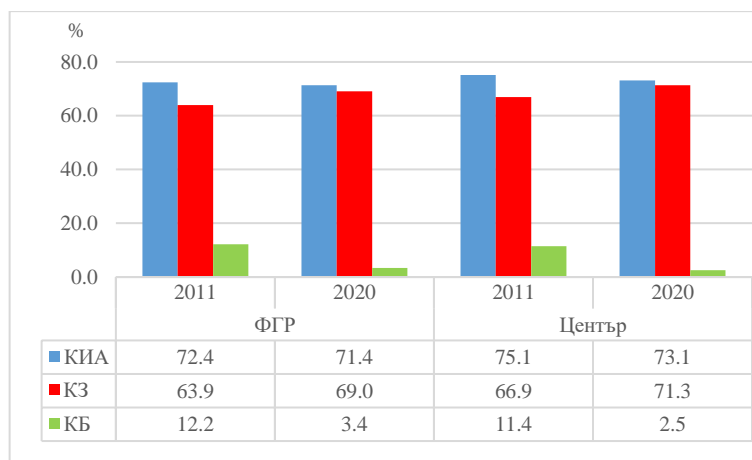
Заетите в района намаляват с близо 5 хил. души, или с 6.5%. Сега техният брой е малко над 71 хиляди. По-голямо е намалението на заетите лица в центъра на района гр. Русе. Те намаляват от 65 хил. през 2011 г. на 58.7 през 2020 г., или с 6 500 души. Относителното намаление на заетите лица е 10%.

Повишава се дялът (с 2%) на мъжете сред заетите лица и през 2020 г. те са близо 54%. Дялът на жените съответно намалява и през 2020 г. те са 46%. В града също се увеличава относителният дял на мъжете при заетите лица - от 51 на 53%, и съответно се променя дялът на жените - от 49 на 47%.

През 2020 г. броят на безработните в района е 2 500 души. Десет години преди това те са били над 10 хиляди. Намалението е с 8 хил., или със 76%. По-голямо е относителното намаление (82%) на безработните в града. Сега те са около 1 500 души, или с 6 900 по-малко, отколкото през 2011 години (близо 8 400 души).

В района дялът на мъжете сред безработните лица, който през 2011 г. е бил над 59%, намалява до 57%, а на жените се увеличава от 41 на 43%. В града дялът на безработните мъже също намалява - от близо 59 на 56%, и съответно се увеличава дялът на жените - от 41 на 44%.

Фиг. 44. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

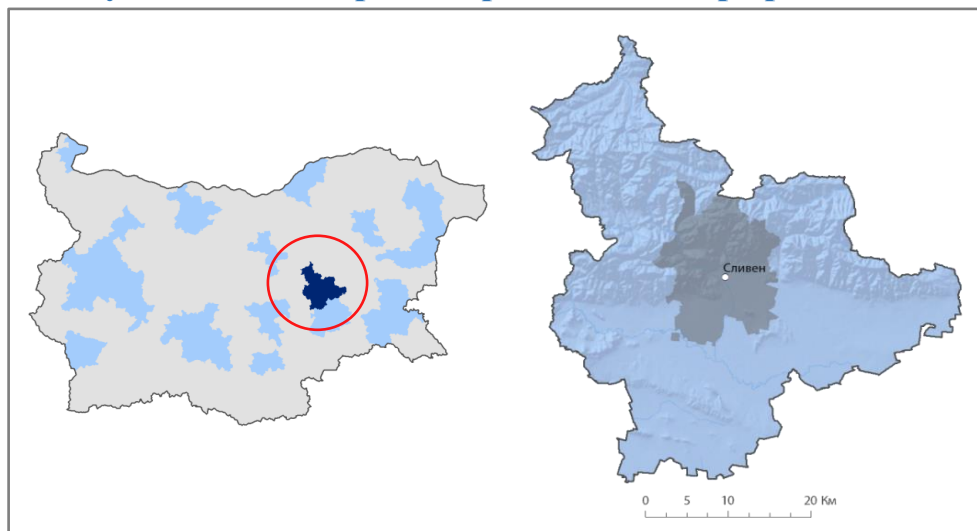
Коефициентите на икономическа активност на населението в границите на района не се променят съществено. Показателят за икономическа активност намалява с 1%, но се запазва на високо равнище. През 2020 г. показателят за района

е 73%. В града през 2011 г. равнището на икономическата активност е над 75% и намалява до 73%. Равнището на икономическата активност на населението в района е една от най-високите стойности след района на гр. Плевен спрямо останалите функционални райони, а в града показателят има най-висока стойност спрямо всички центрове на функционални райони.

Тенденция на нарастване се установява и по отношение на заетостта. Коефициентът на заетост общо за района нараства от 64% през 2011 г. на 69% през 2020 година. В града равнището на заетостта е още по-високо. Коефициентът на заетост се увеличава от 67 на 71%, стойност, която е най-висока, след тази за гр. Стара Загора спрямо останалите градове-центрове на райони.

За изследвания период намалява равнището на безработицата, което и в предходните периоди не е било сравнително много високо. В района през 2011 г. коефициентът на безработица е бил 12%, а в неговия център - над 11%. Сега коефициентът на безработица в района е 3.4%, а в града - 2.5%, стойности по-ниски от тези, които са общо за функционалните райони (4%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Сливен

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Община	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
SLV20	Сливен	1366.6	126716	93	116666	85
BG009L1	ФГР	1366.6	126716	93	116666	85

Функционалният градски район с център гр. Сливен обхваща площ от 1 366.6 кв. км, която съставлява 1.2% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. е 126.7 хил. души, или 1.7% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 10 хил. души, или със 7.9%. В общото намаление на населението броят на жените и мъжете е равен - по 5 хиляди. През 2020 г. броят на мъжете е малко над 56 хил. и съответно те съставляват 48.2% от населението в района. Броят на жените е по-голям от този на мъжете - над 60 хил. и делът им е 51.8%. Това съотношение между относителните дялове на мъжете и на жените е приблизително същото и през 2010 година.

Съотношението между броя на мъжете и броя на жените се променя незначително. През 2010 г. на 1 000 мъже в района са съответствали 1 068 жени, а десет години по-късно броят на жените е 1 074.

От общото население на функционалния район 73% от него през 2010 г. живее в гр. Сливен, а през 2020 г. - 71.5%. За десетте години на разглеждания период населението на града намалява с повече от 9 хил. души, или относителното намаление е 9.8%. В края на 2020 г. броят на населението на града е 39.6 хиляди.

Мъжете в града през изследвания период намаляват повече по брой (4.9 хил., или с 11%) от жените - съответно с 4.2 хил. и с 9%. Променя се и половата структура на населението. През 2010 г. относителният дял на мъжете е бил 48.1%, а през 2020 г. той е по-малък - 47.5%. Делът на жените се увеличава от 51.9 на 52.5% през 2020

година. Броят на мъжете в града през 2020 г. е 39.6 хил., а на жените - 43.8 хиляди. Тъй като показателят за равнището на половата структура е по-чувствителен при изследване на съотношенията в броя на населението по пол, тези неголеми промени в половата структура променят значимо нейното равнище. През 2010 г. на 1 000 мъже в града са се падали 1 080 жени, а през 2020 г. техният брой е 1 106.

В колежа и двата филиала на висши училища в града се обучават през учебната 2020/2021 година близо 1 600 студенти.

В границите на функционалния район се включва територията само на общината с административен център гр. Сливен, в състава на която влизат 45 населени места.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	126716	116666
○ Мъже	61282	56262
○ Жени	65434	60404
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.7	1.7
Средногодишен брой на населението	127483	117123
Брой живородени деца	1553	1302
Брой починали лица	1804	2023
Естествен прираст на населението - бр.	-251	-721
Коефициент на обща раждаемост - ‰	12.2	11.1
Коефициент на обща смъртност - ‰	14.2	17.3
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.0	-6.2
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	92478	83371
○ Мъже	44448	39592
○ Жени	48030	43779
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	73.0	71.5
Средногодишен брой на населението	93130	84178
Брой живородени деца	1055	801
Брой починали лица	1168	1375
Естествен прираст на населението - бр.	-113	-574
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.3	9.5
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.5	16.3
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-1.2	-6.8

Равнището на раждаемост в района е значително по-високо от общото за страната. През 2010 г. коефициентът на раждаемост е 12.2‰ и с 1‰ по-малък през 2020 година. Смъртността на населението и през двете сравнявани години е по-ниска от тази за страната, но се повишава от 14.2 на 17.3‰ през 2020 година. Въпреки това районът има отрицателен естествен прираст на населението през 2010

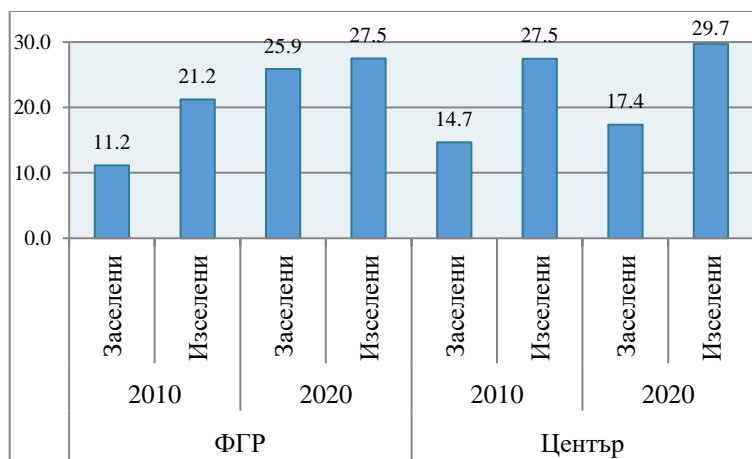
г. (-2.0‰) и -6.2‰ през 2020 година. Коефициентите на раждаемост и на смъртност в града са по-ниски от тези в района, но поради по-голямото намаление на раждаемостта (от 11.3‰ на 9.5‰) естественият прираст, който също е отрицателен, е по-голям от общия за района (минус 6.8‰ през 2020 г.). През 2010 г. естественият прираст на населението в града е бил -1.2‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	1423	3030
Брой изселени лица от района	2705	3222
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-1282	-192
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-10.1	-1.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1367	1461
Брой изселени лица от центъра	2557	2501
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-1190	-1040
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-12.8	-12.4

През 2010 г. интензивността на изселванията на населението (11.2‰) от района е близо два пъти по-висока от тази на заселванията (21.2‰) и населението намалява с близо 1 300 души, или с -10.1‰. Обхватът и интензитетът на миграционните процеси (заселвания и изселвания) през 2020 г. са по-големи, но по-близки по значение и миграционният прираст, който е отрицателен, е по-малък - минус 1.6‰. Населението е намаляло със 192 души.

Фиг. 45. Интензитет (в ‰) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Населението в града също намалява в резултат на миграцията. Нейните обхват и интензитет и през двете наблюдавани години е на еднакви нива, но с по-големи стойности по отношение на изселванията - 15 - 17‰ за заселванията и 27 - 29‰ за изселванията. Относителният миграционен прираст и през двете години е между 12 - 13‰, а неговият абсолютен размер - средно около 1 100 души.

Една част от миграционните потоци от града са насочени към населените места на функционалния район. През 2020 г. 800 души е миграционният прираст на зоната на въздействие в резултат от миграцията на населението от града, или 77% от отрицателния миграционен прираст на града.

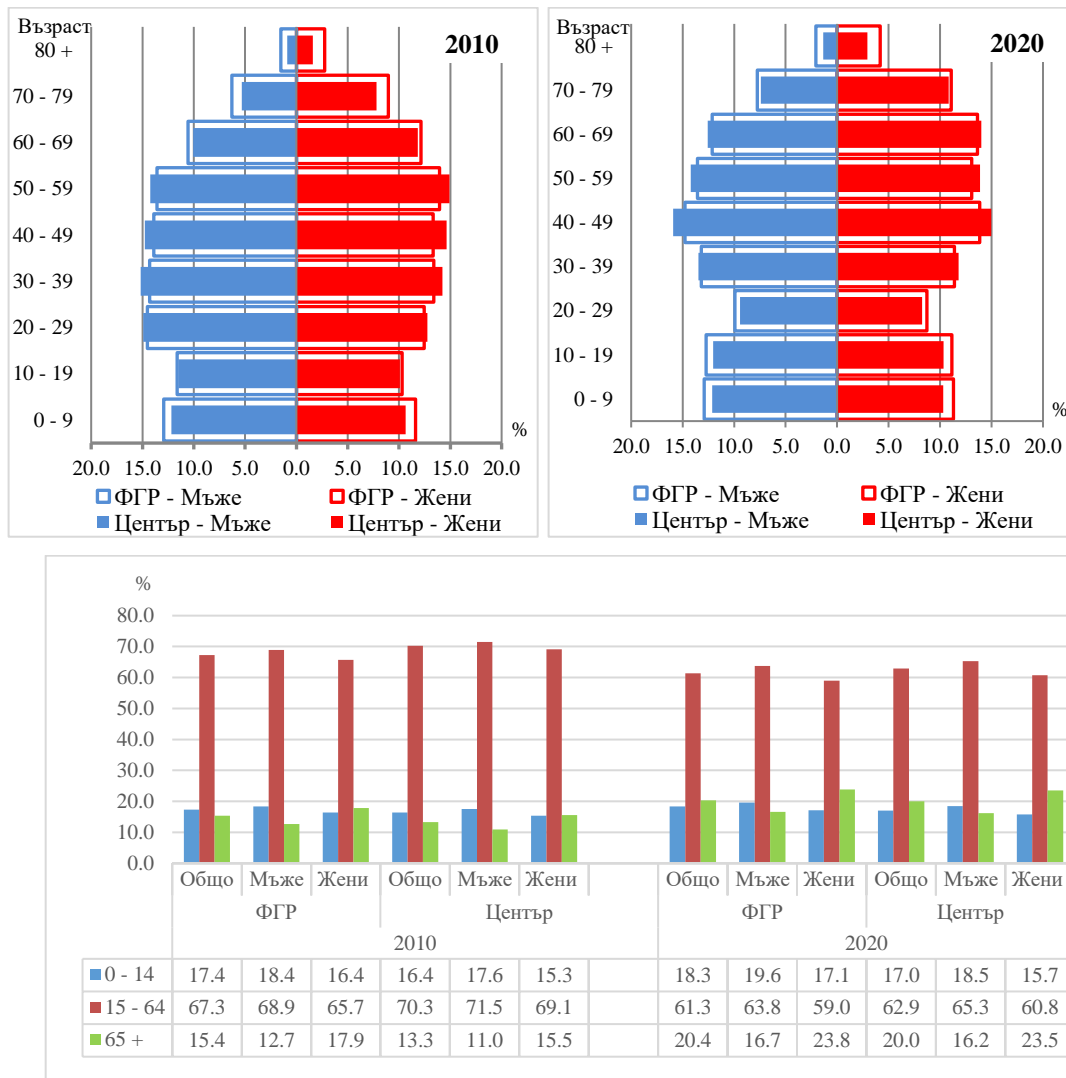
Възrastова структура на населението и възрастoви зависимости

Разпределение на населението по възрастoви групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	22005	21369
Население на възраст 15 - 64 години	85232	71535
Население на възраст 65 и повече години	19479	23762
Население на възраст 15 - 19 години	7372	6621
Население на възраст 60 - 64 години	8582	7566
Средна възраст на населението - години	39.4	41.5
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	15171	14204
Население на възраст 15 - 64 години	64968	52452
Население на възраст 65 и повече години	12339	16715
Население на възраст 15 - 19 години	5300	4400
Население на възраст 60 - 64 години	6233	5647
Средна възраст на населението - години	39.0	42.0

Относителният дял на най-младото население в района е най-висок в сравнение с останалите функционални райони. Независимо че неговият брой намалява (с 1 364 души) през 2020 г. в сравнение с 2010 г. относителният му дял се увеличава от 17.4 на 18.3%. С близо 4 300 души се увеличава населението на възраст 65 и повече години и съответно неговият относителен дял - от 15 на 20%. Тенденцията в динамиката на населението в трудоспособните възрасти е към намаление. С 13 700 души намалява тази категория население и неговият относителен дял също намалява - от 67 на 61%. Основно (91%) намалението се дължи на намаляване на броя на това население в града - с над 12 500 души. Променя се и неговият относителен дял, който спада от 70 на 63% през 2020 година. В града незначително се повишава относителният дял на младите хора, но и тук техният брой намалява с повече от 960 души. Значително се увеличава броят (с близо 4 400 души) и делът на най-възрастното население - от 13 на 20% през 2020 година.

В района средната възраст от 39.4 години се е увеличила на 41.6 години, а в града тези стойности са съответно 39.0 и 42.0 години.

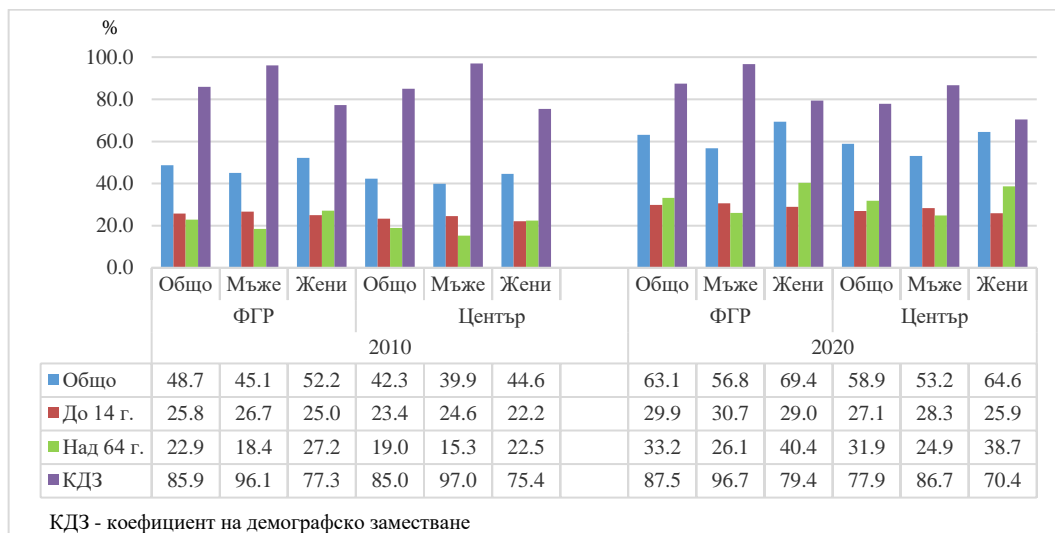
Фиг. 46. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

Показателят на демографска зависимост в района е по-висок от този за страната и в сравнение с останалите функционални райони. Коефициентът на общата демографска зависимост се увеличава от 48.7% през 2010 г. на 63% през следващите десет години. Нарастването на демографската натовареност на населението в активните възрасти се дължи както на увеличаване на зависимостта с младо население (от 26 на 30%), така и на показателя за старото население (от 23 на 33%). През 2010 г. 53% от общата демографска натовареност се дължи на младото население, а през 2020 г. тази стойност намалява до 47%, респ. се увеличава делът на натовареността със старо население - от 47 на 53%.

Същото е увеличението на показателя и в града, но натовареността на активното население тук е по-малка - от 42% през 2010 г. на 59% през 2020 година. Намалява също делът на младото население при изчисляване на общия коефициент на демографско натоварване. През 2010 г. този дял е бил 55%, а през 2020 г. е 46%.

Фиг. 47. Коэффициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Коэффициентите на демографско заместване в района и неговия център са най-високи в сравнение с показателите на останалите функционални райони. Намалението на населението в района във възрастовата група 60 - 64 години е по-голямо (1 016 души) в сравнение с населението на възраст 15 - 19 години (750 души) и поради това се увеличава от 86 на 88%. В града обаче населението на възраст 15 - 19 години намалява повече от това на възраст 60 - 64 години и съответно коефициентът намалява от 85 на 78%.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района след 2011 г. намалява с 6 600 души, или с близо 13%. Неговият брой през 2020 г. е над 45 хиляди. Намалението на икономически активното население изцяло се дължи на неговото намаляване в града, което е повече от 8 хиляди. Относителният размер е близо 20%. През 2020 г. в града броят на икономически активното население е близо 33.5 хил. души.

Половата структура на икономически активното население не се променя. Делът на мъжете е 53%, а на жените - 47%. В града това съотношение незначително се повишава (с по-малко от 1%) в полза на мъжете и през 2020 г. техният относителен дял в икономически активното население е близо 53%, а на жените - малко над 47%.

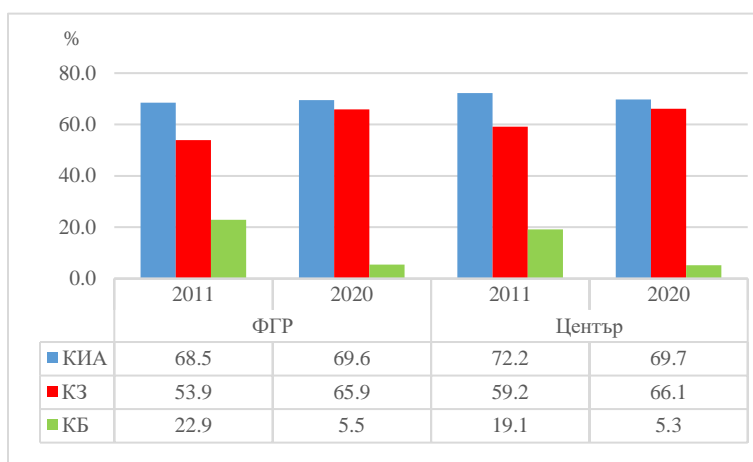
Заетите лица общо в района се увеличават с близо 2 хил. души, или с 5%. През последната година техният брой е 42 760 души. В центъра на района - гр. Сливен се наблюдава обратна тенденция. Броят на заетите лица намалява от 34 хил. на близо 32 хил., или с 2 400 души. Относително това намаление е 7%.

В заетите лица делът на мъжете се повишава от 51.6 на 53.3%. Относителният дял на жените съответно намалява и през 2020 г. те са 46.7%. В града също се увеличава относителният дял на мъжете сред заетите лица от 50.6% на 52.4% и съответно се променя делът на жените - от 49.4 на 47.6%.

През 2020 г. броят на безработните в района е 2 470 души. Десет години преди това те са били близо 12 хиляди. Намалението е с повече от 9 хил., или със 79%. По-голямо е относителното намаление (78%) на безработните в града, но тяхното намаление по брой е по-малко - малко над 6 хиляди. През 2020 г. безработните лица в града са 1 760 души.

В района делът на мъжете сред безработните лица намалява с 1.5% и през 2020 г. той е близо 57%. За същата година относителният дял на жените сред безработните лица е 43%. В центъра на района относителният дял на безработните мъже също намалява с 1% и през 2020 г. е 56.2%. Делът на жените през същата година е 43.8%.

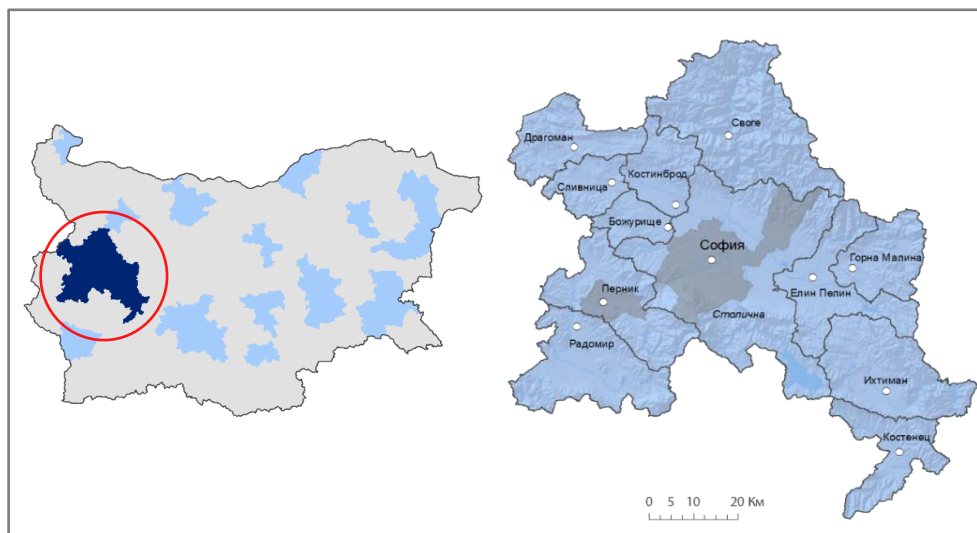
Фиг. 48. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Коефициентите на икономическа активност на населението в района и в неговия център се покачват с 1% и през 2020 г. тяхната стойност е близо 70%. Спрямо по-голямата част от останалите райони и градски центрове тези стойности са сравнително по-високи.

Значително се повишава равнището на заетостта в района и в града. Коефициентът на заетост в района нараства от 54% през 2011 г. на 66% през 2020 година. В града този показател също нараства, но от 59 на 66%. За изследвания период намалява равнището на безработицата, което в предходната сравнявана година е било много високо. В района през 2011 г. коефициентът на безработица е бил 23%, а в неговия център - над 19%. През 2020 г. коефициентът на безработица в района е 5.5%, а в града - 5.3%. Тези стойности са по-високи от показателите общо за функционалните райони (4%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. София

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
PER32	Перник	484.2	94903	196	87683	181
PER36	Радомир	540.5	21086	39	18887	35
SFO06	Божурище	142.9	8132	57	9781	68
SFO10	Горна Малина	277.2	6509	23	7536	27
SFO16	Драгоман	323.9	5601	17	4993	15
SFO17	Елин Пелин	451.3	23215	51	23570	52
SFO20	Иктиман	541.8	18411	34	17440	32
SFO25	Костенец	302.1	12974	43	11064	37
SFO26	Костинброд	254.4	17448	69	18688	73
SFO43	Своге	868.6	22175	26	20395	23
SFO45	Сливница	187.4	9401	50	9131	49
SOF46	Столична	1348.9	1259446	934	1308412	970
BG001L2	ФГР	5723.2	1499301	262	1537580	269

Столицата на страната гр. София е най-големият административен, финансов, културно-образователен и транспортен център на страната. Той формира най-големия функционален градски район със зона на въздействие от 5 723.2 кв. км и население от 1 537.6 хил. души. Площта на района съставлява 5.2% от държавната територия, а населението - 22.2% от населението на страната през 2020 година.

Със своя социален и стопански потенциал районът непрекъснато концентрира в своите граници все повече население. От 2010 до 2020 г. неговото население се е увеличило с повече от 38 хил. души, или с 2.6%. От общото население в района през 2010 г. мъжете са били 715 хил. (47.7%) и до 2020 г. броят им се увеличава с 24 хил., или с 3.4%. Броят на жените също нараства, но с по-малък брой (14 хил.), или с 1.8%. Въпреки това броят на жените продължава да е по-голям от този на мъжете и през 2020 г. той е 798 хиляди. Тези изменения в броя на мъжете и жените през годините променят техните относителни дялове в половата структура на населението. Относителният дял на мъжете се увеличава от 47.7 на 48.1%. Съответната промяна в дела на жените е от 52.3 на 51.9% през 2020 година.

В резултат на промените в броя на мъжете и жените и съответно на техните относителни дялове настъпват промени и в равнището на половата структура на населението. Показателят, измерващ равнището на половата структура на населението, показва, че на 1 000 мъже в района през 2010 г. са съответствали 1 096 жени, а сега броят на жените е по-малък - 1 079 жени.

От общото население на функционалния район 79.5% от него живее в гр. София. Преди десет години този дял е бил 78.3%. За разглеждания период населението на града е нараснало с повече от 47 хил. души, или относителното му увеличение е 4%. В края на 2020 г. населението на града е приблизително 1 222 хил. души.

Броят на мъжете в града се увеличава за десетгодишния период с 27.5 хил. и през 2020 г. те са близо 585 хиляди. Относителното нарастване е 4.9%. Броят на жените също се увеличава, но с по-малък брой - около 20 хил., а относителното им увеличение е 3.2%. През последната година техният брой е 637 хиляди. Въпреки тези различия в динамиката на населението по пол половата структура на населението не се променя съществено. Делът на мъжете се повишава от 47.4 на 47.8% през 2020 г., а намалението на дела на жените е от 52.6 на 52.2%. По-забележими са промените в равнището на половата структура, което показва, че в града на 1 000 мъже през 2010 г. са съответствали 1 108 жени, а през 2020 г. в това съотношение броят на жените намалява до 1 090 жени.

В центъра на района гр. София има 21 университети и специализирани висши училища и 3 самостоятелни колежа. В тях и в научните организации в града през учебната 2020/2021 година са се обучавали 97 хил. студенти. През учебната 2010/2011 година техният брой е бил 112 хиляди.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на 12 общини, вкл. гр. Перник, който е център на отделна община и на отделна административна област. През 2010 г. населението на гр. Перник е 77 879 души. От тях 47.6% са мъже, респ. делът на жените е 52.4%. Населението на града намалява и в края на 2020 г. то е 71 504 души. Относителните дялове на мъжете и жените се запазват същите.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	1499301	1537580
○ Мъже	715375	739470
○ Жени	783926	798110
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	20.0	22.2
Средногодишен брой на населението	1495772	1542680
Брой живородени деца	16823	14870
Брой починали лица	18874	22236
Естествен прираст на населението - бр.	-2051	-7366
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.2	9.6
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.6	14.4
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-1.4	-4.8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	1174515	1221785
○ Мъже	557069	584506
○ Жени	617446	637279
Относителен дял на населението в центъра от общото за района - %	78.3	79.5
Средногодишен брой на населението	1170009	1232177
Брой живородени деца	14167	12438
Брой починали лица	13611	16277
Естествен прираст на населението - бр.	556	-3839
Коефициент на обща раждаемост - ‰	12.1	10.1
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.6	13.2
Относителен естествен прираст на населението - ‰	0.5	-3.1

Независимо че показателите за естественото движение на населението в границите на функционалния район са относително по-добри от тези за страната, естественият прираст и през двете наблюдавани години е отрицателен. Раждаемостта от 11.2‰ през 2010 г. намалява и през 2020 г. е 9.6‰. Коефициентът на обща смъртност слабо се повишава (от 12.6‰) и дори по време на пандемичната обстановка през 2020 г. достига до 14.4‰, равнище значително по-ниско от общото за страната. Намаляването на раждаемостта и покачването на смъртността намаляват населението в района през 2020 г. с близо 7 400 души, или естественият прираст на населението е -4.8‰. Естественият прираст през 2010 г. също е отрицателен, но с по-малка стойност - минус 1.4‰.

В центъра на района гр. София демографската ситуация е по-добра. През 2010 г. градът има, макар и много малък, положителен естествен прираст от 0.5‰. Тогава коефициентът на раждаемост е 12.1‰ и е по-висок от този на смъртността - 11.6‰. През следващите години раждаемостта намалява и въпреки че е над средното равнище за страната, вече е по-ниско от нарасналото равнище на смъртността - от 11.6 на 13.2‰ през 2020 година. Резултатът е отрицателен

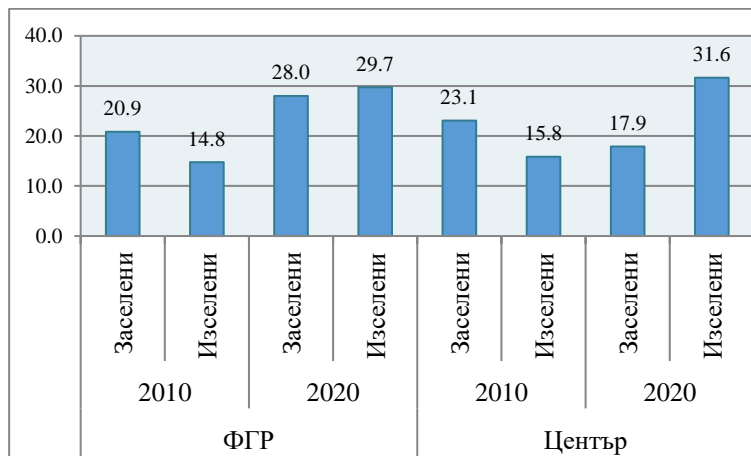
естествен прираст на населението през 2020 г. в размер над 3 800 души, или относителното намаление на населението е минус 3.1%.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	31185	43203
Брой изселени лица от района	22076	45850
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	9109	-2647
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	6.1	-1.7
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	26988	22047
Брой изселени лица от центъра	18532	38991
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	8456	-16944
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	7.2	-13.8

Броят (26 хил.) и интензитетът (21‰) на заселванията в населените места на района през 2010 г. надвишават тези стойности за изселванията (съответно 18.5 хил. и 14.8‰) и в резултат на това населението в района се увеличава с повече от 9 души. През 2020 г. се установява промяна в обхвата и интензивността на двата срещуположни миграционни потока.

Фиг. 49. Интензитет (в ‰) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Изселванията от района (28‰) надвишават по брой и интензивност заселванията (30‰) и районът има отрицателен миграционен прираст от 2 650 души, или минус 1.7‰.

Градът през 2010 г. също има положителен миграционен прираст. Интензитетът на заселванията е 23‰ и превишава този на изселванията (16‰). Населението на града в резултат на миграцията се увеличава с повече от 8 хил. души, а относителният прираст е 7.2‰. През 2020 г. настъпва промяна в размера и интензивността на двата миграционни потока. В града се заселват 22 хил. души (18%), а се изселват 39 хил. (32%). Миграционното салдо е отрицателно за града и

е 17 хил., а неговият относителен дял -13.8%. По-голямата част от изселванията от гр. София са насочени към населени места в границите на функционалния район. В резултат на миграцията на населението от града към неговата периферия населението в него намалява с 1 340 души, или 79% от отрицателното миграционно салдо на града.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	198203	225517
Население на възраст 15 - 64 години	1063698	1027178
Население на възраст 65 и повече години	237400	284885
Население на възраст 15 - 19 години	65778	64279
Население на възраст 60 - 64 години	99977	87092
Средна възраст на населението - години	40.6	41.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	158018	185107
Население на възраст 15 - 64 години	843446	823620
Население на възраст 65 и повече години	173051	213058
Население на възраст 15 - 19 години	49895	51106
Население на възраст 60 - 64 години	75947	64064
Средна възраст на населението - години	39.9	40.5

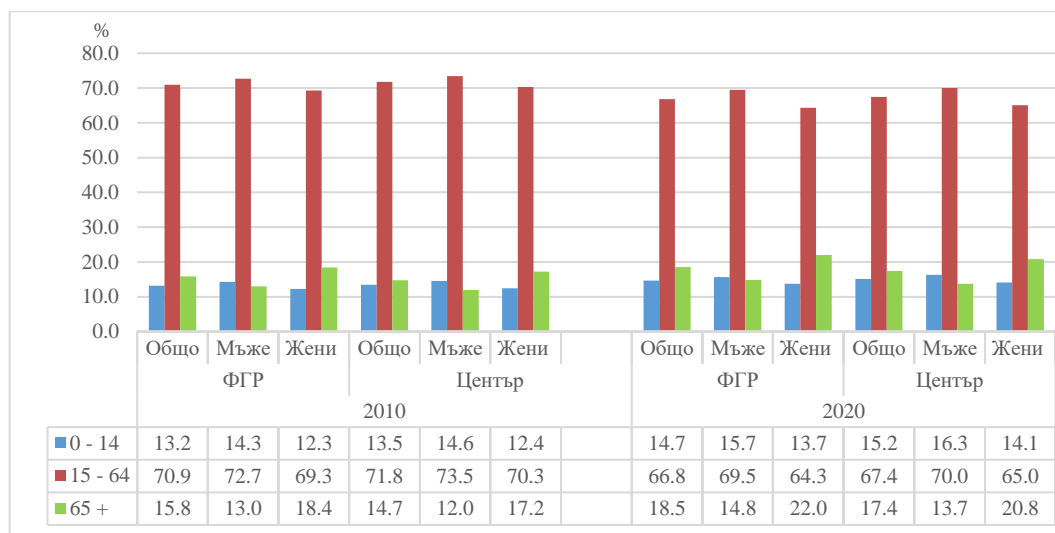
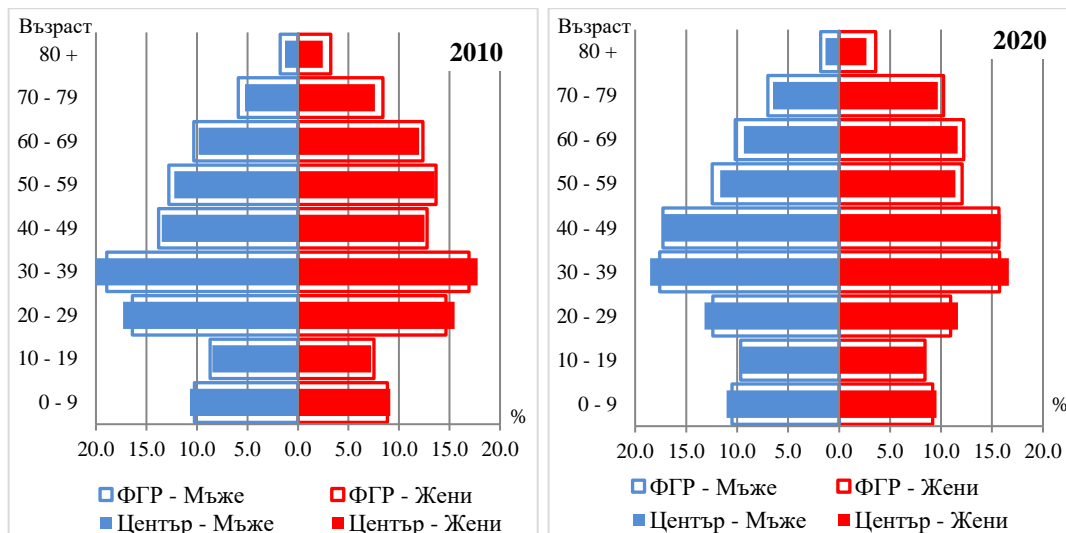
За десетгодишния период населението в района на възраст 0 - 14 години се увеличава с повече от 27 хил. души и през 2020 г. то е 226 хил., а неговият относителен дял - 14.7%. Много по-голямо е абсолютното увеличение (с 47.5 хил.) на населението на възраст 65 и повече години и респ. на неговия относителен дял. През 2010 г. то съставлява 15.8%, а през 2020 г. - 18.5%. Структурните промени във възрастовото разпределение на населението в района се дължат и на намаляването на броя и относителния дял на населението във възрастовия интервал 15 - 64 години. От 2010 г. досега то е намаляло с 36.5 хил., а неговият относителен дял намалява от 71 на 67%.

Демографските структури на населението в района в голяма степен са отражение на демографските характеристики на населението в центъра на района. С развития пазар на труда и с културно-образователните си институции столичният град е силен притегателен център за младите хора от цялата страна в тяхната професионална и образователна реализация. Най-младото население в града за десетте години се е увеличило с 27 хиляди. Относителният му дял нараства от 13.5 на 15.2% през 2020 година. Много по-голямо е нарастването на най-възрастното население - с 40 хил. души. Относителният му дял също нараства от 14.7 на 17.4%. Намалението на населението в трудоспособните възрасти е близо 20 хил., а неговият относителен дял се понижава от 72 на 67% през последната година.

Средната възраст на населението, живеещо в границите на функционалния район, през 2010 г. е 40.6 години, а в центъра му - 36.9 години. През следващите

години средната възраст на населението в района се увеличава до 41.6 години, а в града - до 40.5 години.

Фиг. 50. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

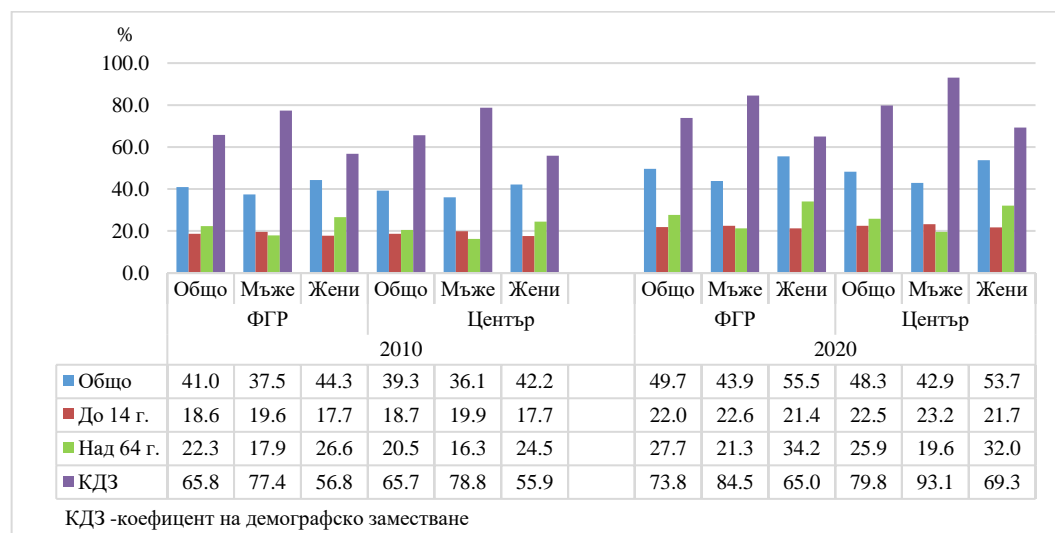
Демографското натоварване на населението в активните възрасти се увеличава от 41% през 2010 г. на близо 50% през 2020 година. Това нарастване се дължи както на зависимостта, изчислена спрямо младите хора, която се увеличава от 18.6 на 22%, така и по отношение на нарастването на демографската зависимост от старите хора - от 22 на 28%. В структурно отношение коефициентът на общата демографска зависимост през 2020 г. (44%) се дължи на младото население и е в резултат на нарастване на броя на най-възрастните хора (56%). Преди десет години това съотношение е било приблизително същото.

За населението в града коефициентите на демографските зависимости са малко по-ниски по стойност, но следват същите тенденции на нарастване. Общият коефициент се увеличава от 39 на 48%. По отношение на най-младото население

този показател нараства от 18.7 на 22.5%. По-голямо е нарастването на коефициента на зависимост за населението на 65 и повече години - от 20.5 на 26%.

И през двете изследвани години 47% от общата демографска натовареност на населението в активните възрасти се дължи на младото население и 53% на старото население.

Фиг. 51. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Положителна е тенденцията на нарастване на коефициента на демографско заместване. Общо за района той се увеличава от 66% през 2010 г. на 74% през 2020 година. Проследяването на динамиката на населението в двете възрастови групи, от които се изчислява показателят, се установява, че неговото нарастване се дължи на по-малкото намаление на населението на възраст 15 - 19 години (с 1 500 души), отколкото на населението на възраст 60 - 64 години - с близо 13 хиляди.

Още по-голямо е нарастването на коефициента в града. Тук населението от групата 15 - 19 години се е увеличило с повече от 1 200 души, а населението на възраст 60 - 64 години е намаляло с близо 12 хиляди. Поради това коефициентът на заместване се увеличава от 66% през 2010 г. на близо 80% през 2020 година.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в най-големия функционален район в страната през периода след 2011 г. намалява със 127 хил. души, или с 16%. Неговият брой през последната година е 642 хиляди. Над 77% от общото намаление на активното население в района се дължи на намаляването на същото население в града, което е близо 98 хиляди. Относителният му размер е 16%. Сега в града броят на икономически активното население е близо 520 хил. души.

Половата структура на икономически активното население в района се променя от 50.5% за мъжете, респ. за жените - 49.5%, през 2011 г. на 53% за мъжете и съответно 47% за жените през 2020 година. В града това съотношение се променя от 50% за мъжете и жените през 2011 г. на близо 53% за мъжете и 47% за жените през 2020 година.

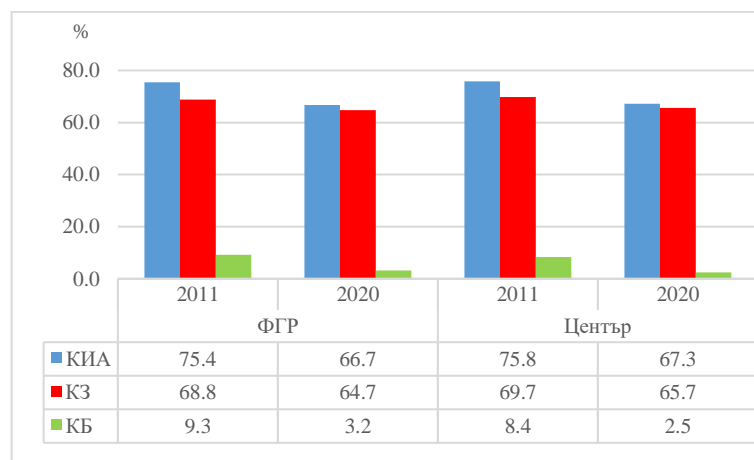
Град София, който е най-големият стопански, образователен и административен център на страната, а и останалите по-големи административни центрове на общини, влизаци в границите на функционалния район, осигуряват широк и постоянен пазар на труда. Поради това не се наблюдава относително голямо намаление на заетите лица в района. За района и града относителното намаление на заетите лица е 10 - 11%. В абсолютно измерение броят на заетите лица в района намалява с повече от 78 хил. и през 2020 г. те са 623 хил. души. През 2011 г. заетите са били 701.5 хиляди. Заетите лица в града намаляват с по-малък брой (с 61 хил.) - от 568 хил. на 507 хил. души през 2020 година.

През 2011 г. относителните дялове на мъжете и жените в съвкупността на заетите лица са били по 50%, но през 2020 г. се увеличава дялът на мъжете до 53%, респ. се намалява относителният дял на жените до 47%. Аналогични са промените в половата структура на заетите лица и в града - от 49.6 до 52.6% се увеличава относителният дял на мъжете. Дялът на жените съответно намалява от 50.4 на 47.4% през 2020 година.

Броят на безработните лица в района намалява с 51 хил. и през 2020 г. те са малко над 20 хиляди. Това намаление е с повече от 71%. Още по-голямо по брой и относителен дял е намаляването на безработните лица в града, От близо 52 хил. през 2011 г. те намаляват с близо 39 хил. и през 2020 г. броят на безработните в столицата е 13 хиляди. Относителното намаление на безработните е близо 75%.

Съотношението между дяловете на мъжете и жените в половата структура на безработните лица не се променя. За района относителният дял на мъжете е 56%, а в града - 55%. Съответно относителните дялове на жените сред безработните в района са 44%, а в града - 45%.

Фиг. 52. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

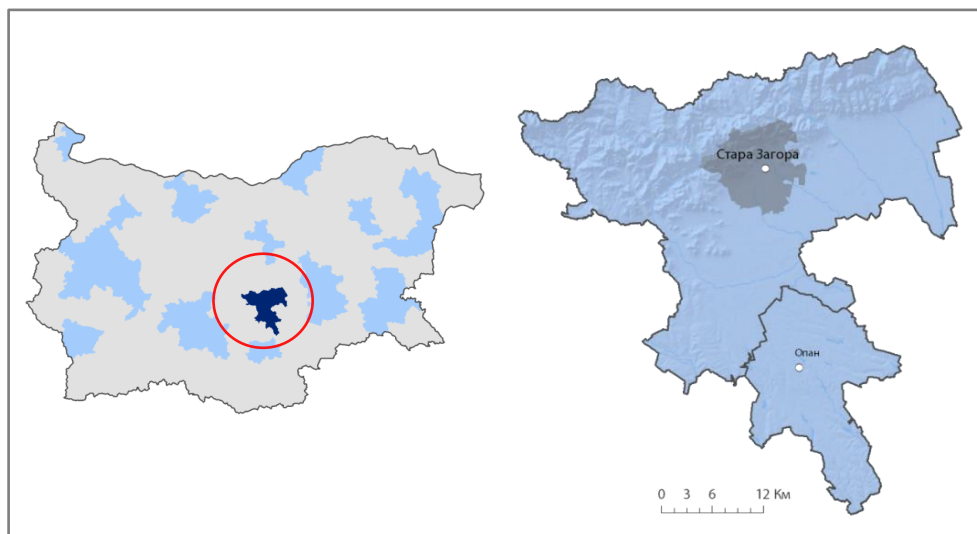
Коефициентите на икономическа активност на населението в границите на района и в неговия център намаляват значително. През 2011 г. коефициентът на икономическа активност в района и града е бил над 75%. През годините следва намаление на този показател и през 2020 г. той е около 67% за района и града.

Заетостта на активното население в района също намалява. От близо 69% през 2011 г. равнището на заетостта спада под 65% през 2020 година. В града равнището

на заетостта е малко по-високо, но и тук показателят за него намалява своята числова стойност. Коефициентът на заетост намалява от 69.7 на 65.7%.

Равнището на безработицата в гр. София и района около него в регионален план винаги е било сравнително по-ниско от общото за страната и в сравнение с останалите райони. За изследвания период намалява равнището на безработицата, което и в предходните периоди не е било високо. В района през 2011 г. коефициентът на безработица е бил малко над 9%, а в неговия център - над 8%. Сега коефициентът на безработица в района е 3.2%, а в града 2.5%. Тези стойности са по-ниски от показателите за безработица общо за функционалните райони (4%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Стара Загора

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
SZR23	Опан	257.5	3497	14	2837	11
SZR31	Стара Загора	1063.4	163420	154	152956	144
BG008L2	ФГР	1320.9	166917	126	155793	118

Функционалният градски район с център гр. Стара Загора обхваща площ от 1 320.9 кв. км, която е 1.2% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. е близо 167 хил. души, или 2.3% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с 11 хил. души, или с 6.7%. В общото намаление на населението броят на мъжете е 6 хил., а на жените - 5 хиляди. Променя се съответно и относителният дял на мъжете - той намалява от 48.3% през 2010 г. на 47.9% през 2020 година. Делът на жените се увеличава от 51.7 на 52.1%. През 2020 г. броят на мъжете в района е близо 81 хил., а на жените - 86 хиляди.

По-големият брой на намаляване на мъжете променя равнището на половата структура. През 2010 г. на 1 000 мъже в района са съответствали 1 070 жени, а десет години по-късно броят на жените е 1 088.

От общото население на района близо 84% през 2010 г. живее в центъра на района гр. Стара Загора. Впоследствие този относителен дял намалява до 81%. За десетте години на разглеждания период населението на града намалява с 14 хил. души, или относителното намаление е 10%. В края на 2020 г. броят на населението на града е 126 хил. души. Град Стара Загора е един от шестте градове в страната с население (6-о място) над 100 хил. души.

Мъжете в града през изследвания период също намаляват повече по брой (със 7.7 хил.) от жените - с 6.3 хиляди. В резултат на тези различия се променя половата структура на населението. През 2010 г. относителният дял на мъжете е бил 48.2%, а през 2020 г. той е по-малък - 47.4%. Делът на жените се увеличава от 51.8 на 52.6% през 2020 година. Броят на мъжете в града през 2020 г. е близо 60 хил., а на жените 66 хиляди. По-големият брой на жените в града и по-голямото намаление на броя на мъжете съществено променя съотношението в равнището на половата структура. През 2010 г. на 1 000 мъже в града са се падали 1 073 жени, а през 2020 г. техният брой е значително по-голям - 1 108 жени.

В града има едно висше училище и в него през 2020/2021 учебна година се обучават 5.4 хил. студенти.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на две общини с административни центрове с. Опан и гр. Стара Загора.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	166917	155793
○ Мъже	80655	74617
○ Жени	86262	81176
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	2.2	2.3
Средногодишен брой на населението	167445	156815
Брой живородени деца	1785	1342
Брой починали лица	2303	2645
Естествен прираст на населението - бр.	-518	-1303
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.7	8.6
Коефициент на обща смъртност - ‰	13.8	16.9
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-3.1	-8.3
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	139749	125732
○ Мъже	67400	59648
○ Жени	72349	66084
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	83.7	80.7
Средногодишен брой на населението	140103	130229
Брой живородени деца	1574	1087
Брой починали лица	1584	1907
Естествен прираст на населението - бр.	-10	-820
Коефициент на обща раждаемост - ‰	11.2	8.3
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.1	14.6
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-0.1	-6.3

Динамиката в естественото движение на населението в определена степен съответства на общите тенденции в страната. Раждаемостта в района намалява от

10.6‰ през 2010 г. на 8.6‰ през 2020 г., равнища, които са близки до тези за населението в страната. Смъртността се покачва от 13.8 на 16.9‰, но за последната година нейното равнище е по-ниско от общото за страната. През 2010 г. районът има отрицателен естествен прираст (-3.1‰), но неговата стойност е много по-голяма през 2020 г. - минус 8.3‰.

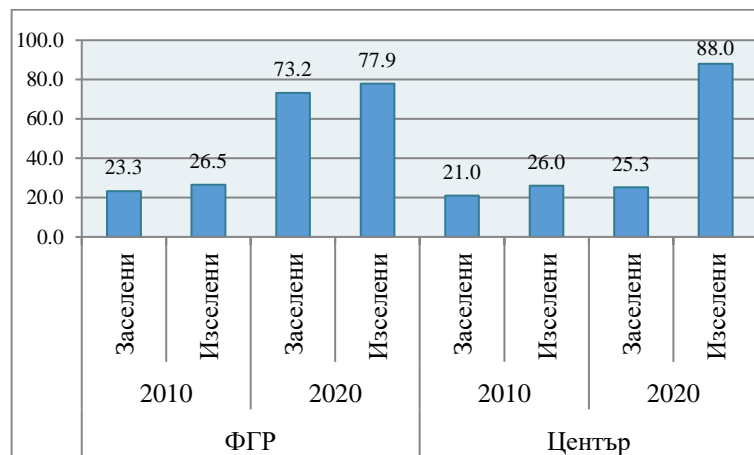
Демографските показатели за населението в града са сравнително по-добри от тези а района, но тук е много ниско равнището на раждаемостта. Коефициентът на раждаемостта намалява от 11.2 на 8.3‰ през 2020 г., стойност, която е по-малка от общата за страната. Смъртността се увеличава до 14.6‰. В резултат на тези тенденции естественият прираст на населението в града през 2020 г. е отрицателен - минус 6.3‰. През 2010 г. коефициентите на раждаемост и смъртност са били близки по стойност и прирастът е -0.1‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	3906	11474
Брой изселени лица от района	4444	12214
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-538	-740
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-3.2	-4.7
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	2942	3292
Брой изселени лица от центъра	3639	11466
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-697	-8174
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-5.0	-62.8

Районът се отличава със сравнително висока динамика на миграционните процеси. През 2010 г. изселванията по обхват (над 4 400) и интензитет (26‰) преобладават над заселванията (3 900 и 23‰) и в района се формира отрицателен миграционен прираст в размер на -3.2‰. През 2020 г. нараства още повече интензивността на миграцията. Заселванията в района са над 11 хил. (73‰), а изселванията - над 12 хиляди.

Фиг. 53. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Относителният миграционен прираст е по-голям - минус 4.7%. През същата година районът има втори по стойност отрицателен прираст сред районите, докато всички райони с центрове големите градове (с население над 100 хил.), без района на Русе, увеличават своето население.

Близки по размери са миграционните потоци на населението в града. И тук през 2010 г. в резултат на миграцията населението намалява с близо 700 души, или с -5.0%. Съществени промени в обхвата и интензивността на миграцията настъпват през 2020 година. Относителният размер на входящия миграционен поток в града е 25% (близо 3 300 души), а на изходящия тези стойности са значително по-големи - 88%, или над 11 хил. души. Поради това за града през тази година се регистрира най-големият отрицателен миграционен прираст на населението - повече от 8 хил. души, или -63%. От тях близо 84% (над 6 800 души) са напуснали града и са отишли да живеят в други населени места в границите на функционалния район.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

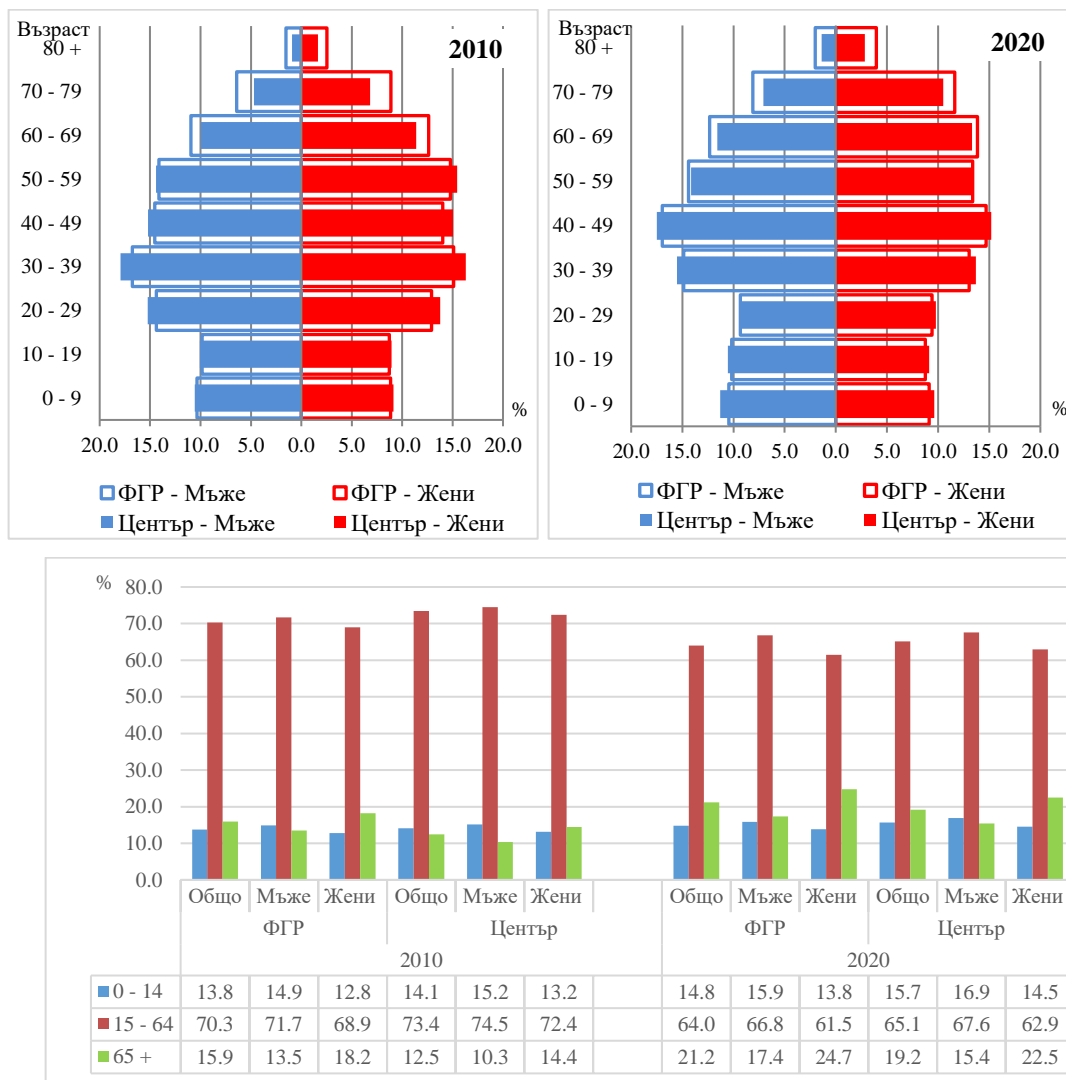
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	23043	23055
Население на възраст 15 - 64 години	117289	99704
Население на възраст 65 и повече години	26585	33034
Население на възраст 15 - 19 години	8419	6861
Население на възраст 60 - 64 години	11633	10397
Средна възраст на населението - години	41.0	43.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	19765	19712
Население на възраст 15 - 64 години	102577	81913
Население на възраст 65 и повече години	17407	24107
Население на възраст 15 - 19 години	7221	5693
Население на възраст 60 - 64 години	9221	8085
Средна възраст на населението - години	39.4	42.1

Броят на населението до 14 години в района остава непроменен (23 хиляди). В резултат на измененията в броя на населението в останалите две възрастови групи неговият относителен дял се увеличава с 1%. Със 17.6 хил. намалява населението в трудоспособните възрасти, или с 15%. Сега то съставлява 64% от общото население на района, а през 2010 г. то е било 70%. Най-възрастното население за целия период се увеличава с близо 6 500 души, а неговият относителен дял - от 16 на 21%.

Тези промени във възрастовата структура на населението в района се дължат основно настъпилите промени сред населението в града. Броят на най-младото население (19.7 хил.) не се променя, а относителният му дял през 2020 г. е 15.7%. Съществени промени са настъпили в броя и относителния дял на населението в активните възрасти. За десетте години населението е намаляло с 20.7 хил., а неговият относителен дял - от 73 на 65%. Най-възрастните хора (на 65 и повече години) са се увеличили с повече от 6 хил. души и техният дял е 19% през 2020 година.

Средната възраст на населението в района се повишава от 41.0 години на 43.4 години през 2020 година. С близо една година е по-нисък този показател за населението в града за съответните години. Средната възраст на населението в него нараства от 39.4 и 42.1 години.

Фиг. 54. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

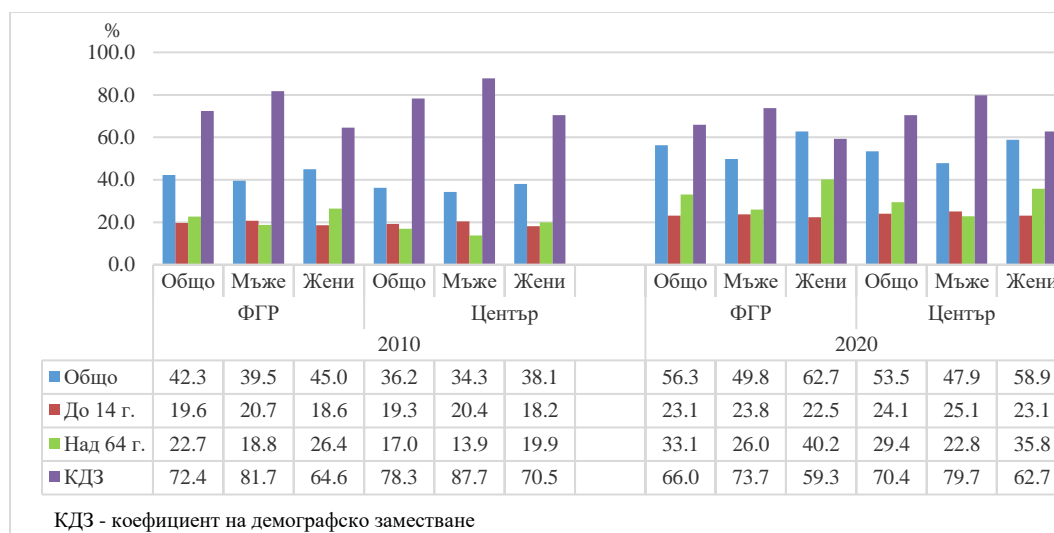
Намаляването на населението в активните възрасти и увеличаването на населението на 65 и повече години повишават коефициентите на демографските зависимости. Общият коефициент се покачва от 42 на 56%, или с 14 души се увеличава демографската натовареност на 100 души от населението от независимите възрасти. Коефициентът на зависимост, изчислен спрямо най-младото население, слабо се покачва - от 19.6 на 21.1%. Значително по-голямо е нарастването на натовареността поради увеличаването на най-старото население. Коефициентът на зависимост се повишава от 22.7% през 2010 г. на 33.1% през 2020 година. Нарастването и стойностите на този коефициент показват и процес на ускорено застаряване на населението в града.

През 2010 г. 46% от величината на показателя за демографската натовареност на населението на възраст 15 - 64 години се е определяла от съотношението с населението до 14 години, а останалата част - от най-възрастното население. За

десетте години този дял намалява на 41% и съответно се повишава натовареността със старото население - 59%.

Много голяма е стойността на изменение на общата зависимост в центъра на района - гр. Стара Загора. Коефициентът на общата зависимост се увеличава от 36 на 53.5%. Сега в града на 100 души от независимите възрасти се падат близо 54 лица от зависимите възрасти. Демографската натовареност с младо население се увеличава с 5%, а със населението над 64 години - с 12%, и през 2020 г. тя е 29%. Следва констатацията, че през 2010 г. 53% от общата натовареност се дължи на младото население, респ. 47% - на старото население. През 2020 г. съотношението между относителните дялове е силно променено - 45% от натовареността се дължи на младото население и 55% се определя от старото население. Посочените данни са индикация за застаряване на населението и в центъра (града) на функционалния район.

Фиг. 55. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Промените във възрастовата структура на населението намаляват показателите за възпроизводството на трудовите ресурси. Коефициентът на демографско заместване в района намалява от 72.4 на 66%, а в града - от 78.3 на 70.4% през периода от 2010 до 2020 година.

Икономическа активност на населението

След 2011 г. икономически активното население в района намалява с 13.5 хил. души, или със 17%. Неговият брой през 2020 г. е 64.6 хил., а през 2011 г. е било повече от 78 хиляди. Още по-голямо е намалението на активното население в града. През 2011 г. то е било над 71 хил., или с 15 хил. души повече, отколкото е сега, през 2020 г. - близо 56 хиляди. За този период икономически активното население в града е намаляло с близо 22%. Този темп на намаляване на това население е един от трите най-големите сред градовете-центрове на райони. Намаляването на активното население в града може да се свърже със значителния размер на

отрицателното миграционно салдо (над 6 800 души) от миграцията на населението от града към населените места в границите на функционалния район.

Половата структура на икономически активното население не се променя. В района дялът на мъжете през двете крайни години на периода е между 52 и 53% (съответно на жените - 48 и 47%), а в града това съотношение и за двете години е приблизително 52% за мъжете и 48% за жените.

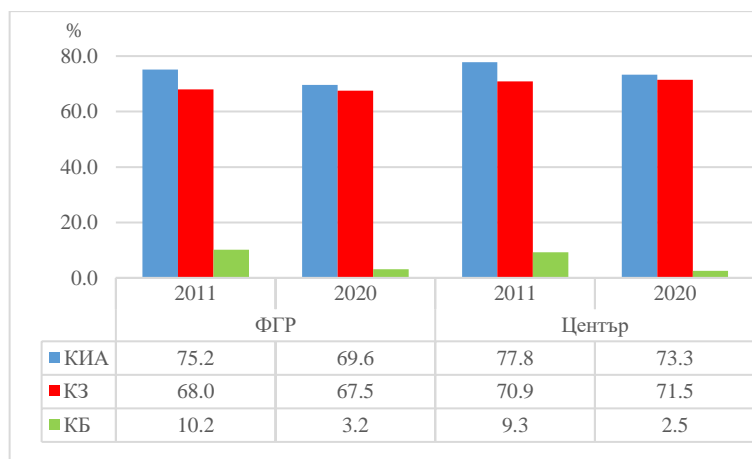
Заетите лица общо в района намаляват от 71 на 63 хил., или с близо 8 хиляди (с 11%). В центъра на района гр. Стара Загора заетите лица също намаляват по брой - от 65 хил. на 54.5 хил. през 2020 година. Абсолютното намаление е 10 600 души, които са 16% от заетите лица през 2011 година.

Половата структура на заетите лица в района и в града не се променя съществено през годините. Относителният дял на мъжете сред заетите в района и през двете години е малко над 52% и съответно дялът на жените е около 48%. В града това съотношение е приблизително същото. Относителният дял на мъжете се повишава с по-малко от 1% и през 2020 г. е 52.2%, а на жените - 47.8%.

През 2020 г. броят на безработните в района е около 2 хил. души. Десет години преди това те са били близо 8 хиляди. Намалението е с 6 хил., или със 74%. По-голямо е относителното намаление (79%) на безработните в града, но тяхното намаление по брой е по-малко - 5 хиляди. Сега безработните лица в града са 1 400 души.

В половата структура на безработните лица през годините не са настъпили съществени изменения. В района по-голямата част от безработните лица са мъже - 55% и през двете години. Относителният дял на жените е съответно около 45%. Съществени промени в тази структура не се установяват и в града. Относителният дял на безработните мъже през 2011 г. е бил 53.5% и се увеличава с 1% през 2020 година. Тази промяна се отразява съответно в относителния дял на жените, които през 2020 г. са 45.4% от безработните в града.

Фиг. 56. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

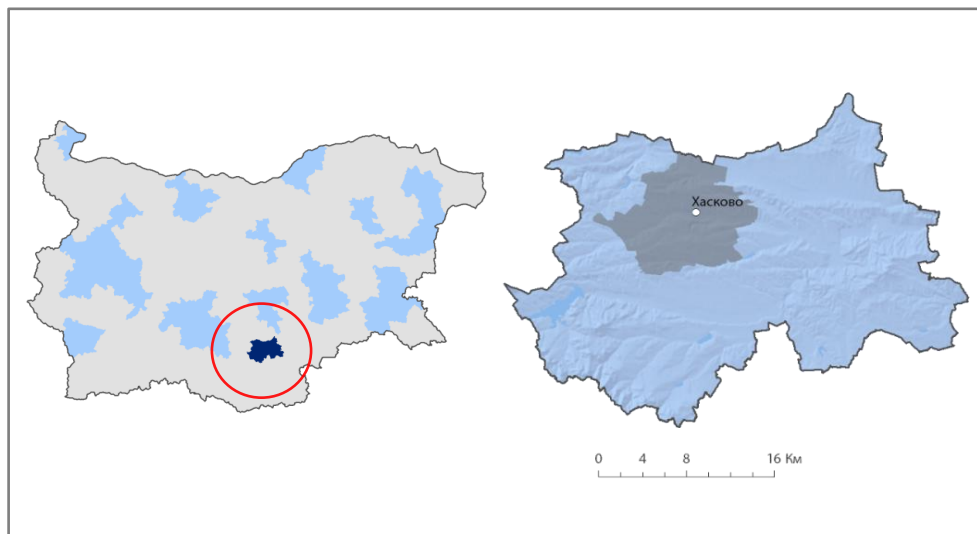
Коефициентът на икономическа активност на населението в района намалява от 75 на 70%. Стойността на този показател по отношение на активността на населението в центъра на района също намалява, но се запазва на по-високи нива.

През 2011 г. коефициентът е бил близо 68%, а сега е малко над 73%. Спрямо по-голямата част от останалите райони и градски центрове тези стойности са по-високи.

Град Стара Загора е един от най-големите градове (население над 100 хил. души) в страната, който със своя икономически и социален потенциал осигурява добри условия за трудовата заетост на населението. Освен това в близост до него има и други стопански центрове, които също способстват за функционирането на пазара на труда. Поради това равнището на заетостта през годините остава на постоянни нива. И през двете години коефициентът на заетост във функционалния район е 68%. В центъра на района (града) равнището на заетостта е по-високо и в сравнение с 2011 г. незначително се повишава (с 0.6%), като през 2020 г. е 71.5%. В сравнение с останалите функционални райони заетостта тук е висока - с 6% по-висока от равнището на средната заетост във ФГР.

През 2011 г. коефициентите на безработица в района и в неговия център в сравнителен план не са били много високи - около 10%. Сега коефициентът на безработица в района е 3.2%, а в града 2.5%. Тези стойности са по-ниски от показателите общо за функционалните райони (4%) и за страната - 5.1%.

Функционален градски район с център гр. Хасково

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Община	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
HKV34	Хасково	739.8	95742	129	84862	115
BG014L1	ФГР	739.8	95742	129	84862	115

Функционалният градски район с център гр. Хасково е със сравнително малка по площ територия от близо 740 кв. км, която съставлява 0.7% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. е близо 85 хил. души, или 1.3% от населението на страната. От 2010 до 2020 г. населението на района намалява с близо 11 хил. души, или с 11.4%. За същия период броят на мъжете в района намалява с 5 300 души, а на жените с малко повече - с 5 550. Относителният дял на мъжете и жените в общото население не се променя съществено (с 0.2% в полза на жените) и през 2020 г. той е 47.7%, а на жените - 52.3%. Броят на мъжете през 2020 г. е 40.5 хил., а на жените 44.3 хиляди. При тези относителни дялове на мъжете и жените през 2010 г. на 1 000 мъже в района са се падали 1 088 жени, а десет години по-късно броят на жените е 1 095.

От общото население на района около 80% и през двете наблюдавани години живее в центъра на района гр. Хасково. Населението на града също намалява от 76 на 68 хил. души през 2020 г., или с над 8 хиляди. Относителното намаление на населението е 10.6%.

За разлика от района мъжете в града през изследвания период намаляват с по-голям брой (4 360 души), отколкото е намалението на жените. Жените намаляват с близо 3 780 души. Тези различия не водят до съществени промени в относителните дялове на мъжете и жените. Делът на мъжете намалява с 0.2%, респ. с толкова се увеличава делът на жените и през 2020 г. половата структура на населението е:

мъже - 47.3%, и жени - 52.7%. Тези относителни дялове съответстват на 32 хил. мъже и 36 хил. жени в града през 2020 година.

По-големият брой на жените в града и по-голямото намаление на броя на мъжете променят съотношението в равнището на половата структура. През 2010 г. на 1 000 мъже в града са се падали 1 105 жени, а през 2020 г. техният брой е по-голям - 1 138 жени.

В границите на функционалния район се включва територията и населението само на една община с административен център гр. Хасково, в която влизат още 36 села.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	95729	84862
○ Мъже	45838	40515
○ Жени	49891	44347
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.3	1.2
Средногодишен брой на населението	96114	85161
Брой живородени деца	967	625
Брой починали лица	1200	1457
Естествен прираст на населението - бр.	-233	-832
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.1	7.3
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.5	17.1
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-2.4	-9.8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	76431	68298
○ Мъже	36307	31949
○ Жени	40124	36349
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	79.8	80.5
Средногодишен брой на населението	76741	68759
Брой живородени деца	815	475
Брой починали лица	837	1038
Естествен прираст на населението - бр.	-22	-563
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.6	6.9
Коефициент на обща смъртност - ‰	10.9	15.1
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-0.3	-8.2

Раждаемостта в района е ниска и намалява и затова коефициентът на раждаемост през 2020 г. е по-нисък (7.3‰) от този общо за страната (8.5‰) и в сравнение с по-голямата част от останалите центрове на функционални райони. Повишава се равнището на смъртността - от 12.5‰ през 2010 г. на 17.1‰ през 2020 година. Относителната стойност на естествения прираст на населението, който е

отрицателен, през 2020 г. е 4 пъти по-голям от неговата стойност през 2010 г. (-2.4‰) и сега е -9.8‰.

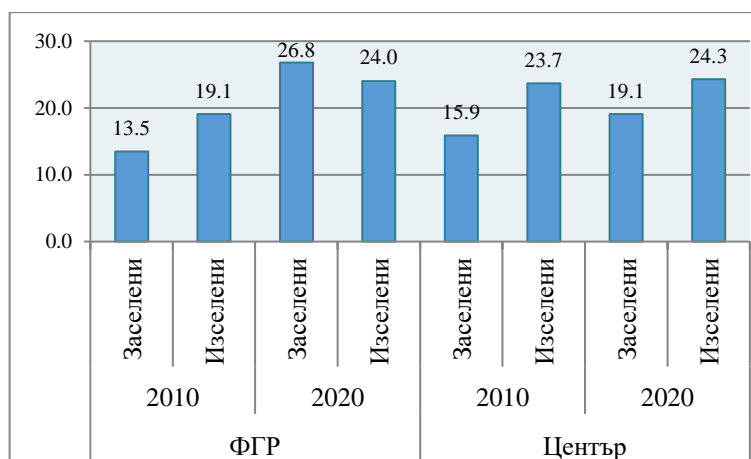
Равнището на раждаемост в града е много ниско - 6.9‰ през 2020 г., а равнището на смъртността се покачва от 10.9‰ през 2010 г. на 15.1‰ през 2020 година. При тези изменения в двата компонента на естественото развитие на населението неговият естествен прираст достига много висока отрицателна стойност от -8.2‰. През 2010 г. той също е бил отрицателен, но с много малка стойност - минус 0.3‰.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	1296	2281
Брой изселени лица от района	1833	2047
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-537	234
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-5.6	2.8
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1220	1312
Брой изселени лица от центъра	1817	1670
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-597	-358
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-7.8	-5.2

През 2010 г. миграционните процеси в района имат ниска интензивност, но по отношение на заселванията тя е по-ниска (13.5‰) в сравнение със тази на заселванията (19.1‰) и миграционният прираст на населението е -5.6‰, или населението е намаляло с повече от 500 души. През 2020 г. обхватът и интензивността на миграцията се повишават, а броят на заселванията превишават тези на изселванията. Миграционният прираст на населението е положителен - увеличава се с 230 души, или с 2.6‰.

Фиг. 57. Интензитет (в ‰) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Характеристиките на миграцията на населението в града не се променят съществено във времето. Интензитетът на заселванията през двете сравнявани години е 16 - 19%, а този на изселванията - около 24%. През 2010 г. миграционното салдо за града е близо -600 души (-7.8‰) и намалява до около 360 души, или -5.2‰ през 2020 година. Повече от 90% от миграционното салдо се формира в резултат на миграцията на населението между града и населените места в общината (в границите на функционалния район).

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

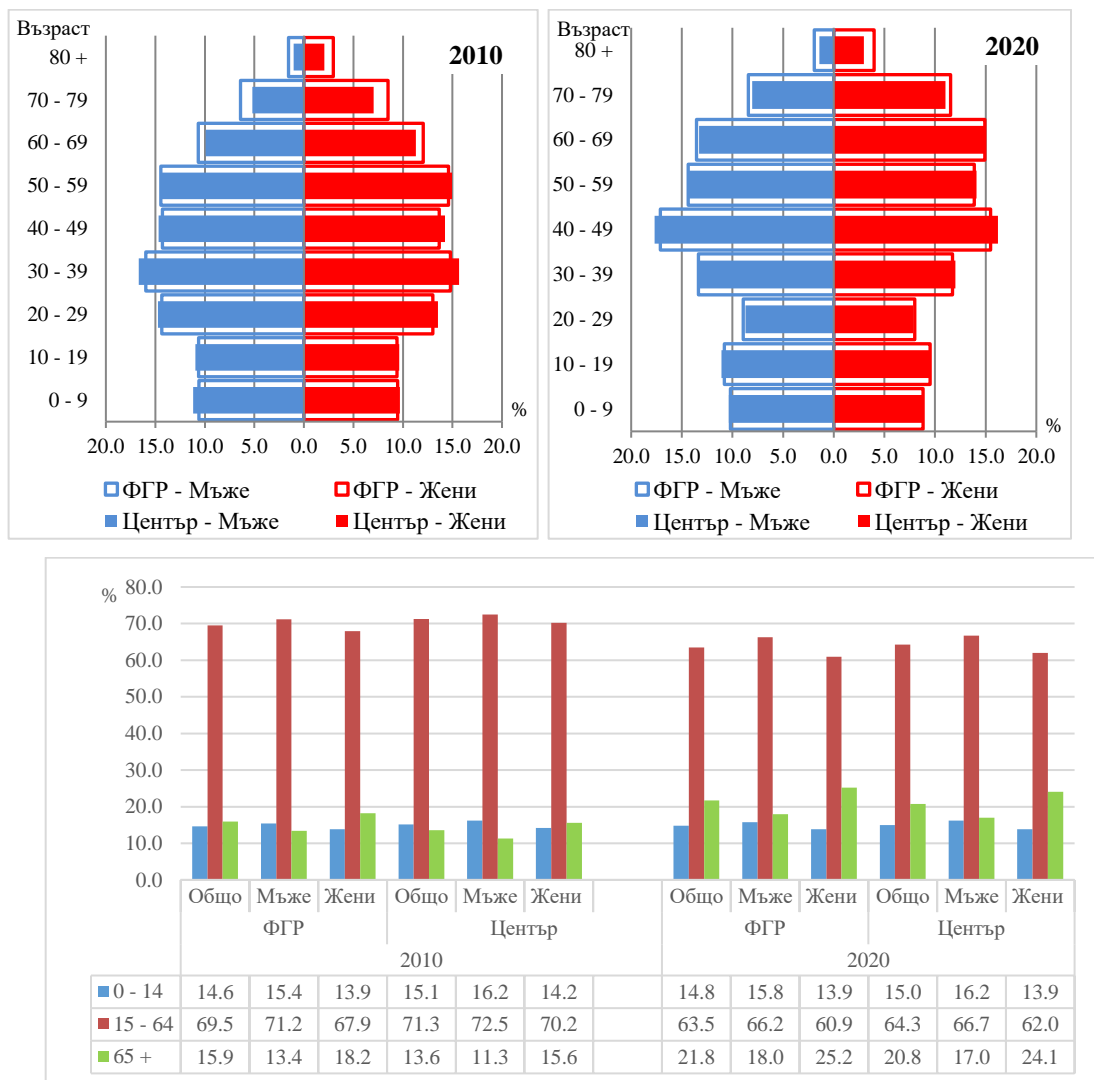
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	13975	12537
Население на възраст 15 - 64 години	66507	53863
Население на възраст 65 и повече години	15247	18462
Население на възраст 15 - 19 години	5169	4091
Население на възраст 60 - 64 години	6288	6219
Средна възраст на населението - години	40.6	43.9
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	11574	10236
Население на възраст 15 - 64 години	54475	43888
Население на възраст 65 и повече години	10382	14174
Население на възраст 15 - 19 години	4225	3294
Население на възраст 60 - 64 години	4853	5028
Средна възраст на населението - години	39.5	43.5

Намаляването на населението в района е свързано с промени в неговата възрастова структура. Запазва се относителният дял (около 15%) на най-младото население, но по брой за целия период то намалява с около 1 400 души. Много по-големи са промените в броя и дела на населението на възраст 15 - 64 години. Намалението тук за целия период е близо 12.6 хил. души. През последната година неговият относителен дял в общото население е 63.5%, а през 2010 г. - 69.5%. Увеличават се броят и относителният дял на най-възрастното население - от 15.2 хил. (16%) то достига 18.5 хил. (близо 22%) през 2020 година.

В града относителният дял на населението до 14 години също не се променя - той е 15%, а по брой намалява с близо 1 340 души. Значимо е намалението на населението на възраст 15 - 64 години. През 2010 г. населението е 55.5 хил. и намалява с 10 600 души. Неговият относителен дял също намалява от 71 на 64%. Населението в града на възраст 65 и повече години се увеличава с близо 4 хил. души и неговият относителен дял през 2020 г. е близо 21%.

Представените данни за възрастовата структура на населението в района и града показват ускорен процес на застаряване на населението. Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 40.6 години и се увеличава до 42.2 години през 2020 година. За населението на града средната възраст се покачва още повече - от 39.5 на 43.5 години.

Фиг. 58. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

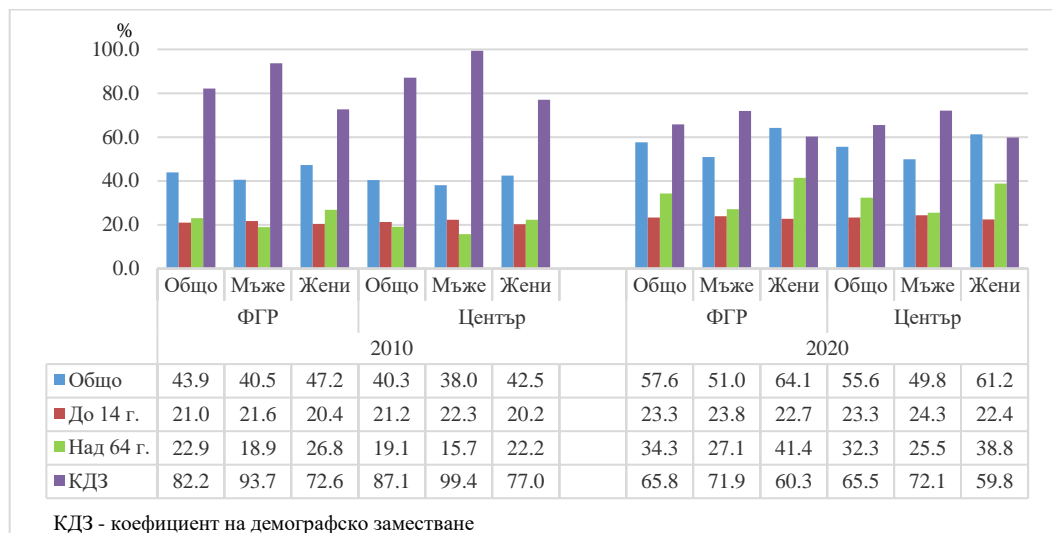

Застаряване на населението в района и града влошава показателите за демографската натовареност на населението от активните възрасти. От 44% през 2010 г. коефициентът на демографска зависимост се увеличава на близо 58%, или с 14 души повече през 2020 г. са на издръжка на 100 души от независимите възрасти. Демографската натовареност с младо население слабо се увеличава - от 21 на 23%. По-голям е този показател, изчислен със старото население. Коефициентът на зависимост се увеличава от 23 на близо 34%. През 2020 г. стойността на коефициента на зависимост 40% се определя от натовареността с младо население, а 60% - от старото население. Десет години преди това съотношение е било 48 към 52%.

Още по-голямо е нарастването на демографската натовареност на населението в активните възрасти в града. Общият коефициент на зависимост се увеличава от 40 на повече от 55% през 2020 година. Увеличаването на

демографската натовареност на активното население се дължи предимно на увеличени брой, респ. относителен дял на най-възрастното население. Коефициентът на зависимост за това население нараства от 19 на 32%. През 2020 г. 42% от общото демографско натоварване на населението в активните възрасти се дължи на младото население и 58% - на старото. Това съотношение през 2010 г. е било съответно - 53% с младо население и 48% със старо население.

Фиг. 59. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

През следващите години в района и града се очертава неблагоприятен режим на възпроизводство на трудовите ресурси. Населението на възраст 15 - 19 години намалява по брой и съответно се влошава показателя на демографско заместване. От 82% през 2010 г. общо за района неговата стойност намалява до 66% през 2020 година. Още по-голямо е това намаление на показателя за града - от 87 на 65%.

Икономическа активност на населението

Функционалният район с център гр. Хасково е един от малките по брой на населението и територия в страната. Икономически активно население през 2011 г. е близо 43 хил. и в резултат на неговото намаление с 8 800 души (с 20%) през 2020 г. то наброява около 34 хил. души. Намаляването на активното население се дължи изцяло на намаляването на това население в града. От 2011 до 2020 г. активното население в града намалява с повече от 9 хил. души, или с 25%. Сега в града то наброява близо 28 хил. души, които са 82 от активното население на функционалния район.

Относителният дял на мъжете в икономически активното население през 2020 г. е 53%, с 1% повече отколкото през 2011 г., а на жените - 47%. В града това съотношение се променя от 51 на 52% за мъжете и съответно от 49 на 48% за жените през наблюдаваните години.

Намалението на заетите лица в района от 2011 до 2020 г. е около 4 500 души, или с 12%. Сега техният брой общо за района е малко над 32 хиляди. По-голямо е

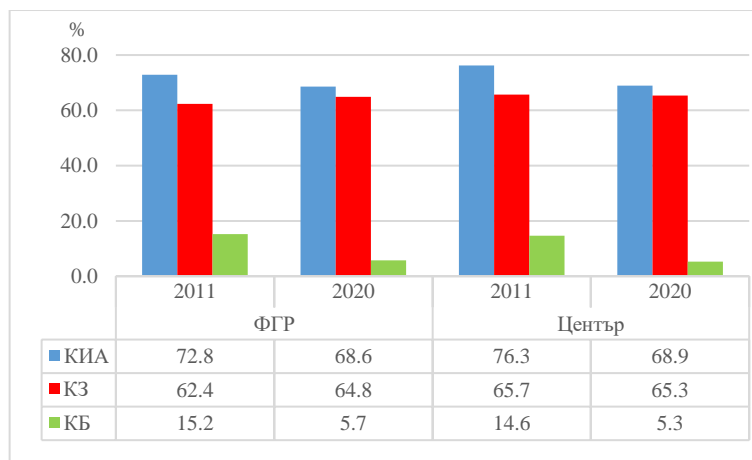
намалението на зетите лица в града - от 32 хил. на 26.5 хил. през 2020 г., или с повече от 5 600 души. Относителният размер на намалението е 17.5%.

В структурата на зетите лица по пол делът на мъжете е по-голям. От 2011 г. се увеличава с 1.3% и през 2020 г. делът на мъжете е близо 53%. Относителният дял на жените намалява от 48.5% през 2011 г. на близо 47% през 2020 година. По-съществени са промените в половата структура на зетите в града. С 3% се увеличава относителният дял на мъжете - от 52.8 на 55.8% през 2020 година. Делът на жените сред зетите лица намалява и през последната година е 44.2%.

С над 70% намаляват безработните лица в района и в града. Общо за района намалението е над 4 500 души спрямо 2011 г. и сега техният брой е малко под 2 хиляди. В града безработните лица намаляват с 4 хил. - от 5 500 души през 2011 г. на 1 500 през 2020 година.

През 2011 г. относителният дял на мъжете сред безработните лица е бил 53.6% и нараства на 56.3% през 2020 година. Промяната в относителният дял на жените съответно е от 46.4 на 43.7%. Аналогична са измененията, настъпили в половата структура на безработните лица в града. С 3% е по-голям относителният дял на мъжете през 2020 г. (55.8%) от този през 2011 г. - 52.8%. Съответно жените намаляват и през последната година техният относителен дял е 44.8%.

Фиг. 60. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

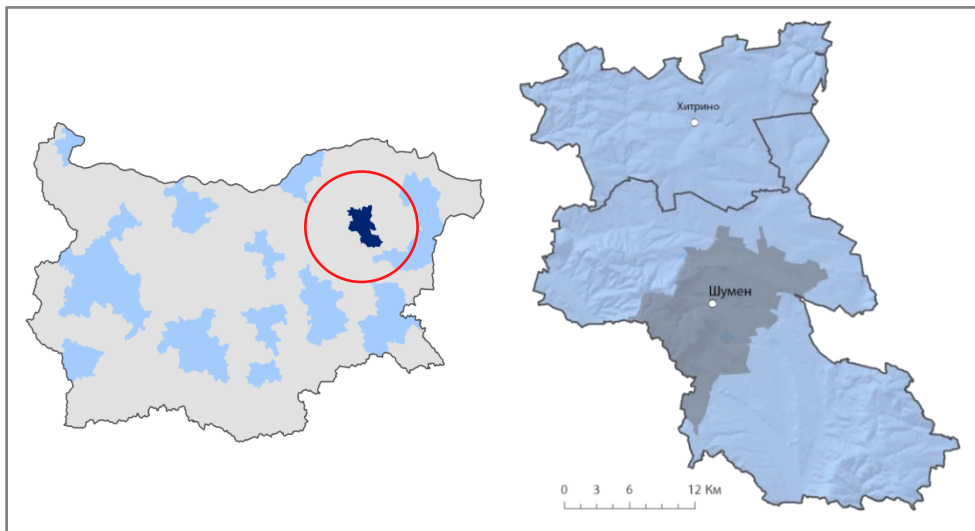
Коефициентите на икономическа активност на населението в границите на района и в неговия център намаляват значително. През 2011 г. коефициентът на икономическа активност в района е бил близо 73%. През годините следва намаление на стойността на показателя и през 2020 г. той е 68.6%. В града намалението на коефициента на активност е по-голямо - от 76 на 70%, но остава на по-високо ниво от този за района.

Заетостта на активното население в района се увеличава - от 62.4 на 64.8% през 2020 година. В града равнището на заетостта не се променя във времето и остава на ниво над 65%.

Равнището на безработица намалява и тъй като преобладаващата част от активното население и зетите лица живеят в града, то не се различава много. Общо за района коефициентът на безработица е 5.7%, а в града - 5.3%. Тези стойности в

сравнение с равнището на безработица общо за страната (5.1) и общо за функционалните райони (4%) са по-високи.

Функционален градски район с център гр. Шумен

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

Код по NUTS	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
SHU11	Хитрино	289.4	6264	22	7105	25
SHU30	Шумен	652.3	100827	155	86387	132
BG011L1	ФГР	941.7	107091	114	93492	99

Функционалният градски район с център гр. Шумен обхваща територия от 941.7 кв. км, която съставлява 0.85% от територията на страната. Броят на населението на района към края на 2020 г. е 93 хил. души, или 1.4% от населението на страната. През периода от 2010 г. досега населението на района намалява с 13.6 хил. души, или с 12.7%. Намаляването на броя на мъжете и жените съответства на техния брой и относителен дял в състава на населението. Мъжете са намалели с 6 340 души, а жените - със 7 200 души. Относителното намаление е съответно 12 и 13%. През последната година броят на мъжете е 45 хил., а на жените - 48 хиляди. Относителните дялове на мъжете (48.1%) и на жените (52%) не са се променяли през десетгодишния период. При тези съотношения в половата структура на населението през 2010 г. на 1 000 мъже в района са се падали 1 085 жени, а десет години по-късно техният брой е намалял на 1 079.

През 2010 г. близо 81% от населението на района живее в гр. Шумен. Сега този относителен дял е по-малък - 78%. Населението на града също намалява от 86 на 73 хил. души през 2020 г., или с над 13 хиляди. Относителното намаление на населението е 15.4%.

В града мъжете също намаляват с по-малък брой (с 6.4 хил.) от жените (с 6.9 хил.), но относителното им намаление не се различава съществено - 15.6 и 15.2%.

Сега в града живеят около 35 хил. мъже и 38 хил. жени. Половата структура не се променя във времето. Делът на мъжете е около 47.5%, а на жените - 52.5%. Не се променя съществено и равнището на половата структура на населението. През 2010 г. на 1 000 мъже в града са съответствали 1 104 жени. За десетгодишния период този показател не се променя съществено и сега на 1 000 мъже се падат 1 109 жени.

През учебната 2020/2021 година в университета и двата филиала на висши училища в града се обучават 6.7 хил. студенти, като сред тях отново преобладават жените. За десетгодишния период броят на студентите е намалял с малко над 1 000 души.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на две общини: община Хитрино и община Шумен.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население към 31.12. на годината - бр.	107091	93492
○ Мъже	51355	44972
○ Жени	55736	48520
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.4	1.4
Средногодишен брой на населението	107556	93768
Брой живородени деца	1006	650
Брой починали лица	1431	1623
Естествен прираст на населението - бр.	-425	-973
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.4	6.9
Коефициент на обща смъртност - ‰	13.3	17.3
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-4.0	-10.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	86290	72997
○ Мъже	41020	34604
○ Жени	45270	38393
Относителен дял на населението в центъра от общото за функционалния район - %	80.6	78.1
Средногодишен брой на населението	86557	74220
Брой живородени деца	848	508
Брой починали лица	992	1154
Естествен прираст на населението - бр.	-144	-646
Коефициент на обща раждаемост - ‰	9.8	6.8
Коефициент на обща смъртност - ‰	11.5	15.5
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-1.7	-8.7

Раждаемостта в района е много ниска и под равнището общо за страната. През 2020 г. коефициентът на обща раждаемост е 6.9‰ и това е вторият най-нисък коефициент след този за района на гр. Видин. През 2010 г. раждаемостта също е била ниска - коефициент на раждаемост 9.3‰. Увеличава се равнището на

смъртност - от 13.3 на 17.3‰. Естественят прираст е отрицателен и с тенденция на нарастване - от -4.0‰ през 2010 г. на -10.4‰ през 2020 година.

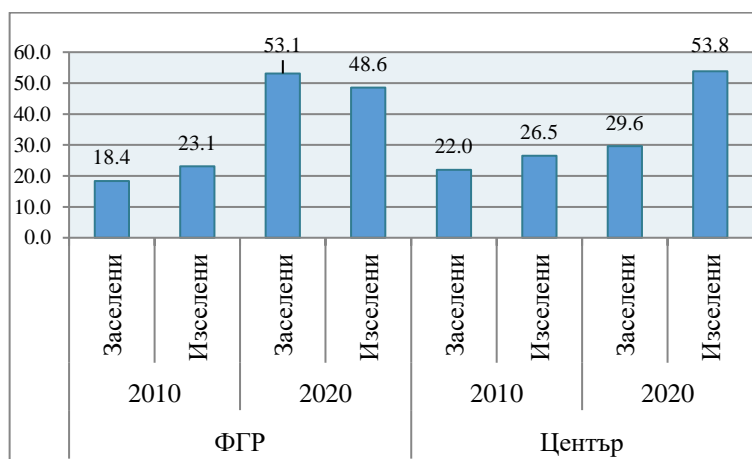
През 2020 г. коефициентът на раждаемост в града е 6.8‰. Това е най-ниското равнище на раждаемост в сравнение с всички останали центрове на функционални райони. Коефициентът на смъртност се покачва от 11.5‰ на 15.5‰ през 2020 година. Отрицателният естествен прираст на населението в града нараства от -1.7 на -8.7‰ през 2020 г., или през същата година населението на гр. Шумен е намаляло с близо 650 души.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	1976	4979
Брой изселени лица от района	2480	4557
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-504	422
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-4.7	4.5
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1902	2195
Брой изселени лица от центъра	2292	3994
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-390	-1799
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-4.5	-24.2

През 2010 г. миграционните процеси сред населението в района протичат с по-голям обхват и интензивност по отношение на изселванията - 23% спрямо 18% на заселванията. През тази година населението на района намалява с 500 души. Повече от два пъти се увеличава интензитетът на миграцията в района през 2020 г. но заселванията (4 980) са повече от изселванията - близо 4 560.

Фиг. 61. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

Интензивните характеристики са съответно - 53.1 и 48.6%. През тази година миграционното салдо за района е положително и в резултат на миграцията населението в района се увеличава с 420 души.

През 2010 г. обхватът на изселванията на населението от града (2 292) е по-голям от този на заселванията (1 902) и миграционният прираст е отрицателен. Населението намалява с 390 души, или с -4.5%. През 2020 г. се установява значително увеличаване на обхвата и интензивността на изходящите от града миграционни потоци - 53.8%, срещу 26.9% на входящите потоци. В резултат на това градът намалява своето население с 1 800 души (с -24.2%). Трябва да се отбележи, че 96% от отрицателното миграционно салдо за града се дължи на изселвания на населението му към населени места вътре в границите на функционалния район.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	14376	12813
Население на възраст 15 - 64 години	75846	60023
Население на възраст 65 и повече години	16869	20656
Население на възраст 15 - 19 години	5850	3998
Население на възраст 60 - 64 години	7165	6691
Средна възраст на населението - години	40.4	44.3
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	11755	10797
Население на възраст 15 - 64 години	63088	47665
Население на възраст 65 и повече години	11447	14535
Население на възраст 15 - 19 години	4718	3203
Население на възраст 60 - 64 години	5406	4964
Средна възраст на населението - години	39.2	43.0

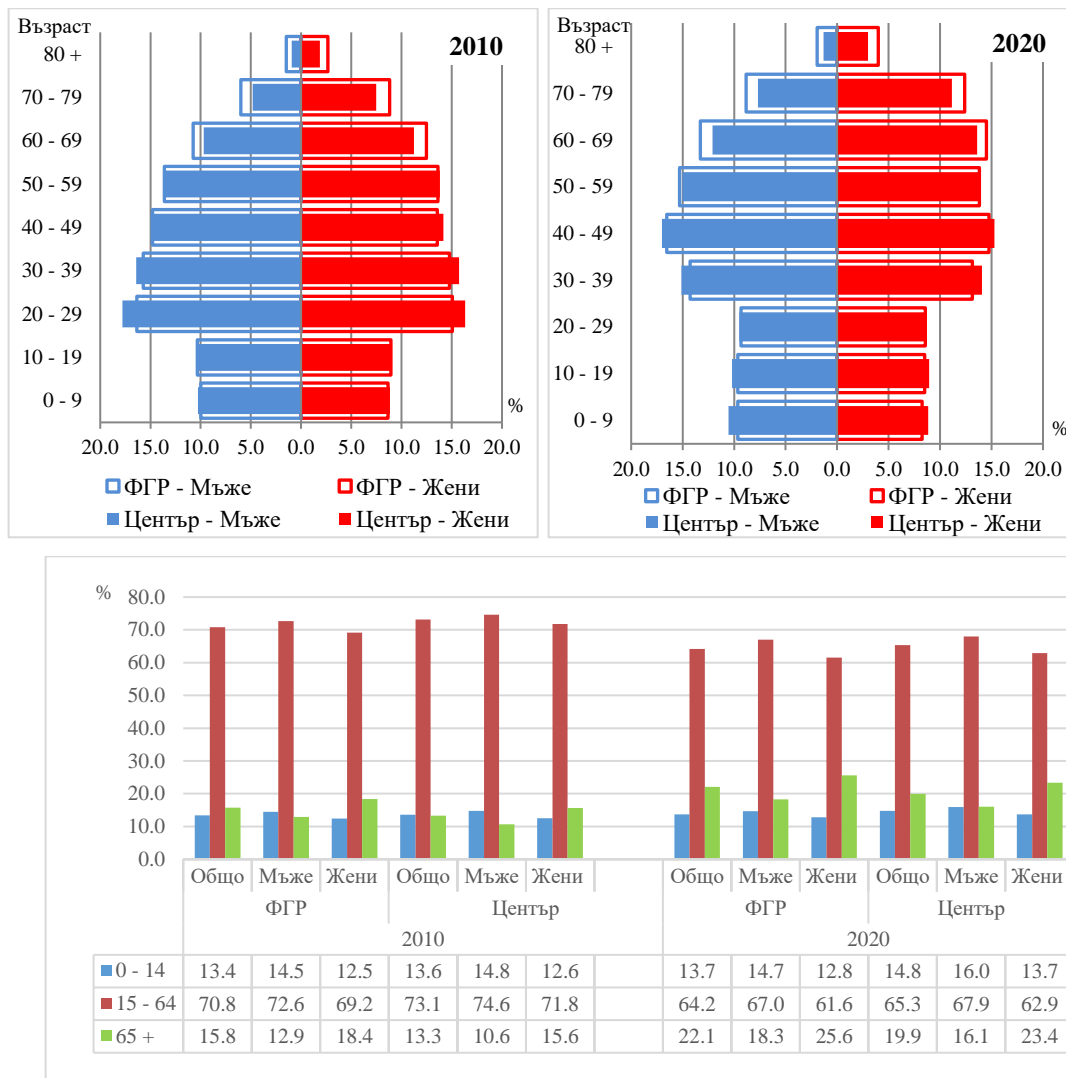
Най-младите хора в района намаляват с около 1.6 хил., но техният относителен дял незначително се увеличава. През 2020 г. е 13.7%. Населението на възраст 15 - 64 години от 2010 г. намалява с 15.8 хил. души, или с 21%. Неговият относителен дял в общото население на района също намалява от 71 на 64%. Увеличават се броят (с 3.7 хил. души) и относителният дял (от 16 на 22%) на най-възрастното население.

Разгледаните промени във възрастовата структура на населението в района са характерни и за населението в неговия център. Младото население намалява с по-малко от 1 000 души, а неговият дял се покачва от 13.6 на 14.8%. Промяната в относителния дял се дължи на голямото намаляване на населението в трудоспособните възрасти. Тази категория население за десетгодишния период е намаляло с 15.4 хил., или с 24%. Относителният му дял във възрастовата структура на населението намалява от 73 на 65%. Най-възрастното население се увеличава с 3.5 хил. (с 27%) и съответно неговият дял се увеличава от 13 на 20%.

Настъпилите структурни промени във възрастовите характеристики на населението в района и града показват ускорен процес на стареене на населението. Това се потвърждава и от промените в показателите за средната възраст на населението. През 2010 г. за населението в района тя е била 40.4 години и се

увеличава до 44.3 години през 2020 година. С близо 4 години се увеличава и средната възраст на населението в града - от 39.2 години на 43 години.

Фиг. 62. Възрастова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

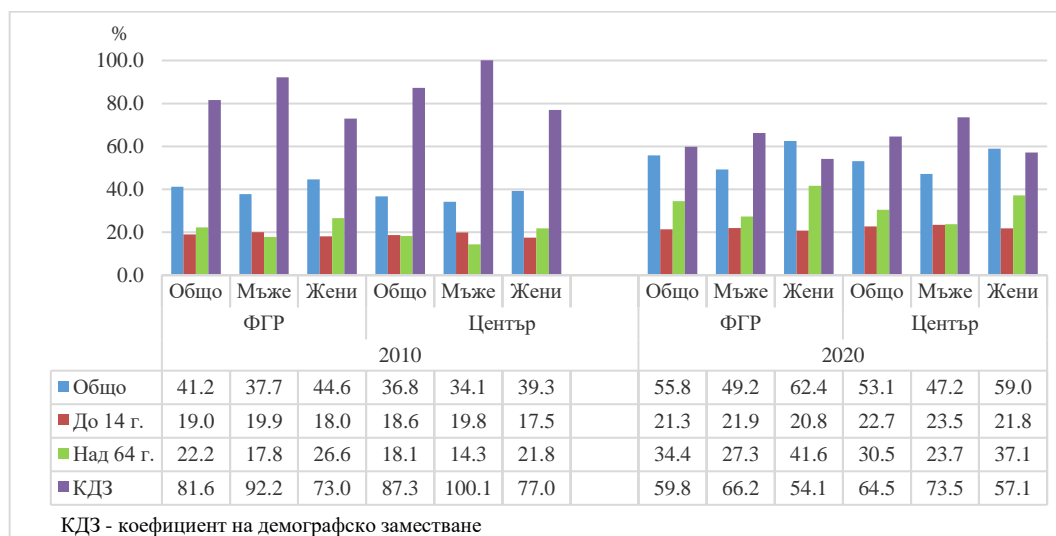

При тези промени във възрастовите групи на населението се повишава демографската натовареност на населението в трудоспособните възрасти. Увеличава се показателят за общата демографска зависимост от 41 лица от зависимите възрасти през 2010 г. на 56 лица на 100 лица от независимите възрасти. Основно това се дължи на зависимостта, изчислена спрямо старото население. Тя нараства от 22 на 34%. Сега 62% от демографската натовареност се дължи на дела на старото население и 38% на младото население. През 2010 г. това съотношение е било - 54% за старото население и 46% за младото население.

В града общата демографска натовареност на населението в трудоспособните възрасти нараства от 37 на 53%. Демографската зависимост слабо се покачва по отношение на младото население (от 18.6 на 22.7%) и значително по отношение на

старото население - от 18.1 на 30.5% през 2020 година. Натовареността на населението от независимите възрасти през 2010 г. се е определяла поравно от младото и старото население, а през последната година 43% от нея се дължи на младото население и 57% - от старото. Тези данни също характеризират процеса на застаряване на населението в района и града.

Фиг. 63. Коэффициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

С близо 22 души в района и 23 души в града е намалял броят на лицата на възраст 15 - 19 години, които следва да заместят 100 души от тези, които излизат от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Коэффициентът на заместване в района намалява от 81.6 на 59.8%, а в града - от 87.3 на 64.5%.

Икономическа активност на населението

Намалението на общото население на района от 2011 г. досега естествено води и до намаляване на броя на неговата икономически активна част. Икономически активното население на района през 2011 г. е близо 46.7 хил. и в резултат на намалението му с 9 хил. души (с 19%) през 2020 г. то наброява близо 37 650 души. Намаляването на активното население се дължи изцяло на намаляването на активното население в града. От 2011 до 2020 г. активното население в града намалява с близо 10 хил. души, или с 24%. Сега в града то наброява близо 31 хил., които са 82% от активното население на района.

Относителният дял на мъжете в икономически активното население през 2020 г. е 53.6%. През 2011 г. този относителен дял е бил 52.2%. Относителният дял на жените сред активното население намалява - от 47.8 на 46.4%. В града делът на икономически активните мъже също слабо се увеличава (с 1.3%) и през 2020 г. той е 52.6%. През същата година относителният дял на жените в активното население е 47.4%.

Заетите лица в района и града също намаляват, но с по-малък брой и темп. След 2011 г. заетите лица в района намаляват с 4 650 души и през 2020 г. те са 35.5 хиляди. Относителното намаление е близо 12%. По-голямо е намалението на

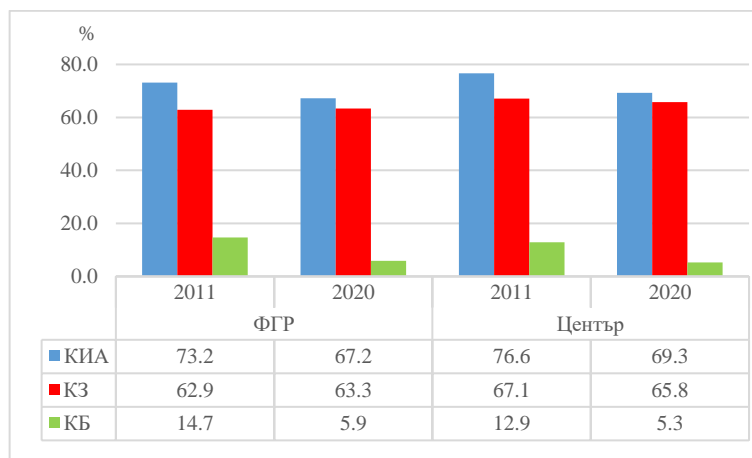
заетите лица в града - от близо 36 хил. на 29 хил. през 2020 година. По брой това намаление е близо 6 500 души, или с 18%.

Промените в структурата на заетите лица по пол са незначителни. През 2020 г. относителният дял на заетите мъже е малко над 53%, а на жените - под 47%. В града тази структура също слабо се променя. Относителният дял на мъжете се увеличава с около 1.5% и през 2020 г. той е 52.4%. На жените делът сред заетите през последната година е 47.8%.

С повече от 4 600 души (с 67%) намаляват безработните лица в района спрямо 2011 г., когато са били 6 850 души. През 2020 г. те са малко над 2 200 души. В града безработните лица намаляват с повече от 3 600 души, или с 69%, и през 2020 г. техният брой е малко над 1 600 души.

С по-малко от 1% се увеличава относителният дял на безработните мъже от 2011 до 2020 г. в района и в града. През последната година те съставляват 56.3% от безработните, а делът на безработните жени е 43.7%.

Фиг. 64. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

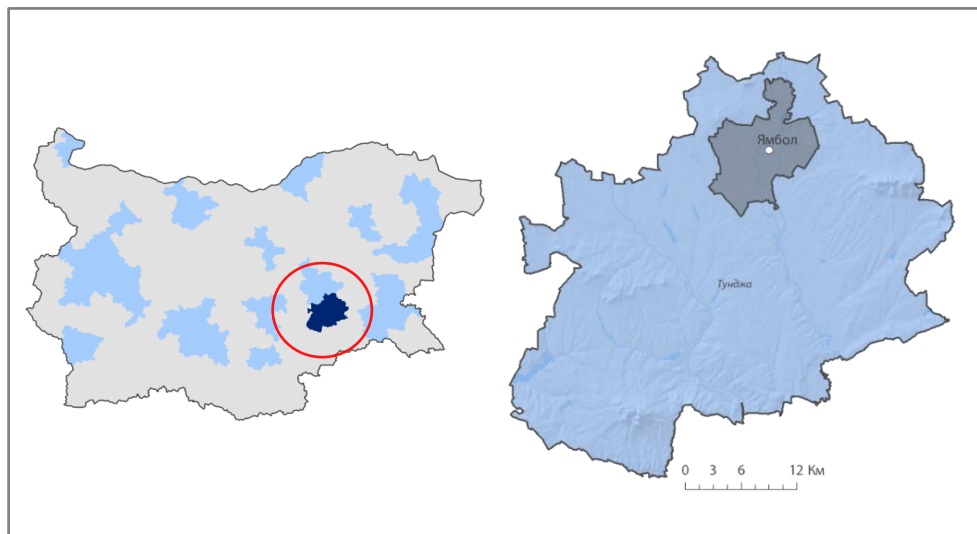

Коефициентите на икономическа активност на населението в границите на района и в неговия център намаляват значително. През 2011 г. коефициентът на икономическа активност в района е бил близо 73%. През годините следва намаление на стойността на показателя и през 2020 г. той е 68.6%. В града намалението на коефициента на активност е по-голямо - от 76 на 70%, но остава на по-високо ниво от този за района

Заетостта на активното население в района се увеличава - от 62.4 на 64.8% през 2020 година. В града равнището на заетостта не се променя във времето и остава на ниво над 65%. Тези нива са близки до средното равнище на заетостта във всички райони и техните центрове.

Равнището на безработица в района намалява повече от два пъти в сравнение с 2011 г. и сега е 5.9%. Безработицата в града също намалява от 13 на 5.3% през 2020 година. В сравнение с показателите за страната (5.1%) и общо за районите (4%) безработицата в района и в града е по-висока.

Функционален градски район с център гр. Ямбол

Общини, включени във функционалния градски район, население по години, площ на общините и гъстота на населението (жители на 1 кв. км)

	Общини	Площ - км ²	2010		2020	
			население	гъстота	население	гъстота
JAM25	Тунджа	1218.9	25906	21	23045	19
JAM26	Ямбол	90.7	75742	835	64435	710
BG013L1	ФГР	1309.6	101648	78	87480	67

Функционалният градски район с център гр. Ямбол обхваща площ от 1 309.6 кв. км и тя съставлява 1.2% от територията на страната. Броят на населението на района в края на 2020 г. е 101.6 хил. души, или 1.3% от населението на страната. През периода от 2010 до 2020 г. населението на района намалява с повече от 14 хил. души, или с 14%.

За десетгодишния период в района мъжете и жените намаляват с по 14%. По абсолютен брой намалението на мъжете е с 6.9 хил., а на жените - със 7.3 хиляди. Жените са повече от мъжете и през 2020 г. те са 45 хил., а относителният им дял е 51.4%. Мъжете са 42.5 хил. и съответно 48.6%. През 2010 г. относителните дялове на мъжете и жените са били същите. Еднаквото относително намаляване на мъжете и жените и приблизително равният брой на това намаление не променят равнището на половата структура на населението. И през двете сравнявани години на 1 000 мъже съответстват 1 059 жени.

От общото население на функционалния район около 74% от него живее в гр. Ямбол. За десетте години на разглеждания период населението на града е намаляло с 11 300 души, или относителното намаление е 15%. В края на 2020 г. населението на града е 64.4 хил. души.

Мъжете в града намаляват от 36.5 хил. на 31 хил., или с 15.1%. Със същия темп (14.5%) намаляват и жените - от 39.2 хил. на 33.5 хиляди. Тези изменения

незначително променят относителните дялове в половата структура на населението, които през 2020 г. са 48.1% на мъжете и 51.9% на жените.

През годините не са настъпили съществени промени в показателя за равнището на половата структура. В града през последната година на 1 000 мъже се падат 1 081, а през 2010 г. техният брой е бил 1 074 жени.

В границите на функционалния район се включва територията и населението на 2 общини, като едната включва само населени места от тип села.

Динамика на населението

Брой и естествено движение на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	101648	87480
○ Мъже	49351	42483
○ Жени	52297	44997
Относителен дял на населението във ФГР от общото население в страната - %	1.4	1.3
Средногодишен брой на населението	102625	87977
Брой живородени деца	1027	832
Брой починали лица	1602	1764
Естествен прираст на населението - бр.	-575	-932
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.0	9.5
Коефициент на обща смъртност - ‰	15.6	20.1
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-5.6	-10.6
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой на населението към 31.12. на годината	75742	64435
○ Мъже	36541	30965
○ Жени	39201	33470
Относителен дял на населението в центъра от общото за района - %	74.5	73.7
Средногодишен брой на населението	76458	65829
Брой живородени деца	834	639
Брой починали лица	934	1127
Естествен прираст на населението - бр.	-100	-488
Коефициент на обща раждаемост - ‰	10.9	9.5
Коефициент на обща смъртност - ‰	12.2	17.1
Относителен естествен прираст на населението - ‰	-1.3	-7.4

Раждаемостта в района се задържа през последните години на нива над общата раждаемост в страната. Коефициентът на раждаемост намалява от 10.0‰ на 9.9‰ през 2020 г., стойност по-висока от 8.5‰ за страната. И докато раждаемостта е на относително добро равнище, показателят за общата смъртност се покачва твърде много. През 2010 г. той е по-висок (15.6‰) от този за страната (14.6‰) и нараства до 20.1‰ през 2020 г. - с 2‰ по-висок от коефициента за

страната. При тези параметри на естественото движение на населението в района неговият прираст е отрицателен и се увеличава от -5.6‰ през 2010 г. на -10.6‰ през 2020 година.

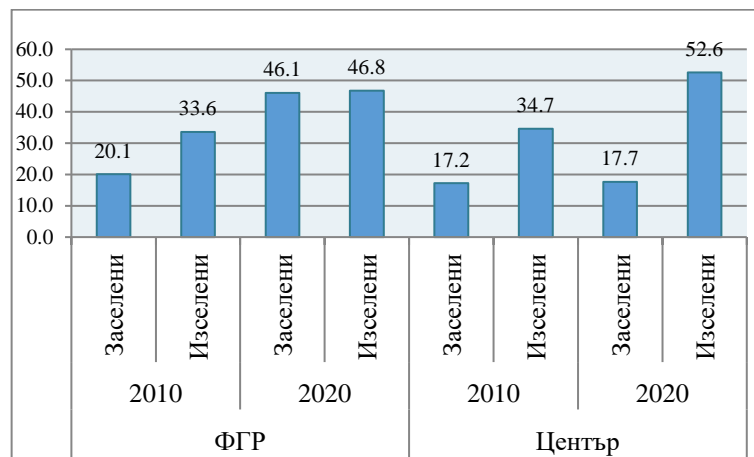
В града също сравнително доброто равнище на раждаемостта не може да компенсира високото равнище на смъртността. През 2020 г. коефициентът на раждаемост е 9.7‰ - над коефициента за страната и втори по стойност след гр. София между центровете на функционални райони. Смъртността сред населението е по-ниска от нейното равнище в района, но и тя формира отрицателен прираст на населението, който през 2010 г. е -1.3‰ и -7.4‰ през 2020 година.

Миграция на населението

Миграция и миграционен прираст на населението	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Брой заселени лица в района	2065	4054
Брой изселени лица от района	3444	4116
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-1379	-62
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-13.4	-0.7
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Брой заселени лица в центъра	1318	1162
Брой изселени лица от центъра	2650	3461
Абсолютен миграционен прираст на населението - бр.	-1332	-2299
Относителен миграционен прираст на населението - ‰	-17.4	-34.9

Миграционните процеси сред населението в района протичат с голям обхват и интензивност. През 2010 г. броят (2 хил.) и интензитетът (20.1‰) на заселванията са по-малки от тези на изселванията (над 3 400 и 33.6‰), в резултат на което населението в района намалява с 1 380 души, а миграционният прираст е -13.4‰. Това е най-големият отрицателен прираст от миграция за всички функционални райони в страната през тази година.

Фиг. 65. Интензитет (в %) на преселванията на населението във ФГР и центъра на района

С много по-голям обхват и интензивност (около 46%) са преселванията през 2020 г., но заселванията и изселванията по своите измерения са много близки по значение. В резултат на това миграционният прираст намалява по стойност, но продължава да е отрицателен. През 2020 г. коефициентът на прираста за района е -0.7%.

Много по-негативно се отразяват миграционните процеси върху демографското развитие на населението в града. И тук интензитетът на изселванията (близо 35%) през 2010 г. е по-голям от този на заселванията (17%) и градът намалява с повече от 1 300 души, или с -17.4%. Това също е най-големият отрицателен миграционен прираст за всички градове-центрове на функционални райони. Заселванията в града запазват своя обхват и интензивност и през 2020 г., но изселванията се увеличават. Те достигат 3 460 през годината (близо 53%), а миграционното салдо е -2 300 души, или населението на града намалява с 35%.

Възрастова структура на населението и възрастови зависимости

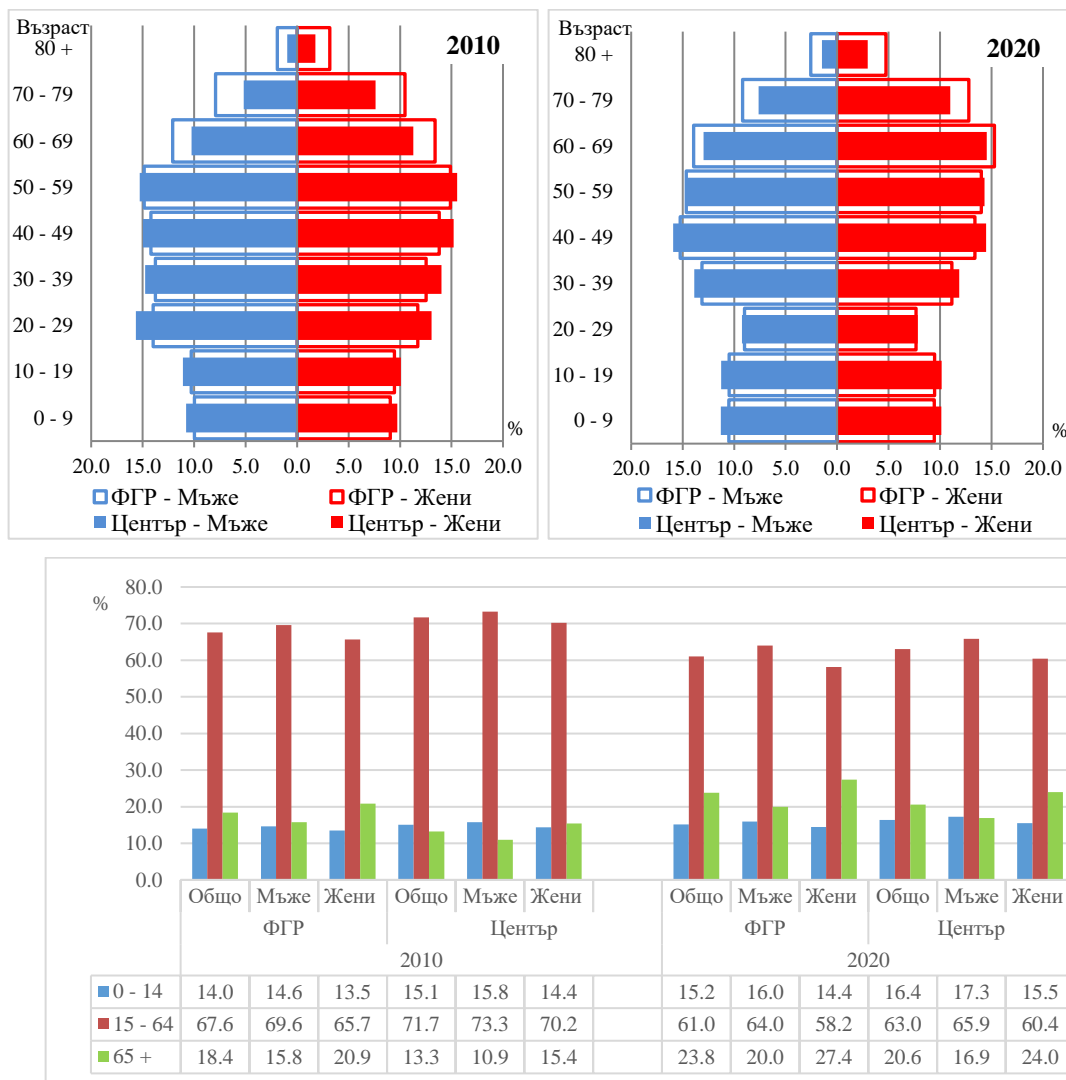
Разпределение на населението по възрастови групи	2010	2020
<i>Функционален градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	14271	13283
Население на възраст 15 - 64 години	68673	53372
Население на възраст 65 и повече години	18704	20825
Население на възраст 15 - 19 години	5410	4131
Население на възраст 60 - 64 години	7531	6341
Средна възраст на населението - години	42.2	44.4
<i>Център на функционалния градски район</i>		
Население на възраст 0 - 14 години	11403	10547
Население на възраст 15 - 64 години	54296	40623
Население на възраст 65 и повече години	10043	13265
Население на възраст 15 - 19 години	4364	3212
Население на възраст 60 - 64 години	5088	4523
Средна възраст на населението - години	39.6	42.7

Най-младото население в района намалява с по-малко от 1 000 души, но относителният му дял слабо се увеличава (от 14 на 15.2%) във възрастовата структура на населението. С повече от 15 хил. (с 22%) е намаляло населението на възраст 15 - 64 години и съответно неговият относителен дял намалява от 67.6 на 61%. Увеличава се с над 2 хил. души, или с 11%, броят на най-възрастните хора (65 и повече години). Техният относителен дял във възрастовата структура на населението се покачва от 18% през 2010 г. на близо 24% през 2020 година.

Подобни са тенденциите в промяната на възрастовата структура на населението в града. Делът на младото население се покачва с 1% при абсолютно намаление с 850 души. Намалението на населението от трудоспособните възрасти намалява с 13.6 хил. (с 25%) и неговият относителен дял се променя от 72 на 63% през 2020 година. Голямо е абсолютното (с повече от 3 200 души) и относителното (с 32%) увеличение на старото население. Неговият относителен дял в населението на града се повишава от 13 на близо 21% през 2020 година.

При тези промени във възрастовото разпределение на населението за десетгодишния период се установява значително нарастване на средната възраст на населението в района и неговия център. Средната възраст на населението в района през 2010 г. е 42.2 години и достига 44.4 години през 2020 година. Средната възраст на населението в града е по-ниска, но и тя за посочения период се увеличава с 3 години - от 39.6 през 2010 г. на 42.7 през 2020 година.

Фиг. 66. Възrastова структура (в %) на населението във ФГР и неговия център - общо и по пол

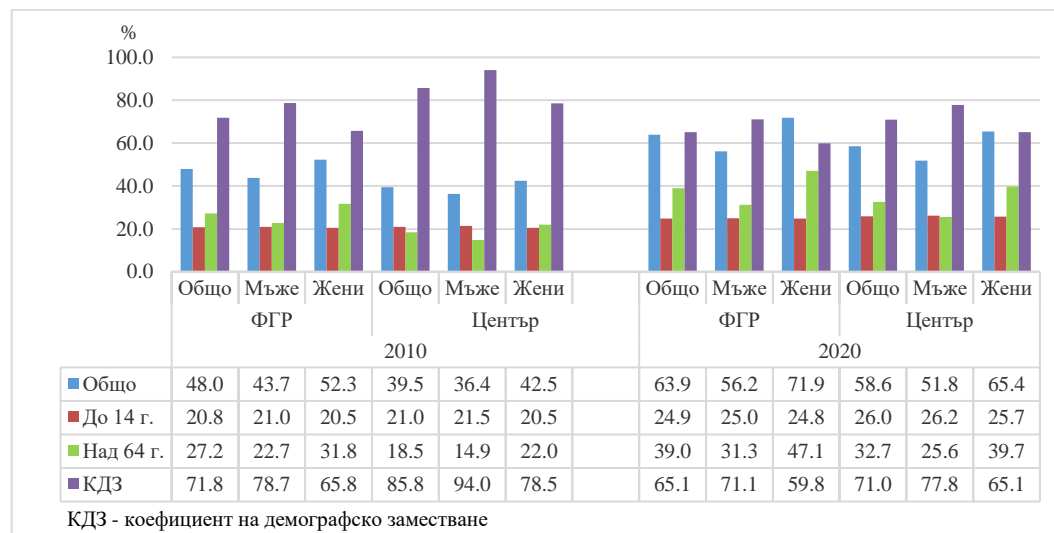

Увеличаването на броя на лицата от зависимите възрасти и голямото намаляване на населението в активните възрасти водят до значими промени в показателите за възрастовите зависимости. Общата демографска натовареност на населението от независимите възрасти се увеличава от 48 на 64% през 2020 година. Увеличава се натовареността с младо население от 21 на 25%, а със старо население - от 27 на 39%. През последната година 39% от общата демографска натовареност на населението от независимите възрасти се дължи на младото население и 61% - на старото население. През 2010 г. това съотношение е било 43 към 57%.

В центъра на района показателите за демографските зависимости се влошават още повече. Общата натовареност на населението в активните възрасти се увеличава с 19% - от 39.5 на 58.6% през 2020 година. Демографската зависимост, изчислена по отношение на младото население, се увеличава от 21 на 26%, а по отношение на старото население - от 18.5 на 32.7%. През 2010 г. 53% от

демографската натовареност на населението в трудоспособните възрасти се дължи на младото население (респ. 47% на населението на възраст 65 и повече години), а през 2020 г. този дял намалява до 44%. Увеличава се делът по отношение на старото население до 56% през 2020 година.

Фиг. 67. Коефициенти (в %) на демографски зависимости и демографско заместване във ФГР и неговия център - общо и по пол

Коефициентът на демографско заместване в района намалява своята стойност от 71.8% през 2010 г. на 65.1% през 2020. В града той също се понижава и достига 71.0% през 2020 г. и е много по-нисък по стойност спрямо 2010 г., когато е бил 85.8%.

Икономическа активност на населението

Икономически активното население в района след 2011 г. намалява със 7 900 души. През същата година то е било 42.5 хиляди. През 2020 г. е малко над 34.6 хиляди. Относителното му намаление е близо 19%. В града намалението на активното население е по-голямо - повече от 8 600 души. Спрямо броя на икономически активните лица (35 610 души) през 2011 г. това намаление съставлява 24%. Сега активното население в града е близо 27 хиляди. Върху броя на активното население през 2020 г. влияние оказват и миграционните процеси между центъра на района гр. Ямбол и зоната на неговото влияние. През същата година населението в града е намаляло с повече от 1 900 души в резултат на тези процеси.

Относителният дял на мъжете в структурата на населението по пол в района и през двете години е около 54%, а на жените - 46%. В града това съотношение също за периода е 53% за мъжете и 47% за жените.

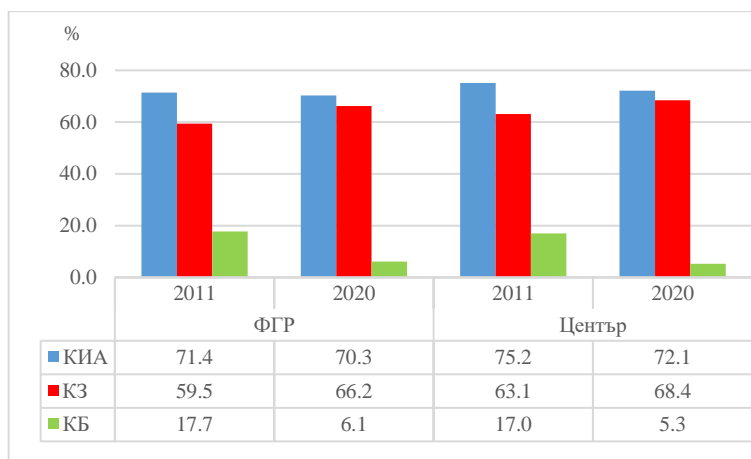
Заетите лица през 2011 г. в района са 35.4 хил. и като намаляват с 2 850 души, или с 8%, достигат до 32 600 през 2020 година. Много по-голямо е абсолютното и относителното намаление на заетите лица в центъра на района. През 2011 г. те са били 29.9 хил. и намаляват до 25.6 хиляди. Абсолютното намаление е повече от 4 300 души, а неговият относителен размер е 14.5%.

Половата структура на заетите лица, които са част от икономически активното население, има приблизително същите стойности и съотношения. И през двете години заетите мъже в района са около 54%, а жените - 46%. Сред заетите лица в града мъжете са около 53%, а жените - 47%.

Със 72% в района и със 76% в града е по-малък броят на безработните лица през 2020 г. спрямо този през 2011 година. В района те намаляват с повече от 5 400 души и през 2020 г. са малко над 2 хиляди. Намалението в града е повече от 4 600 души и през същата година броят на безработните е 1 422 души.

От всички безработни лица в района относителният дял на мъжете през 2020 г. е 57%, а на жените - 43%. През 2011 г. тези съотношения са били съответно 55.8 и 44.2%. В града делът на безработните мъже се увеличава от 55 на 57% и съответно намалява относителният дял на безработните жени от 45 на 43%.

Фиг. 68. Икономическа активност, заетост и безработица на населението във ФГР и в центъра

Общо за района и в града показателите за икономическата активност на населението не се променят много. В района коефициентът намалява с 1% и през 2020 г. е 70.3%. В града активността има малко по-високо равнище, но и тук има намаляване от 75.2 на 72.1%. Много по-големи са промените в показателите за заетостта на активното население. Коефициентът на заетост в района се увеличава от 59.5 на 66.2% през 2020 година. Значимо е увеличаването и на коефициента на заетост на населението в града - от 63 на 68.4% през 2020 година.

Въпреки нарастването на показателите за заетостта на активното население в района и в града коефициентът на безработица остава във високите нива за равнището на безработицата заедно с още някои райони и центрове. През 2020 г. коефициентът на безработица в района е 6.1 и 5.3% в града, стойности, които са по-високи от стойностите общо за страната (5.1%) и общо за районите - 4%. При сравнението трябва да се има предвид, че през 2011 г. равнището на безработица в района е било близо 18%, а в града - 17%.

IV. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ФУНКЦИОНАЛНИТЕ РАЙОНИ И ТЕХНИТЕ ЦЕНТРОВЕ (ГРАДОВЕ)

Динамика на населението и демографските процеси. Динамиката на населението и показателите за демографските процеси в отделните функционални градски райони и техните центрове (градове) следват общите тенденции, характерни за налагащата се през последните три десетилетия „демографска депресия“ в страната. Нейните тежки последици особено се задълбочиха през 2020 г., когато страната беше обхваната от пандемията, причинена от вируса COVID-19. Въпреки това и при тези обстоятелства в демографското развитие на районите и градовете съществуват различия, които са породени от обхвата и интензивността на протичащите в тях демографски процеси. Те в голяма степен са повлияни от изградената и функционираща в центровете на районите социална, икономическа, транспортна, комуникационна и други видове инфраструктура и географски условия.

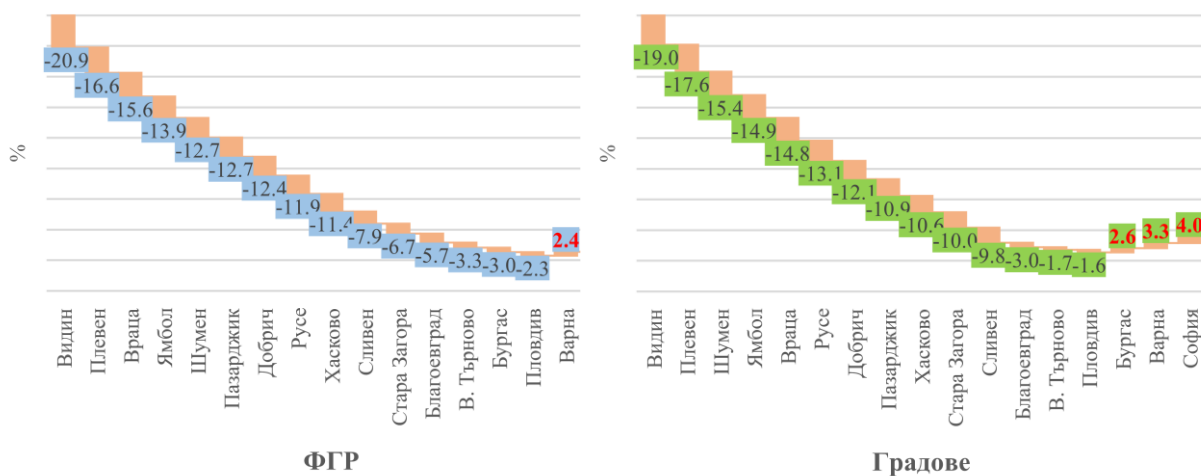
Брой на населението. Между функционалните райони съществува голямо различие в броя на населението в тях. Най-малко е населението на района с център гр. Видин. През 2020 г. в него живеят 54 хил. души и те съставляват под 1% от населението на страната. Още шест от районите сега са с население под 100 хил. души. Общо в тази група от седем района броят на населението е 560 хил. и обхваща 8% от населението на страната. Други шест района са с население от 100 хил. до 172 хиляди. В тях живеят 795 хил. души и съответно 11.5% от населението на страната. Останалите четири района са със значително по-голям брой население. Това са районите, които са се формирали като зона за пътуване (въздействие) на най-големите градове в страната: Бургас - с 272 хил. души (4%), Варна - 415 хил. (6%), Пловдив - 542 хил. (7.8%), и най-големият функционален район в страната с център гр. София, в който живеят 1 537 хил. души, или 23.2% от населението на страната.

1. Функционални градски райони по брой на населението и абсолютен прираст за периода 2010 - 2020 г. и територия

Функционални градски райони	2010	2020	Абсолютен прираст	Площ - км ²
	брой			
България	7504868	6916548	-588320	110372
Благоевград	97335	91751	-5584	1355.4
Бургас	280445	272055	-8390	2947.0
Варна	405616	415476	9860	2037.9
Велико Търново	88442	85484	-2958	885.3
Видин	68321	54018	-14303	622.4
Враца	74648	63033	-11615	706.2
Добрич	115895	101536	-14359	1405.2
Пазарджик	120422	105161	-15261	636.7
Плевен	172083	143561	-28522	1792.2
Пловдив	554945	542203	-12742	2785.3
Русе	195850	172483	-23367	1338.2
Сливен	126716	116666	-10050	1366.6
София	1499301	1537580	38279	5723.2
Стара Загора	166917	155793	-11124	1320.9
Хасково	95729	84862	-10867	739.8
Шумен	107091	93492	-13599	941.7
Ямбол	101648	87480	-14168	1309.6

Само два от функционалните райони през периода 2010 - 2020 г. увеличават своето население. С около 2.5% се е увеличило населението в районите на гр. Варна и гр. София. В тях населението е нараснало съответно с 10 хил. и 40 хил. души. Останалите имат отрицателен общ абсолютен прираст. По брой той е най-голям за районите с центрове градовете Плевен (-28 хил.), Русе (-23 хил.), Видин, Ямбол, Добрич и Пазарджик - с повече от -14 хиляди.

Фиг. 1. Относително намаление на населението (в %) във ФГР и техните центрове (градове) през периода 2010 - 2020 година

Спрямо населението в съответните райони най-голямо е относителното намаление за същия период в районите на Видин - с 21%, Плевен - с 16.6%, и Враца - 15.6%. С относително намаление на населението в границите от 12 до 14% са районите на Хасково, Русе, Добрич, Пазарджик, Шумен и Ямбол. В останалите райони индексът на намалението на населението е под 8%.

Промените и тенденциите в динамиката на населението във функционалните райони в голяма степен се определят от движението на населението в техните центрове. Както вече беше посочено близо 77% от населението на функционалните градски райони живее в техните градове-центрове.

С най-малък брой население през 2020 г. е гр. Видин. В него живеят 39 600 души. От останалите градове десет от тях имат население от 50 до 100 хил. души, като от тях най-малък е гр. Враца - 51 хил., а най-голям е гр. Плевен с население над 91 хиляди. В тази група градове живее население от 713 хил. души, или 23% от населението на всички градове-центрове на функционални райони.

Общо в три от градовете-центрове живеят 460 хил. души и те съставляват 15% от населението в районите. Това са градовете Стара Загора, Русе и Бургас, в които населението е между 125 и 199 хиляди. В двата града Варна и Пловдив общото население е 675 хил. и то е 15% от общото население на градовете. С най-голямо население е столичният град. През 2020 г. населението на гр. София е 1 222 хил. души, или то съставлява 39% от населението на центровете на районите.

2. Центрове на функционални градски райони по брой на населението и абсолютен прираст за периода 2010 - 2020 година

Градове-центрове на ФГР	2010	2020	Абсолютен прираст
	брой		
гр. Благоевград	70259	68179	-2080
гр. Бургас	193564	198593	5029
гр. В. Търново	67214	66103	-1111
гр. Варна	321692	332394	10702
гр. Видин	48859	39568	-9291
гр. Враца	59870	51020	-8850
гр. Добрич	92031	80936	-11095
гр. Пазарджик	74850	66690	-8160
гр. Плевен	110520	91119	-19401
гр. Пловдив	347611	342048	-5563
гр. Русе	155818	135440	-20378
гр. Сливен	92478	83371	-9107
гр. София	1174515	1221785	47270
гр. Стара Загора	139749	125732	-14017
гр. Хасково	76431	68298	-8133
гр. Шумен	86290	72997	-13293
гр. Ямбол	75742	64435	-11307

От всички градове-центрове на функционалните райони само три от тях през сравнителния период са увеличили своето население. Относително най-голямо е това увеличение на населението в гр. София - 4%, или населението в града се е увеличило с повече от 47 хил. души. Населението на гр. Варна се увеличава с 3.3%, или общият абсолютен прираст на града е близо 11 хиляди. По-малки по размер са относителният и абсолютният прираст на населението в гр. Пловдив. Населението му до 2020 г. се е увеличило с 5.6 хил. души, или с 2.6%.

С най-голям отрицателен прираст на населението е гр. Видин. Неговото население през десетте години е намаляло с повече от 9 хил. души, или с 19%. Втори по размер на относителния отрицателен прираст е гр. Плевен - с близо 18%, или с повече от 19 хил. души. През този период градът изпада от групата градове с население над 100 хил. души. Следват още три града (Враца, Ямбол и Шумен), в които относителното намаление на населението е между 14.8 и 15.4%. По брой намалението на населението е в границите между 9 и 13 хил. души.

От останалите градове с 3%, съответно с 2 хил. души, намалява населението на гр. Благоевград. Още по-малко е относителното намаление на населението в гр.

Велико Търново и гр. Пловдив - съответно с 1.7 и 1.6%. В гр. Велико Търново населението намалява с 1 111 души, а в гр. Пловдив - с 5 560 души.

Естествено движение на населението. Сегашното демографско състояние в страната се характеризира не само с намаляване на населението, но и с неговото остаряване и влошаване на основните параметри на естественото му възпроизводство.

Раждаемост на населението във ФГР. През 2010 г. най-високо е било равнището на раждаемостта в районите с центрове гр. Сливен (12.2%), гр. Варна (11.8%) и гр. София (11.2%). С коефициент на раждаемост между 10 - 11‰ са осем от районите в страната, а в шест стойностите на коефициента са под 10‰. Най-ниска е била раждаемостта във функционалните райони на градовете Видин и Враца - 7.6 и 7.7‰.

Раждаемостта във всички функционални райони (с изключение на район Враца) намалява. В сравнение с 2010 г. най-голямо намаление на раждаемостта има в районите с центрове Хасково (с 2.7‰), Варна (с 2.8‰), Добрич и Пазарджик - по 2.9‰. Незначителни са промените в равнището на раждаемостта в районите на Ямбол и Плевен, където коефициентът на раждаемост намалява с 0.6 - 0.7‰. В района на гр. Враца има минимално увеличение с 0.6‰, но там равнището на раждаемостта е много ниско.

Тенденцията на намаляване на раждаемостта през последното десетилетие поставя страната и отделните райони в нея в дълбок демографски упадък и изключително свит режим на биологично възпроизводство на населението. През 2020 г. са регистрирани много ниски, критични нива на раждаемост в районите на гр. Видин (5.4‰) и на такива големи градове като Русе и Шумен - 6.9‰. С раждаемост около 7.3‰ са районите на Добрич, Пазарджик и Хасково. Относително по-висок е коефициентът на раждаемост (между 9.0 - 9.6‰) в районите на Варна, Ямбол и София. Най-висока стойност има коефициентът на раждаемост в района с център гр. Сливен - 11.1‰, но и това ниво на раждаемостта не осигурява положителен естествен прираст на населението в района.

Смъртност на населението във ФГР. Равнището на смъртността през последната година силно е повлияно от настъпилата пандемия COVID-19. Но трябва да се отчита, че смъртността в страната през последните две десетилетия непрекъснато се увеличава под влиянието на различни демографски и други социални фактори. През 2010 г. най-високо е равнището на смъртността (над 15‰) в районите на Добрич, Плевен, Ямбол и Видин - 17.1‰. Най-нисък е коефициентът на смъртност в районите с центрове гр. Варна - 11.5‰, и гр. Благоевград - 11.3‰. В останалите райони равнището на смъртността е от 12.2 до 14.4‰. В сравнение с 2010 г. коефициентът на смъртност в районите Видин и Пазарджик се е повишил с повече от 6‰, в Благоевград и Русе - с над 5‰, а в още три района - с повече от 4‰. Най-малко е нараснал коефициентът на смъртност в районите на гр. София - с 1.8‰, и гр. Велико Търново - с 1.2‰. В останалите райони увеличението на коефициента е под 2‰.

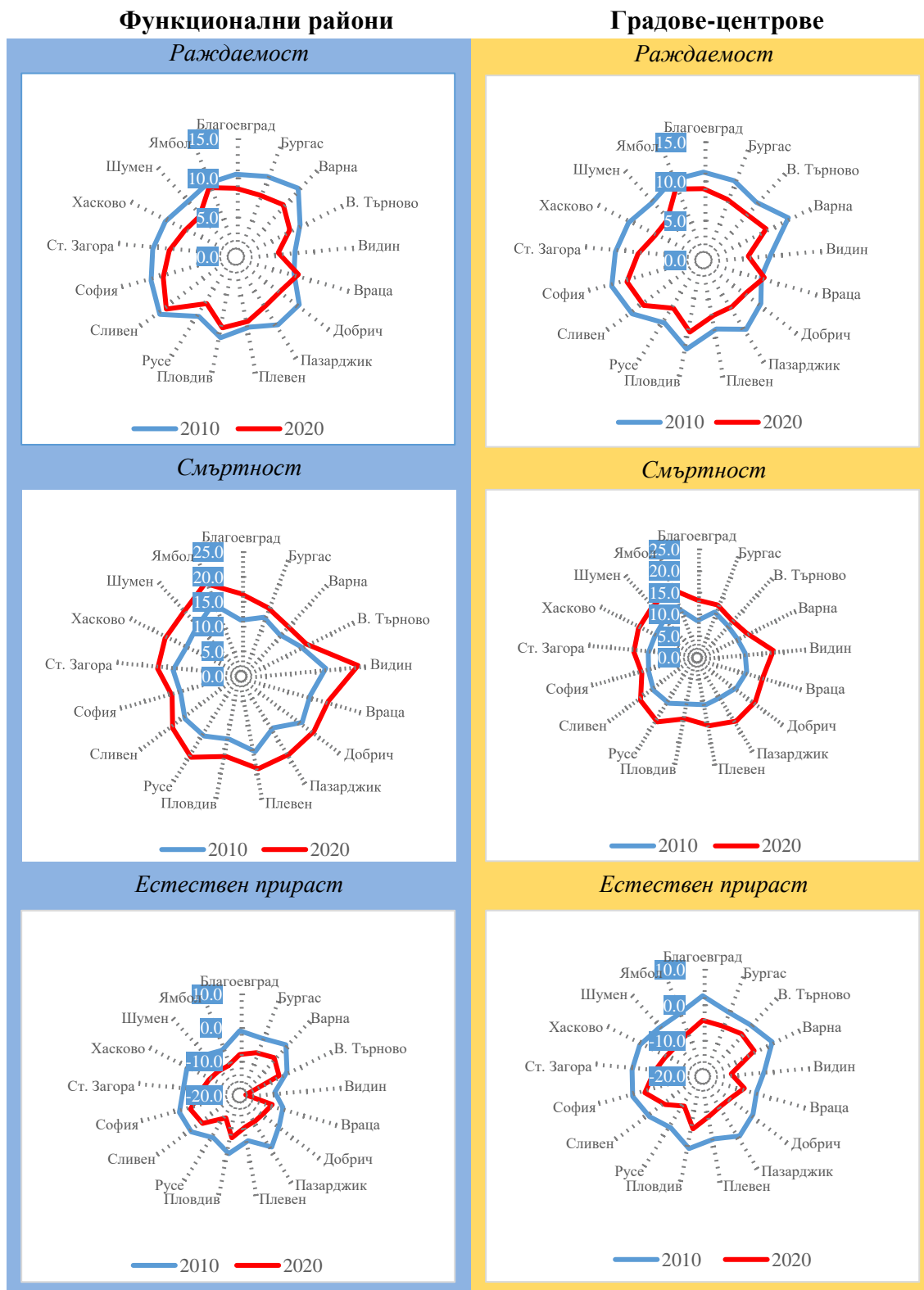
През 2020 г. в седем района коефициентът на смъртност е над 18‰, като най-висока стойност има той в районите на гр. Ямбол - 20.1‰, и гр. Видин - 23.6‰. В районите с центрове Хасково, Сливен и Шумен смъртността е малко над 17‰, а в други три района (Пловдив, Стара Загора и Благоевград) е между 16 и 17‰. Най-

ниско е равнището на смъртността в района на гр. Варна - 13.8‰, а в останалите три района то е 14 - 15‰.

Естествен прираст на населението във ФГР. При тези неблагоприятни демографски тенденции в раждаемостта и смъртността естественият прираст на населението е отрицателен във всички функционални райони. С най-висок отрицателен прираст през 2010 г. са били районите на Русе (-5.2‰), Добрич, Ямбол, Плевен, Враца и Видин (-9.5‰). В границите от 3.1 до 4.3‰ е коефициентът на естествен прираст в районите на градовете Стара Загора, Шумен, и Велико Търново. Останалите са с естествен прираст на населението от -1.4‰ до -2.4‰. Единствено районът на гр. Варна през тази година има минимален положителен естествен прираст от 0.4‰.

Отрицателните стойности на коефициента на естествен прираст през 2020 г. са още по-големи. Най-голямо нарастване на коефициента има в районите на Пазарджик (с -9.2‰), Видин (с -8.7‰), Хасково, Русе и Благоевград - с малко над -7‰. С най-малка стойност се е увеличил коефициентът на прираст в района на гр. Велико Търново - с 2.7‰.

Фиг. 2. Естествено движение на населението във функционалните райони и техните центрове

През 2020 г. с най-висок отрицателен прираст на населението сред районите е този на гр. Видин - минус 18.2‰. В границите от -10‰ до -12‰ е естественият прираст в шест от районите. Толкова са и районите, в които естественият прираст е между -7‰ и -10‰. По-ниски са стойностите, но също отрицателни, на коефициента на естествен прираст в районите с центрове гр. София и гр. Варна (по -4.8‰), гр. Сливен (-6.2‰) и гр. Бургас (-6.4‰).

Раждаемост на населението в центрoвете на ФГР. Развитието (демографско, социално, икономическо, образователно и т.н.) на градовете-центрове има изключително силно влияние върху определянето на границите на тяхното въздействие и развитието на формираните функционални райони. В този смисъл динамиката на демографските процеси във функционалните райони основно се определят от тези за населението в техните центрове, а освен това трябва да се има предвид, че повече от 70% от населението на районите живее в градовете. Независимо от това съществуват определени разлики в резултат от взаимодействието на центрoвете със зоните за пътуване или зоните на въздействие.

В пет от градовете равнището на раждаемост е по-високо от това в съответния район. В гр. Варна коефициентът на раждаемост е с 1.2‰ по-висок от този в района, а в останалите райони разликата е под 1‰. По-нисък с 1.3‰ е коефициентът на раждаемост в гр. Плевен и с 1.6‰ в гр. Сливен в сравнение с показателите за техните райони.

През 2010 г. най-висок е коефициентът на раждаемост в градовете София и Варна (по 12.1‰), а в Благоевград, Стара Загора и Пловдив той е бил в границите 11 - 12‰. В пет от градовете раждаемостта е в интервала 10 - 11‰, а за шест от тях тя е била по 10‰. Най-ниска раждаемост през 2020 г. е отчетена в гр. Враца - 7.7‰.

В сравнение с 2010 г. във всички градове равнището на раждаемостта се понижава с изключение на гр. Враца, където има малко нарастване - с 0.4‰. Най-много след 2010 г. е намалял коефициентът на раждаемост в градовете Варна, Пазарджик, Шумен и Хасково - от 3 до 3.7‰. В градовете Ямбол, Плевен, Велико Търново и София коефициентът на раждаемост е по-нисък с 1.8 до 2.0‰ през 2020 година. През същата година равнището на раждаемостта е най-високо в гр. София - 10.1‰. В границите от 9 - 9.7‰ е коефициентът на раждаемост в градовете Благоевград, Пловдив, Сливен и Ямбол. Много ниско е равнището на раждаемостта в градовете Шумен, Добрич, Хасково и Пазарджик - 6.9‰, и най-ниско в гр. Видин - 5.7‰.

Смъртност на населението в центрoвете на ФГР. През 2010 г. с най-високи показатели за смъртност са градовете Ямбол, Русе и Сливен - над 12‰. В осем града коефициентът на смъртност е в границите между 11 и 12‰ и в пет града - между 10 и 11‰. Най-нисък коефициент на смъртност е регистриран в гр. Благоевград - 8.5‰.

През 2020 г. пандемичната обстановка допринесе за повишаване на равнището на смъртността. То достигна над 17‰ в градовете Ямбол, Пазарджик, Русе и Видин. Коефициентът на смъртност е в интервала от 15 до 17‰ в градовете Хасково, Шумен, Враца, Плевен, Сливен и Добрич. Най-ниска е неговата стойност в гр. Велико Търново - 11.8‰. В сравнение с 2010 г. най-голямо е нарастването на коефициента на смъртност в градовете Пазарджик и Видин - по 6.5‰, в Русе,

Добрич и Плевен - с около 5%. Най-малко е покачването на равнището на смъртност в гр. Велико Търново и гр. София - по 1.6‰, и с 1.8‰ - в гр. Бургас.

Смъртността на населението в градовете е на по-ниско равнище в сравнение със смъртността в районите. През 2010 г. най-голямо е различието между коефициентите на смъртност в гр. Видин и неговия район. В града смъртността е с 6‰ по-ниска от равнището на смъртността общо за района. По-ниска е смъртността в гр. Добрич (с 4‰) и в градовете Варна и Ямбол (с 3.4‰) от съответните показатели в техните райони. И през 2020 г. отново с 6‰ е по-ниска смъртността в гр. Видин в сравнение с показателя за неговия район. В градовете Плевен и Благоевград коефициентът на смъртност е по-нисък с 3‰ в сравнение с коефициентите в техните райони. Сравнението на показателите за смъртността в градовете и техните райони показва, че тези различия през последната година намаляват и коефициентите на смъртност се приближават по стойност.

Естествен прираст на населението в центровете на ФГР. През 2010 г. четири от градовете имат положителен естествен прираст. Той е най-голям в Благоевград - 2.7‰, следван от прираста на населението в гр. Варна (0.4‰), гр. Пловдив и гр. София - по 0.6‰. За всички останали градове прирастът е отрицателен. Минимална е неговата стойност (под 1‰) в пет от градовете, а в седем от тях отрицателният прираст е между 1 - 3‰. С най-висока отрицателна стойност е коефициентът на естествен прираст през 2020 г. в гр. Русе - минус 3.0‰, и минус 4.2‰ - в гр. Враца.

Непрекъснатото влошаване на показателите за раждаемостта и смъртността доведе до формирането на отрицателен естествен прираст на населението във всички градове през 2020 година. Най-голямо е нарастването на отрицателната стойност на прираст в градовете Пазарджик (с -9.9‰) и Видин (с -9.4‰). Със 7 до 8‰ нараства отрицателната стойност на прираста в градовете Шумен, Русе, Добрич и Хасково. Увеличението на стойността на прираста в гр. Враца, гр. Велико Търново и гр. София е най-малко и е около -3.6‰.

През 2020 г. всички градове имат отрицателен естествен прираст. Най-висока е отрицателната стойност на коефициента на естествен прираст в гр. Видин - минус 11.9‰. Още три от градовете - Пазарджик, Русе и Добрич, са с големи отрицателни коефициенти - над 10‰. Минималните отрицателни стойности на естествения прираст, по-малки от -4‰, са в градовете Варна, Велико Търново и София. Благоевград и Бургас са с коефициенти -4.2 и 4.8‰. За останалите градове коефициентът на естествен прираст е от -5 до 8.8‰.

Възrastова структура на населението. Възrastовата структура на населението е важна характеристика на населението и определяща среда, в която се развиват демографските процеси, а от друга страна, тя е резултат от тенденциите и интензивността, с които протичат тези процеси.

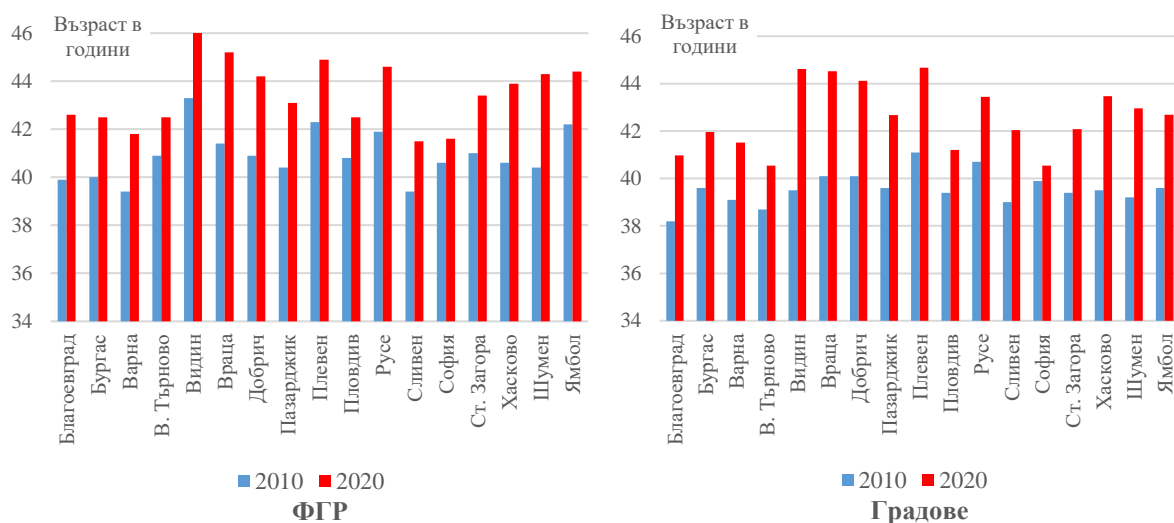
Средна възраст на населението. Обобщаващ измерител на тенденциите в развитието на възrastовата структура на населението е неговата средна възраст. За последните десет години средната възраст (средна аритметична възраст) на населението в страната е нараснала от 42.7 години през 2010 г. на 44.0 години през 2020 година. Във функционалните райони средната възраст на населението за същия период се увеличава от 40.9 на 43.6 години, което показва, че населението

във функционалните райони е относително по-младо. По-ниска е средната възраст на населението в градовете. Тя се изменя от 39.6 на 42.6 години през 2020 година.

В отделните *функционални райони* процесът на стареене на населението протича с различен темп. През изследвания период средната възраст на населението най-много се увеличава в районите на Видин - с 4.1 години, Шумен - с 3.9 години, и Враца - с 3.6 години. В районите на Добрич и Хасково увеличаването на средната възраст също е над 3 години. Най-малко е нарастването на средната възраст на населението в районите с центрове градовете София - с 1 година, Велико Търново и Пловдив - съответно с 1.6 и 1.7 години.

През 2020 г. с най-ниска стойност е средната възраст в районите на гр. Сливен - 41.5 години, гр. София - 41.6 години и гр. Варна - 41.8 години. При сравняването на средната възраст най-старо е населението в района на гр. Плевен - 44.9 години, гр. Враца - 45.3 години, гр. Видин - 44.7 години, следвани от района на гр. Русе - с 44.6 години.

Фиг. 3. Средна възраст (в години) на населението във ФГР и техните центрове (градове) през 2010 и 2020 година

От центрoвете на районите най-много се е повишила средната възраст на населението в гр. Видин - с 5.1 години, гр. Враца - с 4.4 години, и Добрич - с 4 години. След тях са градовете Плевен и Шумен - съответно с 3.6 и 3.8 години. Много по-малко за периода е нараснала средната възраст в гр. София - с 0.6 години, гр. Велико Търново - с 1.4 години, и гр. Пловдив - с 1.8 години.

Средната възраст на населението през 2020 г. е най-висока в гр. Плевен (44.9 години), гр. Видин (44.6 години), гр. Враца (44.5 години) и гр. Добрич - 44.1 години. Със сравнително по-младо население според изчислената средна възраст са градовете София и Велико Търново със средна възраст 40.5 години, Благоевград - 41.0 години, Пловдив - 41.2 години, и гр. Варна - 41.5 години.

Визуалното сравняване на разпределението на функционалните райони и на техните центрове по показателя за средната възраст (фиг. 3), а също и от разликите

при нарастване на средната възраст в тях се установява, че населението в градовете е „по-младо“. Следва и втори извод, че застаряването на населението в градовете настъпва с по-голям темп. За проследявания период средната възраст на населението във функционалните райони се покачва с 2.7 години, а в градовете - с 3 години.

Разпределение на населението по възрастови групи. През изследвания период са настъпили негативни изменения в основните възрастови структури на населението в страната и в частност във функционалните райони и техните центрове. Нарушава се възрастовият баланс на населението, намаляват броят и относителният дял на населението в трудоспособните възрасти и се влошават пропорциите във възрастовите зависимости.

Във функционалните райони през 2010 г. относителният дял на най-младото население на възраст до 14 години е бил в границите от 11.9% за район Велико Търново до 17.4% в района на гр. Сливен. През следващите години големи промени в относителните дялове на тази група население не са настъпили. Само в районите на градовете Благоевград, София и Велико Търново делът на младите хора се е увеличил с малко над 1.4%. В останалите райони този дял се запазва или незначително се променя. През 2020 г. относителният дял на населението до 14 години е най-малък в района на гр. Видин - 11.9%, и най-висок - в района на гр. Сливен, но вече с 18.3%.

По-съществени са промените в относителните дялове на населението във възрастовата група 15 - 64 години. Неговият относителен дял в общата възрастова структура на населението в районите през 2010 г. е бил в границите от 67.3% за района на гр. Сливен до 73% за района на Благоевград. До 2020 г. делът на тази възрастова група население намалява във всички райони. Най-голямо е намалението в районите на градовете Плевен - със 7.4%, Видин - със 7.9%, и Враца - с 8.3%. Във функционалните райони на гр. София, гр. Варна и гр. Пловдив това намаление е минимално - от 4.1 до 4.6%. В останалите райони намаляването на относителния дял на населението в трудоспособните възрасти е в границите от 5.7 до 6.8%. В резултат на тези промени през 2020 г. относителните дялове на населението от тази възрастова група са по-малки и са в интервала от 60.3 до 61% за районите на градовете Видин, Плевен и Ямбол и до 66 - 67% за районите на гр. Велико Търново, гр. Благоевград и гр. София.

Значими са и промените в относителните дялове на населението на възраст 65 и повече години. През 2010 г. това население е съставлявало от 14 до 19% от населението в районите. С най-малък дял е било то в районите на Благоевград и Варна - под 15%, а с най-голям относителен дял в районите на Плевен и Ямбол - по 18.3%, и в района на гр. Видин - 19%. През десетгодишния период най-много се е увеличил делът на това население в районите на Видин и Враца - над 8%, а най-малко - в районите на гр. София и гр. Пловдив - под 4%. През 2020 г. относителните дялове на населението на 65 и повече години във възрастовата структура на населението имат по-високи стойности. Най-ниски са те в районите на гр. София (18.5%) и гр. Варна (18.8%), а най-високи в районите на градовете Плевен (24.7%) и Видин (27.8%).

В центровете на районите също настъпват промени във възрастовата структура на населението. Населението във възрастовата група до 14 години в

градовете през 2010 г. варира от 12.1% в гр. Велико Търново и 12.4% в гр. Русе до 15.1% в градовете Хасково и Ямбол и 16.4% в гр. Сливен. През следващите години относителният дял на младото население намалява с 1.1% в гр. Видин и незначително в гр. Хасково (с 0.2%) и гр. Враца (с 0.1%). Най-голямо е увеличението на младото население в гр. Велико Търново - с 2.4%, а в градовете София, Пловдив и Благоевград - с малко над 1.7%. В резултат на тези промени през 2020 г. с най-голям относителен дял е населението от 0 - 14 години в гр. Бургас - 16.0%, гр. Ямбол - 16.4%, и гр. Сливен - 17%, а с най-малък - в гр. Видин, гр. Русе и гр. Враца - под 14%.

За промените във възрастовата структура на населението влияние оказва намаляването на броя и относителния дял на населението в групата 15 - 64 години. През 2010 г. относителният дял на населението в трудоспособните възрасти е висок. Неговата най-ниска стойност е била в гр. Сливен (70.3%) и гр. Хасково (71.3%). В градовете Благоевград и Велико Търново делът на населението от тази възрастова група е най-висок - съответно 75.8 и 76.2%. След 2010 г. във всички градове намалява броят и относителният дял на населението на възраст 15 - 64 години. Най-голямо е намалението на този относителен дял в гр. Плевен (10%), гр. Враца (9.7%) и гр. Видин (9.4%). От 4 до 6% е намаляването на относителните дялове на населението в градовете София, Пловдив и Варна. Това е минималното намаление на разглеждания относителен дял. През 2020 г. крайните точки на интервала, в който варират относителните дялове на трудоспособното население, имат по-ниски стойности. В градовете Сливен, Плевен и Ямбол делът на населението на възраст 15 - 64 години е 63% и това са най-ниските стойности. Максималните стойности на относителния дял се установяват в градовете София, Благоевград и Велико Търново - в границите на 67 - 68%.

Увеличава се броят и относителният дял в градовете на най-възрастното население. През 2010 г. най-малък е бил относителният дял на населението на възраст 65 и повече години в градовете Благоевград (10.8%), Видин (11.4%) и Велико Търново (11.7%). В гр. Плевен и гр. Пловдив делът на старите хора е бил 13.9%, а най-висок е бил в гр. София - 14.7%, и Русе - 15.2%. Процесът на стареене на населението в градовете се повишава - с 8 до 10.5% нараства относителният дял на най-възрастните хора в градовете Добрич, Плевен, Враца и Видин. Под 5% е увеличението на този дял в градовете София, Варна и Пловдив. Сега най-малък е относителният дял на населението на 65 и повече години в гр. Благоевград - 17.0%, гр. София - 17.4%, и гр. Велико Търново - 17.5%. Последиците от застаряването на населението най-силно са се проявили в гр. Видин и гр. Плевен, където относителният дял е най-голям - съответно 22 и 22.8%. Висок е относителният дял на старите хора и в градовете Русе, Добрич и Враца, където неговата стойност е над 21%.

Възrastови зависимости сред населението. Негативните промени във възрастовата структура на населението водят до влошаване на съотношението между броя на населението извън трудоспособните възрасти към това на възраст 15 - 64 години във всички функционални райони.

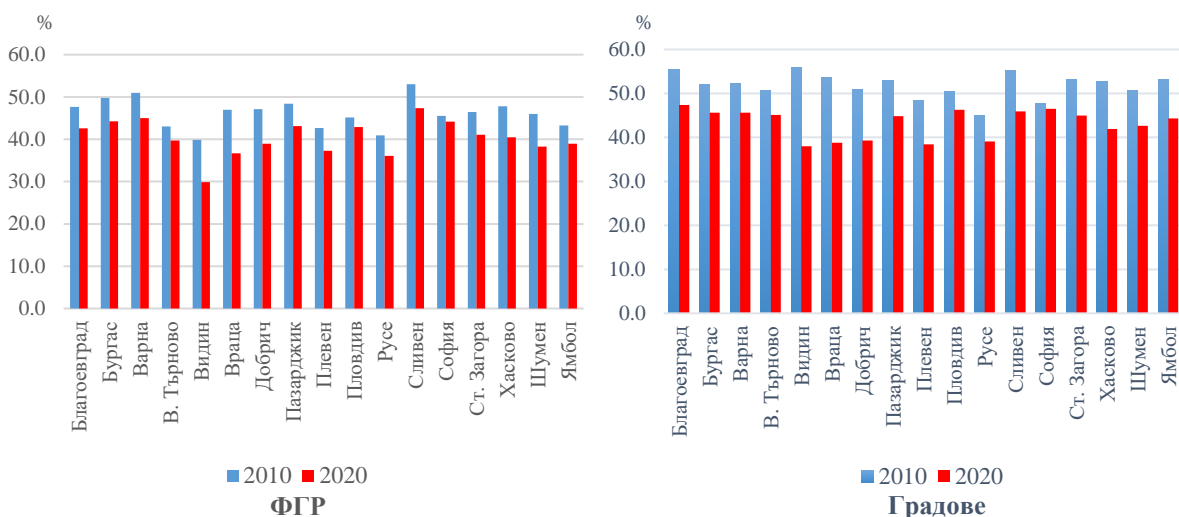
Във функционалните райони коефициентът на демографска зависимост (демографско натоварване) през 2011 г. е бил най-благоприятен (с минимална стойност) в районите на гр. Благоевград и гр. Велико Търново - съответно 37 - 38%.

И по отношение на този показател се очертават районите със застаряващо население. Равнището на демографско натоварване на населението от независимите възрасти е най-високо в районите на Видин, Плевен и Ямбол - над 46%, и на гр. Сливен - 48.7%. В останалите райони коефициентът на демографска зависимост има стойности между 40 и 44%.

Продължаващата тенденция на застаряване на населението и намаляване на броя и относителния дял на населението в трудоспособните възрасти и след 2010 г. води до значително увеличаване на показателите, характеризиращи демографските зависимости. В районите на градовете София, Варна и Пловдив коефициентът се увеличава с 9 - 10%. Много по-голямо е това увеличение в районите на градовете Ямбол (с 16%), Плевен (с 18%), Враца и Видин - по 19%. В останалите райони увеличението е от 13 до 15%. В резултат на това през 2020 г. стойностите на коефициента на демографска зависимост са значително по-големи. В районите на Ямбол, Плевен и Видин те са в интервала от 64 до 66%. Това означава, че в тези райони 100 лица от независимите възрасти (15 - 64 години) освен осигуряване на собствената си издръжка трябва да издържат чрез своя труд още 65 лица, които са в извън трудоспособна възраст. С най-ниска стойност - около 50%, е този показател в районите на гр. София и гр. Благоевград.

През 2010 г. само в два от районите относителните дялове на населението от най-младите възрасти (до 14 години) в общото демографско натоварване имат стойности над 50%. Това са районите на гр. Сливен (53%) и гр. Варна (51%). През 2020 г. във всички райони тези относителни дялове са под 50%, като най-големи са те в районите на градовете София, Бургас, Варна (44 - 45%) и Сливен - 47%. Най-слабо е влиянието на младото население в коефициента на зависимост в района на гр. Видин - 30%.

Фиг. 4. Относителен дял (в %) на младото население (0 - 14 години) в общото демографско натоварване на населението в активните възрасти

В градовете-центрове на функционалните райони демографската натовареност на населението в трудоспособните възрасти също се увеличава, но в тях показателите са по-ниски от общите за районите. През 2010 г. коефициентът на демографска зависимост е най-нисък в градовете Благоевград (31%) и Велико Търново (32%), следвани от още осем града, в които коефициентът на зависимост е 35 - 37%. В границите от 38 - 40% е коефициентът в други седем града, а най-висок е той в гр. Хасково (40.3%) и гр. Сливен - 42.3%.

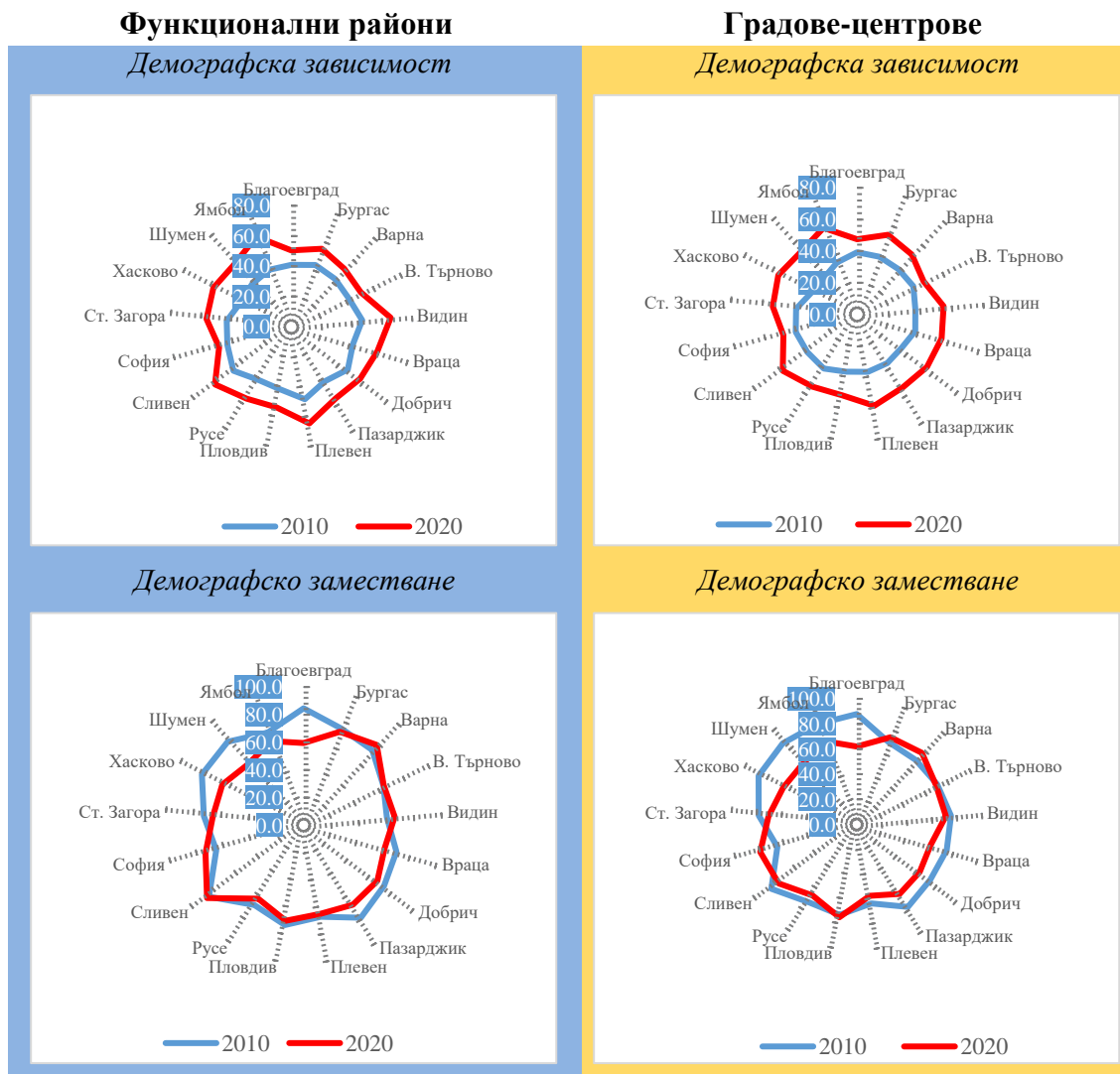
Във всички градове през следващите години коефициентът на демографска зависимост се увеличава. Най-голямо е това увеличение в градовете Благоевград и Велико Търново - с повече от 14%. В Пазарджик, Бургас, София и Пловдив нарастването е с 6%. Най-малко се увеличава коефициентът на обща зависимост в гр. Русе (1%) и в градовете Плевен и Хасково - с 1.5%. В останалите градове увеличението на този показател е между 2 и 6%.

Въпреки най-голямото нарастване на показателите за демографското натоварване в градовете Благоевград и Велико Търново и през 2020 г. те остават с най-ниско демографско натоварване на населението в активните възрасти - 47%. С 1% е по-висок показателят за гр. София. След тях следват 11 града, за които коефициентът на зависимост е в интервала 51 - 56%, и градовете Ямбол, Плевен и Сливен - с коефициент на зависимост 59%.

През 2010 г. относителният дял на младите хора (до 14 години) при определяне на равнището на демографска натовареност на населението от независимите възрасти само в три града - Русе, София и Плевен, е под 50%. Най-големи са стойностите на относителния дял в Благоевград, Видин и Сливен - над 55%. В останалите градове неговите стойности са между 50 и 54%. През следващите години застаряването на населението в градовете намалява тежестта на младото население в структурата на показателя за демографската натовареност и като резултат във всички градове разглежданият относителен дял е под 50%. Най-висок по стойност е коефициентът на зависимост в градовете Сливен, Пловдив,

София и Благоевград - над 46%. Още в четири града относителният дял е над 45%, а в други - между 42 и 45%. Най-малък е делът на младите хора в демографското натоварване в градовете Видин, Плевен, Враца, Русе и Добрич, където техният относителен дял е в интервала 38 - 39%.

Фиг. 5. Коefициенти (в %) на демографска зависимост и демографско заместване във функционалните райони и техните центрове

Демографско заместване на трудоспособното население. Извън демографските аспекти, при такава възрастова структура и показатели за режима на възпроизводство на населението възникват рискови проблеми във формирането и възстановяването на трудовия потенциал на страната, а оттук и за нейното икономическо развитие. Неблагоприятните тенденции във възпроизводството на трудоспособното население се очертават и чрез показателите за демографското заместване на населението в активните възрасти.

До 2006 г. коефициентът на заместване в страната е над 100%, т.е. 100 лица, излизащи от трудоспособните възрасти (60 - 64 години), са били замествани от 106 лица, влизащи (15 - 19 години) в трудоспособните възрасти. След тази година той започва да намалява и достига най-ниската си стойност през 2016 година - 62%. През последните няколко години съотношението между влизащите и излизащите лица от трудоспособна възраст слабо се покачва и през 2020 г. достига до 67%. През 2010 г. равнището на заместване е близо 74%. Следва обобщението, че след 2016 г. в страната не се осъществява пълно възпроизводство на трудоспособното население.

В началната година на изследвания период най-висок е коефициентът на демографско заместване, но под нормата за възпроизводство на трудовия потенциал: *в районите* на Шумен и Хасково - 82%, Благоевград и Сливен - над 85%. В осем от районите коефициентът на заместване по относителна стойност е в интервала 70 - 79%, а за четири района - между 64 до 70%. Най-ниско е равнището на демографско заместване в района на гр. Видин - 60%.

През следващите години съотношението на заместване в районите се променя с различни посоки и стойности. В пет от районите коефициентът на заместване се покачва в районите на градовете София (с 8%), Видин (с 6%), Варна (с 5%) и Сливен (с 1.6%) и остава на почти същото равнище в района на гр. Велико Търново (с 0.3%). В останалите райони коефициентът на заместване намалява най-много в районите на Благоевград и Шумен - над 20%, и Пазарджик - 11%. Минимални са намаленията на коефициента в районите на Плевен (с 1.9%) и Бургас - с 2.6%.

През 2020 г. с най-висок коефициент на демографско заместване е районът на гр. Сливен - 88%. Следват районите на Варна (79%), София (74%) и Бургас (72%). В три от районите коефициентът на заместване е около 60%. Това са районите на градовете Благоевград, Шумен и Враца. В останалите функционални райони този показател е в границите 62 - 68%.

В центровете на районите през 2010 г. с най-високи коефициенти на демографско заместване (над 87%) са градовете Хасково, Шумен и Благоевград. В тях 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 87 - 88 души, влизащи в групата на трудоспособното население. С коефициент на заместване около 85% са гр. Сливен и гр. Ямбол. През тази година най-нисък по стойност е коефициентът на заместване в гр. Плевен - 64%, следват градовете София - 66%, и Варна - 70%. В останалите девет града стойността на коефициента е в границите между 70 и 78%.

През следващите десет години настъпват съществени изменения в показателите за заменяемостта в трудовия ресурс на градовете. С над 20% намалява коефициентът на заместване в гр. Хасково и гр. Шумен, а в Благоевград намалението е повече от 25%. В градовете Добрич, Пазарджик, Враца и Ямбол намалението на коефициента е с 10 - 15%, а в други шест града то е по-малко - под 8%. За периода в четирите най-големи града на страната коефициентът на заместване е повишил своята стойност. В гр. Пловдив той е нараснал с 2%, в гр. Бургас - с 4%, в гр. Варна - със 7.5%, и най-много в гр. София - с 14%.

В резултат на тези промени през 2020 г. се установява различно подреждане на градовете съобразно оценката, която дава коефициентът на заместване, относно режима на възпроизводство на трудовия потенциал. В сравнителен план

коэффициентът на заместване в градовете през 2010 г. е бил в границите 64 - 88%, а сега неговите стойности са между 58 и 80%.

Град Плевен остава на най-ниското ниво и през 2020 г. коэффициентът на заместване е 58%. Град Шумен и особено гр. Благоевград са с най-голямото намаление на коефициента на заместване и заедно с градовете Добрич и Враца оформят групата, в която показателят е най-малък и е под 65%.

От градовете с относително високи стойности на коефициента през 2010 г. Хасково и Ямбол също влошават своите позиции и сега са с нива на коефициента под 71%. Единствено гр. Сливен относително запазва своята позиция, но също с намалена стойност на коефициента (74%). Със сравнително по-високи стойности на коефициента на заместване са градовете Бургас (74%), Пловдив (75%) и Варна (77%). Сега с най-висока стойност е коэффициентът на заместване в гр. София - близо 80%.

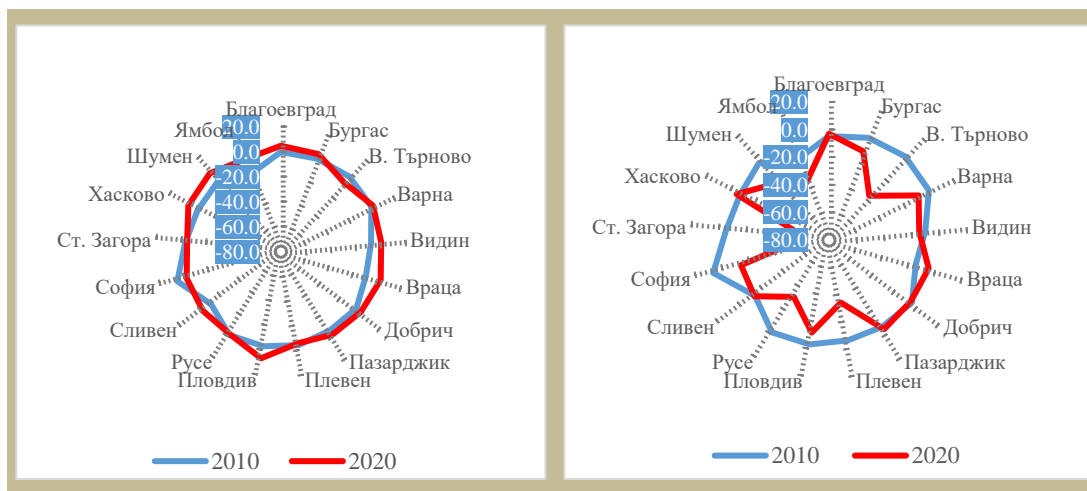
Миграционни процеси във функционалните райони. Миграционните процеси също оказват силно влияние върху демографското развитие на населението във функционалните райони и техните центрове. През 2010 г. обхватът, респ. интензитетът на миграционните процеси, изчислен средно спрямо населението във функционалните райони, е в границите 18‰ за заселванията и 22‰ за изселванията. През 2020 г. миграцията не оказва съществено влияние върху броя на общото население в районите, но за някои от тях нетната миграция е значима по размер и с различен (положителен или отрицателен) знак на въздействие. Районите на гр. Варна и гр. Велико Търново увеличават с 1‰ своето население, а на гр. София - с повече от 6‰. Миграционните процеси не оказват съществено влияние и не променят броя на населението в районите на Благоевград и Бургас. За тях миграционното салдо е около нулата. В седем от районите миграцията намалява населението от 2 до 6‰. С най-висок отрицателен миграционен прираст са районите на градовете Видин (-7.7‰), Враца (-9.2‰), Сливен (-10.1‰) и Ямбол (-13.4‰).

Интензивността на миграционните процеси през 2020 г. е по-висока - средно около 37‰ по отношение на заселванията и изселванията на населението. Обхватът също е много по-голям. Регистрирани са над 140 хил. заселвания и близо 139 хил. изселвания. В резултат на този баланс населението във функционалните райони се е увеличило с 1 500 души. Сега седем от районите увеличават своето население в резултат на миграцията. Миграционният прираст е най-голям за населението в района на гр. Пловдив (7‰), а в други шест района прирастът е между 2.4 и 4.6‰. Миграцията не повлиява върху броя на населението в три района с центрове Ямбол, Добрич и Благоевград. С минимален отрицателен миграционен прираст - около 1.7‰, са районите на градовете Пазарджик, София и Сливен. Миграционният прираст на населението в района на гр. Русе е -2.4‰ и -4.7‰ - в района на гр. Стара Загора. С най-висока стойност е отрицателният прираст в районите Велико Търново и Плевен - над 5‰.

Фиг. 6. Относителен миграционен прираст (в %) на населението във функционалните райони и в градовете-центрове

Функционални райони

Градове-центрове

В градовете преселванията на населението протичат с малко по-висока интензивност. През 2010 г. интензитетът на заселванията в градовете е около 20‰, а на изселванията - 25‰. Положителен миграционен прираст на населението има в гр. Варна (1‰), гр. Велико Търново (2‰) и гр. София (7.2‰). В гр. Бургас и гр. Русе броят на населението незначително намалява в резултат на миграцията. В пет от градовете (Пловдив, Шумен, Добрич, Благоевград и Стара Загора) намалението е в границите от 3 до 5‰. По-голям е отрицателният миграционен прираст на населението в градовете Плевен, Хасково, Пазарджик и Видин - от 6 до 10‰. С най-голям отрицателен прираст (13 - 17‰) през 2020 г. са градовете Сливен, Враца и Ямбол.

През 2020 г. настъпват съществени промени в обхвата, интензитета и направленията на миграционните потоци в градовете. Осъществени са повече от 65 хил. заселвания (22‰) и близо 117 хил. изселвания (41‰). В резултат на това общото население в центровете (градовете) на функционалните райони намалява с повече от 51 хил. души. През 2020 г. всички градове имат отрицателен прираст в резултат на миграционните процеси. В шест от градовете населението е с относително намаление между -3 и -8‰. Това са градовете Благоевград, Пазарджик, Враца, Хасково, Добрич и Варна. В други пет града (Бургас, Пловдив, Сливен, София и Видин) миграционният прираст е от -11 до -14‰. С много висок отрицателен прираст - от 24 до 36‰, е населението в градовете Шумен, Русе, Плевен, Ямбол и Велико Търново. Изключително висок е относителният миграционен прираст на населението (който се нуждае от допълнително проучване) в гр. Стара Загора. Населението в него в резултат на миграцията е намаляло с повече от 60‰, или с над 8 хил. души през 2020 година.

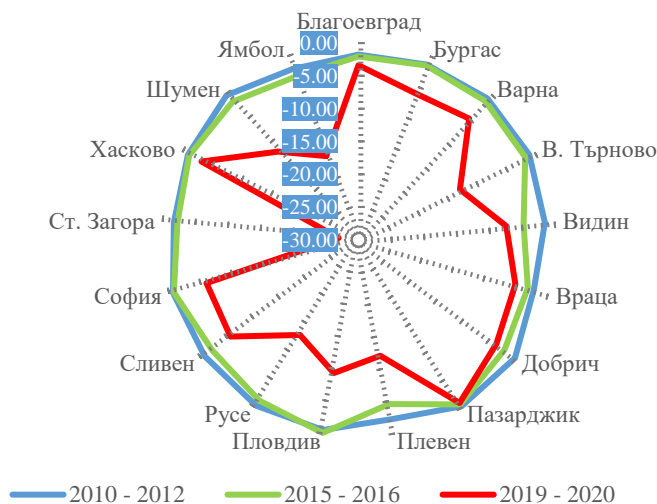
Миграция на населението във функционалните райони. През последните десет години настъпиха промени в миграционното поведение на населението вътре в страната. Намаля „гравитационната сила“ на големите градски центрове за

мигрантите и направлението на миграционните потоци се пренасочиха от градовете-центрове към тяхната периферия, очертана като „зона за пътуване“. Разширяването и подобряването на пътните комуникации в определени направления и увеличаването на автомобилния парк позволява да се съчетават по-добрите условия на живот и извънградските зони (в близки населени места) с осигуряването на икономическата заетост в по-големите градове.

От 2010 г., когато във връзка с проекта Urban Audit започва наблюдението на този вид миграция, се установява, че до 2016 г. всички градове-центрове на функционалните райони намаляват населението си в резултат на миграционните процеси между тях и населените места в зоните на пътуване. През 2017 - 2018 г. миграцията в границите на функционалните райони намалява своя размер и интензитет. Десет от центровете на районите през тези години имат положителен миграционен прираст, но в половината от тях неговата стойност е под 0.5‰. Най-голям по относителна стойност е той за центрове на районите Сливен (1.4‰) и Пазарджик (1.1‰). За Хасково, Пловдив и Благоевград прирастът е 0.8‰. Седем от градовете имат отрицателен прираст в резултат на по-големия брой преселвания на населението от центъра към периферията. По абсолютен брой отрицателният миграционен прираст е най-голям за гр. София, но по относителна стойност той е 0.5‰. Малко по-големи отрицателни стойности на относителния прираст има в градовете Стара Загора и Бургас - по 0.8‰.

Териториалното движение на населението вътре в границите на функционалните райони, между центъра и тяхната периферия повишава своя обхват и интензитет особено през 2020 година. Може би в условията на пандемията и настъпващата с нея икономическа криза населението от големите градове предпочита като по-удобно място за живеене по-малките и близки до тях населени места. Само през 2020 г. в този вид миграция „център - периферия“ са участвали повече от 9 хил. души, които се заселват в градовете и близо 55 хил., които ги напускат и отиват да живеят в техните извънградски зони. При съпоставката на двата потока се установява, че градовете намаляват с повече от 45 хил. души своето население.

Фиг. 7. Относителен миграционен прираст на градовете от миграцията във функционалните райони

По абсолютен размер на нетната миграция естествено тя е най-голяма по отношение на най-големите градове. В гр. София населението е намаляло с 13 400 души. В гр. Пловдив и гр. Стара Загора намалението е 6 - 7 хил., а в гр. Русе и гр. Варна - над 3 хил. души. Отрицателен миграционен прираст около 2 хил. души имат градовете Ямбол, Плевен и Бургас. За гр. Шумен и гр. Видин намалението на населението е около 1 700 души. В останалите седем града миграционното салдо е под 1 000 души, като най-малко по размер е то в гр. Пазарджик - под 100 души. Друг е редът в подреждането на градовете, когато се вземе предвид относителният размер (интензитетът) на миграционния прираст. Относително най-голямо е намалението на населението в резултат на тази миграция в гр. Стара Загора - над 50%. В три от градовете - Велико Търново, Русе и Ямбол - стойността на отрицателния прираст е в границите на 25 - 30%, следвани от Пловдив, Плевен и Шумен, в които населението намалява с 18 до 23%. В други четири града (Сливен, Видин, София и Бургас) населението в тях намалява с 10 до 12%, а в останалите шест града миграционният прираст е под 10%. Той е най-малък за град Пазарджик - 0.8%.

За да се проследи коректно тенденцията на този вид миграция на населението между градовете и периферните зони и нейното влияние върху населението в градовете, в табл. 3 са представени средногодишните размери на миграционния прираст за референтни години, включени в проекта.

3. Средногодишен миграционен прираст на населението между центъра на ФГР и зоните на пътуване в тях

Центрове на ФГР (градове)	2010 - 2012		2015 - 2016		2019 - 2020	
	прираст - бр.	прираст - ‰	прираст - бр.	прираст - ‰	прираст - бр.	прираст - ‰
Благоевград	-123	-1.75	-142	-2.03	-232	-3.38
Бургас	-260	-1.32	-304	-1.50	-1210	-6.02
Варна	-277	-0.84	-463	-1.38	-1678	-5.01
Велико Търново	-62	-0.91	-113	-1.64	-867	-12.76
Видин	-72	-1.49	-205	-4.75	-300	-7.38
Враца	-134	-2.24	-172	-3.18	-267	-5.16
Добрич	-10	-0.11	-184	-2.14	-306	-3.71
Пазарджик	-12	-0.16	-37	-0.53	-52	-0.77
Плевен	-238	-2.20	-450	-4.54	-1137	-12.06
Пловдив	-178	-0.52	-21	-0.06	-3241	-9.38
Русе	-73	-0.28	-174	-1.20	-1815	-12.97
Сливен	-52	-0.60	-179	-2.04	-469	-5.52
София	-692	-0.58	-890	-0.72	-7246	-5.87
Стара Загора	-235	-1.70	-306	-2.24	-3558	-26.94
Хасково	-70	-0.92	-82	-1.13	-224	-3.23
Шумен	-12	-0.14	-115	-1.49	-879	-11.77
Ямбол	-155	-2.08	-233	-3.33	-1086	-16.30

Преди да се очертаят тенденциите в развитието на миграцията между центровете и населените места в зоните на пътуване е необходимо да се посочи, че в средногодишния миграционен прираст на градовете за периода 2019 - 2020 г. са включени данни за миграцията и за населението на градовете през 2019 година. През 2020 г. миграционният прираст на градовете в резултат на разглеждания тип миграция също има отрицателни стойности, но неговият абсолютен и относителен размер е значително по-малък. Близко 9 хил. души се заселват в градовете-центрове на районите от населените места в тях, а близо 13 хил. се изселват от центровете и се преместват в другите населени места на районите. Миграционното салдо е минус 3 620 души за градовете.

През референтния период 2010 - 2012 г. миграционните процеси на населението вътре във функционалните райони са с ограничен обхват и интензивност. Всички градове имат отрицателен миграционен прираст, но той е в много малки размери. Неговата максимална стойност е малко над 2‰. По стойностите на миграционния прираст през този период центровете-градове могат да се разделят на три основни групи. В първата (I) група, която е с най-малък относителен средногодишен миграционен прираст, се отнасят десет от градовете. Групата обхваща с минимална стойност -0.11‰ - гр. Добрич, градовете Шумен, Пазарджик, Русе, Пловдив, София, Сливен, Варна, Велико Търново, и гр. Хасково - с -0.92‰. С малко по-висок средногодишен отрицателен прираст от -1.32‰ в гр. Бургас, -1.49‰ в гр. Видин, до -1.75‰ в гр. Благоевград се формира втората (II)

група от градове. Сравнително с най-висок отрицателен прираст през този период са градовете Ямбол (2.08‰), Плевен (2.20‰) и Враца (2.24‰). Те формират третата (Ш) група градове.

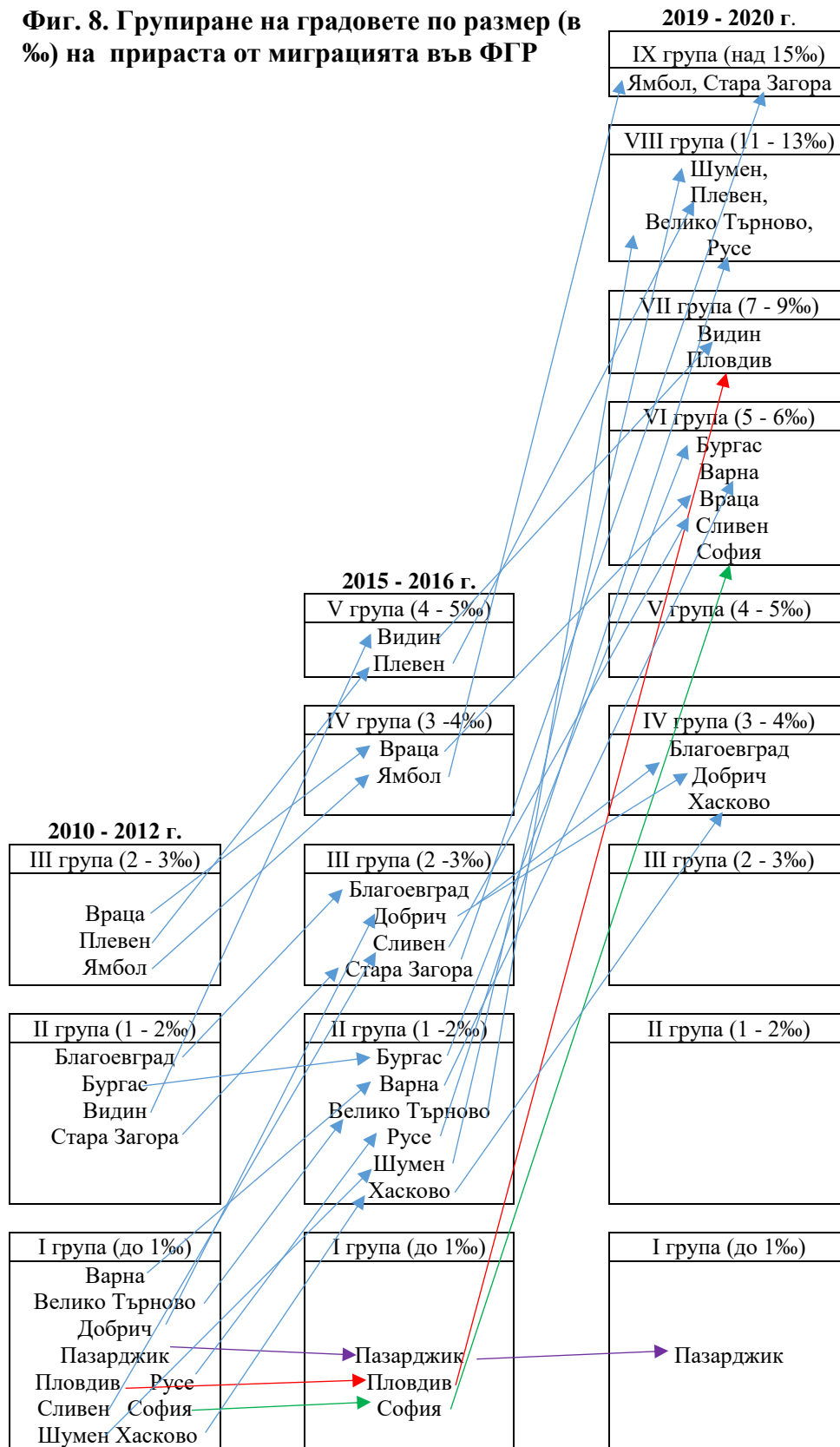
През следващия референтен период миграционните процеси повишават своя обхват и интензитет в по-голямата част от градовете. В резултат на това те се прегрупират или формират нови групи с по-висок по стойност относителен миграционен прираст. От разгледаната първа (I) група през периода 2010 - 2012 г. само градовете Пазарджик, Пловдив и София остават в първата (I) група и през периода 2015 - 2016 г., когато миграционният прираст е под минус 1‰. От останалите градове Варна, Велико Търново, Хасково, Шумен и Русе се покачват в следващата II група с миграционен прираст от минус 1 до минус 2‰. С по-голям отрицателен прираст (от 2 до 3‰) градовете Добрич и Сливен преминават на по-високо ниво в група Ш.

От класираните във втора (II) група градове през 2010 - 2012 г. само гр. Бургас остава на същото равнище на своя миграционен прираст (II група с минус 2 - 3‰), а Благоевград и Стара Загора се покачват с едно ниво по-нагоре - в III група с миграционен прираст минус 3 - 4‰. По-голямо е нарастването на отрицателния прираст на населението в гр. Видин и през 2015 - 2016 г. градът попада в новосформираната V група с прираст от минус 4 до минус 5‰.

От градовете с най-висок отрицателен прираст през периода 2010 - 2012 г. (от III група) Враца и Ямбол преминават с едно ниво по-нагоре и през периода 2015 - 2016 г. вече са в IV група с миграционен прираст минус 4 - 5‰. По-голямо е нарастването на стойността на прираста в гр. Плевен. През този период градът вече се класифицира в V група, в която отрицателната стойност на прираста е между 4 и 5‰.

През последния референтен период на изследването настъпиха значими промени в групирането на градовете по размерите на миграционния прираст. Може да се приеме, че пандемичната обстановка в страната и свързаните с нея промени в условията на заетостта в голяма степен повлияха върху миграционните процеси. През 2020 г. значително се увеличи обхватът на миграционните потоци във функционалните райони по направлението „център-периферия“. Много повече хора напуснаха градовете и се заселиха в други населени места на районите.

Фиг. 8. Групиране на градовете по размер (в ‰) на прираста от миграцията във ФГР

В резултат на повишаване на интензитета на миграцията през последната година в направената групировка на градовете по данни за миграционния прираст от 2015 - 2016 г. настъпват съществени промени. През 2019 - 2020 г. във втора, трета и пета група няма градове със стойностите на миграционния прираст в тях и се формират нови групи с по-високи стойности. От групата (I група) с най-нисък отрицателен прираст само гр. Пазарджик остава на същото равнище - в I група с прираст под 1%. Останалите два най-големи града в страната преминават в по-високи нива. Гр. София вече е в новосформираната VI група с отрицателен прираст минус 5 - 6%, а гр. Пловдив - с още едно ниво по-високо - VII група. В тази група миграционният прираст е в границите на 7 - 9%.

От установената през 2015 - 2016 г. II група гр. Хасково покачва своята позиция в IV група и през 2019 - 2020 г. е с отрицателен прираст между 3 и 4%. Градовете Бургас и Варна с прираст от 5 до 6% преминават в VI група, а Велико Търново, Русе и Шумен по стойността на своя прираст попадат в VII група, в която прирастът е в границите на минус 11 - 13%.

Отрицателната стойност на прираста за градовете от третата група (III) също се покачва. Градовете Благоевград и Добрич в определена степен запазват равнището на миграционния прираст и преминават само с едно ниво по-нагоре - в IV група и прираст от минус 3 до минус 4%. С по-висок миграционен прираст гр. Сливен попада в VI група (5 - 6%).

Изключително много това направление на миграцията намалява населението в гр. Стара Загора. През 2019 - 2010 г. градът има най-висок отрицателен прираст на населението (близо 27%) и заедно с гр. Ямбол (16%) образуват последната IX група - Ямбол преди е бил в IV група с отрицателен прираст 3 - 4%.

От последната V група от класацията през 2015 - 2016 г. гр. Видин преминава в VII група с отрицателен прираст 7 - 9%, а гр. Плевен се покачва с още едно ниво по-нагоре - в VIII група, с миграционен прираст от минус 11 до минус 13%.

Следва обобщението, че през последния референтен период единствено гр. Пазарджик не намалява (прираст под -1%) своето население от този вид миграция. Нараства отрицателната стойност на относителния, респ. абсолютния прираст, на населението във всички градове. Няма градове с намаляване на населението от 1 до 3%. От всички градове с относително по-нисък отрицателен прираст са Благоевград, Добрич и Хасково (IV група, минус 3 - 4%). Следващата VI група (от -5 до -6%) се състои от градовете Бургас, Варна, Враца, Сливен и София. С отрицателен прираст от -7 до -9% (VII група) са градовете Видин и Пловдив, а VIII група, в която прирастът е между -11 и -13%, е образувана от градовете Шумен, Плевен, Велико Търново и Русе. С най-голям отрицателен миграционен прираст са градовете Ямбол и Стара Загора в IX група. По-подробно стойностите на миграционния прираст, промените и посоките в неговите стойности за всеки отделен град могат да се проследят в приложената по-горе схема.

Представената накратко информация за влиянието на вътрешнорайонната миграция върху броя на населението в градовете показва, че за последните десет години обхватът на миграционните потоци от големите градове към по-малките и близки до тях населени места се увеличава. Възникналите специфични обстоятелства (пандемия, условия на заетост и др.) през 2020 г. естествено деформират обективното развитие на този процес, но и сравнението само с данните

през 2019 г. показва наличието на тенденция в него. Анализирването на този вид миграционно поведение на населението трябва да се задълбочи и в други направления на изследването. Проучването на стимулите и механизмите на тази миграция, профилът на участниците в нея, условията за нейното осъществяване и т.н. биха открили възможности функционалните градски райони и техните градовете да задържат населението в тях и да ограничават обезлюдяването на по-малките населени места и райони.

Икономическа активност на населението. През изследвания десетгодишен период икономически активното население (20 - 64 години) във функционалните градски райони намалява с 325 хил. души, или с 16%. По абсолютен брой то е най-голямо, естествено, в най-големите райони. В района на гр. София икономически активното население е намаляло със 127 хил. души и през 2020 г. то е над 642 хиляди. В следващите по големина градове Бургас, Варна и Пловдив икономически активното население намалява с 22 - 26 хиляди. Най-малко по брой е намалението на активното население в районите на гр. Видин и гр. Сливен - по 6 хиляди. В останалите райони намалението на тази група население е от 8 до 12 хил. души. Спрямо броя на активното население в районите през 2011 г. с най-висок относителен дял е неговото намаление в районите на градовете Видин, Добрич и Хасково - с над 20%. В районите на Шумен, Ямбол и Плевен относителното намаление е 18 - 19%. С най-малък относителен дял е намаляло активното население в района на гр. Пловдив (10%) и на градовете Пазарджик, Русе, Сливен - по 14%.

Сега общо във функционалните райони икономически активното население е 1 689 хил. души.

Заетост на икономически активното население. Във функционалните райони равнището на заетостта на икономически активното население през 2011 г. е в границите на 54 - 59%. Най-ниска е заетостта в районите на гр. Видин и гр. Сливен - около 54%. Малко по-висока е заетостта в районите на Пазарджик и Добрич. В тях коефициентът на заетост е 56 - 57%. С коефициент между 59 - 62% са районите на градовете Благоевград, Ямбол, Враца и Бургас. Малко по-висока е стойността (с 1 - 2%) на коефициента на заетост в районите на Плевен, Хасково, Пловдив, Шумен, Велико Търново, Варна и Русе. През тази година най-висок е коефициентът на заетост в района на гр. Стара Загора (68%) и гр. София (69%).

През 2020 г. равнището на заетостта на активното население общо за всички функционални райони е с около 2% по-високо и достига 65%. В сравнение с 2011 г. най-много се е увеличил коефициентът на заетост в районите на градовете Сливен и Видин - над 11%. С близо 8% е неговото нарастване в района на гр. Пазарджик. В пет от районите увеличаването на заетостта е с 1 до 4%, а в други четири - с 5 до 7%. В три района - Стара Загора, Благоевград и Шумен - коефициентът на заетост не се променя, а в районите на гр. Видин и гр. София намалява съответно с 3 и 4%.

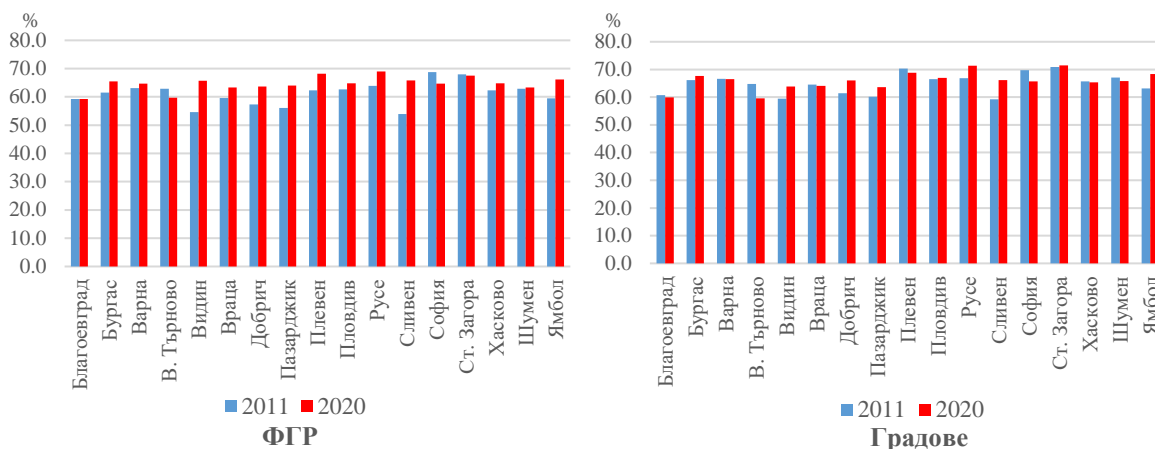
4. Икономически активно население (20 - 64 години) във функционалните райони и градовете-центрове

Наименование	Функционални райони		Градове-центрове	
	2011	2020	2011	2020
Благоевград	45856	36136	35825	27503
Бургас	131589	109804	101391	82946
Варна	199051	169870	168859	139885
Велико Търново	42744	33730	35568	26787
Видин	26727	21224	22630	16003
Враца	33182	24864	30022	20698
Добрич	50821	40470	44356	33693
Пазарджик	48978	42179	33 338	26760
Плевен	71021	58136	55224	38806
Пловдив	246002	220345	164243	143733
Русе	86415	73728	73256	60168
Сливен	51755	45153	41644	33488
София	769393	642248	617647	519668
Стара Загора	78195	64649	71426	55837
Хасково	42925	34152	37354	27963
Шумен	46677	37646	40772	30825
Ямбол	42537	34640	35610	26976
Общо	2013868	1688974	1609165	1311739

В градовете заетостта на икономически активното население (20 - 64 години) е малко по-висока в сравнение с равнището на заетостта във функционалните райони. Общо за градовете през 2011 г. коефициентът на заетост на активното население е бил 67%, но през 2020 г. неговата стойност е по-малка - 66%.

През 2011 г. коефициентът на заетост на активното население в градовете е в границите от 59 до 71%. Най-ниско е равнището на заетостта (50 - 60%) в градовете Сливен, Видин, Пазарджик и Благоевград. В по-широк интервал - 61 - 65%, на коефициента са градовете Добрич, Ямбол, Враца и Велико Търново. С 1 - 2% е по-висока заетостта на населението в градовете Хасково, Бургас, Пловдив, Варна, Русе и Шумен. Най-висок е коефициентът на заетост на активното население в гр. Стара Загора - 71%, а в градовете София и Плевен той е 70%.

Фиг. 9. Коефициенти на заетост (в %) на населението във функционалните райони и в градовете-центрове

Десет години по-късно равнището на заетостта в пет от градовете не се променя, т.е. измененията са в границите от -0.5 до +0.6%. Това са градовете Враца, Хасково, Варна. Пловдив и Стара Загора. За последните два града знакът на промяната е положителен. Заетостта минимално намалява с 1 - 2% в градовете Плевен, Шумен и Благоевград. Намалението на коефициента на заетостта е най-голямо в гр. София - с 4%, и гр. Велико Търново - с 5%.

В останалите седем града коефициентът на заетост през 2020 г. е по-висок в сравнение с 2011 година. В гр. Бургас коефициентът е по-висок с 1.5%, а в градовете Пазарджик, Русе, Видин и Добрич коефициентът е нараснал с 3.5 - 4.5%. Най-голямо увеличение на показателя за заетостта има в гр. Ямбол (с 5.3%) и гр. Сливен - със 7%.

През 2020 г. коефициентът на заетост в градовете Велико Търново и Благоевград е най-нисък - около 60%. В останалите градове равнището на заетост е по-високо. С коефициент между 64 - 65% са градовете Пазарджик, Видин, Враца и Хасково. В границата от 66 до 67% са коефициентите на заетост в шест от градовете - София, Шумен, Добрич, Сливен, Варна и Пловдив. Средно около 68% е заетостта в градовете Бургас, Ямбол и Плевен. Най-висока е заетостта на активното население през 2020 г. в гр. Русе и гр. Стара Загора - за тези градове коефициентът на заетост е над 71%.

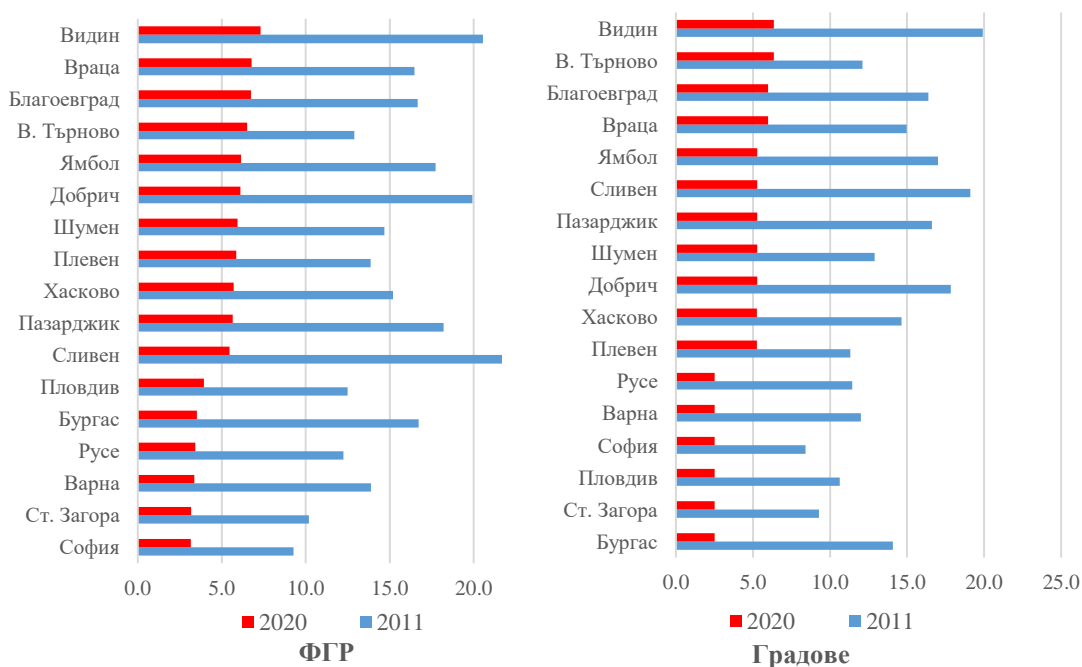
Безработица сред икономически активното население. Равнището на безработица в страната след 2013 г., когато е било 12.7%, непрекъснато намалява до 2019 г., когато достига най-ниското си равнище - 4%. През следващата година коефициентът слабо се повишава до 5.1%. Подобна тенденция на изменение следва равнището на безработицата и във функционалните райони.

Във функционалните райони коефициентът на безработица през 2011 г. е около 12%. С най-малка стойност е той в района на гр. София - 9.3%, а с най-голяма стойност в района на гр. Сливен - близо 23%. В шест от районите равнището на безработица е в границите от 10 до 14%. Това са районите на градовете Стара Загора, Русе, Пловдив, Велико Търново, Плевен и Варна. С няколко пункта е по-висок коефициентът на безработица в районите на Шумен, Хасково, Враца,

Благоевград, Бургас, Ямбол и Пазарджик. В тях стойностите на коефициента са в интервала от 15 до 18%. Най-високо е било равнището на безработица (20%) в районите на гр. Добрич и гр. Видин.

През следващите години намалението на безработицата в отделните функционални райони варира от 6 до 17%. В седем от районите намалението е с 6 - 8% - това са районите на София, Велико Търново, Стара Загора, Плевен, Пловдив, Шумен и Русе. В следващата група с намаление на коефициента на безработица с 9 до 11% са районите с център градовете Хасково, Враца, Благоевград и Варна. Още по-голямо е намалението на безработицата (с 12 до 14%) в районите на Ямбол, Пазарджик, Бургас, Видин и Добрич. Тези райони през 2011 г. са били с най-високи стойности на коефициента на безработица. Към тях се отнася и районът на гр. Сливен, в който безработицата намалява с повече от 17%. Това е районът с най-висока безработица през 2011 година.

Фиг. 10. Коефициенти на безработица (в %) във ФГР и в градовете-центрове

Независимо от различната динамика на коефициента на безработица през годините в посока на неговото намаляване в отделните райони и през 2020 г. в районите с центрове най-големите градове (София, Стара Загора, Варна, Русе, Бургас и Пловдив) равнището на безработица е най-ниско. В тях коефициентът на безработица е в границите от 3 до 4%. В останалите райони равнището на безработица е по-високо от посочените граници и от общото за всички райони (4%). Трябва да се има предвид, че в изброените шест района живеят и работят 76% от икономически активното население във всички райони.

Много близки по стойност са коефициентите на безработица (от 5.5 до 6%) в районите на градовете Сливен, Пазарджик, Хасково, Плевен, Шумен, Добрич и Ямбол. Във районите на Велико Търново, Благоевград и Враца коефициентът на

безработица средно е около 6.7%. През 2020 г. най-високо е равнището на безработица в района на гр. Видин - 7.3%.

В градовете равнището на безработица е по-ниско. От 11.4% през 2011 г. коефициентът на безработица общо за градовете намалява до 3.3% през 2020 година. През същата година в гр. София и гр. Стара Загора безработицата е била най-ниска - съответно 8.4 и 9.3%. По значенията на коефициента на безработица за останалите градове се оформят няколко групи. С коефициент от 11 до 13% са градовете Пловдив, Плевен, Русе, Варна и Велико Търново. Стойността на коефициента на безработица в Шумен, Бургас, Хасково и Враца е в интервала от 13 до 15%, а в Благоевград, Пазарджик, Ямбол и Добрич тези граници са 16 - 18%. Най-висока през 2011 г. е била безработицата в гр. Сливен (19%) и гр. Видин (20%).

В три от градовете - Плевен, София и Велико Търново, през следващите години равнището на безработица се понижава с около 6%. В Стара Загора, Шумен, Пловдив, Русе, Враца, Хасково и Варна намаляването на коефициента на безработица е със 7 до 9.5%. С повече от 10 до 12% е намаляла неговата стойност в градовете Благоевград, Пазарджик, Бургас и Ямбол. До 2020 г. най-много е намаляла безработицата в Добрич, Видин и Сливен - с 13 - 14%.

В резултат на систематичното намаляване на безработицата в страната през 2020 г. в шестте най-големи града на страната - София, Пловдив, Варна, Бургас, Русе и Стара Загора, коефициентът на безработица достигна изключително ниски нива - 2.5%. В седем от градовете безработицата е 5.3% - Плевен, Хасково, Добрич, Шумен, Пазарджик, Сливен и Ямбол. В останалите четири града - Враца, Благоевград, Велико Търново и Видин, равнището на безработица е най-високо през 2020 г. - около 6%.

От анализа на икономическата активност на населението във функционалните райони и техните центрове следва, че в тях въпреки извънредните обстоятелства от вируса COVID-19 и икономическите последици от нея заетостта и безработицата не се очертават като тежки социални и икономически проблеми. Големи са предизвикателствата в страната, породени от задълбочаващите се тенденции на сриване на възпроизводството на трудовия потенциал в районите и страната. Ниската раждаемост на населението и миграцията извън страната я поставят в тежък режим на недостиг на младо население. Не се осъществява дори просто възпроизводство на трудоспособното население. Увеличава се демографската натовареност на икономически активното население предимно със старо население. Всичко това влошава функционирането на пазара на труда в страната, потиска нейното икономическо развитие и подлага на силен изчерпващ натиск осигурителните системи.